

P02-215

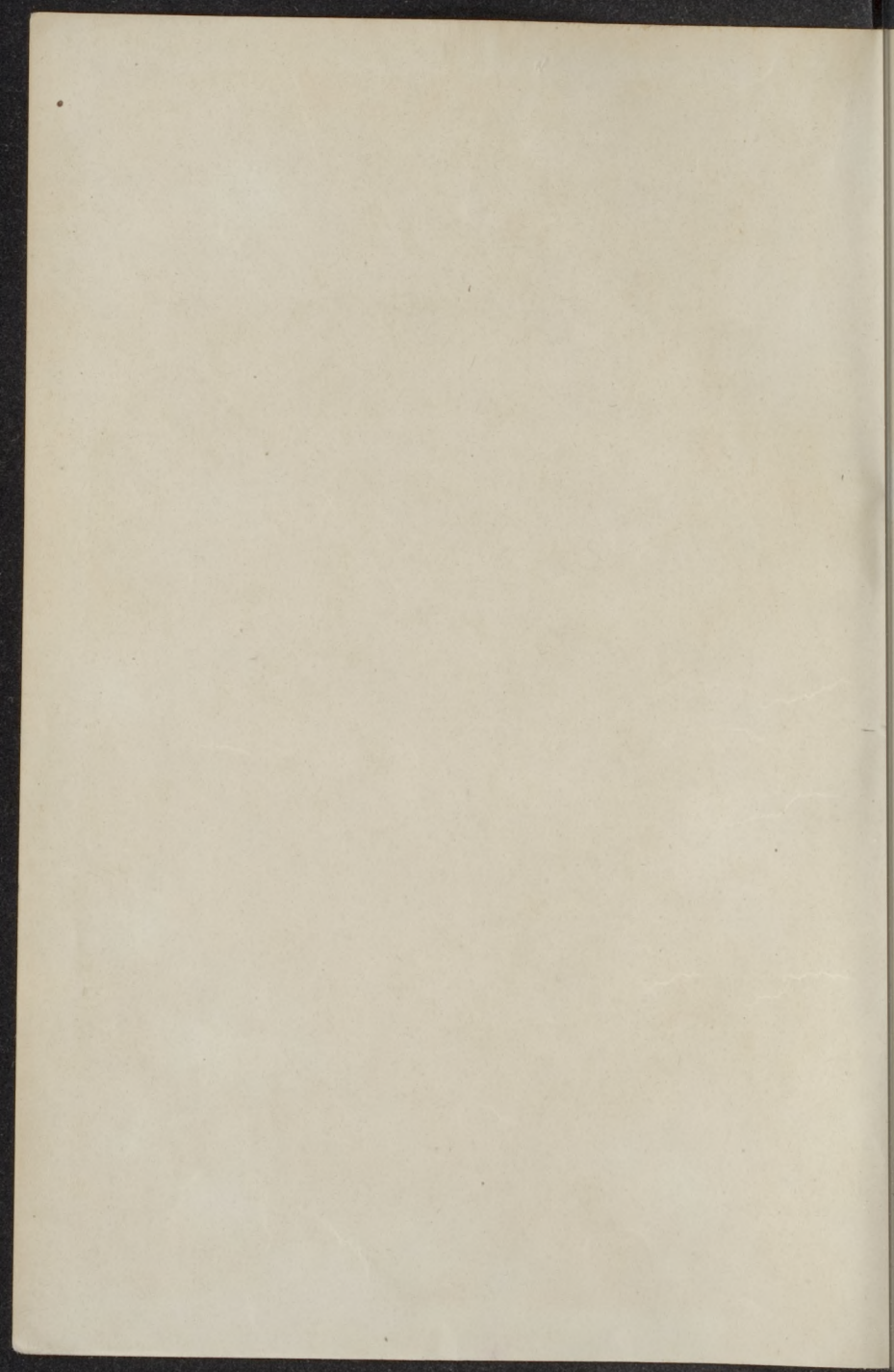
KONINKLIJK INSTITUUT VOOR TROPEN-BIBLIOTHEEK

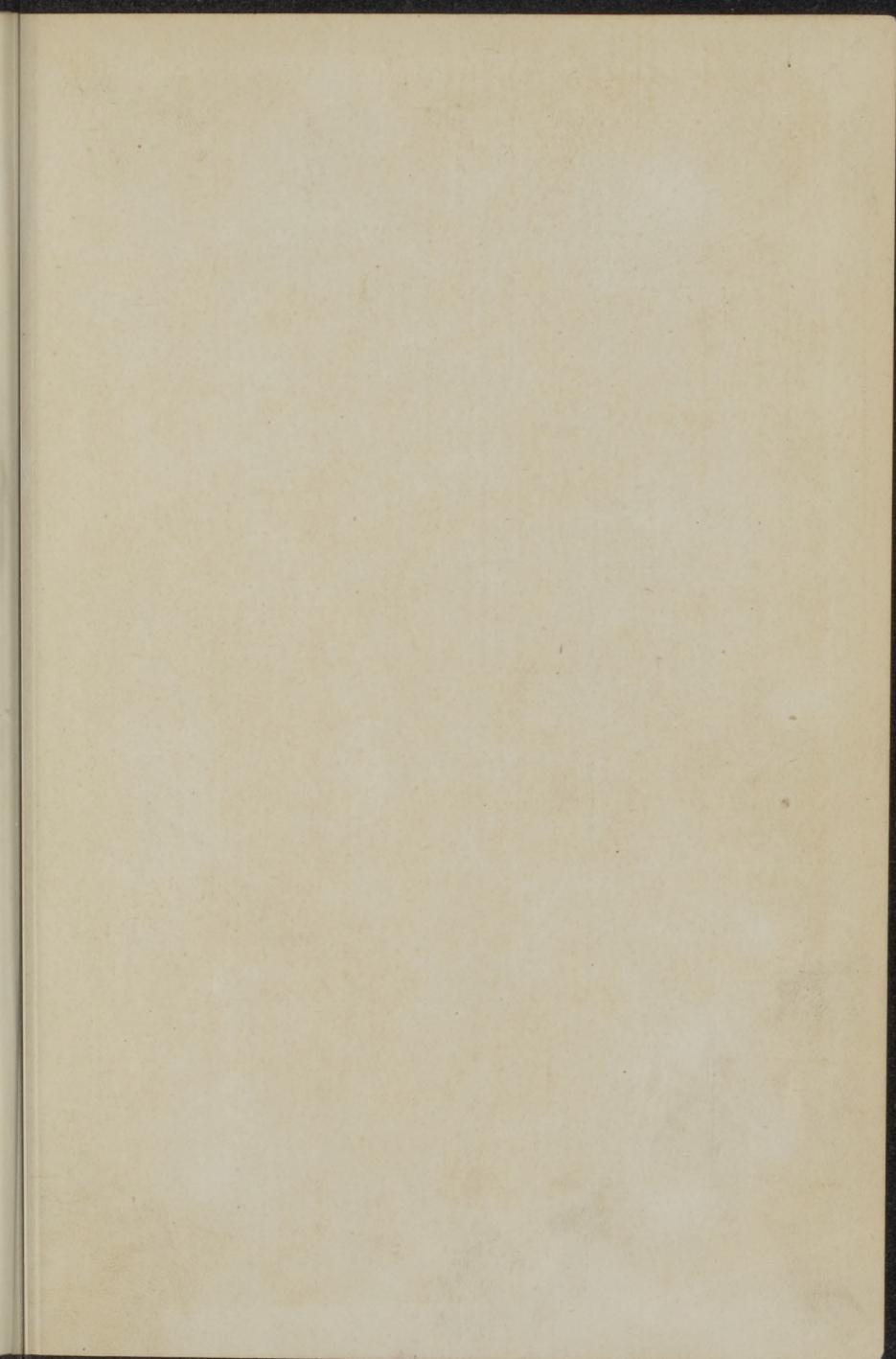

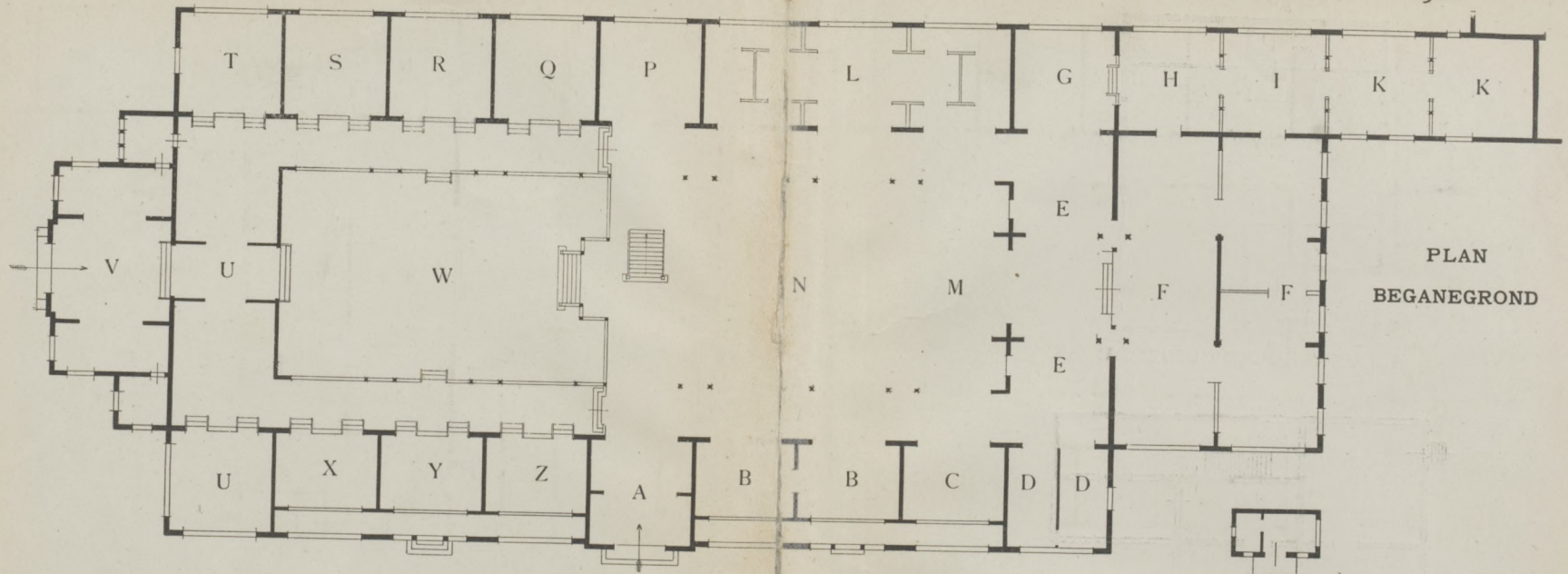
14 0000 0312 6582

154-510302

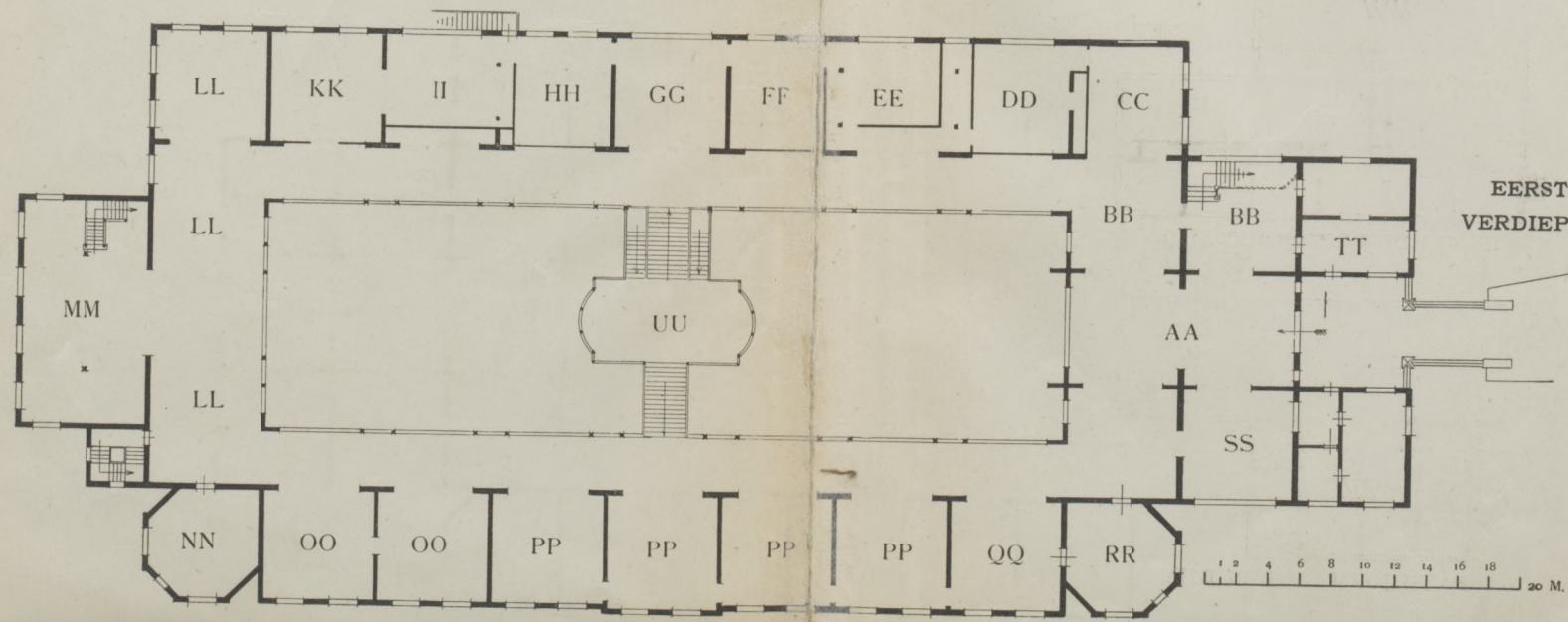
Leent. Sentsonstelingen

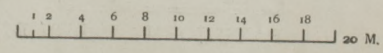

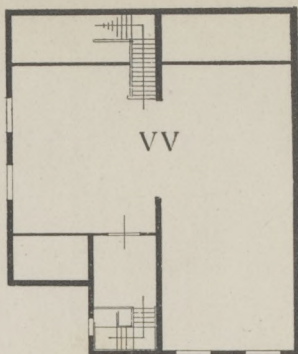

PLAN
BEGANEGROND

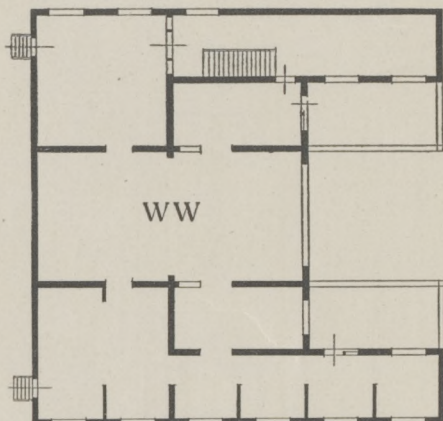

EERSTE
VERDIEPING

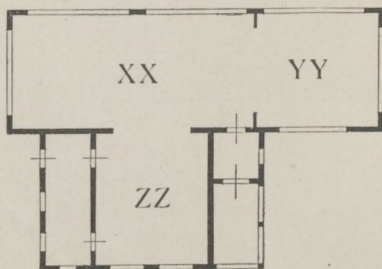

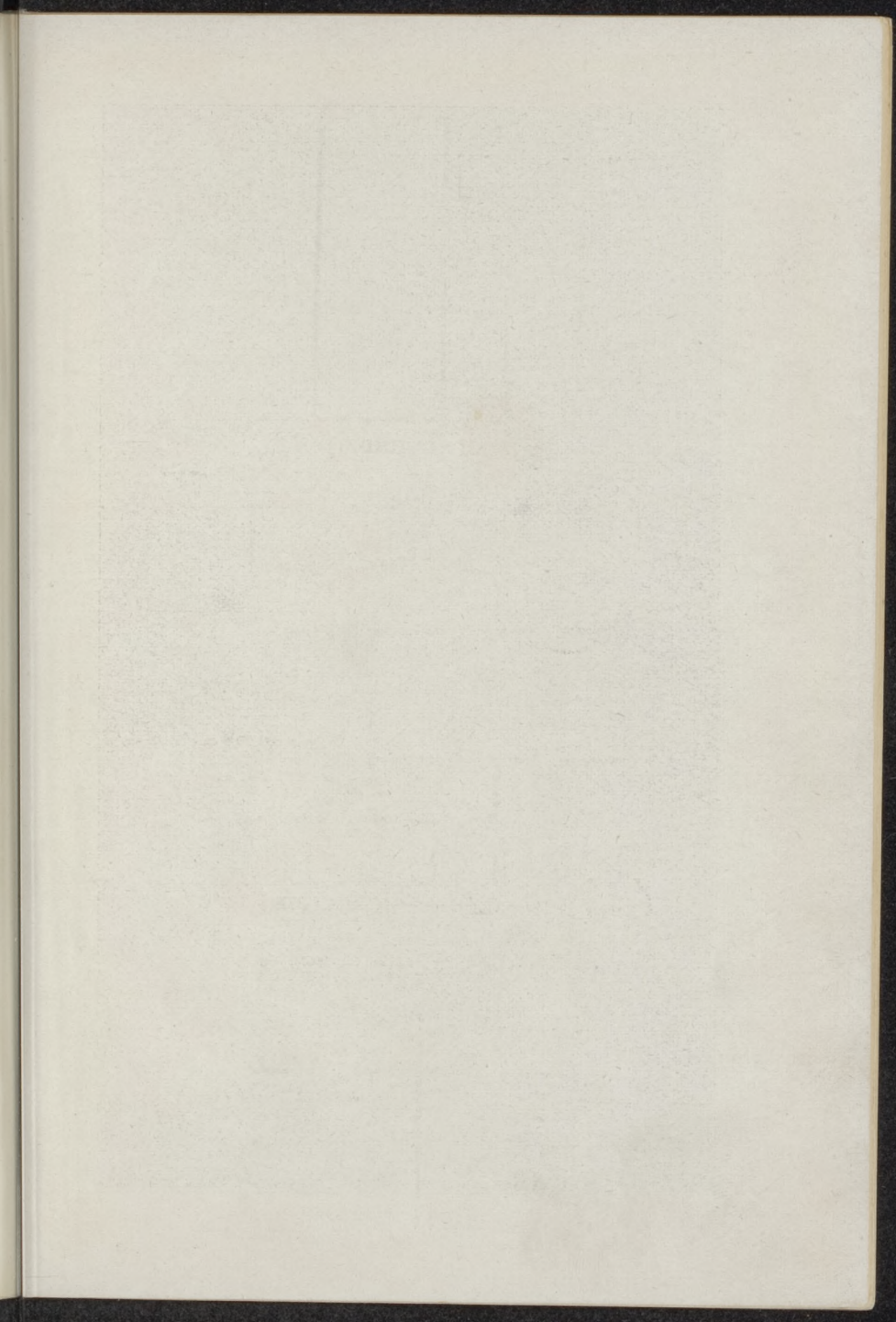
IIe VERDIEPING ZUIDZIJDE

IIe VERDIEPING NOORDZIJDE

PAVILJOEN OP DEN DIJK

*Bob
Lun.*

CATALOGUS

DER

NEDERLANDSCHE

AFDEELING

ALGEMEENE EN INTERNATIONALE
TENTOONSTELLING TE BRUSSEL

1910

INTRODUCTION

INLEIDING.

De Nederlandsche inzendingen op de Tentoonstelling zijn grootendeels samengebracht in het *Nederl. Paviljoen*. Uitzondering daarop maken de *Afdeeling Schoone Kunsten*, die in het gebouw van het *Jubelpark* (Palais du Cinquantenaire) is ondergebracht, en de inzendingen der *machine-industrie*, die in de algemeene *Machinehal* een plaats hebben gekregen. Daarenboven is door enkele Nederlandsche nijveren ingezonden op de *Internationale Wegententoonstelling* en op de *Internationale Tentoonstelling van Glasnijverheid*. Deze tentoonstellingen staan min of meer op zich zelf.

Aan de inzendingen in de *Machinehal* is een afzonderlijk gedeelte van den *Catalogus* gewijd. Hetzelfde is gedaan ten aanzien van de koloniale inzendingen, welke in het *Nederlandsche Paviljoen* zijn uitgesteld. Deze inzendingen toch vormen een geheel op zich zelf. De Nederlandsche inzendingen op de *Internationale Wegententoonstelling* en op de *Internationale Tentoonstelling van Glasnijverheid* zijn eveneens onder een afzonderlijk hoofd in den *catalogus* opgenomen. Ten slotte bevat de *catalogus* nog een afzonderlijke vermelding van de inzending van het *Algemeen Nederlandsch Verbond*, die met de inzending van den *Boekhandel* en een leeszaal voor koloniale litteratuur is ondergebracht in een afzonderlijk *Paviljoentje* nabij de dijkingang van het hoofdgebouw.

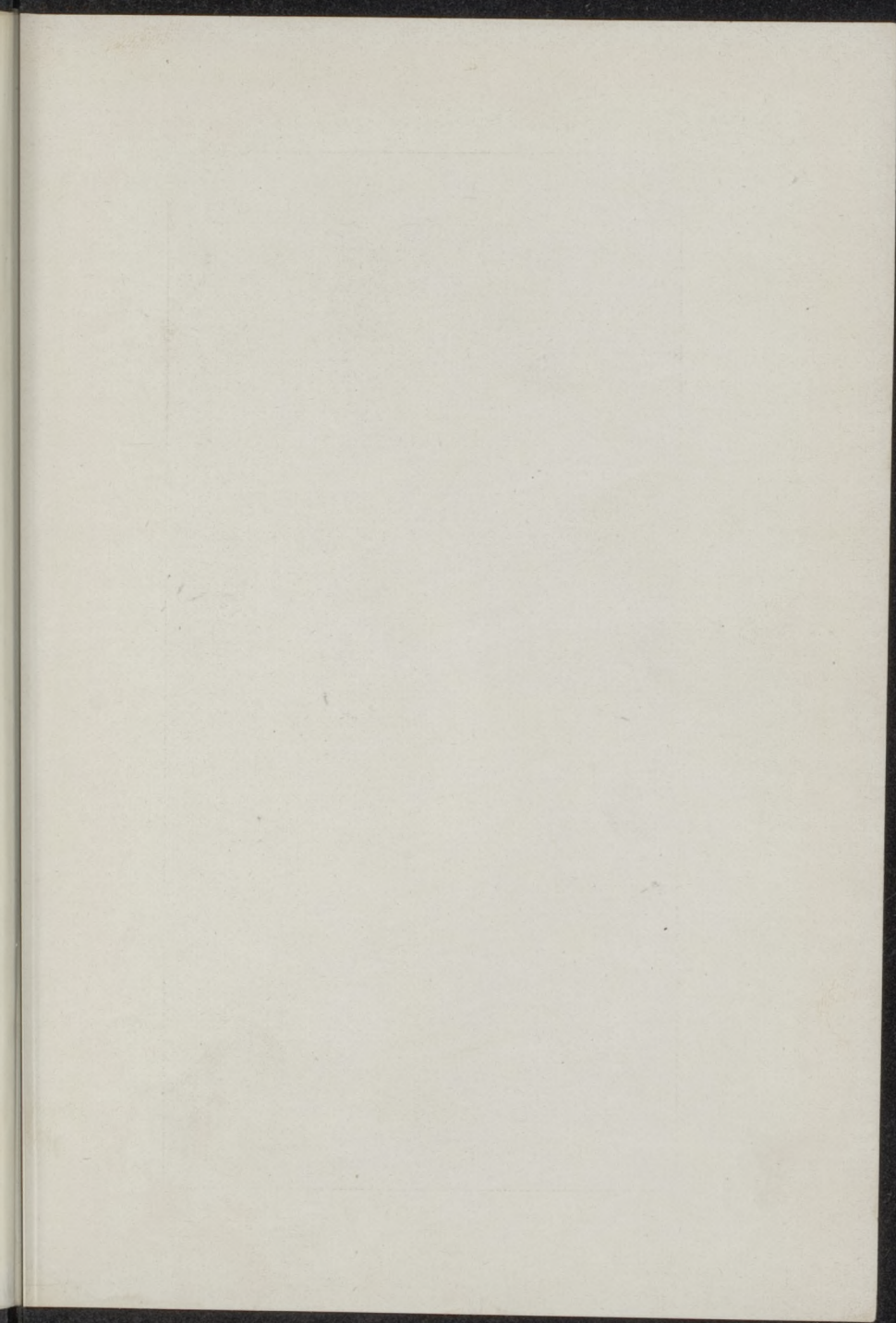
Overigens is in den *catalogus* de klasse-indeeling van het *Algemeen Program* gevolgd. Alle inzendingen zijn gerangschikt naar de klassen, waartoe zij behooren.

Behoort een inzending onder meer dan één klasse, dan is zij slechts in één daarvan met name genoemd, terwijl in de andere met een verwijzing wordt volstaan. Ook ten aanzien van de inzendingen, die in een afzonderlijk deel van den catalogus worden vermeld, — zooals die in de Koloniale Afdeeling, in de Machinehal enz. — is over en weer verwezen naar de klasse waartoe zij behooren.

De plaatsen, waar de inzendingen te vinden zijn, zijn aangeduid met letters, welke overeenkomen met de letters van den in den catalogus opgenomen platten grond.

Inlichtingen omtrent de verschillende inzendingen zijn te bekomen bij het *Informatiebureau* (zie plattengrond letter B).

CENTRALE COMMISSIE

voor de Nederlandsche Afdeeling der
Algemeene en Internationale Tentoonstelling
te Brussel 1910.

Z. K. H. DE PRINS DER NEDERLANDEN,
HERTOG VAN MECKLENBURG, Eere-Voorzitter;

Mr. E. R. H. REGOUT, lid van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal, te 's Gravenhage, lid en voor-
zitter, tevens Commissaris-Generaal der Nederlandsche
Regeering;

Mr. M. TYDEMAN JR, lid van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal, voorzitter van de Nederlandsche
afdeeling der Nederlandsch-Belgische commissie ter
bestudeering van de economische vraagstukken,
rakende de belangen van beide landen, te Breda, lid
en ondervoorzitter;

E. P. DE MONCHY RZN., voorzitter van de Kamer
van koophandel en fabrieken te Rotterdam, lid en
ondervoorzitter;

Mr. S. J. HOGERZEIL, te 's Gravenhage, lid en
penningmeester;

Mr. G. J. FABIUS, referendaris titulair bij het Depar-
tement van Koloniën, te 's Gravenhage, lid en iste
secretaris;

Mr. J. A. G. BARON DE VOS VAN STEENWIJK, advo-
caat en procureur te 's Gravenhage, lid en 2de
secretaris;

Leden de heeren:

Jhr. mr. H. W. VAN ASCH VAN WIJCK, lid van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage;

Mr. A. J. E. A. BIK, lid van het bestuur der Ver-
eeniging voor Tentoonstellingsbelangen, te 's Graven-
hage;

P. VAN DER BURG, hoogleeraar aan de Technische
Hoogeschool te Delft;

A. DÉKING DURA, c. i., ondervoorzitter van het
Koninklijk Instituut voor Ingenieurs, te 's Gravenhage;

Mr. C. TH. VAN DEVENTER, te 's Gravenhage;
J. DOORMAN, voorzitter van den Nederlandschen
Journalistenkring, te 's Gravenhage;

Mr. J. C. A. EVERWIJN, referendaris bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, te 's Gravenhage;

J. A. FREDERIKS, directeur van het museum van kunstnijverheid, te 's Gravenhage;

H. J. DE GROOT, inspecteur van het middelbaar onderwijs, te 's Gravenhage;

J. VAN HASSELT, c. i., oud-directeur van publieke werken der gemeente Amsterdam, te Amsterdam;

F. B. LÖHNIS, inspecteur van den landbouw, te 's Gravenhage;

H. TER MEULEN, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft;

R. P. J. TUTEIN NOLTHENIUS, c. i., lid van het hoofdbestuur der Maatschappij v. Nijverheid, te Amsterdam;

Mr. R. J. H. PATIJN, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage;

JHR. CH. F. VAN DE POLL, te Haarlem;

J. D. RUYS, consul-generaal der Nederlanden, te Brussel;

Jhr. Mr. CH. J. M. RUYS DE BEERENBROUCK, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Maastricht;

Jhr. Mr. TH. G. M. SMITS VAN OIJEN, lid van Gedeputeerde Staten der provincie Noord-Brabant, te Eindhoven;

W. STEELINK, voorzitter van het comité voor buitenlandsche kunsttentoonstellingen, te 's Gravenhage;

D. W. STORK, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, te Hengelo;

Mr. R. VAN VEEN, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage;

Mr. G. VISSERING, president-directeur der Javasche Bank, te Batavia.

Bureelen van den Commissaris-Generaal en van de Centrale Commissie:

BRUSSEL, Nederl. Paviljoen bij de dijkingang;

's-GRAVENHAGE, Plein No. 28.

Architecten van het Nederlandsch Paviljoen:
de heer W. KROMHOUT CZN. te Rotterdam;
van de inrichting der koloniale afdeling, van den
Nederlandschen tuin en van de zich daarin bevindende
gebouwen:

de heer ED. CUYPERS te Amsterdam.

Expeditie:

B. VAN SPANJE, Rokin 152, Amsterdam.

BIJZONDERE COMMISSIËN

tot het bijeenbrengen der inzendingen, behoo-
rende tot de verschillende groepen, waarin
volgens het Belgische reglement der
Tentoonstelling het ingezondene
wordt gerangschikt.

GROEP I:

lid en voorzitter: de heer H. J. DE GROOT, lid der
centrale commissie;

lid en secretaris: de heer TH. VAN HARDERWIJK,
directeur der Ambachtschool, te 's-Gravenhage;

GROEP II:

lid en voorzitter: de heer WILM STEELINK, lid der
centrale commissie;

lid en secretaris: de heer A. F. REICHER, kunst-
schilder, te Amsterdam;

GROEP III:

lid en voorzitter: de heer P. VAN DER BURG, lid der
centrale commissie;

lid en secretaris: Mr. H. H. R. ROELOFS HEYRMANS JR.,
bibliothecaris der Technische Hoogeschool, te Delft;

GROEP IV:

lid en voorzitter: de heer J. VAN HASSELT, lid der centrale commissie;

GROEPEN V en VI:

lid en voorzitter: de heer A. DÉKING DURA, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer G. J. VAN DE WELL, w.i., leeraar aan eene hoogere burgerschool, te 's-Gravenhage;

GROEPEN VII, VIII en IX:

lid en voorzitter: de heer F. B. LÖHNIS, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer V. R. Y. CROESEN, secretaris der Kon. Ned. Landbouwvereniging, te 's-Gravenhage.

GROEPEN X en XV: (voor zoover geen kunstnijverheid)

lid en voorzitter: Jhr. Mr. H. W. VAN ASCH VAN WIJCK, lid der centrale commissie;

lid en secr.: de heer B. J. VELDHUIS, te Amsterdam;

GROEP IX, KLASSE 53:

lid en voorzitter: Mr. R. VAN VEEN, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer H. VAN DER MANDERE te 's-Gravenhage;

GROEPEN XII, XIII en XV: (voor zoover kunstnijverheid)

lid en voorzitter: de heer R. P. J. TUTEIN NOLTHENIUS, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer E. A. VON SAHER, directeur van het museum en de school voor kunstnijverheid, te Haarlem;

GROEP XIV:

lid en voorzitter: de heer H. TER MEULEN, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer W. C. DE LEEUW, chem. doct., assistent aan de Technische Hoogeschool, te Delft;

GROEPEN I, KLASSE 3, XVI, XVII, XVIII:

lid en voorzitter: Mr. R. J. H. PATIJN, lid der centrale commissie;

lid en secr.: Jhr. Mr. H. A. M. VAN ASCH VAN WIJCK, adjunct-commissie aan het Departement van Binnenlandsche Zaken;

GROEP XI:

lid en voorz.: Jhr. Mr. CH. J. M. RUYSDERBEERENBROUCK, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: Mr. L. B. J. VAN OPPEN, gemeentesecretaris, te Maastricht.

GROEPEN XVI, KLASSE 103, en XIX, KLASSE 116:

lid en voorzitter: Mr. J. C. A. EVERWIJN, lid der centrale commissie;

lid en secretaris: de heer K. F. KATZ, te Amsterdam;

GROEP XIX, KLASSEN 117, 118 en 119:

lid en voorzitter: Mr. C. Th. VAN DEVENTER, lid der centrale commissie;

leden en ondervoorzitters, de heeren:

J. R. COUPERUS, oud-resident van Djocdjocarta, te 's-Gravenhage;

D. H. HAVELAAR, oud-hoofdingenieur van den Waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken en ondervoorzitter van den Raad van Bestuur in de kolonie Suriname, te Rotterdam;

lid en secretaris: de heer A. VAN HUIZEN, oud-chef der exploitatie van de Semarang-Joana Stoomtram Mij., te 's-Gravenhage.

COMMISSIE IN NEDERLANDSCH-INDIE.

Mr. G. VISSERING, president der Javasche Bank, voorzitter;

D. VAN HINLOOPEN LABBERTON, leeraar aan de afdeling B. van het Gymnasium Willem III te Batavia, secretaris-penningmeester.

COMMISSIE IN SURINAME.

De Administrateur van Financiën, voorzitter;

Dr. J. SACK, secretaris;

K. H. F. C. OUDSCHANS DENTZ, secretaris.

COMMISSIE OP CURAÇAO.

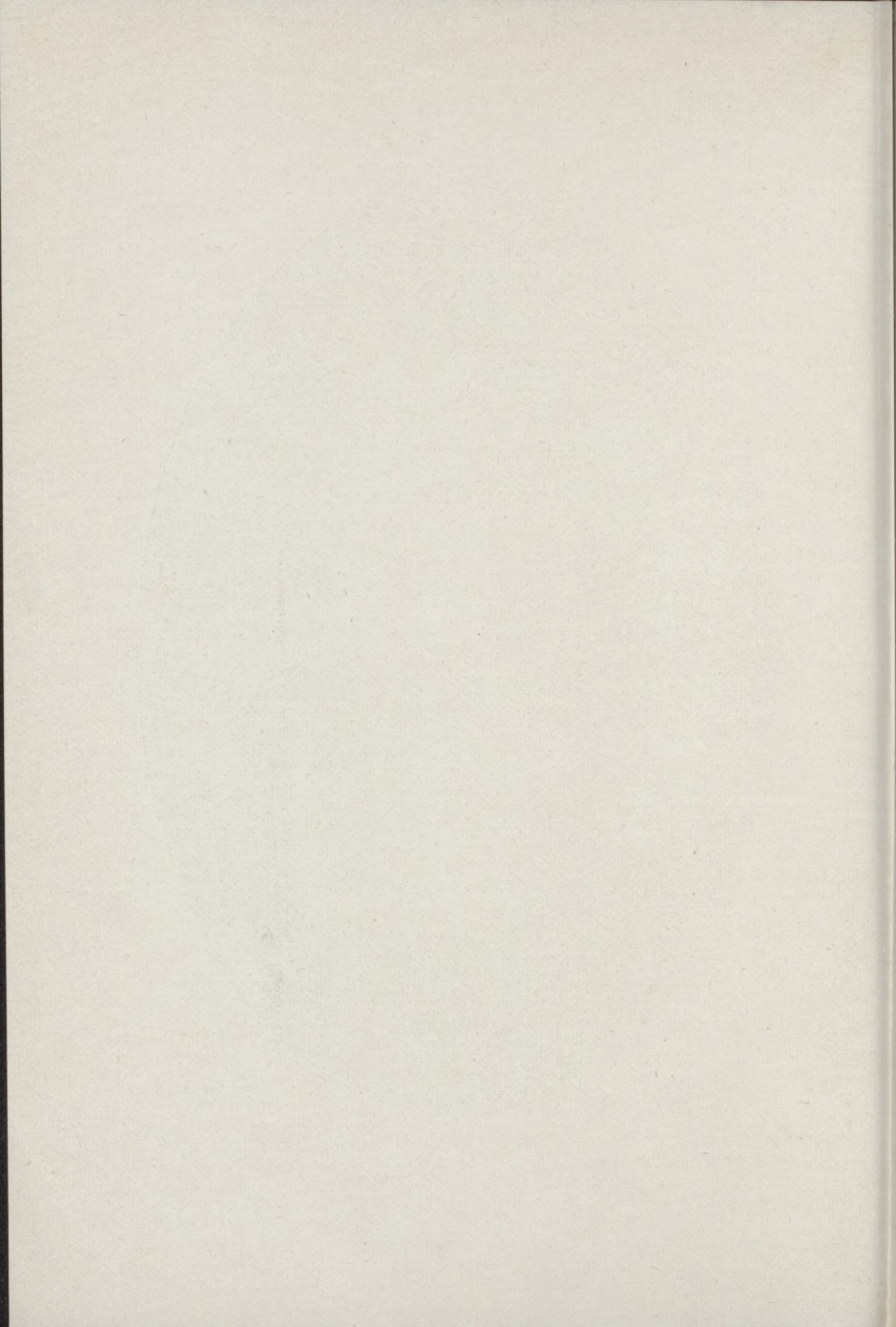
A. JESURUN, voorzitter van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao, directeur van de Curaçaosche Bank en secretaris van de Aruba Phosphaat Maatschappij, voorzitter;

C. G. DE HASETH Cz., koopman en secretaris van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao, 1ste secretaris;

C. K. KESLER, onderwijzer 1ste klasse aan de Hendrik-school op Curaçao, 2de secretaris.

ALGEMEENE CATALOGUS.

ALPHABETICALLY

GROEP I.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Tengevolge van gebrek aan plaatsruimte konden de meeste inzenders in deze groep slechts één klein gedeelte van den leergang op hun scholen doen zien. Voor het verdere wordt verwezen naar de stelselmatige verhandeling over het onderwijs in Nederland, die als bijlage van den catalogus wordt uitgegeven en afzonderlijk verkrijgbaar is.

KLASSE 1.

OPVOEDING VAN HET KIND. LAGER ONDERWIJS. ONDERWIJS VOOR VOLWASSENEN.

KLASSE 2.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

KLASSE 3.

HOOGER ONDERWIJS. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN.

1. *Inzending van de Tentoonstellings-commissie.*

Boeken, Platen, Kaarten en verdere aanschouwingsmiddelen bij dit onderwijs in gebruik. Photographiën van enkele scholen. Interieurs van 't Nederlandsch Schoolmuseum. Teekeningen van leerlingen eener Middelbare school. Schoolversieringen.

W.W.

2. *Vereeniging van Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs.*

a. Plan van schoolwandversiering; *b.* Foto's van Hoogere Burgerscholen; *c.* Handteekeningen van de 2de Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus te Amsterdam; *d.* Lijnteekeningen van de Hoogere Burgerschool te Haarlem; *e.* Leermiddelen (geprepareerde insecten van R. A. Polak, Amsterdam, boeken, platen enz.). W.W.

(Behoort ook onder kl. 4 en onder Gr. VII, kl. 42).

3. *Nederlandsch Comité voor het 3de Internationale Congres voor Opvoeding van het Kind in 't Huisgezin.* (Pres. Mej. G. A. A. Bouricius, 's Gravenhage.)

Volledige inrichting van een speelkamer voor kinderen van verschillenden leeftijd. Het ameublement is vervaardigd in de fabriek der firma H. Pander & Zñ. te 's Gravenhage. T. T.

(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 69.)

Zie voor deze groepen verder de inzendingen gerangschikt in Gr. XVII, kl. 112 en de Koloniale inzendingen van Afd. VII, letter A, No. 30 vlg.

KLASSE 4.

BIJZONDER KUNSTONDERWIJS.

1. *Academie van Beeldende Kunsten, 's Gravenhage.*

Afd.: Bouwkunde. Bouwkundige teekeningen. W.W.

(Behoort ook onder kl. 6).

2. *Maatschappij voor den Werkenden Stand, Industrieschool, Avond-Teekenschool, Amsterdam.*

Teekeningen (Bouwk. Constructies en Grafische statiek), van de beide hoogste klassen der afd. Bouwkunde. W.W.

(Behoort ook onder kl. 6).

3. *Dagteken- en Kunstambachtsschool voor Meisjes, W.W. te Amsterdam.*

De Dagteken- en Kunstambachtsschool voor Meisjes te Amsterdam geeft, behalve opleiding voor teeken-examens, aan Meisjes de gelegenheid zich te oefenen in ontwerpen voor kunstambachten, met praktische beoefening van houtsnijden, boetseeren, boekbinden, lithografeeren, etsen en textielwerk. Hier zijn alleen vertegenwoordigd de afd. boekbinden en textielwerk.

(Behoort ook onder kl. 6).

4. *Maatschappij van Nijverheid, School voor Kunstnijverheid, Haarlem.*

16 Lijsten met teekenstudiën en compositiën. Vitrine met werkstukken in verschillende metalen en email. Boetseerwerk in plasticine, vervaardigd door de leerlingen der School.

Gouden Medaille, Parijs 1900.

(Behoort ook onder kl. 6).

5. *Nijverheids-Teekenschool, te Schoonhoven.*

Stillevens, wapenschilden, aquarellen, teekeningen naar pleistermodellen, bekera, penteekeeningen en ontwerpen van ornament. Graveerwerk in koper. Gedreven platen, geslagen en gedreven bekera en schotels in tombak.

Gouden medaille, Middenstandstentoonstelling 1909 te Amsterdam.

(Behoort ook onder kl. 6).

6. *Industrieschool voor Meisjes, met driejarigen cursus (6 halfjaarlijksche klassen), te Groningen.*

Teekenwerk 4e, 5e en 6e klasse (laatste jaar) Costumewerk uit de 4e en 5e klasse der school, (1e en 2e halfjaar Costume naaien).

(Behoort ook onder kl. 6).

7. *Industrieschool voor Vrouwelijke Jeugd, Amsterdam.*

Teekenwerk. Kartonwerk.

W.W.

Internationale tentoonstelling, Amsterdam 1869: Medaille 1e klasse, Nationale wedstrijd voor werklieden, 's Gravenhage 1871: Verguld zilveren medaille, zilveren medaille, zilveren medaille, Internationale wedstrijd van kunstnijverheid, Amsterdam 1877: Zilveren medaille, Internationale tentoonstelling van tuinbouw, Amsterdam 1877: 1e Prijs Groote bronzen medaille; 2e Prijs getuigschrift; 2e Prijs getuigschrift; Internationale koloniale- en uitvoerhandel tentoonstelling, Amsterdam 1883: Bronzen medaille; Internationale landbouwtentoonstelling, Amsterdam 1884: Eere-Diploma; Nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, 's Gravenhage 1888: Zilveren medaille; Nationale tentoonstelling van Vrouwenarbeid, 's Gravenhage 1898: Bronzen medaille.

(Behoort ook onder kl. 6).

Zie verder ook kl. 1—3, No. 2.

KLASSE 5.

BIJZONDER LANDBOUWONDERWIJS. *)

(Eene stelselmatige verhandeling over het Land- en Tuinbouwonderwijs in Nederland wordt uitgegeven als bijlage van den catalogus en is afzonderlijk verkrijgbaar).

1. *Inzending van de Rijks-Inspectiedienst van het Land- en Tuinbouwonderwijs in Nederland.*

Zie de afzonderlijke op de tentoonstelling verkrijgbare brochure dienaangaande.

1. Diverse photographiën van Onderwijsinrichtingen in Nederland. F.

---

*) Ten aanzien van de materieele indeeling der klassen behoort het Landbouwonderwijs tot de inzendingen in de groepen VII, VIII en IX.

2. Kaart van Nederland, bevattende een overzicht **F.** van de plaatsen, waar inrichtingen voor land- en boschbouwonderwijs waren gevestigd in 1893-1894.
3. Kaart van Nederland, bevattende een overzicht van de plaatsen, waar inrichtingen voor land- en boschbouwonderwijs waren gevestigd in 1909-1910.
4. Kaart van Nederland, bevattende een overzicht van de plaatsen, waar inrichtingen voor tuinbouwonderwijs waren gevestigd in 1899-1900.
5. Kaart van Nederland, bevattende een overzicht van de plaatsen, waar inrichtingen voor tuinbouwonderwijs waren gevestigd in 1909-1910.
6. Kaart van Nederland, met aanwijzing der woonplaatsen van de leerlingen, die de verschillende Rijkslandbouwwinterscholen hebben bezocht in de jaren van haar bestaan.
7. Kaart van Nederland, met aanwijzing der woonplaatsen van de leerlingen, die de verschillende Rijkstuinbouwwinterscholen hebben bezocht in de jaren van haar bestaan.
8. Kaart van Nederland, bevattende een overzicht van de cursussen in paarden- en veekennis en in hoefbeslag. Hoefsmidschool in Tiel.
9. Grafische voorstelling van het getal leerlingen, dat de Rijkslandbouwwinterscholen heeft bezocht in de jaren van haar bestaan.

Schooljaren.	Totaal aantal leerlingen van alle Rijkslandbouwwinterscholen.
1893—1894	52
1894—1895	69
1895—1896	86
1896—1897	102
1897—1898	104
1898—1899	136
1899—1900	154
1900—1901	153

F.

Schooljaren.	Totaal aantal leerlingen van alle Rijkslandbouwwinterscholen.
1901—1902	133
1902—1903	133
1903—1904	129
1904—1905	142
1905—1906	179
1906—1907	209
1907—1908	211
1908—1909	248
1909—1910	325

10. Graphische voorstelling betreffende het getal leerlingen, dat de Rijkstuinbouwwinterscholen heeft bezocht in de jaren van haar bestaan.

Schooljaren.	Totaal aantal leerlingen van alle Rijkslandbouwwinterscholen.
1896—1897	11
1897—1898	27
1898—1899	53
1899—1900	54
1900—1901	79
1901—1902	88
1902—1903	80
1903—1904	92
1904—1905	82
1905—1906	92
1906—1907	90
1907—1908	75
1908—1909	94
1909—1910	109

11. Grafische voorstelling betreffende de akte-examens voor land- en tuinbouwkunde lager onderwijs.

Gedurende de jaren 1896—1909 hebben zich voor het examen landbouwkunde lager onderwijs in het geheel aangemeld 764 kandidaten, waarvan er 394 geslaagd zijn; terwijl zich voor het examen tuinbouwkunde lager onderwijs gedurende de jaren 1898—1909, 187 kandidaten hebben opgegeven, waarvan er 103 de akte behaalden.

12. Graphische voorstelling van het aantal land- F.
 bouwwintercursussen en landbouw cursussen
 voor volwassenen in de jaren 1893-1910, zoo-
 mede van het aantal leerlingen en deelnemers,
 dat deze inrichtingen bezocht in die jaren en
 van de grootte der Rijks- en andere bijdragen,
 ten behoeve dezer inrichtingen.

LANDBOUWWINTERCURSUSSEN				
Winter- halfjaar	Getal cursussen	Getal leerlingen	Rijks- subsidie	Andere bijdragen
1893—1894	25	543	675.—	150.—
1894—1895	34	669	9847.50	75.—
1895—1896	49	727	13513.60	—
1896—1897	47	786	13179.70 ¹ / ₂	—
1897—1898	69	1293	17591.92 ¹ / ₂	1124.—
1898—1899	92	1542	22091.90	1147.90
1899—1900	115	1761	25898.53	1369.50
1900—1901	130	1850	29205.54 ¹ / ₂	964.90
1901—1902	141	2001	32605.35 ¹ / ₂	874.61
1902—1903	150	2101	35554.74	1628.89 ¹ / ₂
1903—1904	147	2014	35245.54	1812.80
1904—1905	167	2303	40008.92	2529.80 ¹ / ₂
1905—1906	182	2605	43523.45	2687.10
1906—1907	192	3228	49432.17 ¹ / ₂	4549.38 ¹ / ₂
1907—1908	231	3467	60004.45	5134.22 ¹ / ₂
1908—1909	250	3691	65362.01 ¹ / ₂	7290.69 ¹ / ₂
1909—1910	290	4487	75209.31 ¹ / ₂	8828.91

LANDBOUWCURSUSSEN VOOR VOLWASSENEN				
Winter- halfjaar	Getal cursussen	Getal leerlingen	Rijks- subsidie	Andere bijdragen
1904—1905	14	323	727.60	
1905—1906	30	890	1555.60	5.—
1906—1907	62	1638	3289.20	134.37 ¹ / ₂
1907—1908	73	1739	4411.34 ¹ / ₂	108.25
1908—1909	100	2340	6345.28 ¹ / ₂	142.94
1909—1910	128	2984	7683.66	120.52

- F. 13. Graphische voorstelling van het aantal tuinbouw cursussen voor volwassenen, van het getal leerlingen en deelnemers aan deze cursussen en van de grootte der Rijks- en andere bijdragen ten behoeve dezer inrichten in de jaren 1904-1910.

TUINBOUWWINTERCURSUSSEN				
Winter- halfjaar	Getal cursussen	Getal leerlingen	Rijks- subsidie	Andere bijdragen
1898—1899	6	139	1360.—	300.—
1899—1900	8	200	1938.—	425.—
1900—1901	12	260	2769.—	585.—
1901—1902	23	484	5346.83	898.—
1902—1903	31	558	7526.85	1383.—
1903—1904	36	629	9284.81	2312.07 ¹ / ₂
1904—1905	45	866	11957.02	3242.75
1905—1906	49	857	12026.35 ¹ / ₂	3847.50 ¹ / ₂
1906—1907	54	916	13793.01 ¹ / ₂	5347.05 ¹ / ₂
1907—1908	61	906	16920.61 ¹ / ₂	5321.37 ¹ / ₂
1908—1909	66	1083	19508.92 ¹ / ₂	5900.00 ¹ / ₂
1909—1910	69	1281	21434.30 ¹ / ₂	7402.83

TUINBOUWCURSUSSEN VOOR VOLWASSENEN				
Winter- halfjaar	Getal cursussen	Getal leerlingen	Rijks- subsidie	Andere bijdragen
1904—1905	9	187	1029.50	65.—
1905—1906	11	202	1094.28	406.—
1906—1907	15	391	1429.70	623.20
1907—1908	26	604	2857.60	780.83 ¹ / ₂
1908—1909	40	942	4497.22	819.57 ¹ / ₂
1909—1910	48	993	4100.14 ¹ / ₂	478.—

BIJZONDER ONDERWIJS VOOR NIJVERHEID
EN KOOPHANDEL.1. *Vakschool voor Schoenmakers te Amsterdam.*

Schoenwerk, gedeeltelijk afgewerkt en geheel gereed. Leesten. Patronen. Gipsafgietsels en teekeningen.

Gouden medaille, Middenstandstentoonstelling te Amsterdam 1909.

2. *Koninkl. Nederl. Kantwerkschool te 's Gravenhage, Javastraat 68.*

Zilveren medaille, Tentoonstelling van Kunstnaaldwerk, Deventer 1906: Zilveren medaille van H.M. de Koningin-Moeder en Eereprijs, Internationale Tentoonstelling, Amsterdam 1907: Zilveren medaille en Eervolle vermelding, 's Gravenhage 1910.

3. *Vakschool voor de Typografie, Utrecht.*

Werkstukken der leerlingen van de twee eerste leerjaren en van een gedeelte van het derde leerjaar. (De cursus duurt 3 jaar). Genoemde school is nog geen drie jaar in werking.

4. *Rijksrietvlechtschool te Noordwolde, Friesland.*

1e. Werkstukken van leerlingen, vervaardigd in het 1e en 2e leerjaar van den driejarigen cursus. 2e. Werkteekeningen, hand- en lijntekeningen in het 1e en 2e jaar vervaardigd. 3e. Werkstukken van leerlingen van den Avondcursus.

5. *Vakschool voor Kleermakers, te Utrecht.*

Leergangen van het 1e tot en met het 5e leerjaar der voornoemde school.

Bekroond Sept. 1905 op de Tentoonstelling voor Mode- en Reform- en Vakwedstrijden in het kleermakersbedrijf te Amsterdam met Diploma en Gouden medaille voor het door leerlingen vervaardigd werk.

6. *Ambachtsschool, te 's. Gravenhage.*

(Dagschool met drie-jarigen cursus voor jongelieden die de lagere school verlaten hebben).

1e Werkstukken, teekeningen en cahiers van leerlingen timmerlieden; 2e idem, van leerlingen smeden, machine bankwerkers en plaatwerkers; 3e idem, van leerlingen instrumentmakers en electriciens; 4e idem, van leerlingen koperslagers; 5e idem, van leerlingen huisschilders; 6e idem, van leerlingen meubelmakers.

7. *Industrieschool voor Meisjes, te Arnhem.*

Leergang voor de opleiding voor „Kinderjuffrouw”. Een deel van den leergang van de opleiding voor Costumenaaiester; Foto's, diploma's en prospectussen der school.

Diploma derde graad op de Tentoonstelling van Ned. en Koloniale Nijverheid in 1879 te Arnhem; Eerediploma, (hoogste Onderscheiding) op de Geldersche tentoonstelling van Nijverheid en Handel, te Arnhem in 1897.

8. *Huishoudonderwijs in Nederland.*

Collectieve inzending van eenige huishoudscholen, met het doel een indruk te geven van het huishoudonderwijs in Nederland, voor zoover dit door grafische voorstellingen, leermiddelen en werkstukken van leerlingen mogelijk is.

9. *Haarlemsche Huishoud- en Industrieschool, Scheevooftstraat, Haarlem.*

Leergang der opleidingsklasse voor nuttige handwerken. Werk van de hoogste leerjaren voor opleiding linterievak. Fröbelwerk van de opleiding voor kinderjuffrouw.

10. *Alkmaarsche Huishoud- en Industrieschool.* W.W.

Kussens. Een Vuurscherm. Een geborduurde Kakimono.

Een Verguld zilveren medaille, Vakwedstrijd Alkmaar 1908: Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen.

11. *Industrie- en Huishoudschool, Leeuwarden.*

1. Mutsje point lacé. 2. Geborduurd mutsje.
3 en 3a 2 visiteboekjes. 4. Trekpotaanvatter.
5. Kanapé kussen. 6. Theetafelkleed. 7. Vloeiboek.
8. Papiermand.

Behaald is een Eerediploma op de Nijverheid-Tentoonstelling te Harlingen.

12. *Industrieschool voor meisjes te 's Gravenhage.*

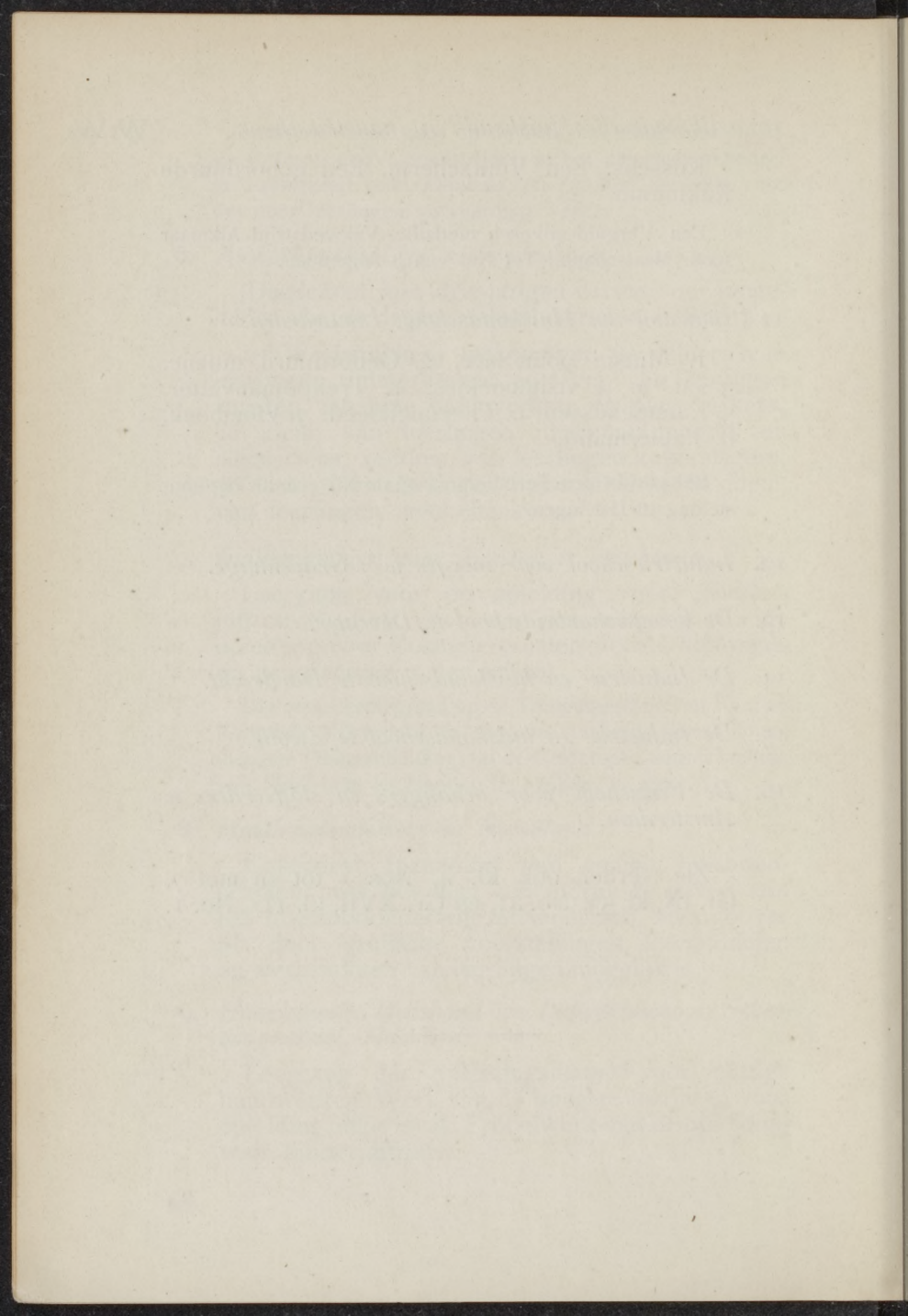
13. *De Vrouwenarbeidschool te Deventer.*

14. *De Industrie- en huishoudschool te Dordrecht.*

15. *De Industrie- en huishoudschool te Zwolle.*

16. *De Vakschool voor behangers en stoffeerders te Amsterdam.*

Zie verder ook kl. 4, Nos 1 tot en met 7, Gr. IX, kl. 53, No. 41, en Gr. XVII, kl. 111, No. 1.

GROEP II.

KUNSTWERKEN.

De inzendingen in deze groep worden tentoongesteld
in het Gebouw van het Jubelpark
(Palais du Cinquantenaire).

HOLLANDSCHE SCHILDERKUNST IN DE 19^E EN 20^E EEUW

DOOR H. DE BOER.

De Hollandsche schilderkunst, die na hare roemrijke jaren in de 17e eeuw en daar voor, ver beneden dat niveau daalde, beleefde in de laatste helft der 19e eeuw een nieuw tijdperk van bloei, en nog steeds wordt er met kracht en oorspronkelijkheid aan hare verdere ontwikkeling gearbeid. Toch waren de oude traditiën niet geheel te loor gegaan en toen in Engeland met *Gainsborough* een frisschere wind begon te waaien en weer later in Barbizon op zoo triomfantelijke wijs reveille werd geblazen, gordde Holland, dat elders zijne eigen traditiën tot nieuw leven bezielde terug vond, gesteund op eene eeuwenoude kennis van het handwerk, zich met een te krachtiger geestdrift aan tot den nieuwen strijd, welke toen over alle liniën schitterend gevoerd en gewonnen werd. En niet moet daarbij worden vergeten, dat toen elders een nieuwe morgen begon te dagen, daar ook een Hollander, *Jongkind*, op de tinnen stond, die inspireerend op zijne omgeving inwerkte en thans dan ook nog in Holland als een profeet geëerd wordt.

Doch de eigenlijke dorpelwachter der nieuwe Hollandsche landschapsschool was *Willem Roelofs* de oudere, eene apostolische figuur, die te Barbirron nog met *Millet*, *Rousseau* samenwerkte, *Troyon* leerde kennen, en in Brussel terugkeerende, er den eminent fijnen en dichterlijken *Gabriël* opwekte zich alleen aan het landschap te wijden, en die zoo de voorlooper werd van het Hollandsche impressionisme, dat men in zijn wezen en aard wel van het buitenlandsche moet onderscheiden. En niet

lang duurde het of een schitterende pleijade begon aan den bijna twee eeuwen lang verduisterden kunsthemel van Holland haren luister te verspreiden en schilders als *Josef Israëls*, *Bosboom*, *Jacob*, *Matthijs* en *Willem Maris*, *Mauve* en *Weissenbruch* veroverden zich een wereldfaam, ieder uitmuntend in een gansch eigen stijl. En het verrassende daarbij is, dat waar de uitheemsche meesters uit de tijdvakken waarop wij wezen, in hun manier dikwerf aan onze oude school herinneren, de nieuwe Hollandsche schilders daarvan vooral, zonder zoo opvallende uiterlijke overeenkomst, eigenlijk de wezenlijke voortzetting geven, wijl zij dichter bij huis en door den aard van hunne afstamming, spoediger beseften om welke wezenlijke waarden het ging.

Eén ding is bij dit alles opmerkelijk. De natuurwetenschap heeft een nog vertrouwelijker, intiëmer omgang met de natuur in het leven geroepen. En van die intimiteit, welke verhevenheid en zelfs dramatische conflicten niet uitsluit, geeft de moderne landschapsschildering een getrouwe afspiegeling. Men schildert en studeert buiten, observeert de natuur in al hare wisselende momenten onder een immer boeiend wolken spel of de varieerende breking der zonnestralen door de opstijgende of zich in den dampkring oplossende nevelen. Er ontstaat een nieuw genre, de directe natuur-impressie, geboren uit het contact van natuur en ziel, en dat type wijzigt de opzet der atelier-compositie formeel. Begonnen de anderen, ook nog *Gabriel* en *Roelofs*, met een ondergrond van bruin over eene verzorgde teekening, *Jacob Maris*, de machtige wolken- en steden-bouwer, die op verrassend oorspronkelijke wijze en niet zelden rembrandtieke kracht de werken van *Vermeer*, *Ruysdael* en *Van Goyen* voortzet, componeert als 't ware zijn schilderijen op 't doek over een suggestieve, willekeurige onderlaag, waarop hij zich vandaag een stad, morgen een landschap en een oogenblik later weer een zee droomt, daarbij steunende op een bijna fabelachtige kennis der techniek. En zoo bouwt deze meester der z.g. grijze school, wiens woord den jongeren als een oordeel gold, zijne majestueuze steden- en landschap-symphoniën.

Doch niet minder verrassend kwam deze werkwijze uit in de oude waterverfteekening waarvan men een geheele nieuwe kant afwon. Dat de Hollandsche impressionisten, hoe knappe teekenaars ook, vooral schilders waren, blijkt vooral uit

deze opvatting, de oorspronkelijke waterverfteekening geheel als schilderij te behandelen, wat hun de gelegenheid gaf, buiten het teer en zorgvuldig omschrevene, al het frappante van wisselende weerstemmingen, in dit zooveel verrassende effecten te voorschijn tooverende procédé met zijne verrisparante lagen, vast te houden. In de beheersching daarvan zijn zij allen meesters. Hoewel enkelen van hen daarin zelfs van hun beste werken geschapen hebben, was de meest teekenende figuur voor dezen stijl *Weissenbruch*, die met *Jacob Maris* wel het meest het type geeft van den Hollandschen impressionist der 19e eeuw. De beteekenis van deze kunst wordt op de wereldmarkt nog niet voldoende hoog aangeslagen en toch behoort zij tot het ongekendste en vormt zij een verrassend nieuwe verschijning in de kunst der eeuwen.

Zoo kreeg door deze nieuwe natuurdoop, waardoor het ideaal, in de Engelsche en Fransche scholen voor een deel nog maar gesteld, op de aarde werd gevestigd, de Hollandsche kunst als 't ware een geheel nieuw aanzien. Het was al frisch en oorspronkelijk wat er uit dat innige contact van natuur en ziel naar voren welde. De grootste der thans levende landschapsschilders is ongetwijfeld *Willem Maris*. In zijn jeugd even mystisch fijn als *Paulus Potter*, op lateren leeftijd *Cuyp* in glorieuse schittering en weidschen oneindigen luister nog overtreffend, in zijn vijvers met statige zwanen voor de deftigheid der oude gobelins niet onderdoende, ving hij op zijn palet al de wonderbare lichtende kleuren welke de zon over Holland's plassen en weiden, met riet en wilgen, koeien en eenden neer deed stralen, en weefde uit de zon en nevels van zijn land wel van het blijste van wat ooit een kunst ter wereld voortbracht. Wel nooit misschien is er na *Rembrandt*, *Cuyp* en *Vermeer* zoo schitterend, triomfantelijk en luisterrijk geschilderd. Als schilder der zee deed zich plotseling, maar in eens overtuigend, *H. W. Mesdag* gelden, die op rijperen leeftijd eerst recht begon te schilderen. Hoewel *Jacob Maris*, *Weissenbruch* en *De Bock* ook daar hunne motieven zochten en *Josef Israëls*, *Blommers*, *de Zwart*, *Toorop*, *Tholen* en zooveel anderen daar meer dan eens geïnspireerd werden tot buitengewone dingen, is toch eigenlijk *Mesdag* de schilder der zee, ja, misschien meer dan een ander het geweest is. Daarbij komt dit merkwaardige, dat hij geen eigenlijke voorloopers heeft gehad, daar

zijne opvatting: de zee als een duizendmalen doorploegd watervlak, bevaren door een visschersvloot of vereenzaamd met hare attributen: een wiekende meeuw of een drijvend stuk wrakhout, te schilderen onder een immer wisselende lucht, verrassend nieuw is, zelfs wanneer men bedenkt wat de realist *Courbet* op dit gebied gewrocht heeft.

Naast die van de natuur, bereikte ook de binnenhuisschildering opnieuw een schitterende hoogte. De traditiën van *Vermeer*, *Pieter de Hoogh*, *Nicolaes Maes* e.a. leefden weer op bij meesters als *Albert Neuhuys*, die over een palet en superbe schildering beschikt, welke, wat diepte en bezonkenheid aangaat, die van *Jacob Maris* evenaren, terwijl *Blommers* de moderne meester is van het lustige oud-Hollandsche genre, hetwelk hij op een geheel oorspronkelijke, ongezoekt blijde en niet zelden bekoorlijke dichterlijke wijze heeft doen opleven. Hierbij sluiten zich aan de vroeger wel eens een enkele maal humoristisch anecdotische *Henkes*, de fijne binnenhuisschilder en psycholoog *Kever*, de kloeke en diepkleurige Suze Bisschop *Robertson*, de stralend blijde realist en fantast *Hijner*, de sterke en somwijlen statige pracht lievende *Melis*, de kloeke en ook in zijn Orientstukken gloedvolle *Frankfort*, de fijn toetsende en rustig verzorgende *Dooyewaard*, de knappe monotypist *Krabbe*, enz. Toch is 't vooral *Josef Israëls*, die zonder de oorspronkelijkheid der anderen aan te tasten, dit terrein beheerscht en wien het op een meesterlijke wijze gelukt is de oude genreschildering tot de hoogte der dramatische figuurschildering te verheffen. Zochten anderen de natuur in het landschap, *Israëls* zocht ze bij de menschen en waar kon hij ze beter vinden dan bij de Drentsche, Brabantsche en Hollandsche boeren, de Scheveningsche visschersbevolking en de armen der aarde, waarvan hij het wel en wee vertolkte, hunne eenvoudige handelingen hullend in het oneindige, verheven licht der onsterfelijkheid. Behalve de dichter der intieme huiselijkheid, van het moedergeluk, van het argelooze spelen der kinderen tegen het oneindige vlak der geweldige zee, was hij ook de zanger van 's levens tragiek, naast de gezelligheid die van den vereenzaamden ouderdom. Zijn „Zoon van het oude Volk” beeldt hij ons uit voor zich uitstarende in de deur van een uitdragerswinkel met een gelaat vol levenswijsheid, raadselachtig als een sfinx, met iets van 't monumentale van *Michel Angelo's* Mozes en het

wonderbare van *Rembrandt's* blinden Homerös. *Israëls* is als geen de schilder van de gedachte en het zich direct uitlevend gevoel geworden, een dichter-wijsgeer zinnend over 's levens raadselen. Was *Rembrandt* de grootste luminist, *Israëls* werd de grootste tonalist, die de schilderkunst heeft voortgebracht en zelden heeft iemand het alledaagsche met een zoo poëtischen schijn weten te omhullen. De atmosfeer, het ontastbare en nauw zichtbare, werd de draagster van het Ontastbare en Onzienlijke. In veel van zijn schilderijen is hij dramatisch, voert hij ons eene samengestelde handeling voor. Hij schildert ons de verslagenheid en verbijstering van een man, die verwezen, zwijgend zit voor het bed van zijn gestorven vrouw, de roerende droefheid van een vrouw die haar man verliest, en het is alsof heel de kameratmosfeer meetreurt en meeweent, alsof alle dingen meeprevelen in wee en droefenis om den door 's levens lot verslagene. En in een wachtend visschermeisje, dat neerzit voor het raam of van een duimhoogte tuurt over zee, schildert hij ons oneindige verlangens der ziel.

Maar niet alleen is *Israëls* de levenswijsgeer. Hij is ook een echt schilder met een soms haast onnaspeurbare, naar het diepste tastende, raadselachtige techniek. Hij is de schilderachtigste van alle binnenhuisschilders. Schiep *Millet* het contact van den mensch en de aarde met de mysterieuze kiemkrachten in haar oerdiepten, *Israëls* schiep het psychologisch, magisch verband tusschen den mensch en zijn milieu, dat in zijne verwering en versletenheid als met kabalistische teekenen van het leven van menschengeslachten spreekt. Zoo werd hij met *Rembrandt* en meer speciaal nog dan deze, de schilder der eenvoudigen, wien hiernaars het koninkrijk der hemelen is beloofd. Een schilder die niet meer schildert met materiele middelen, maar met tranen en hun leed, met den lach der blijheid of der gemoedelijkheid, met de heiligheid en wijding van het eeuwigheids geloof, de berusting der wijsheid, een schilder die wars van alle gekunsteldheid, schildert met niets anders dan met gevoel.

Waar wij ons hier in de eerste plaats met de exposanten moeten ophouden, voor zoover ons hun werkwijze al uit eigen aanschouwing bekend werd, lijkt 't ons ook verder noodig dat wij, voor den toeschouwer die bij het ontwaren dier zoo afwisselende kunstproductie als in eene perspectieflooze ruimte

staart, af en toe de hoofdpunten fixeeren in de ruimte, en de stroomingen der scholen teekenen welke van daaruit zich verder ontwikkelen met tal van tusschenschakeeringen in hunne onderlinge afwijkingen en pallelbewegingen, en waarbij de lezer wel heeft te bedenken, dat, waar wij hierbij genoodzaakt zijn herhaaldelijk te veel den nadruk te leggen op die soms nauw, soms in 't geheel niet meer bespeurbare afstammingen, de werken zèlf van hun zelfstandig karakter komen getuigen. Scholen, traditiën zijn hier uitteraard al even noodwendig en vruchtdragend gebleken als in de 17e eeuw.

Het spreekt bijna van zelf dat de eerste geestdrift, het heroische hetwelk den eersten tijd kenmerkt, langzamerhand moest plaats maken voor de rust en zekerheid der overwinning. Majestueus in hun zege staan de groote vormers der scholen voor ons, door den grooteren afstand zuiverder zich aftekenend voor het oog. En na dat gevoel van rust kwam langzamerhand de tijd van overpeinzing, van nabeschouwing, van verfijning ook. Het eigenlijke impressionisme, waar buiten de figuurschilders min of meer door hun onderwerp, doch in geenen deele door hun suggestief directe voordracht stonden, waartoe in zekeren zin ook de schilder van den Hollandschen winter *Louis Apol* en de schilder van boschvaarten en omgroeide rivieren *van Rossem du Chattel* behooren, werd ten slotte steeds meer reflectief. Men mijmerde, droomde en mediteerde. De meesters van deze school, die ook reeds weer jongeren vormden werden o. a. de fijne, delicate *Poggenbeek*, die uitging van *Mauve* en *Willem Maris*, de klare, zuivere *Bastert*, die in zijn manier misschien de meeste verwantschap toont met *Weissenbruch* en *de Bock*, de zangerige, fijne en vormzuivere *Tholen*, die evenmin als zijn leermeester *Gabriël* geheel in het impressionisme opging.

Een eenigszins afwijkende weg vormt een andere groep, die ook figuurschildert en eensdeels aansluit bij den vroegtijd van het impressionisme met haar vaak kantigen stijl, de temperamentvolle *Willem de Zwart*, de eminente leerling van *Jacob Maris*, die welhaast een nog genialer bloem- en stilleven-schilder als landschapschilder is, daarin naast *Vermeer* en *Jacob Maris* een zeer aparte plaats handhavende en die min of meer den band vormt met de Amsterdamsche School; de zich steeds rijker ontwikkelende, geestig en kantig, blond en kleurrijk zijn tuin- en duintafereeltjes schilderende *Akkeringa*, de fijn indrin-

gende en diep bezonken figuur- en stilleven-schilder *Van der Maarel*, leerling van *Matthijs Maris*. Weer een andere groep zet specialer nog dan de voorgaande de schildering van het heide- en duinlandschap voort, waarin de stoffage van koeien, schapen, trekossen enz. die na *Willem Maris* en *Mauve* daarmee een organisch geheel uitmaakt. Ook dat is een natuurlijke voortgang op de opvatting der vroegere scholen. De bekendste meesters hiervan zijn *Ter Meulen*, die reeds vóór *Mauve* heiden met schapen schilderde niet het minst voortreffelijk in zijn transparant gepenseelde aquarellen, *Van der Weele* de schilder van meesterlijke stalinterieurs, de van huis uit knap geestig teekenende compositeur *Steelink*, *Jan van Essen*, die tevens een eminent schilder van dood wild is. *Martens*, den ouderen, *Nakken* e. a. Deze meesters zijn niet zelden het voortreffelijkst in het schilderen van rake buiten-impresies en stalinterieurs, waarin *Weissenbruch* voor was gegaan, hoewel zij ook verzorgde composities schilderen. De buitenstudie, de in de natuur tot een schilderij opgebouwde impressie zal zich een tijd lang steeds meer van het mediteerend componeeren in het atelier onderscheiden, hoewel beide eigenschappen ook niet zelden vereenigd worden aangetroffen. In dit verband zijn verder te noemen *R. Bisschop*, *Et. Bosch*, *Brouwers*, *Dankmeyer*, *Franken*, *Gorter*, *De Groot*, *Hammes*, *Arn. Koning*, *Leurs*, *Le Comte*, *Kuypers*, *Mastenbroek*, *Ritsema*, *Schregel*, *Slagers*, *Smislaert*, *Van Vuren*, *Vreedburgh*, *Weyns*, de *Wetering*, de *Rooy*, *Zon* e. a., schilders wier werk veelal eene nadere afzonderlijke karakteristiek zou billijken, doch die dan tevens welsprekend genoeg zijn, om in het totaal verband der Hollandsche kunst door den toeschouwer aanstonds begrepen te worden, zoodat wij ons, tot uiterste beknoptheid genoodzaakt, van nadere aanwijzingen na al het voorgaande en volgende kunnen onthouden.

Mogelijk nog onstuimiger dan de Haagsche, begint de Amsterdamsche, in hare meest typische meesters *Breitner* en *Is. Israëls*, werkende met een verrassende productiviteit. Van het impressionisme onderscheiden zij zich door een nog heftiger aandringen op het moment. Lossen bij de Haagsche meesters alle bewegingen, alle lijnen zich meestentijds in den verren einder op, deze schilders van het caleidoscopische stadsleven, laten dit veelal parallel aan de horizontale lijnen van het kader op den voor-

grond voorbij spoeden. Zij vermijden zoo het reflectieve en scheppen de Hollandsche „tranche de vie". Eerst boeien hen *Breitner*, cavallerie-charges, *Israëls* leger-scènes, het leven der nachtkroegen en Amsterdamsche Jordaan-figures. Vervolgens loopt hun stijl steeds meer uiteen, en *Breitner* wordt de machtigste stadsschilder welke Amsterdam ooit heeft gekend, daarin naast *Jacob Maris*, den zonnigen Hagenaar *Klinkenberg* en den droomerigen *Karsen* eene afzonderlijke plaats innemende. Terwijl de fijne geserreerde *Witsen*, in wien iets van den Hollandschen bespiegelaar leeft, die in sommige avondstemmingen een sereene rust vertolkt, doch ook het machtig aspect der London-bridge en grillige weerstemmingen vertolkt, toont hij in sommige meesterlijke figuurstukken Japanschen invloed. *Isaac Israëls* volharde meer in de oorspronkelijke richting, scheidt zich in zijn acrobaten-, naaisters- en Bois-de-Boulogne-scènes een geheel eigen atmosfeer en ontwikkelt zich als een merkwaardig psycholoog van stille actie. Iets ouder dan dezen is de knappe teekenaar en schilder *N. van der Waaij*. In Den Haag werkt de geestvolle schilder der „tranche de vie", van het kleurige marktlevens, het mondaine leven der straten, van stillevens en een enkel treffend portret, *Flores Arntzenius*. In zekeren zin mogen in dit verband ook de karikatuur-teekenaars *Willy Sluyter* en *Louis Raemakers* genoemd worden, voorts de knappe Amsterdammer *van Raalte* en de teekenaar van leger-scènes *Hoynck van Papendrecht*, terwijl de mondaine gratie vertolkers vindt in de Haagsche schilders *Albert Roelofs* en *Schreuder van de Coolwijk*. Bij deze groep sluit zich de stijl van den bekwamen portretschilder *Buisman* min of meer aan, eveneens de voorname *W. Maris Jr.*, terwijl hier ook de begaafde schilderes van poppenscènes en portretten *Lizy Ansingh* vermeld kan worden. Op het gebied der voorname interieurschildering waren ook *Jacob Maris* en *Albert Neuhuys* reeds voorafgegaan.

Inmiddels is het totaal aspect der Hollandsche schilderkunst reeds heel wat veranderd. Naast het eigenaardige tonalisme dat heele groepen kenmerkte, ontwikkelde zich de plein-air schildering. Zelfs iemand als *Poggenbeek* bleef in het laatst van zijn leven niet geheel buiten dien invloed, en inderdaad had de lichtschildering van *Willem Maris* ook in dezen zin hare indirecte beteekenis gehad, terwijl *Weissenbruch* met zijn suggestieve

trant in enkele avondstemmingen, *Mauve* in sommige zijner teekeningen het sensitivisme ongemerkt genaderd waren. Op *Weissenbruch* werkte in zijn landschap de Leidenaar *Floris Verster* door, op *Mauve*, behalve op *Millet* en *Israëls*, *Vincent van Gogh*, die na een somber-tragischen Brabantschen tijd zich tot de lichtschildering bekeerde. Om den storm en drang van dien tijd behoorlijk te schilderen zou men een boekdeel noodig hebben. *Jan Toorop*, wiens kunst een complex vormt van grillig Noorsche mystiek en Oostersche symboliek, was eensdeels de geniale voortzetter van *Van Gogh*. Naast hem werkte de sensitivist *Johan Thorn Prikker*. *Millet* en ook de Japanners hadden hem beïnvloed, terwijl hij verder o. m. ook het batik-procédé beoefende. Het was een tijd waarin zich een veelzijdige aanleg openbaarde. Otegenzeggelijk geniaal paste ook *Van Dijsselhoff* het batik-procédé toe, terwijl hij zich daarnaast als een aquarium-schilder deed kennen, die den Japanners en heksengrotten-schilders *Teniers* bewondering zou afdwingen. Als de eerste pointillist erkende men hier *Vermeer*, welke deze techniek elementair had toegepast. Naast *Toorop* en *Thorn Prikker* waren meer zelfstandige beoefenaars *Hart Nibbrig*, wiens werk in den laatsten tijd eene neiging toont naar Breughelsche karakteristiek, en *Breman* werkzaam. Op een heel oorspronkelijke wijze, in aansluiting bij de pointillisten en *Vermeer* toegepast, vindt men dit procédé bij *Verster*, die van een virtuoos begaafd en diepzinnig bloem- en stilleven-schilder in impressionistischen trant zich plotseling tot een nieuwen stijl bekeerde en zich toelegde op een mystisch verklaarde waspastel-schildering, waarbij in den laatsten tijd weer in olie- en aquarel geschilderde stillevens komen. In Leiden werkt ook de voorname colorist schilder *Kamerlingh Onnes*, die ontroerende portretten en deftige stillevens schildert in diepe gobelin- en goudleer-kleuren en in den laatsten tijd stillevens in lichten transparanten toon aquarellen eerst. Een hoogst belangrijke figuur is ook de Hattammer meester *Voerman*, die verrassende wisselingen van stijl toont. Aanknooppingspunten vindt men in zijn vroeger werk met *Troyon*, *Willem Roelofs Sr.* en *Willem Maris*. Dan wordt hij — in zijn middenperiode — in een transparante aquarelleer technisch de meester der contemplatie.

Na *Vermeer* wordt zulk een verklaardheid van stijl niet meer aangetroffen. Wel is alsof de serene rust der Oostersche wjjs-

begeerte opnieuw haar invloed doet gelden op de Westersche beschaving. Een eigenaardige groep wordt ook gevormd door enkele meesters, die schilderen in een teeren sprookjestoon, soms in aansluiting met de mystieken zooals *Karsen* en *Van Daalhoff*, welke laatste invloed van *Matthijs Maris* onderging. *Ed. Koning*, *Wiggers* met zijn dichterlijke rêverïën, *Moulijn* en *Van Soest*. Wij noemen min of meer in aansluiten met deze groep de fijne *Zilcken*. In Gelderland, de bakermat der modern Hollandsche romantiek, waar *De Bock* de romantische traditiën levendig hield, schilderde *Goedvriend* zijne magisch lichtende stillevens. De stilleven-schildering trok steeds meer de aandacht en werd niet zelden met meesterschap beoefend door *Suse Bisschop-Robertson*, *Hijner*, *De Wild*, *Willem Roelofs Jr.*, *Monnickendam*, *W. Weissenbruch Jr.*, door de schilderessen *Wandscheer* en *Abrahams*. Een eigenaardig verschijnsel is daarbij wel dat in het stilleven van sommigen, een gezuiverde romantiek zich met nieuwe kracht deed gelden, hoewel *Josef Israëls* en sommige impressionisten er de instandhouders van waren geweest. Naast het mysticisme doet de Spaansche school, de Renaissance in het algemeen haren invloed gelden. Vele schilders, als de ongemeen begaafde schilder met magische eigenschappen *Van Looy* en *Haverman* maakten Spaansche reizen. De machtige *Bauer* schiep Oostersche tafereelen van een mysterieuse diepte en verheven statige praal. Doch met dit alles is wellicht een der belangrijkste verschijnselen in de moderne schilderkunst niet vermeld, n.l. de ontwikkeling van een portretstijl, welke, wat haar diep-analyseerend karakter aangaat, wel eenig is te noemen. De meesters van dezen stijl waren *Toorop*, *Jan Veth* en *Haverman*. In plaats van de lyrische zelf-analyse voor het landschap stelden zij de objectieve portret-analyse, naast het schilders-temperament het intellect. Hoewel ook *Israëls*, de *Marisen*, *Neuhuys* e. a. portretten hebben geschilderd en de hoog begaafde schilder *Therèse Schwartz*e fraaie breedgeschilderde portretten vervaardigden, zoo is toch in aansluiting met de primitieven, in zekeren zin ook bij *Matthijs Maris*, hunne kunst er eene die uitmunt door meer in het bijzonder ontleden van de geestelijke karakter-eigenschappen van den mensch, waarin zij even scherpzinnig en uitteraard natuurgetrouwer te werk gaan dan de primitieven. Is *Toorop* meer een mystisch doordringend teekenaar, *Jan Veth* een teekenaar-schilder van een geweldige,

nimmer falende analyse, *Haverman* is de schilder-teekenaar van een synthetischen portretstijl, de vervaardiger ook van schitterende naaktstudies en enkele bloeiende kinderkopjes van een innerlijken adel en vormbeheersching, welke als een sprekend bewijs kunnen gelden, dat de echte schildervermogens ook hier nog op een klassieke wijs worden gehandhaafd.

De grafische en zwart-en-wit kunsten vierden opnieuw triomfen in den eenigen teekenaar en lithograaf van vogels en andere dieren *Van Hoytema*, een van Hollands zeldzaamste kunstenaars, in de meesters der gravure *Dupont* en *Aarts* en verder in oorspronkelijken en reproductieven zin *Bauer*, *Dake Sr.*, *Derkzen van Angeren*, *Graadt van Roggen*, *Toon de Jong*, *Kramer*, *Obbes*, *Poortenaar*, *Reicher*, *Storm van 's Gravesande*, *Veldheer*, *C. van der Windt*, *Wilsen*, *Zilcken*, *De Zwart e. a.*

Ook de beeldhouwkunst maakt zich los van het conventioneel en vindt beoefenaars in *Van Hove*, *Pier Pander*, *Dupuis*, *Hesselink*, *Van der Hoef*, *Shreve IJzerman*, *Tollenaar*, *Ermeling*, in de noutsnijder *T. Visser* en den schilderachtigen atmosferischen *Van Wijk*, terwijl de medailleerkunst door *Begeer*, *Dupuis*, *Pander*, *Wienicke* e. a. een nieuwe ontwikkeling schijnt tegemoet te zullen gaan.

KLASSE 7.

SCHILDERIJEN. PATRONEN. TEEKENINGEN.

A. SCHILDERIJEN.

Abrahams, Mej. A., 's-Gravenhage, Badhuisweg 175.

1. Stilleven.

Addicks, Chr. J., Rotterdam, N. Binnenweg 334b.

2. Man met lantaarn.

Akkeringa, J., Scheveningen, Helmstraat 15.

3. Kinderen aan 't strand.

- Ansingh, Mej. L., Amsterdam, Prinsengracht 109.*
4. Het gitaarspeelstertje.
- Apol, Louis, 's-Gravenhage, Wilhelminastraat 2 a.*
5. Boschlaan.
- Arntzenius, Fl., 's-Gravenhage, Van Lennepweg 27.*
6. Regenachtige dag.
7. Ondergaande zon.
- Bach, J. M., 's-Gravenhage, Beeklaan 258.*
8. Scheepswerf.
- Bastert, N., Nieuwersluis.*
9. Zierikzee.
Eigendom van den Heer THEODOOR GILLISSEN te Baarn.
10. Voorjaar.
- Batelt, Mej. A. E. J., Hilversum, v. Riebeekweg, Rustoord.*
11. De voormalige Tempel te Rijzenburg.
- Bauer, M. M. J., Aerdenhout, Villa Stamboel.*
12. Cathedraal te Rouaan.
- Berg, Mej. A. C. van den, Amsterdam, Prinsengracht 721.*
13. Het keukentje.
- Bergsma, G., Zoutelande, Walcheren.*
14. Marktplaats
- Berkemeijer, L., Noordwijk aan Zee, „Dorpzicht”.*
15. Weiland in de duinstreek.

Bisschop, R., 's-Gravenhage, Westerbaenstr. 116.
16. Kerkinterieur.

*Bisschop-Robertson, Mevr. S., 's-Gravenhage,
Westerbaenstraat 116.*
17. In de schuur.

Blommers, B. J., 's-Gravenhage, Van Stolkweg.
18. Kinderen der zee.
19. Gezin van den landman.

Boer, Mej. M. de, Amsterdam, Heerengracht 83.
20. Visschersmeisje.

Boon, J., Rijswijk.
21. Gezicht op het IJ.

Bosch, E., 's-Gravenhage, Adelheidstraat 62.
22. Avond op het Canal Grande.

Breitner, G. H., Amsterdam, Prinseneiland 24b.
23. Werkpaard.

*Brouwers, J., Vilvoorde bij Brussel, Rue de
l'Harmonie 48.*
24. Oud kanaal.

Buisman, H., 's-Gravenhage, Bazarlaan 47.
25. Poète-chanteur Speenhoff.

Chattel, Fred. J. du, 's-Gravenhage, Frankenslag 9.
26. Gezicht te Weesp (N.-H.).

- Comte, A. le, 's-Gravenhage, Fred. Hendriklaan 44.*
27. Dordrecht.
- Dake, Prof. C. L., Amsterdam, Oosteinde 26.*
28. Maaneffect.
- Dake Jr., C. L., Laren, Zeveneind 366.*
29. Terschelling.
- Dankmeijer, Ch. B., 's-Gravenhage, Prins Mauritslaan 78.*
30. Langs den Rijn.
- Doesburgh, Mej. E. van, Amsterdam, Prinsengracht 592.*
31. Interieur.
- Dooyewaard, J., Nunspeet.*
32. Het nieuwsgierige meisje.
- Dijsselhof, G. W., Haarlem, Leeghwaterstr. 12.*
33. Aquarium.
- Ensinck, C. V., Scheveningen, Badhuisweg 26.*
34. Een dag uit het leven.
- Essen, J. van, 's-Gravenhage, Statenlaan 12.*
35. De zwanen.
- Ezerman, D. G., Rotterdam, Hugo de Grootstraat 83b.*
36. Herfstmorgen.

- Frankfort, Ed., Amsterdam, Ceintuurbaan 298.*
37. Langs den weg.
- Franken, P., 's-Gravenhage, Paulinastraat 22.*
38. De golf.
- Fritzlin, Mej. M. C. L., Bussum, Wichmanlaan 30.*
39. De zieke.
- Goedvriend, Th., 's-Gravenhage, van Boetzelaerlaan 54.*
40. Stilleven.
- Gorter, A. M., Amsterdam, Stadhouderskade 29a.*
41. Avond.
- Gras, A. le, Laren, N.-H.*
42. Place dans une ville saharienne.
- Grondhout, W. A., 's-Gravenhage, FrançoisValentijnstraat 167.*
43. De Japansche prent.
- Groot, G. de, Heeze, N.-B.*
44. Herfstnamiddag.
- Gijswijt, Mej. A. C., Amsterdam, P. C. Hooftstraat 72.*
45. 't Stekeltje.
- Hamel W., Wenum, Veluwe.*
46. Nocturne.

- Hammes, C. H., Amsterdam, Sarphatiepark 42.*
47. Hallerbach.
- Haverman, H. J. 's-Gravenhage, Wagenaarweg 5.*
48. Portret.
Eigendom van den Heer L. van Soest.
49. Moeder en kind.
- Haverman-Birnie, Mevr. C., 's-Gravenhage, Wagenaarweg 5.*
50. Een pot met pioenrozen.
- Henkes, G., Voorburg.*
51. Le pain quotidien.
- Heyberg-Ledeboer, Mevr. S., Rotterdam.*
Jericholaan 1.
52. Kastanjes op de kachel.
- Heyl, Mars., Amsterdam, Helmersstraat 169.*
53. In 't polderland.
- Hingman, J., Schiedam, Oostsingel 42.*
54. Koket dienstmeisje.
- Hoog, B. de, Bussum, Nieuwe Hilversumsche-
weg 8b.*
55. Etenstijd.
- Hoyneck van Papendrecht, J., 's-Gravenhage,
2e van den Boschstraat 28.*
56. Rijdende artillerie bij Waterloo.
- Hulk, John F., Haarlem, Damstraat 21.*
57. Eendenjacht.

Israels, Jozef, 's-Gravenhage, Koninginnegracht 2.

58. Een zoon van het oude volk.
Eigendom van de Vereeniging tot het vormen van
een Openbare Verzameling van Hedendaagsche Kunst.
59. Alleen op de waereld.
Rijksmuseum, Amsterdam.

Israels, Isaac, Parijs, Boulevard de Clichy 8.

60. De trommelaarster.

Karsen, Ed., Amsterdam, Nassaukade 353.

61. Huizen in Amsterdam.
62. Hollandsch tuintje.

Kever, J. S. H., Laren, Naarder Straatweg.

63. Klein broertje.
64. Aankleeden.

Kleintjes, J. L., Heerde, G.

65. Portret van Mevrouw H. K. v. O.

Klinkenberg, K., 's-Gravenhage, Bezuidenhout 327.

66. Oude Gracht te Utrecht.

Knap, G. W., Amsterdam, Sarphatipark 42.

67. Singel te Amsterdam.

Koning, A. H., Ede, Bergstraat 121.

68. Landweg.

Krabbé, H. M., Laren (N.-H.).

69. Moeder's vertelling.

- Kramer, M., 's-Gravenhage, Wattstraat 9.*
70. Nuit lunaire.
- Kuypers, C., Renkum.*
71. Riviergezicht.
- Lary, R., Dordrecht, Steegoversloot 46.*
72. Aan het spoelwiel.
- Legner, J. C. U., Utrecht, Admiraal van Ghent-
straat 31.*
73. Militaire oefeningen bij het fort de Bilt.
- Leurs, J. K., 's-Gravenhage, Stadhoudersplein 124.*
74. Op de heide.
- Louwerse, J., Oosterhout (N.-Br.), Slotlaan.*
75. La Bâmbola.
- Luns, H., Rotterdam, Academie.*
76. Le poète.
- Maarel, M. van der, 's-Gravenhage, Gedempte
Raamstraat 18.*
77. Luieren.
78. Portret.
Eigendom van Mevr. P. F. L. Verschoor, 's-Gravenhage.
- Maris, W., 's-Gravenhage, van Lennepweg 14.*
79. Eenden.
80. Koeien aan het water.
81. De witte koe.

82. Zomer.
Eigendom van den Heer J. H. K. Neervoort v. d. Poll
te Rijsenburg.
83. Aan de beek.
Eigendom van den Heer P. T. Zürcher, te 's-Gravenhage.
84. Onder het lommer.

Martens, Willy, Nunspeet.

85. Portret van den heer H. W. Mesdag.

*Mastenbroek, J. H. van, Rotterdam, Heemraads-
plein 18.*

86. La Meuse devant Rotterdam.

Meissner, Th. 's-Gravenhage, Sweelinckstraat 2.

87. Stilleven.

Mélis, H. J., Rotterdam, Charlois, Rietdijk 28.

88. Interieur.

*Mesdag, H. W., 's-Gravenhage, Laan van Meer-
dervoort 9.*

89. Zomermorgen. — Scheveningen.

90. Nacht.

*Meulen, F. P. ter, 's-Gravenhage, Nassau Dillen-
burgstraat 47.*

91. In de schaapskooi.

Mondt, J. A., 's-Gravenhage, 2e Schuytstraat 41.

92. De oude molen.

*Monnickendam, Martin, Amsterdam, de Ruijter-
straat 2.*

93. Le peintre et sa soeur.

Nakken, W. C., Rijswijk, Heerenstraat 3.

94. Steengroeve bij Parijs.

Neuhuys, Alb., Amsterdam, Sarphatikade 6.

95. In moeders armen is het goed.

96. Schooltje spelen.

Oldewelt, F. G. W., Rotterdam, Leuvehaven 157a.

97. Nos pauvres.

Pieters, E., Blaricum, Gooi.

98. Schelpenvisschers.

*Poortenaar, J. C., Amsterdam, J. van Lennep-
kade 279.*

99. Stilleven.

Prins, Benj., Amsterdam, Franschelaan 25.

100. Het koperen bord.

Raalte, M. van, Amsterdam, P. C. Hoofdstraat 50.

101. Un café d'Amsterdam.

Raemaekers, L., Wageningen, Bowlespark.

102. Uiterwaarden.

*Reicher, A. F., Amsterdam, Nieuwe Heeren-
gracht 135.*

103. De Oude Schans te Amsterdam.

104. Stilleven.

*Rip, W. C., 's-Gravenhage, Laan van Meerder-
voort 286.*

105. Zonsondergang.

Ritsema, Mej. C., Haarlem, Lange Begijnestraat 20.

106. In 't atelier.

Ritsema, J. C., 's-Gravenhage, Frankenslag 11.

107. Landschap in Limburg.

*Roelofs, A., 's-Gravenhage, Johan van Olden-
barneveldtlaan 39.*

108. Toekomstdroomen.

109. Portret van een vriend.

*Roelofs Jr., W. E., 's-Gravenhage, Laan van
N.-O. Indië 173.*

110. Visch.

*Schaik, W. H. van, Hilversum, Lage Naarder-
weg 75.*

111. Landschap in Friesland.

Schermer, C., 's-Gravenhage, Obrechtstraat 410.

112. Paardenmarkt te Ciney.

Schildt, M., Rotterdam, Groenendaal 25.

113. Studiekop.

- Schregel, B., 's-Gravenhage, Beeklaan 228.*
114. Landschap bij den Haag.
- Schreuder van de Coolwijk, J., 's-Gravenhage, Huygensstraat 30.*
115. Onze voorouders.
- Schwartz, Mevr. Thérèse van Duyl, Amsterdam, Prinsengracht 1091.*
116. Portret van mijn man.
117. Portret van Wolmarans.
Lid van het uitvoerend bewind van Transvaal. Z.A.R.
- Slager, Jr., P., 's-Hertogenbosch, Waterstraat 33.*
118. Portret van mijn vader.
119. Portret.
- Sluiter, Willy, Laren (N.-H.)*
120. Aan het strand.
- Smit, Hobbe, Amsterdam, Overtoom 357.*
121. Storm op 't IJ te Amsterdam.
- Soest, L. W. van, Velp, Villa Panorama.*
122. Winterdag.
- Steelink, W., 's-Gravenhage, Statenlaan 10.*
123. In de schaduw van het bosch.
124. Op den akker.
- Stork-Kruijff, Mevr. A. M., Amsterdam, Vossiusstraat 47.*
125. Het wachten op den baas.

*Thol-Ruysch, Mevr. A. van, 's-Gravenhage, Frank-
linstraat 171.*

126. Rozen.

Tonge, L. van der, Laren, (N.-H.)

127. Naailes.

Verster, Fl., Leiden, Haarlemmerweg 49.

128. Boerenwoning.

Vredenburg, C., Woerden.

129. Herfst.

Vuuren, J. van, Nunspeet.

130. Boschweg.

*Waay, Prof. N. van der, Amsterdam, Stad-
houderskade 86.*

131. Een gemoedsbezwaar.

132. Adagio.

Wandscheer, Mej. M., Ede (G.)

133. Oost-Indische Kers.

*Waning, C. A. van, 's-Gravenhage, Paulus Buys-
straat 6.*

134. Opkomende bui.

*Waning—Stevens, Mevr. M. van, 's-Gravenhage,
Paulus Buysstraat 6.*

135. Stilleven.

- Weele, H. J. van der, 's-Gravenhage, Statenlaan 4.*
136. Houthakkers.
- Weissenbruch, J. Hz., W., Bussum, Nagtglaslaan 951.*
137. Buiig weder.
- Wetering de Rooy, J. E. van de, Enkhuizen, Plantsoen.*
138. Bij Enkhuizen.
- Weyns, J. H., Rotterdam, Mathenesserlaan 206.*
139. Zomer.
- Wiggers, D., Berg en Dal.*
140. Vlieland.
- Windt, G., Houthem (Limb.)*
141. Vallei in Zuid-Limburg.
- Wijsmuller, J. H., Amsterdam, Anna Vondelstraat 15.*
142. Zomerdag.
- Zethraeus, Mej. A., Amsterdam, Rembrandtplein 10.*
143. Amsterdam.
- Zilcken, Ph., 's-Gravenhage, Bezuidenhout 453.*
144. Het oude fort.
- Zon, J., 's-Gravenhage, Fr. Hendriklaan 10.*
145. Aardappelen schillen.
-

B. AQUARELLEN, PASTELS.

- Abrahams, Mej. A., 's-Gravenhage, Badhuisweg 175.*
146. Hortensia's.
- Bleckmann, W. C. C., 's-Gravenhage, Wilhelminastraat 2b.*
147. Lente in Holland.
- Blommers, B. J., 's-Gravenhage, van Stolkweg.*
148. Vóór den maaltijd.
- Bongers, B., Delft, Phoenixstraat 9.*
149. Vrouwekopje.
- Chattel, F. J. du, 's-Gravenhage, Frankenslag 9.*
150. Kanarielaan te Buitenzorg (Java).
151. Bamboes-idylle te Bandoeng.
- Comte, A. le, 's-Gravenhage, Fred. Hendriklaan 44.*
152. Merwede.
- Hanau, J. H. L., Amsterdam, Nassaukade 342.*
153. Stadsgezicht (Amsterdam).
- Haverkamp, G. C., 's-Gravenhage, Tollensstr. 71.*
154. Bloeiende appelboom.
- Haverman, H. J., 's-Gravenhage, Wagenaarweg 5.*
155. Portret.
Eigendom van Nora Jansen.
156. Moeder en kind.

Henkes, G., Voorburg, (Z.-H.)

157. Cuisine hollandaise.

158. Secrets d'Etat.

Israëls, Jozef, 's-Gravenhage, Koninginnegracht 2.

159. Sur la plage.

160. Idylle rustique.

Israëls, Isaac, Parijs, Boulevard de Clichy 9.

161. Straat te Parijs.

*Jansen, F., 's-Gravenhage, Jacob van der Does-
straat 106.*

162. Le dejeuner.

Maris Jbz., W., 's-Gravenhage, Parkstraat 4a.

163. Meisjeskopje.

164. Portret.

*Mastenbroek, J. H. van, Rotterdam, Heemraads-
plein 18.*

165. Crépuscule.

166. Coucher du soleil.

Mélis, H. J., Rotterdam, Charlois, Rietdijk 28.

167. De strijksters.

*Mesdag, H. W., 's-Gravenhage, Laan v. Meerder-
voort 9.*

168. De Noordzee.

169. Terug van de haringvloot.

*Meulen, F. P. ter, 's-Gravenhage, Nassau Dillen-
burgstraat 47.*

170. Avond.
Museum Mesdag.
Muller, Gerard, Amsterdam, Heerengracht 442.
171. Phryne.
172. Déception.
Nakken, W. C., Rijswijk, Heerenstraat 3.
173. Kasteelboerderij in Z. Limburg.
Pabst, J. C., 's-Gravenhage, Stadhoudersplein 20.
174. Winter.
Repelius, Mej. B., Amsterdam, Vondelstraat 29.
175. Rechter.
Roelofs, A., 's Gravenhage, Johan v. Oldenbarneveldtlaan 39.
176. Baby's diner.
Eigendom van Mevrouw L. v. H.
177. Zittend vrouwefiguur.
Eigendom van Mejuffrouw E. B.
Roelofs Jr., W. E., 's-Gravenhage, Laan v. N. O. Indië 173.
178. Gevogelte.
179. Rozen.
Schermer, C., 's-Gravenhage, Obrechtstraat 410.
180. Schepen-trekpaarden bij Dinant.
Schild, H. D., 's-Gravenhage, Voltastraat 64.
181. Nadenken.

Schwartzze, Mevr. Thérèse van Duyl, Amsterdam,
Prinsengracht 1089.

182. Portret.

183. Portret.

Sluiter, Willy, Laren, (N.-H.)

184. Vertrek voor de visscherij.

185. Aan het strand.

Smissaert, Jhr. F. A. E. L., 's-Gravenhage,
Frankenslag 109.

186. De witte wolk.

Steelink, W., 's-Gravenhage, Statenlaan 10.

187. Middag.

Wandscheer, Mej. M., Ede (Geld.)

188. Tulpen.

Wiggers, D., Berg en Dal.

189. Winter.

Willigen, Mej. C. A. van der, Laren. (N.-H.)

190. Stilleven.

Witsen, W.

191. Gracht in Rotterdam.

192. Onderhuizen in Dordrecht.

C. TEEKENINGEN, ZWART EN WIT.

- Bongers, B., Delft, Phoenixstraat 9.*
193. Oude huizen.
Eigendom van Notaris Eikendal, 's-Hage.
194. Place de la Bourse, Liège.
- Eysinga, Mej. I. van, 's-Gravenhage, Wagenaarweg 13.*
195. Schapen.
- Haverkamp, H. J., 's-Gravenhage, Tollensstr. 71.*
196. Kerk-interieur.
- Haverman, H. J., 's-Gravenhage, Wagenaarweg 5.*
197. Lijst met 2 portret-studies.
198. Idem met 3 " "
- Hingman, J., Schiedam, Oostsingel 42.*
199. Het Goudsmidskeurhuis, den Haag.
- Muller, Gerard, Amsterdam, Heerengracht 442.*
200. Jeune fille italienne.
201. Etude.
- Verwey, Laurens, 's-Gravenhage, Beeklaan 340.*
202. Portret.
203. Idem.
-

KLASSE 8.

GRAVEERKUNST EN STEENKUNST.

Bauer, M. A. J., Aerdenhout, Villa Stamboel.

- 204. Benares (ets).
- 205. Begrafenis (ets).
- 206. Cavalerie (ets).
- 207. Intérieur d'une mosquée (ets).
- 208. Een sultan (ets).
- 209. Fantasie (ets).

Boon, J. Rijswijk, (Z.H.)

- 210. Etsen.
- 211. Etsen.

Bosch, E., 's-Gravenhage, Adelheidstraat 62.

- 212. Golf van Salerno (ets).
- 213. Villa Adriana (ets).

Broeksmit, Mej. F. H., Rotterdam., Van Vollenhovenstraat 19.

- 214. Landschap met molens (ets).
- 215. { De wilgjes (ets).
      { Sneeuwhaventje (ets).

Dake, Prof. C. L., Amsterdam, Oosteinde 26.

- 216. De bruid, naar M. Maris (ets).
- 217. Een zoon van het oude volk, naar Jozef Israëls (ets).

Dupont, Prof. P., Hilversum, Peerlkamplaan 16.

218. Dirk Tulp. (Gravure au burin d'après le tableau de Paulus Potter (Coll. Six).
219. Les boeufs.
220. Les chevaux.
221. Oude Kerk à Amsterdam.
222. Montelbaenstoren à Amsterdam.
223. Bête de labour.

Dekker, R., Velsen, Driehuizerkerkweg.

224. Amersfoort (ets).

Derkzen van Angeren, Voorburg, Vlietberg.

225. Barkenkop (ets).
226. Bark met stoomboot (ets).

Graadt van Roggen, J. M., Bergen bij Alkmaar.

227. { Doode eik (ets).
{ Hooibergen (ets).
228. Gezicht op Moret sur Loing (ets).
229. Acht etsen in een lijst (ets).

Heemskerk van Beest, Freule J. van, 's-Gravenhage, Nassau Zuilensteinstraat 135.

230. Oude man (litho).
231. Zeeuwsch meisje (litho).

Hoet, Mej. G. W. ten, Hilversum, Waldecklaan 19.

232. Dans le bois (ets).
233. Aux environs de Hilversum (ets).

Hoytema, Th. van, 's-Gravenhage, 2e Schuijstraat 137.

- 234. Lijst met litho's (plantstudies).
- 235. Kalender-litho's (9 kleurdrukken).
- 236. Idem (9 kleurdrukken).
- 237. Lijst met 4 litho's.

Jong, T. de, Laren (Gooi).

- 238. Bruggetje in den polder (ets).
- 239. Blaricum (ets).
- 240. Oud Blaricum (ets).
- 241. De groote linde van Blaricum (ets).
- 242. Laren in sneeuw (ets).

Krabbé, H. M., Laren (N.-H.).

- 243. Moederzorg (monotype).

Kramer, M., 's-Gravenhage, Wattstraat 9.

- 244. Lijst met etsen.

Leeuwen, Kl. van, Amsterdam, Nic. Maesstr. 117.

- 245. La Seine (ets).
- 246. Idem (ets).

Moulym, S., Laren, (N.-H.), Villa d'Eglantier.

- 247. Vier lithografieën uit het Kon. Park „het Loo”.

Obbes, J. F., Apeldoorn, Parkweg.

- 248. Dooiweër (ets).
- 249. Bij Apeldoorn (ets).

Poortenaar, J. C., Amsterdam, v. Lennepkade 279.

- 250. Negen etsen.
- 251. Acht etsen.

*Reicher, A. F., Amsterdam, Nieuwe Heeren-
gracht 135.*

- 252. Stadsgezicht Amsterdam (ets).
- 253. Vieille cour à Dinan, Bretagne (ets).
- 254. Marché à Dinan (ets).
- 255. La rue du Jersual à Dinan (ets).
- 256. Vischmarkt te Amsterdam (ets).
- 257. Reguliersgracht te Amsterdam (ets).

*Stok, G. A. H. van der, Scheveningen, Franken-
park 73.*

- 258. Titanenstrijd (ets).
- 259. De shawl (gekleurde ets).

*Storm van 's Gravesande, Jhr. C., 's-Gravenhage,
Jan v. Nassaustraet 48.*

- 260. Binnenhaven te Hamburg (ets).
- 261. Zonsondergang (ets).
- 262. Haven in Amsterdam (ets).

263. De Maas bij Dordrecht (ets).
264. Venetië (ets).
265. De Elbe bij Hamburg (ets).

Veldheer, J. G., Bergen bij Alkmaar.

266. Volendammervisscher (gekleurde houtsnede).
267. Monnickendam (gezien uit de Zuiderzee).
268. La ville de Visé.
269. De synagoge.

Visser, F., Bergen bij Alkmaar.

270. Foire à Montmartre (ets).
271. Vieille femme (ets).

Vries, Mej. Henriëtte de, Amsterdam, Nassaukade 503.

272. De buurtjes (ets).
273. Ouden dag (ets).

Weezel Erens, A. van, Amersfoort, Schimmelpenninckstraat 32.

274. Lijst met 8 etsen.

Witsen, W., Amsterdam.

275. Oude Schans, Amsterdam (ets).
276. Kade langs de Theems (ets).
277. Ophaalbrugje (ets).
278. Aardappelen rooister (ets).

279. Halvemaansteeg te Amsterdam (ets).
280. Winter te Ede (ets).

Zwart, W. de, Veur (Z.-H.)

281. Sneeuwlandschap te Soest (ets).
282. { Paarden (ets).
      { Stormweder (ets).
283. Lezend meisje (ets).
284. Aankleeden (ets).
285. Vrouw met koe (ets).
286. { Naaiend meisje (ets).
      { Haven met schepen (ets).

KLASSE 9.

BEELDHOUWEN EN GRAVEEREN VAN
PENNINGEN EN EDELGESTEENTEN.

A. BEELDHOUWERK.

*Dantzig, Mej. R. M. van, Amsterdam, Willems-
parkweg 98.*

287. De trap.
288. Vrouw met geitje.

Dupuis, Toon, 's-Gravenhage, Bezuidenhout 45.

289. Jhr. van der Does de Willebois, Burgemeester
van 's-Hertogenbosch.
290. Terrassier.

- Hesselink, A., Amsterdam, J. van Lennepkade 55.*
291. Titanenstrijd.
- Hoef, C. J. van der, Watergraafsmeer, Ringdijk 56.*
292. Dansend meisje.
293. Vitrine met 7 bronzen beeldjes.
- Hove, Prof. Bart van, Amsterdam, Stadhouders-
kade 86.*
294. Penserosa (buste).
- Jaager, J. P. de, Brussel, Rue Américaine 108.*
295. Le repos.
296. Fleurs fanées.
- Meeter, Mej. Dea, Den Haag, Valkenboschplein 8.*
297. Erica (basrelief).
- Schreve-IJzerman, Mevr. J. A., Amsterdam,
Amsteldijk 37.*
298. Dr. C. E. Daniels (marmeren buste).
Fondateur du musée historique medical-pharmaceutique.
299. „Da war es öd' und leer.”
- Schwartze, Mej. Geo, Amsterdam, Prinsengr. 1091.*
300. Zingende koorknaap.
- Smout, C. A., Amsterdam, Roelof Hartstraat 150.*
301. l'Envie et son antre.
- Tollenaar-Ermeling, Mevr. J. Ph. C., Parijs,
N. D. des Champs 117.*
302. Perséphone dit adieu à la terre.
303. La conquête de l'air. Coupe d'Aëroplane.

Visser, T., Bergen bij Alkmaar.

304. La lettre.
305. Paysanne hollandaise.

Vrint, Gerard C., Bloemendaal, Vijverw., Hartelust.

306. Zeeuwsch meisje.

Wijk, Charles van, 's-Gravenhage, Frankenpark 15.

307. Ploegende ossen.
308. Paarden aan het strand.

B. MEDAILLES.

Begeer, Carel J. A., Utrecht.

309. Lijst, bevattende een geslagen en zes gegoten penningen.

Dupuis, Toon, 's Gravenhage, Bezuidenhout 45.

310. Lijst, bevattende vier geslagen penningen.

Goor, Jac. J. van, Utrecht.

311. Lijst, bevattende zeven geslagen penningen.

Hack, M. J., Amsterdam.

312. Geslagen dooppenning.

Hoef, C. J. van der, Watergraafsmeer, Ringdijk 56.

313. Twee prijspenningen.
Naar ontwerp van Carel J. A. Begeer.

Jeltsema, T. E., Scheveningen, Oude Scheveningsche weg 92.

314. Lijst met acht medailles.

Pander, Pier, Rome.

315. Lijst, bevattende een gegoten en vier geslagen penningen.

Roskam, Ch., Arnhem, Hertogstraat 32.

316. De medaille der Vierjaarlijksche Tentoonstelling van Schilderijen te Arnhem.

Voet Jr., E., Haarlem, Anegang 15.

317. Lijst, bevattende medailles.

318. Lijst bevattende medailles.

Wienecke, J. C., Zeist, Parklaan 15.

319. Vitrine met gegoten (bronzen) plaquetten en medailles, en met geslagen (zilveren) penningen en plaquetten.

KLASSE 10.

BOUWKUNDE.

Arkel, G. van, Amsterdam, Keizersgracht 760.

320. Diverse Bankgebouwen.

321. Café-Restaurant „De Kroon, Rembrandtplein 17. Amsterdam. (foto)

322. Luxe-broodbakkerij van FRED. C. STÄHLE, Spuistraat 272, Amsterdam. (foto)

Berlage Nzn., H. P., Amsterdam, Amsteldijk 77.

323. Het Beethovenhuis.

324. Vergaderzaal in het kantoorgebouw der Assurantie Maatschappij „De Nederlanden” te 's Gravenhage.
325. Vergaderzaal uitgevoerd op de Tentoonstelling te Brussel in de Hollandsche Afdeeling.

Buskens, P. G., Rotterdam, Mathenesserlaan 264.

326. Winkelhuis, van Hogendorpsplein 7, Rotterdam, voorgevel en intérieur.
327. Woonhuis, Westersingel 68, Rotterdam, voorgevel en 2 intérieurs.
328. R. K. Kerk, Mathenesserlaan, Rotterdam, voorgevel (nog niet uitgevoerd),
329. achtergevel en intérieur.

Clercq, S. de, 's Gravenhage, Nassau Dillenburgstraat 19.

330. Buitenhuis „Ekesteyn” in aanbouw op het park Groot Haesebroek te Wassenaar,
331. perspectief, plattegrond en gevels.

Cuypers, Ed., Amsterdam, Kerkstraat 310—314.

332. Indisch Paviljoen Brusselsche Tentoonstelling in 1910.
333. Amsterdamsche Bank, gevel en 2 intérieurs.
334. Villa van den Heer STOOP te Dordrecht, gevel en intérieur.
335. Villa van den Heer OLDENBORH te Dordrecht.
336. Villa van den Heer VAN BOEKHOVEN te Utrecht.
337. Schetsen van intérieurs.

Elte, P. Hzn., H., Amsterdam, Sarphatistraat 122.

338. Schuithuis met Vereenigingsgebouw der Roeien Zeilvereeniging „Poseidon” te Amsterdam.
a. perspectief van de waterzijde gezien.
b. intérieur.
339. Een Winkelhuis met magazijnen aan de Jodenbreestraat te Amsterdam.
340. Pakhuis aan de De Ruyterkade te Amsterdam, gevel.

Epen, J. C. van, Baarn, Wilhelminalaan.

341. Etage-woning,
342. gevel.
Amsterdamsche Coöp. Onderwijzers Bouw-
vereeniging,
343. Entrée „Lysterbes”.
344. Landhuizen.

*Frowein, J. F. L., 's-Gravenhage, Valkenbosch-
laan 34.*

345. Restauratie van de Heringa State te Marssum,
gevels en intérieurs.

Gort, Jr., J. J., 's-Gravenhage. Hooistraat 3a.

346. Ontwerp voor een Gemeente-school te 's Hage,
perspectivisch aanzicht.
347. Ontwerp voor een Grafmonument.

Herman, Jos., Amsterdam, Joh. Verhulststraat 140.

348. Ontwerp voor eene Rijks-Academie van Beel-
dende Kunsten,
349. 2 gevels en 2 plattegronden.

Jansz, A. W., Nijmegen, Stijnbuisstraat 47.

350. Waalbrug aan de Lindenberg te Nijmegen, perspectief.
351. Perspectief van het binnenplein op de Tentoonstelling voor toegepaste electriciteit te Nijmegen.

Joling, A. J., Amsterdam, P. C. Hoofdstraat 161.

352. Ontwerp van een R. K. Kerk te Sloten bij Amsterdam.
353. Klein Ziekenhuis met Kapel-altaar.

Koning, C. L. de, 's-Gravenhage, Willem de Zwijgerlaan 33.

354. Ontwerp voor een klein Landhuis.

Kromhout, Czn., W., Rotterdam, Nieuwe Haven 13.

355. Oorspronkelijk ontwerp voor het Tentoonstellingsgebouw voor de Nederlandsche Afdeeling op de Tentoonstelling te Brussel 1910, (niet uitgevoerd).
356. Ontwerp voor het Tentoonstellingsgebouw voor de Nederlandsche Afdeeling op de Tentoonstelling te Brussel in 1910, (uitgevoerd).
357. Teekening van het intérieur.

Oort Hzn., D. van, Amsterdam, Van Eeghenstr. 37.

358. Evangelisch-Luthersch Diaconie Hof, Staringplein te Amsterdam,
359. diverse plattegronden, opstanden, doorsnede en fotografische opnamen.

Otten, Alb., Rotterdam, Leuvehaven 205, W. Z.

360. Gebouw aan de Glashaven te Rotterdam, plattegrond, voorgevel, zijgevel en doorsnede.

361. Gebouw „Crimpert-Salm" te Dordrecht, voorgevel.
Ouëndag, B. J., Amsterdam, Frans van Mierisstraat 111 en Klinkhamer, J. F., Delft, Noord-einde 21.
362. Administratiegebouw der Ned.-Indische Spoorweg-maatschappij te Samarang,
363. 2* plattegronden en fotografische vergrooting.
Posthumus Meijjes, C. B., Amsterdam, Amstel 244.
364. Leesmuseum, Rokin 102, Amsterdam, plattegrond, gevel en doorsnede.
365. Associatie-Cassa, Heerengr. 179, Amsterdam, plattegrond, gevel en doorsnede.
366. Bankgebouw R. Mees & Zoonen, Rotterdam, plattegrond, gevel en doorsnede.
Salm G.Bzn., A., Amsterdam, Weesperzijde 26.
367. Agenschap van De Nederl. Bank te Nijmegen, gevel.
368. Agenschap van De Nederlandsche Bank te Groningen, gevel.
369. Agenschap van De Nederlandsche Bank te 's Gravenhage,
370. Hal, Directievertrekken.
371. Bankgebouw Hope & Co. en Van Loon & Co. te Amsterdam, gevel.
Salm G.Bzn., A., Amsterdam, Weesperzijde 26 en Verheul Dzn., J., Rotterdam, Mauritsweg 46.
372. Bijbank van De Nederl. Bank te Rotterdam, plattegrond, gevel en intérieur.

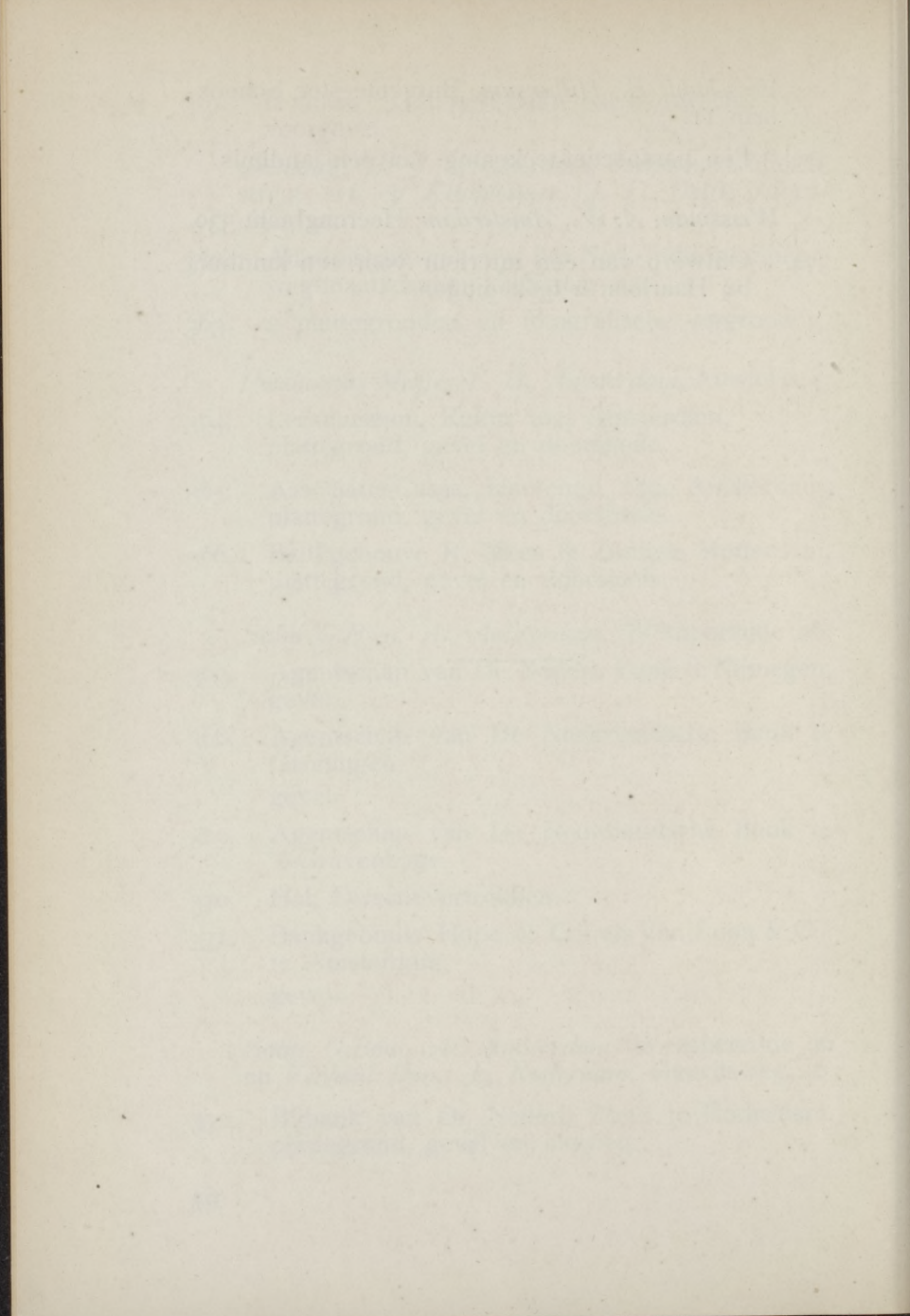
Verschuyl, E., Hilversum, Burgemeester Schook-
laan 11.

373. Een perspectief-teekening van een landhuis.

Weissman, A. W., Amsterdam, Heerengracht 330.

374. Ontwerp van een intérieur voor een landhuis
bij Haarlem. 2 teekeningen.

TOESTELLEN EN PROCESSEN,
OVER 'T ALGEMEEN, VOOR DE
LETTEREN, DE WETENSCHAPPEN
EN DE KUNSTEN.*)

KLASSE II.

BOEKDRUKKERIJ. ALLERHANDE DRUKKERIJ.

1. *Stadsdrukkerij, Amsterdam.*

Drukwerken.

2. *N.V. Kantoorboekhandel en Drukkerij v/h Blikman & Sartorius, Rokin 17, Amsterdam.*

Opgericht 1693.

Het Fortuna Dossier Rangschik- en Kaart-Systeem, waaronder, in samenwerking met het Nederl. Registratuur-Bureau een model der gem.-adm. Zaandam, samengesteld door den Heer J. A. Zaalberg, secr. der gem. en Dir. v/h Bureau. Kantoorboeken, Drukwerken (boek- en steendruk) Losbladigè Boeken.

(Behoort ook onder Gr. XV, kl. 92).

3. *Joh. Enschedé & Zonen, Haarlem.*

Geldswaardige drukwerken van Nederland, Nederl. Indië, Suriname, Curaçao, Luxemburg, Perzië, Brazilië, als Bankbiljetten, postzegels, postwaarden, plakzegels, aandeelen, obligatiën enz. Kunst- en Handelsdrukwerk, Houtgravure, autotypie, zincografie, duplex, drie- en vierkleuren-

---

*) Tot deze groep behooren ook de koloniale inzendingen van No. 14, IV, (Afl. IV).

boekdruk, etsen, photogravuren, Boek- en fantaisieletter, letterwit, ornamenten, koperen lijnen, galvanische-cliché, stereotypie, braille-druk.

1. Internationale Tentoonstelling van Industrie. Londen 1851. Eervolle vermelding. 2. Internationale Tentoonstelling van Industrie en schoone kunsten. Parijs 1855. Medaille 1e klasse. 3. Algemeene Tentoonstelling Nederlandsche Nijverheid. Amsterdam 1856. Medaille 1e klasse. 4. Algemeene Nationale Tentoonstelling van Nijverheid. Haarlem 1861. Zilveren medaille. 5. Internationale Tentoonstelling. Londen 1862. Eervolle vermelding. 6. Algemeene Tentoonstelling van Nederlandsche Nijverheid en Kunst. Amsterdam 1866. Zilveren Medaille. 7. Internationale Tentoonstelling. Parijs 1867. Bronzen medaille. Wereld Tentoonstelling. Weenen 1873. Gouden medaille. 9. Internationale Tentoonstelling 1878. Zilveren medaille. 10. Tentoonstelling Nederland en Koloniale Nijverheid. Arnhem 1879. Diploma 1e graad. 11. Tentoonstelling Hulpmiddelen Boekhandel. 1881. Eere Diploma. 12. Internationale Tentoonstelling Kunst en Nijverheid. Brussel 1888. Diploma d'honneur. 13. Internationale Tentoonstelling. Brussel 1888. Prix d'honneur. 14. Internationale Tentoonstelling. Parijs 1889. Gouden medaille. 15. Internationale Tentoonstelling voor den Boekhandel en aanverwante vakken. Amsterdam 1892. Diploma van Verdienste. 16. Wereldtentoonstelling. Amsterdam 1895. Diploma van het Eerekruis. 17. Internationale Tentoonstelling. Parijs 1900. Grand Prix. 18. Nijverheidstentoonstelling. Leeuwarden 1906. Gouden Medaille.

4. *H. A. M. van Hoffen, Breestraat 44, Utrecht.*

Zetwerk, Galvano's, Stereotypen, Grondstoffen, matrijzen, enkele afdrukken en boeken van stereotyp- en galvanoplastiekplaten gedrukt.

5. *Corn. Immig & Zoon, Koninklijke Graphische Kunstinrichtingen, Rotterdam—Amsterdam,*

Boekdruk. (Clichés enz.)

Steendruk. (Waarde papieren, auto van Steen, Chromolitho enz.

Lichtdruk, in eigen procedé (Immigraphiedruk) in zwart en kleurendruk.

Clichés voor de boekdrukkers in kleuren en in zwart.

Photolithographie.

Amsterdam 1902. Zilveren medaille. Luik 1905. Bronzen medaille. Rotterdam 1909. Lid der Jury.

(Behoort ook onder Gr. III, Kl. 13).

6. *Ipenbuur & van Seldam. Nieuwe Looijerstraat 43-45-47. Amsterdam.*

Boek- en Handelsdrukkerij.

7. *N. V. Lithografie v/h. S. Lankhout & Co. 's Gravenhage.*

Chromo-Lithographiën.

Gouden medaille (hoogste prijs) op de Tentoonstelling „La Centenaire” de La Lithographie te Parijs, 1895.

8. *Boek- en Kunstdrukkerij Mouton & Co. Den Haag.*

Proeven van Boek- en Plaatdruk.

Gouden medaille Internationale Tentoonstelling van het Boek en van Grafische Kunst. Amsterdam 1892.

9. *N. V. Drukkerij Senefelder. Amsterdam, (Adm. de Ruyterweg.) London (Memorial Hall, Far-ringdon street).*

Proeven van werk in:

Fotografie, Steendruk (lithografie, fotochrom, foto-litho). Boekdruk (3 en 4 kleurendruk). Lichtdruk. Clichés (lijn- en autotypie 3 en 4 kleuren).

(Behoort ook onder Gr. III, kl. 13).

10. *S. Bakker Jz., Koog-Zaandijk.*
 Reproducties in natuurlijke kleuren van Schilderijen van Hollandsche Meesters en andere speciaal Hollandsche uitgaven. N.
 Eerediploma, gouden, verg. zilver en zilveren medaille.
11. *G. P. Tierie, Den Bosch.*
 Boeken, Boekbanden en Handelsdrukkerwerk.
 (Behoort ook onder kl. 12.) (In de gang tusschen D.D. en K.K.)
12. *Betlem & Hermesen, Arnhem.*
 „De Everinck”. Hektografisch Apparaat, Vermenigvuldigingsmachine. De meest volmaakte op dit gebied. Eenvoudig, zindelijk, goedkoop. Heeft in de tropen voldaan. P.P.
13. *Uitgevers-Vennootschap „Futura”, directeur Arnold Smits, Leiden.*
 Specialiteit in Katholiek-sociale en politieke lectuur.
 Zie verder ook klasse 12 No. 4 en de Koloniale Inzending No. 22 (Afd. V).

KLASSE 12.

BOEKHANDEL, MUZIEKUITGAVEN,
 BOEKBINDERIJ.

NIEUWSBLADEN, PLAKKATEN.

1. *Gezamenlijke inzending van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, te Amsterdam.*
 Boeken, Tijdschriften, Atlassen, Kaarten. Z.Z.
 Lijst van deelnemers in bovenstaande inzending.
 N.-V. Gebr. Kluitmans, Uitgevers Mij., Alkmaar.
 Wed. J. Ahrend & Zoon, Amsterdam.

- G. Alsbach & Co., Amsterdam.
J. Brandt & Zoon, Amsterdam.
J. H. de Bussy, Amsterdam.
G. L. Funke, Amsterdam.
Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
P. N. v. Kampen & Zoon, Amsterdam.
Allert de Lange, Amsterdam.
C. L. v. Langenhuijsen, Amsterdam.
S. L. v. Looy, Amsterdam.
Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.
H. Meulenhoff, Amsterdam.
Meulenhof & Co., Amsterdam.
Scheltema & Holkema's boekhandel, Amsterdam.
Schelkens & Giltay, Amsterdam.
Uitg. Mij. „Elsevier”, Amsterdam.
L. J. Veen, Amsterdam.
W. Versluijs, Amsterdam.
D. A. v. Waalwijk, Amsterdam.
S. Gouda Quint, Arnhem.
C. A. J. v. Dishoeck, Bussum.
G. B. van Goor Zonen's Uitg. Mij., Gouda.
N.-V. Boekh. voorheen Gebr. Belinfante,
's Gravenhage.
Gebr. van Cleef, 's Gravenhage.
Mouton & Co., 's Gravenhage.
Martinus Nijhoff, 's Gravenhage.
W. P. v. Stockum Jr., 's Gravenhage.
N.-V. Erven P. Noordhoff's Boekh. en Uitg.,
zaak, Groningen.
J. B. Wolters', Uitgevers Maatschappij, Groningen.
De Erven F. Bohn, Haarlem.
H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.
L. J. Veerman, Heusden.
Boekh. en Drukkerij voorheen E. J. Brill, Leiden.
S. C. van Doesburgh, Leiden.
N.-V. A. W. Sijthoff's Uitgevers-Mij., Leiden.
H. ten Brink, Meppel.
D. Bolle, Rotterdam.
W. L. & J. Brusse, Rotterdam.
Nijgh & v. Ditmar's Uitgevers-Mij., Rotterdam.

H. A. M. Roelants, Schiedam.
 J. F. v. Druten, Sneek.
 D. Mijs, Tiel.
 J. L. Beijers, Utrecht.
 J. G. Broese, Utrecht.
 W. de Haan, Utrecht.
 H. Honig, Utrecht.
 W. Leijdenroth v. Boekhoven.
 A. Oosthoek, Utrecht.
 H. J. v. d. Garde & Co., Zalt-Bommel.
 W. J. Thieme & Co., Zutphen.
 De Erven J. J. Tijl, Zwolle. Z.Z.

2. *Berhardina Midderigh—Bokhorst, Vlaardingén.*

Boekbanden.

Illustraties voor Roswitka (Marie Boddaert).
 Illustraties voor de Sprookjes v. Gebrs. Grimm.
 Illustraties voor Het Granaatappelhuis, Oscar
 Wilde. F.F.

3. *Joh. B. Smits, Zürich.*

Boekbanden.

D.D.

Turijn 1902. Diploma van verdienste. Groningen 1903.
 Zilveren medaille. Arnhem 1904. Zilveren medaille. Den
 Haag 1904. Diploma 1ste klasse.

4. *R. W. P. de Vries Jr., Otto's laan 20. Hilversum.*

Boekversieringen, bandversiering, ontwerpen
 voor grafische kunst, ontwerpen voor borduursels,

(Behoort ook onder klasse II). D.D.

Zie verder ook kl. II, No. II en Gr. XVIII, kl. II5,
 No. I en 2, alsmede de Koloniale inzendingen II2
 (Afd. XIV) en die gerangschikt in Afd. XV.

KLASSE 13.
FOTOGRAFIE.

R.R.

A. KUNSTFOTO'S.

1. *H. Berssenbrugge, Rotterdam.*
  - 4 Foto's.
    1. Oude Stadsgracht.
    2. In Neev'len droomend.
    3. Van Duisternis tot licht.
    4. Als 't wintert.
2. *Ign. Bispinck, Amsterdam.*
  5. Foto. Hollandsche Zee.
3. *P. Clausing Jz., Haarlem.*
  - 6-10. Foto's. Portret-studien.
4. *S. Cohen Mzn., Amsterdam.*
  11. Foto. Winterlandschap.
5. *Wouter Cool, Rotterdam.*
  12. Foto. Rijnhaven Rotterdam.
6. *A. van Dijk, Amsterdam.*
  13. Foto. Kinderportret.
7. *H. van Dijk, Rotterdam.*
  14. Foto. Portret Studie.
8. *Bern. F. Eilers, Sloten.*
  - 4 Foto's.
    15. Pluie.
    16. Ruelle en hiver.
    17. Paysage hallandais.
    18. Oirs menaçantes.

- R.R. 9. *P. J. van Emmerik, Sloten.*
16. Foto. Amsterdam bij Winter.
10. *W. H. Geerkens, Rotterdam.*
17. Foto. Een Oud Hoekje.
11. *Helena Goude, Den Haag.*
2 Foto's.
18-19. Portret-studien.
12. *F. A. Jacobs, Rotterdam.*
2 Foto's.
20. Herfstmorgen.
21. Zonnenschijn in het bosch.
13. *H. Kaufmann Jr., Amsterdam.*
22. Foto. De Jonggeborene.
14. *H. J. Lamminga, Zwolle.*
3 Foto's.
23. Portret.
24. Portret.
25. In gedachten.
15. *J. Meijer, Meppel.*
26. Foto. Damesportret.
16. *Jan de Meyere, Amsterdam.*
27. Foto. Portret Mevr. F. Y. B.
17. *C. Verschuur, Bussum.*
7 Foto's.
28. Heerenportret.

29. Damesportret.
 30. Kinderportret.
 31. Heerenportret B.
 32. Dubbelportret.
 33. Moeder met kind.
 34. Damesportret V.
18. *Mevr. M. C. de Vries Blom, Oude Rijn.*
 35. Foto. Flavius Jozephus.
19. *A. S. Weinberg, Groningen.*
 2 Foto's.
 36. Portret-studie.
 37. Oude dag.
20. *B. Zweers, Haarlem.*
 3 Foto's.
 38. Polderlandschap.
 39. Duinlandschap.
 40. Kinderliefde.

B. AUTOCHROMES,
 PARALLAXEN EN NATUUR-HISTORISCHE FOTO'S.

21. *Mar. F. E. Dekker, Naarden.*
 1—3. 3 Autochromes.
22. *D. van Heck, Hengelo (O).*
 4—5. 2 Autochromes.
23. *G. P. 't Hooft, Amsterdam.*
 6—11. 6 Autochromes.
 12—19. 8 Parallax-Stereo's Diaposiven.
24. *Stephan, Utrecht.*
 20—22. 3 Autochromes.

25. *R. Tepe, Bloemendaal.*
 24 stuks.
 23—39. 17 stuks Foto's. Vogel-natuur studiën.
 40—46. 7 „ „ Bloemen-natuur studiën.
26. *Aug. F. W. Vogt, Amsterdam.*
 47—51. 5 Foto's. Aquarium studien.
27. *E. van Waegeningh, Breda.*
 52. Lijst met 6 Foto's. Helioglyphen. R.R.
 53—56. 4 Parallax Stereo-diapositiven.
 57—59. 3 Autochrome-parallaxen.
 60—62. 3 Autochromes.
28. *Jan Zeegers, Amsterdam.*
 63—65. Autochromes. R.R.
- Zie verder ook kl. II No. 5 en Gr. XVIII, kl. 115 No. 3, alsmede de Koloniale inzendingen No.'s 1, 5 (Afd. I), 10 (Afd. III), 11B (Afd. IV), 20, 22 (Afd. V), 47, 48 (Afd. XI en XIII), 78, 96, 104 (Afd. XII), 112 en 122 (Afd. XIV).

KLASSE 14.

KAARTEN EN TOESTELLEN VOOR DE
 AARDRIJKSKUNDE EN DE COSMOGRAPHIE.
 PLAATSBESCHRIJVING.

1. *Topographische Inrichting van het Departement van Oorlog, 's Gravenhage*

Topographische kaarten en andere cartographische voortbrengselen. Q.Q.

14 Onderscheidingen op vroegere werelddtentoonstellingen toegekend.

(Behoort ook onder Gr. XX. kl. 123.)

2. *Afdeeling Hydrographie van het Departement van Marine te 's Gravenhage.*

Overzichten en detailkaarten van Nederland en Nederlandsch-Indië. Atlassen. Zeemansgidsen van Nederland en Nederlandsch-Indië. Q.Q.

Congrès International des Sciences Géographiquess, Paris 1875. Lettre de distinction. International Exhibition, Philadelphia 1876. Certificate of Award. Exposition Universelle. Paris 1900. Médaille d'Or. Exposition Coloniale Nationale, Marseille 1906. Grand Prix d'Honneur.

(Behoort ook onder Gr. XX, kl. 123.)

Zie verder ook de Koloniale Inzending No. 37, (Afd. VIII).

KLASSE 15.

PRECISIE-TOESTELLEN, MUNTEN EN PENNINGEN.

1. *Electro-Technische Instrumentenfabriek F. Onland v. d. Kastele, Utrecht.*

Diverse Instrumenten en Onderdeelen, Raderwerk, Geldtelmachine, Automatische Geldwisseelaar, Spitsen voor bliksemafleiders, Contact Uurwerk, Voltmeters, Electroscoop, Bobines voor een, twee en drie Cilinders met en zonder trembleurs, Roteerende Onderbreker, enz. P.P.

Groningen 1903. Gouden medaille. Luik 1905. Gouden Medaille, (Electro Techniek). Luik 1905. Eere diploma, (Instrumentmakers Industrie). Milaan. Gouden medaille.

(Behoort ook onder Gr. IV, kl. 21 en Gr. V, kl. 27).

2. *De Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken, Firma C. J. Begeer, Utrecht. Leverancier van verschillende Hoven.*

Munten en Penningen.

P.F.

Grand Prix, Milaan.

3. *J. D. Posthumus, Graveur en Stempel-etikettenfabrikant, St. Luciënsteeg 1—6 en 25 Amsterdam,*

l.I.

Zie verder ook Gr. XI. kl. 65, No. 8.

KLASSE 16.

GENEESKUNDE EN HEELKUNDE.

Zie Gr. XIV, kl. 87, No. 15.

KLASSE 17.

MUZIEKINSTRUMENTEN (SPEELTUIGEN)

1. *Dr. G. J. van Leeuwen 's Gravenhage, Hugo de Grootstraat 15.*

Een quartet Strijkinstrumenten (cello-alt-2 violen)
„Cremona-Hollandia”, speciaal voor de sonoriteit.

Zie verder de Koloniale Inzending No. 14, V
(Afl. IV).

GROEP IV.
MATERIEEL EN PROCESSEN,
OVER 'T ALGEMEEN, VOOR DE
WERKTUIGKUNDE.

KLASSE 19.
STOOMWERKTUIGEN.
Zie Machinehal Nos. 4, 8, 9, 15 en 17.

KLASSE 20.
ALLERLEI DRIJFWERKTUIGEN.
Zie Machinehal Nos. 5, 6, 7 en 11.

KLASSE 21.
ALLERLEI TOESTELLEN VAN DE ALGEMEENE
WERKTUIGKUNDE.

1. *Spanjaard en Co., Utrecht.*

Snélblusschers en Koolzuurbrandspuiten. H.

Brussel 1905: Gouden Medaille, Rotterdam 1906: Zilveren Medaille, Leeuwarden 1906: Zilveren Medaille, Rotterdam 1907 (Internationaal Concours): Eerste Prijs, Ostende 1907: Grand Prix (met gelukwensch der Jury), Brussel 1907: Grand Prix, Amsterdam 1909: Gouden Medaille.

2. *George Wilson. Fabrikant van gasmeters en andere toestellen. 's Gravenhage-Brussel-Coventry.*

Droge duizend-lichtgasmeter; beglaasde droge tweehonderd-lichtgasmeter; meetklok voor 350 Liters; vacuum- en drukkingaanwijzers; droge en natte gasmeters van verschillende grootten; be-

glaasde droge en natte gasmeters; beglaasde droge muntgasmeters; andere muntgasmeters; model fabrieksmeter; drukkingreguleteur; kranen en peilglazen. K.

Hoofdprijzen: Gouda 1892, Amsterdam 1895, Gouda 1896, Groningen 1903, Londen 1903-1904.

3. *Tilburgsche Drijfriemen en Blaasbalgenfabriek firma A. de Bakker & Zonen.*

Totaal rekvrije Perfection-lederen drijfriemen, chroomlederen slag-, naai- en bindriemen.

Blaasbalg met gasafsluitend ventiel. M.M.

Zie verder Machinehal Nos. 8, 9 en 10 en Groep III kl. 15, No. 1.

KLASSE 22.

WERKTUIGMACHINES.

Zie Machinehal No. 12.

GROEP V.
ELECTRICITEIT.

E.

KLASSE 23.
MECHANISCHE OPWEKKING EN TOEPASSING
VAN ELECTRICITEIT.

Zie Machinehal Nos. 9, 10, 14 en 16.

KLASSE 25.
ELECTRISCHE VERLICHTING.

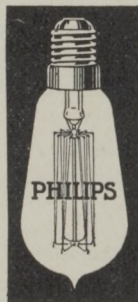
1. *N.V. Philips' Metaal-Gloeilampenfabriek, Eindhoven.*

Philips' Metaaldraadlampen.

Eerste Tentoonstelling voor Licht-Industrie, Weenen 1900, Afdeeling Electriche Verlichting: Gouden Medaille; Wereld-Tentoonstelling, Electro-Techniek, Rome 1901, Afdeeling Electriche Verlichting: Gouden Medaille.

Zie verder Gr. XII, kl. 75, No. 1.

KLASSE 26.
TELEGRAAF EN TELEFOON.

1. *Herstellingswerkplaats van den Rijkstelegraaf- en Telefoondienst te 's Gravenhage.*

Eenige Toestellen en Toesteldeelen in gebruik bij de Nederlandsche Posterijen, den Rijkstelegraaf- en den Telefoondienst.

E. 2. *Gebr. Caminada, Koninklijke Instrumenten-Fabriek, Rotterdam.*

Snelheidscontroleur, Trekkerlade met Bloktoestel, compleet Telegraaftoestel op Tafel.

14 malen bekroond, w.o. 2 Gouden Medailles.

(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 32).

Zie verder ook de Koloniale inzending No. 19 (Afd. V).

KLASSE 27.

ALLERLEI TOEPASSINGEN VAN DE
ELECTRICITEIT.

Zie Gr. III, kl. 15, No. 1.

* GROEP VI.
BURGERLIJKE GENIE.
VERVOERMIDDELEN.

KLASSE 28.

MATERIALEN, MATERIEEL EN PROCESSEN
VAN DE BURGERLIJKE GENIE.

1. *N.V. Nederlandsche Asphaltfabriek*, voorheen v. D. WETTERN, WISSDORFF en KEIJ, Rotterdam, *Leuvehaven 28*.

Asphalt, rots, gemalen tot poeder, geperst tot tegels, gesmolten tot mastiek in brooden. Photographieën der fabriek te Maassluis en van uitgevoerde werken. E.

2. *N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek*, voorheen STEIN & TAKKEN, Utrecht, *Gansstraat 132—160, Amsterdam, Omval*. Filiaal: *Antwerpen, van Diepenbeekstraat 64*.

Monsters van Cement-mastiekdaken, Asphalt-daken, Rubbervilt-daken, Isoleerplaten, Asphalt-tegels, Asphaltvilt. G.

Onderscheidingen: Veendam 1891: Eervolle Vermelding, Winschoten 1893: Zilveren Medaille, Dordrecht 1897: Zilveren Medaille, Antwerpen 1905: Diploma, San Salvador 1907: Eerediploma, Tilburg 1909: Eervolle Vermelding, Utrecht 1909: Gouden Medaille.

3. *N.V. Stoomsteenfabrieken en Kiezexploitatie „Belvédère”*. Directeur JOS. LALIEU, Maastricht.

Hardgebakken Gevelsteen, Radiale Steenen, Siersteen, Profielsteen, Verglaasde Steenen, Bouwornamenten, Straatklinkers voor rij- en voetwegen, Hoogvuurvaste Steenen. G.

Wereld-Tentoonstelling Luik 1905: Zilveren Medaille.
(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 72 en 74).

4. *Tegelsche Kleiwarenfabriek*, ALFRED RUSSEL, *Tegelen*.
Specialiteit van Machinale Profiel- en Façade
Steenen, verglaasd en onverglaasd, in verschil-
lende kleuren. Hard gebakken Roode en Blauwe
Plavuizen. E.

Zilveren Medaille Wereld-Tentoonstelling Luik 1905.
(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 72).

5. *J. W. van der Elst*, Steenfabrikant. *Zalt-Bommel*.
De Baksteen van het metselwerk aan de
hekken in den tuin. (Ned. tuin).

6. *Houthandel*, voorheen G. ALBERTS LZN & Co.,
Middelburg.

Greenheart van Demerara, uitmuntend door
grootte sterkte en weerstand tegen Paalworm.
Model Sluisdeur van Greenheart, vergeleken met
Eiken van gelijke sterkte. Monsters, aantoonend
zijn weerstand tegen den Zeeworm. Photographieën
van werken. E.

(Behoort ook onder Gr. IX, kl. 50).

Zie verder Machinehal Nos. 1, 3, 4, 13 en 18
en de inzendingen in de Internationale *Wegen-
tentoonstelling*.

KLASSE 29.

MODELLEN, PLANS EN TEEKENINGEN VAN OPENBARE WERKEN.

1. *Ministerie van Waterstaat*.

Teekeningen van: het Noordzeekanaal, den Rot-

terdamschen Waterweg, den verlegden Maasmond,
de Overijsselsche Vecht, het Kanaal van Terneuzen.
D.

Tentoonstelling Parijs 1900: Gouden Medaille, Dusseldorp
1907: Gouden Medaille

2. *Hollandsche Maatschappij tot het maken van werken in Gewapend Beton, Groot Hertoginnelaan 248, 's Gravenhage.*

Fotografieën van eenige uitgevoerde werken:
a. Havens, Sluizen, *b.* Bruggen, Viaducten, Fundeeringen. *c.* Gebouwen. D.

3. *N.V. de Nederlandsche Staal-Industrie, Rotterdam, voorheen H. E. OVIING JR.*

a. Een Model op $\frac{1}{10}$ van de ware grootte van een kraan, met een hefvermogen van 30000 K.G. gemonteerd op een drijvenden bok, *b.* een Model op een schaal 3 : 100 van een loods tot opslag van goederen, met eene spanning van 25 Meter, *c.* een Model op een schaal 3 : 100 van een loods tot opslag van goederen, met eene spanning van 40 Meter. A.

4. *De Vries Robbé en Co., Gorinchem.*

Fotografieën van uitgevoerde ijzerconstructiewerken in Europa, Azië en Amerika, en Installaties voor Slachthuizen. E.

5. *R. S. Stokvis en Zonen Ltd., Rotterdam, Amsterdam, Groningen, Brussel.*

2 Systemen van Zee-, Kanaal-, Rivier- en Oeververdediging met gewapend Beton. (Systeem-de Muralt).

In den tuin tusschen de Machinehal en het Italiaansche paviljoen.

Zie verder Gr. XIX, kl. 116 Nos. 3 tot 7, 11 en 12,

alsmede Machinehal No. 12 en de koloniale inzendingen No. 18. (Afd. V), 34, (Afd. VII), 41 tot 46a (Afd. X).

KLASSE 30.

RIJTUIGMAKERIJ, WAGENMAKERIJ, ZADELMAKERIJ, GAREELMAKERIJ.

1. *Cools & Co., Tilburg.*

Kinderwagen-Sportwagen-, Ziekenwagen-, Poppenwagen- en Fantasiemeubelfabriek. Specialiteit in vouwwagens, zeer practisch voor op reis en bovenhuizen. K.

Tilburg 1909, Eere-diploma.

(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 69).

KLASSE 32.

SPOORWEG- EN TRAMWEGMATERIEEL.

1. *De Alkmaarsche IJzer- en Metaalgieterij, Alkmaar.*

Handelinrichtingen en Semaphorewinder met electrische blokkeering, voor station Leerbracht, uitgevoerd ten deele volgens het systeem der Nederlandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, ten deele als in gebruik op de lijnen der Nederlandsche Staatspoorwegen. H.

2. *Maatschappij tot Exploitatie van Fijnhouthandel en Stoomzagerij te Amsterdam.*

Verschillende fijne Werkhouten in blokken of platen, speciaal bestemd voor de fabricatie van luxe-, spoor- en tramrijtuigen en voor betimmeringen enz. in stoombooten, luxe-vaartuigen, enz. G.

Eere-Prijs: Internationale Tentoonstelling van Ambachtswerktuigen, Amsterdam 1907; Buiten Mededinging, Lid der Jury, Middenstands-Tentoonstelling, Amsterdam 1909.

(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33 en Gr. IX, kl. 50).

Zie verder Gr. V, kl. 26, No. 2 en de koloniale inzendingen Nos. 14 G. (Afd. IV), 18 (Afd. V) en 26 vlg. (Afd. VI).

KLASSE 33.

MATERIEEL VOOR DE KOOPVAARDIJ.

1. *E. van Konijnenburg, Civiel-Ingenieur, Maastricht.*

Retrospectieve Tentoonstelling van Teekeningen en Modellen, betreffende de ontwikkeling van het Nederlandsche schip van af de oudste tijden tot in het begin der 19e eeuw, met handschrift (Deel I) en fotografische afbeeldingen (Deel II, III en IV).
C.

2. *C. J. J. L. de Vos, 2de Diergaardestraat, Rotterdam.*

Modellen voor het vlug buiten boord brengen van sloepen aan boord van stoomschepen. O.O.

3. *Ministerie van Waterstaat.*

Model van een reddingsinrichting op het Noordhoofd aan den Hoek van Holland. O.O.

Zie verder Gr. VI, kl. 32, No. 2. Gr. XIX, kl. 116 Nos. 1, 2 en 19 tot 21; Machinehal Ns. 2, 4, en 18, en de Koloniale Inzendingen No. 41—46 (Afd. X) en 112 (Afd. XIV).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

LABORATORY OF ORGANIC CHEMISTRY

REPORT OF THE RESEARCH

CONDUCTED BY DR. [Name]

IN THE YEAR 19[Year]

BY [Name]

CHICAGO, ILLINOIS

19[Year]

CHICAGO, ILLINOIS

LANDBOUW.

KLASSE 35.

MATERIEEL EN PROCESSEN VOOR DE
BEDRIJVEN TEN PLATTELANDE.I. *Inzending van den Rijkskeuringsdienst van, voor
uitvoer bestemd vleesch.*

Sedert de Rijken, waar het Nederlandsche slachtvee indertijd den grootsten afzet vond, uit economische of veterinaire overwegingen er toe zijn overgegaan om hunne grenzen voor dezen invoer te sluiten of wel zeer belemmerende bepalingen met betrekking tot die toelating uit te vaardigen, werd het voor Nederland, welks aanzienlijke veeproductie verzending naar den vreemde noodzakelijk maakt, een dringende eisch om den uitvoer van levend vee door dien van het geslachte te vervangen.

Begonnen op bescheiden schaal, heeft deze vleeschexport een omvang van beteekenis gekregen, welke met het oog op de steeds stijgende behoeften der buitenlandsche, inzonderheid de Britsche, markt, als op de in deze zoo uiterst gunstige ligging van Nederland, nog voor aanmerkelijke ontwikkeling vatbaar is.

In het belang van de Nederlandsche veeteelt aan de ontwikkeling van dezen handel krachtigen steun te bieden en al datgene te weren, wat voor den naam van het Nederlandsche vleesch een gevaar zoude kunnen opleveren, is het doel van de keuring van voor uitvoer bestemd vleesch, welke sedert eenige jaren een onderwerp van Staatszorg uitmaakt.

Aanvankelijk werd door deze keuring getracht, langs geleidelijken weg, met medewerking van belanghebbenden, zonder maatregelen van dwingenden aard, de verzending van deugdelijk vleesch te bevorderen. Te dien einde is

F.

bij Koninklijk Besluit van 21 November 1902 (Staatsblad No. 199) gelegenheid gegeven, het voor uitvoer bestemde vleesch aan een onderzoek te onderwerpen, ter verkrijging van een merkteeken ten bewijze, dat het voor uitvoer geschikt is bevonden.

Den 15den April 1903, werd van Hoek van Holland voor het eerst goedgekeurd en als zoodanig gemerkt vleesch verzonden, met het gevolg dat spoedig meerdere exporteurs er toe overgingen, hun vleesch, alvorens het uit te voeren, vrijwillig aan de Rijkskeuring te onderwerpen, en behalve te Hoek van Holland op tal van plaatsen keuringsdiensten moesten worden ingesteld.

In de jaren 1903—1909 werden respectievelijk

in 1903	97.929	dieren
„ 1904	364.094	„
„ 1905	399.321	„
„ 1906	459.726	„
„ 1907	579.456	„
„ 1908	629.495	„
„ 1909	1.209.262	„

zoowel voor als na de slachting, aan de keuring onderworpen.

Het vertrouwen, dat het Rijksmerk in den vreemde had gewekt en het feit, dat de geldende bepalingen uit den aard der zaak het euvel van den uitvoer van ondeugdelijk vleesch niet geheel konden keeren, was intusschen voor de Regeering eene aansporing om op den ingeslagen weg een tweeden stap te doen en de facultatieve bepalingen om te zetten in voorschriften van dwingenden aard, door bij de Wet op de uitvoerkeuring van vleesch 1907 (Staatsblad No. 217) den uitvoer van ongekeurd vleesch te verbieden naar elk land, dat daartoe door de Kroon wordt aangewezen.

Deze Wet trad den 1en Mei 1909 in werking.

Als de landen, waarheen het verboden is ongekeurd vleesch uit te voeren, zijn tot op heden Groot-Britannië en Ierland aangewezen, maar elk oogenblik kan de Wet ook voor den uitvoer naar andere landen toepasselijk worden verklaard.

Op aanvraag van de belanghebbenden worden in export-

slachterijen en gemeentelijke slachthuizen keuringsdiensten ingesteld, indien deze inrichtingen voldoen aan de eischen welke, met betrekking tot ruimte, licht, ventilatie en reinheid, gesteld worden.

De keuring is opgedragen aan Rijkskeurmeesters (veeartsen), welke Rijksambtenaren zijn. Met de algemeene leiding en het toezicht is belast een Inspecteur, eveneens veearts.

De Rijkskeurmeesters worden in hun arbeid bijgestaan door niet-veeartsenijkundige geëxamineerde Rijkshulpkeurmeesters, welke niet de bevoegdheid bezitten om de vleeschkeuring in haar geheelen omvang uit te oefenen, maar zijn aangewezen om onder verantwoordelijkheid van den Rijkskeurmeester, eene scheiding te maken tusschen het gezonde vleesch om datgene, hetwelk afwijkingen vertoont, aan het oordeel van den veearts te onderwerpen.

* Thans zijn in 35 plaatsen keuringsdiensten ingesteld in 46 slachthuizen, waar de keuringen worden verricht door 50 Rijkskeurmeesters 83 Rijkshulpkeurmeesters (veeartsen).

De slachting der dieren heeft plaats in tegenwoordigheid van de keuringsambtenaren en geschiedt niet, dan nadat de levende keuring is verricht. Bij het onderzoek van het levende dier, worden de dieren, welke ziekten of afwijkingen vertoonen, gemerkt.

Onmiddellijk na de slachting worden de lymphklieren, de ingewanden en het vleesch aan een onderzoek onderworpen. (Zie voor de methode van onderzoek voor varkens de fotografieën). Hierbij wordt vastgesteld of het vleesch:

- 1°. geschikt is voor voedsel;
- 2°. voldoet aan de voorschriften, welke gelden in het land, waarvoor het bestemd is;
- 3°. het vervoer naar de plaats van bestemming kan doorstaan.

Voldoet het vleesch aan deze drie eischen, dan wordt een merkteeken, bestaande uit een etiket van linnen papier (label), waarvan vorm en grootte zijn vastgesteld in § 5 van het Koninklijk besluit van 24 Juni 1908, No. 50, hetwelk plaats en datum van onderzoek vermeldt en voorzien is van de handteekening van den Rijkskeur-

F.

meester, door middel van gegalvaniseerd ijzerdraad en een looden zegel aan het vleesch, op voorgeschreven plaatsen, vastgehecht.

Deze Wet op de uitvoerkeuring van vleesch waarborgt tevens, dat het voor uitvoer ongeschikt verklaarde vleesch, hier te lande niet in het verkeer wordt gebracht, dan nadat het geschikt is bevonden voor voedsel. Is dit laatste niet het geval, dan moet het vleesch worden vernietigd.

Indien vleesch ter keuring wordt aangeboden, met de bedoeling, het, na verduurzaming, uit te voeren, wordt het, onmiddellijk nadat het voor uitvoer geschikt is bevonden, voorzien van een stempelmerk, opdat het na het prepareeren kan worden herkend, als te zijn gekeurd overeenkomstig de wettelijke voorschriften. Na de verduurzaming wordt het vleesch opnieuw onderzocht op bederf en op geschiktheid voor uitvoer, om na hernieuwde goedkeuring, van het merkteeken te worden voorzien.

1. Photographieën in lijst, voorstellende het stelselmatig onderzoek van geslachte varkens.
  - a. Het openen van het gedooide dier, in tegenwoordigheid van den keurmeester.
  - b. Onderzoek van de ingewanden met de klieren.
  - c. Onderzoek van de longen enz.; de keurmeester snijdt een bronchiaalklier aan.
  - d. Onderzoek van den lever.
  - e. Onderzoek van de sub-maxilliaire klieren.
  - f. Inwendig onderzoek van het lichaam.
  - g. Tengevolge van het onder *f* bedoelde onderzoek snijdt de keurmeester een gezwollen klier aan.
  - h. Uitwendig onderzoek van het lichaam.
  - i. Het aanbrengen van het merkteeken.
  - j. Het dier voorzien van het merkteeken.
  - k. Voor uitvoer goedgekeurde varkens.

2. Photographieën in lijst, voorstellende een groote exportslachterij.
  - a. en b. Gezicht op de exportslachterij.
  - c. Slachthal voor schapen.
  - d. Hanglokaal voor geslacht vee.
  - e. Slachtlokaal voor varkens.
3. Photographieën in lijst, voorstellende vervoer en verpakking van levend en geslacht vee.
  - a. Krat met goedgekeurde schapen.
  - b. Lossing van levende schapen.
  - c. Slachting van schapen, in tegenwoordigheid van den keurmeester.
  - d. Krat met goedgekeurde varkens.
  - e. Vervoer van goedgekeurd vee per trein naar de boot.
  - f. en g. Lading van goedgekeurd vee in de boot.
4. Kaart van Nederland, aangevende de plaatsen, waar keuringsdiensten van voor uitvoer bestemd vleesch zijn gevestigd.
5. Eene grafische voorstelling van de toeneming van de keuring van voor uitvoer bestemd vleesch sedert 1903.
6. Diverse keuringsbenooidigheden.
7. Hulpkeurmeester in uniform, enz., op $\frac{1}{3}$ der groote.
2. *Inzending van de Rijks-seruminrichting, Rotterdam, Directeur Dr. J. Poels.*

Oprichting. In de laatste 25 jaren is de kennis van de oorzaken en de wijze van ontstaan van vele ziekten van het vee, zoowel als van vogels, konijnen, visschen en bijen belangrijk toegenomen, zoodat de onderkenning in vele gevallen met meer zekerheid kan geschieden, dan vroeger het geval was.

F.

Voor deze onderkenning is echter zeer dikwijls een microscopisch-, histiologisch-, bacteriologisch- of chemisch onderzoek noodzakelijk. Daar echter niet elke practiseerende veearts over voldoende instrumenten hiervoor kan beschikken en niet de noodige vaardigheid en tijd heeft voor dergelijke vaak uitvoerige onderzoekingen, heeft de Nederlandsche Regeering beprepen, dat het noodzakelijk was, een centraal-laboratorium op te richten, waar dit alles gratis kan geschieden ten bate van den landbouw.

Behalve de onderkenning, heeft ook de bestrijding van vele ziekten door den vooruitgang der wetenschap belangrijke wijziging ondergaan, speciaal tengevolge van de toepassing van seruminspuitingen zoowel als van tal van inentingën.

Voor de bereiding dezer sera en entstoffen, welke gratis beschikbaar moeten kunnen worden gesteld, was zoo'n laboratorium eveneens noodzakelijk. Zoo werd dan op den 1sten Februari 1904 de Rijksseruminrichting opgericht en gevestigd in de Vinkendwardsstraat No. 15 te Rotterdam.

Op bescheiden schaal begonnen, deed de belangrijke uitbreiding der werkzaamheden spoedig de behoefte gevoelen aan meerdere ruimte. Door bijbouwing van nieuwe stallen en daarboven laboratoria werd hierin zoo veel mogelijk voorzien, zoodat thans de inrichting beschikt over 7 stallen, ruimte gevend voor het stallen van 150 paarden, 9 laboratoria, bibliotheek, kantoorlokaal, expeditie-lokaal, sectielokaal, centrifugekamer, stal voor kleine proefdieren benevens een runder-, schapen- en varkenstal met weiland.

Doel. Het doel der Rijksseruminrichting is, de nieuwere veeartsenijkundige gegevens, voornamelijk met betrekking tot de infectieziekten der dieren, rechtstreeks dienstbaar te maken aan den landbouw.

Naast de bereiding van verschillende entstoffen en sera ter behandeling en voorkoming van verschillende veeziekten, geeft zij adviezen met betrekking tot de hygiëne der huisdieren in den meest uitgebreiden zin. Zij houdt

zich o. a. bezig met het onderzoek van drinkwater voor het vee, met het onderzoek naar de oorzaken van melk en zuivelgebreken, het onderzoek van geheimmiddelen, aangeprezen voor de behandeling van dieren; zij tracht verder onbekende oorzaken van ziekten op te sporen en dan de middelen te vinden tegen die ziekten. Behalve voor de groote huisdieren geldt dit eveneens voor konijnen, vogels, visschen en bijen.

Personeel. Het personeel der inrichting bestaat uit:

Een Directeur, een onderdirecteur, een bacterioloog-scheikundige, drie bacteriologen, twee assistenten, een landbouwkundige tevens bibliothecaris, een conservator, een lithograafteekenaar, bacillenzoekers, laboratoriumbedienden, een boekhouder met kantoorbedienden, een statisticus, benevens stalpersoneel.

Werkzaamheden. De werkzaamheden verdeeld over de volgende 24 afdelingen:

Afdeling	1.	Bereiding van serum.
"	2.	" " preventieve entstoffen.
"	3.	Controle van serum en entstoffen.
"	4.	Immunitetsonderzoek.
"	5.	Hydrologische afdeling.
"	6.	Bodem-bacteriologie.
"	7.	Ziekteonderzoek betreffende paarden, runderen, schapen, geiten en varkens.
"	8.	Ziekten der konijnen.
"	9.	" " vogels.
"	10.	" " visschen.
"	11.	" " bijen.
"	12.	Onderzoek naar onbekende ziekteoorzaken.
"	13.	Ambulante en pharmacodynamische afdeling.
"	14.	Scheikundige afdeling.
"	15.	Melkonderzoek.
"	16.	Bestrijding der tuberculose onder het rundvee.
"	17.	Bereiding van verdelgingsmiddelen tegen muizen en ratten:
"	18.	Onderzoek van geheimmiddelen

F.

- Afdeeling 19. Bereiding van onderkenningmiddelen.
 „ 20. Bereiding van voedingsmedia voor het kweken van micro-organismen.
 „ 21. Micro-fotographie en karto-graphische werkzaamheden.
 „ 22. Expeditie.
 „ 23. Statistiek.
 „ 24. Administratie.

Bereiding van serum en preventieve entstoffen. Het eerste jaar werden vlekziekteserum en entstof, borstziekteserum, entstof tegen de varkenspest, en tegen het boutvuur afgeleverd, terwijl de bereiding van meerdere sera en entstoffen ter hand werd genomen, welke geleidelijk beschikbaar werden gesteld.

Thans worden de navolgende 18 soorten serum bereid:
 Serum tegen tetanus.

- „ „ goedaardigen droes.
 „ „ besmettelijke longontsteking van het paard, bereid met pneumoniestreptococcen.
 „ „ besmettelijke longontsteking van het paard, bereid met ovale bacillen.
 „ „ het miltvuur.
 „ „ het mond- en klauwzeer.
 „ „ de tuberculose.
 „ „ het besmettelijk verwerpen.
 „ „ streptococcen uierontsteking.
 „ „ pyogenes uierontsteking.
 „ „ de besmettelijke longontsteking der kalveren.
 „ „ „ colibacillose der kalveren.
 „ „ „ paracolibacillose der kalveren.
 „ „ „ vlekziekte.
 „ „ „ borstziekte.
 „ „ „ vogelcholera.
 „ „ „ Kleijn'sche kippenziekte.

Benevens de volgende 5 entstoffen.

- Entstof tegen de vlekziekte.
 „ „ de varkenspest.
 „ „ het miltvuur.

Entstof tegen het boutvuur (poeder en watjes).

„ „ het besmettelijk verwerpen.

Doordat alle sera en entstoffen gratis beschikbaar worden gesteld voor de veeartsen, zijn de onkosten, welke voor de veehouders aan de inentingën verbonden waren, belangrijk minder geworden, hetgeen tot gevolg heeft gehad, dat het aantal dezer inentingën sterk is toegenomen.

Werden in 1904 36313 dieren ingeënt, in 1905 steeg dit aantal tot 121230, in 1906 tot 218549, in 1907 tot 239018, in 1908 tot 305122, terwijl in 1909, 268996 dieren werden ingeënt.

De waarden dezer entstoffen bedroeg berekend naar de buitenlandsche prijscouranten respectievelijk f 27144.64, f 83307.08, f 75269.40, f 115644.60, f 187077. — en f 196504.72^{1/2}.

Controle serum en entstoffen. Elke ambtenaar, die belast is met de bereiding van sera of entstoffen, controleert deze zelf voor de verzending. Bovendien is een bepaald persoon aangewezen, die een geregeld toezicht uitoefent op de bereiding dezer stoffen en een zelfstandige controle daarop uitoefent.

Immunitetsonderzoek. Behalve de geregelde bereiding dezer bekende entstoffen en sera wordt voortdurend gewerkt op het gebied der immunitetsleer, ten einde na te gaan in hoeverre deze nieuwere onderzoekingen dienstbaar zijn te maken voor de verbetering en volmaking der bestaande of tot bereiding van nieuwere entstoffen tegen ziekten, waartegen men thans nog niet met volkomen succes kan optreden.

Ziekte-onderzoek betreffende paarden, runderen, schapen, geiten en varkens; konijnen, vogels visschen en bijen. Op 1 December 1904 werd de gelegenheid opengesteld aan deze inrichting gratis onderzoekingen te laten doen naar ziekten onder het vee (d.w.z. éénhoevige en herkauwende dieren en varkens), onder de huisvogels en de konijnen. Geleidelijk is het aantal zieke- of doode dieren en organen van zulke dieren zoo belangrijk toegenomen, dat het wenschelijk bleek, deze afdeeling te splitsen n. l. in eene voor

F.

paarden, runderen, schapen, geiten en varkens en afdeelingen te vormen voor ziekten van konijnen, van vogels, van visschen en van byen.

Onderzoek naar onbekende ziekte-oorzaken. Hierbij sluit zich van zelf aan de afdeeling voor het onderzoek naar onbekende ziekte-oorzaken. Vele ziekten toch zijn, wat oorzaak, wijze van verspreiding en afdoende behandeling betreft, nog onvolkomen bekend. Waar hiervoor gelegenheid bestaat, wordt hiervan een uitgebreide studie gemaakt. Zoo werden reeds uitvoerige onderzoekingen ingesteld naar de besmettelijke paardenziekten, uierziekten, het besmettelijk verwerpen en de schedecatarrr bij runderen, schapenziekten enz.

Ambulante en pharmacodynamische afdeeling. Worden dergelijke ziekten bestudeert zoo volgt daaruit, dat dikwijls nieuwe behandelingsmethoden in toepassing moeten worden gebracht. Ten einde dit in praktijk te kunnen brengen, werd hiervoor eene ambulante en pharmacodynamische afdeeling opgericht. De leider dezer afdeeling is belast met de verschillende werkzaamheden buiten de inrichting, ten einde de nieuwe behandelingsmethoden aan de veeartsen te wijzen en om de landbouwers op het nut daarvan opmerkzaam te maken.

Scheikundige afdeeling. Reeds zeer spoedig na de oprichting deed zich de behoefte gevoelen aan een scheikundig laboratorium, wijl het daardoor mogelijk werd oorzaken van veeziekten en sterften ook langs scheikundigen weg op te sporen. Tevens konden dan ook verschillende biochemische vraagstukken, die op veeziekten betrekking hebben, in studie worden genomen.

Onderzoek geheimmiddelen. Hier worden ook onderzocht de geheimmiddelen, aanbevolen ter genezing of voorkoming van dierziekten. Het aantal dezer middelen is groot en zeer vele werden reeds sedert Maart 1907 onderzocht. Na afloop van het onderzoek ontvangt de aanvrager eene mededeeling omtrent de samenstelling, benevens inlichtingen omtrent de al of niet deugdelijkheid

van het middel voor de ziekte of de gebreken, waartegen het is aanbevolen.

F.

Bestrijding der tuberculose onder het rundvee. De maatregelen voor de bestrijding der tuberculose onder het rundvee, vastgesteld bij Kon. besluit van 2 September 1904, kwamen in werking op 1 Januari 1905. Tengevolge hiervan breidden zich de bacteriologische zoowel als de administratieve werkzaamheden belangrijk uit.

Ziektestoffen, afkomstig van ter overneming aangeboden runderen, worden op het aanwezig zijn van tuberkelbacillen onderzocht. Dit onderzoek geschiedt ten deele alleen microscopisch, doch ook vaak door het inspuiten van caviae, teneinde na te gaan of er toch enkele tuberkelbacillen in aanwezig zijn, welke bij het microscopisch onderzoek niet werden opgespoord.

Speciaal voor het onderzoek op tuberkelbacillen in melk is een centrifuge aanwezig, gedreven door een gasmotor. Deze centrifuge maakt 4000 omwentelingen per minuut, terwijl de melk hierin 15 tot 20 minuten wordt rondgeslingerd. Voor het verzamelen van deze ziektestoffen worden verschillende instrumenten voor de veeartsen gratis beschikbaar gesteld, evenals gesteriliseerde fleschjes voor de opzending daarvan.

Alle door het Rijk overgenomen runderen worden geslacht en van de sectie wordt een uitvoerig verslag verzonden zoowel aan de districtsveeartsen als aan de Regeering.

Als men nu weet, dat in het jaar 1905, 2556 runderen, in 1906, 4225, in 1907, 5318, in 1908, 7774 en in 1909, 5720 runderen werden overgenomen, kan men zich een denkbeeld vormen van den omvang dezer werkzaamheden.

Behalve van reeds ter overneming aangeboden runderen, kan elke veehouder ziektestoffen opzenden ter onderzoek op tuberkelbacillen. Hiervoor zijn kleine geschrifjes samengesteld, waarin word aangegeven, op welke wijze deze ziektestoffen moeten worden verzameld, terwijl op aanvraag gesteriliseerde fleschjes en eenige eenvoudige instrumenten ter beschikking worden gesteld voor het verzamelen en verzenden daarvan.

F.

Voorts wordt een studie gemaakt van verschillende inentingsmethoden om runderen onvatbaar te maken tegen de tuberculose, alsook proeven genomen met tuberculose-serum, teneinde na te gaan in hoeverre beginnende vormen van tuberculose hiermede zijn te genezen.

Bereiding van onderkenningsmiddelen. De tuberculine, benoodigd voor de inspuiting van runderen, welke aan het Rijk ter overname zijn aangeboden, als verdacht van lijdende te zijn aan tuberculose ter bevestiging der diagnose in twijfelachtige gevallen, wordt eveneens aan de inrichting bereid.

Eveneens de malleïne ter onderkenning van den kwaden droes. Behalve deze onderkenningsmiddelen worden bereid de Uhlenhutsche en andere diagnostische sera ter onderkenning van de bloedsoorten der verschillende huisdieren, terwijl op verzoek der Justitie ook serum wordt bereid ter onderkenning van menschenbloed.

Bereiding van verdelgingsmiddelen tegen muizen en ratten. De groote schade, welke muizen en ratten aan den land- en tuinbouw kunnen toebrengen, was oorzaak, dat de bestrijding dezer plagen in studie werd genomen. Thans worden culturen van bacteriën gekweekt ter verdelging van muizen en ratten, welke eveneens gratis beschikbaar worden gesteld.

Melkonderzoek. Veelvuldig komt het voor, dat de oorzaak van gebreken van melk en melkproducten gelegen is in afwijkingen of ziekten der melkkoeien, inzonderheid van den uier. Daarom werd de gelegenheid opengesteld, kosteloos onderzoekingen te doen instellen van melk en melkproducten, wanneer het vermoeden bestaat, dat de oorzaak der waargenomen gebreken in de melk aanwezig is, voordat deze den uier verlaat. Indien zulks noodig mocht blijken, wordt door een der ambtenaren een plaatselijk onderzoek ingesteld.

Teneinde na te gaan in hoeverre gebreken in de melk

van invloed zijn op de boter en de kaas, zijn de instrumenten voor boter- en kaasbereiding aanwezig. Hierdoor is men in de gelegenheid na te gaan in hoeverre bepaalde afwijkingen der melk schadelijke gevolgen voor de producten hebben.

Verder worden vele onderzoekingen gedaan voor hygienische melkstallen, speciaal op het voorkomen van bacteriën en vooral van pathogene micro-organismen in de melk.

Wateronderzoek. De watervoorziening ten platte lande laat op sommige plaatsen zeer veel te wenschen over en slecht water is dikwijls oorzaak van steeds terugkeerende ziekten onder het vee in den staltijd, terwijl tal van gebreken in de zuivelbereiding eveneens het gevolg zijn van slecht water. Daarom is het voor den veehouder van het grootste belang te weten, of het water op zijn erf voor zijn bedrijf al of niet geschikt is. Dit wateronderzoek geschiedt zoowel chemisch als bacteriologisch, omdat het gebleken is, dat chemisch goed water, door pathogene bacteriën verontreinigd was en dus uit een bacteriologisch oogpunt beslist moest worden afgekeurd. Dit onderzoek geschiedt eveneens kosteloos, terwijl, waar zulks gevraagd wordt, door een der ambtenaren ter plaatse een onderzoek wordt ingesteld, op welke wijze men tot een betere watervoorziening kan komen.

Bodembacteriologie. In verband met de eigenschap van sommige bacteriën, de stikstof uit de lucht vast te leggen, en het nut, dat hieruit voor den landbouw te trekken is, is een afdeling voor bodembacteriologie ingericht, teneinde ook dit onderwerp in studie te kunnen nemen.

Bereiding van voedingsmedia. Alle voedingsmedia, benodigd voor het kweken en onderkennen van bacteriën voor het inspuiten der paarden en der runderen, voor de culturen ter verdelging van muizen en ratten, enz., worden aan de inrichting zelf bereid.

Statistiek, Microphotographie en kartographische werkzaamheden. Zeer belangrijk zijn de werkzaamheden in

F.

deze afdeelingen. Hier wordt de stand der besmettelijke veenziekten bestudeerd en worden kaarten en graphische voorstellingen ontworpen, die het voorkomen dezer ziekten en de resultaten der bestrijding aanschouwelijk voorstellen.

Voorts worden teekeningen en photographiën vervaardigd van lagere organismen, van ziekelijke afwijkingen, van organen en weefsel, in hunne natuurlijke kleuren. Naast een zeer uitgebreide verzameling van preparaten op liquor bezit de inrichting een zeer rijke verzameling van naar de natuur geteekende platen.

Expeditie en administratie. De dagelijksche verzending van sera en entstoffen, van de middelen ter bestrijding der muizen- en rattenplaag, van gesteriliseerde fleschjes voor de verzending van ziektestoffen, van melk en van water, enz., heeft een enorme uitbreiding verkregen.

Evenzoo breidde zich de administratie jaarlijks uit. In de laatste jaren werden gemiddeld ongeveer 30.000 stukken en brieven per jaar behandeld.

RUNDERTUBERCULOSE.

1. Tuberculose van de long.

Doorsnede van de long met tal van tuberculose haarden.

2. Tuberculose van de long.

Doorsnede van de long met tal van tuberculose haarden.

3. Tuberculose van de baarmoeder en de eierstokken.

Beide hoorns van de baarmoeder zijn opengeknipt, de cotyledonen zijn tuberculeus ontstoken.

De eierstokken zijn geheel door het tuberculeuse ziekteproces veranderd.

4. Tuberculose van het borstvlies.

Onderste deel van de borstkas met tuberculose van het borstvlies, met een gedeelte tuberculeuse long, vergroot aan den borstwand.

5. Tuberculose van de baarmoeder.

De rechterhoorn is opengeknipt, het slijmvlies is geheel bedekt met een tuberculeus beslag. De linkerhoorn is gesloten.

6. Tuberculose van het hartzakje.

Het hartzakje is tengevolge van het ziekteproces belangrijk verdikt.

7. Tuberculose van den uier en uierklier.

Het achterkwartier van den uier en de uierklier zijn tengevolge van de tuberculeuse ontsteking belangrijk vergroot en doorzaaid met haarden. Het voorkwartier is klein en normaal.

8. Tuberculose van het borstbeen.

Doorsnede van het borstbeen met tal van groote tuberculeuse haarden; aan den voorsten hoek een doorgesneden tuberculeuse ribklier.

9. Tuberculose van de spieren.

De onderschouderbladspier met enkele tuberculeuse haarden.

10. Tuberculose van de luchtpijp.

Opengebogen luchtpijp met tuberculeuse zweren op het slijmvlies en in den luchtpijpband.

11. Tuberculose van de keel.

Opengeknipte keel met groote tuberculeuse zweer in het keelslijmvlies.

12. Tuberculose van de nier.

Nier met tal van tuberculeuse haarden.

13. Tuberculose van de darmen.

Darm met tuberculeuse zweren op het slijmvlies.

F.

14. Tuberculose van de bronchiale lymphklier.

Doorsnede van een bronchiale lymphklier, tengevolge ontsteking, belangrijk vergroot.

15. Tuberculose van de darmen.

Darm met tuberculeuse zweren op het slijmvlies.

16. Tuberculose van de lever en de leverklier.

Doorsnede van de lever en leverlymphklier met tal van tuberculeuse haarden.

17. Tuberculose van de milt.

Gedeelte milt met tuberculeuse haarden.

18. Tuberculose van de darmserosa.

Gedeelte darm met tuberculeuse woekeringen op de serosa.

19. Tuberculose van het buikvlies.

Gedeelte buikvlies met tuberculeuse woekeringen.

20. Tuberculose van de scheiddevliezen van den bal.

Op het scheiddevlies zijn tal van tuberculeuse woekeringen.

21. Instrumenten in gebruik bij het klinisch onderzoek op tuberculose.

- a. Keellepel voor het verzamelen van opgehoest slijm achter uit de keel.
- b. Trocart met staaldraad voor het verzamelen van slijm uit de luchtpijp en de luchtpijp-vertakkingen.
- c. Scheedelepel voor het verzamelen van slijm uit de scheede en uit de baarmoeder.
- d. Scheedespiegel voor het bezichtigen van het slijmvlies der scheede.

22. Verschillende fleschjes met melk en uiersecret, met keel- en luchtpijpslijm, met scheede en baarmoederslijm, waarin tuberkelbacillen zijn gevonden.
23. Kolven met tuberkelbacillen voor de bereiding van tuberculine. Onverdunde en verdunde tuberculine.
24. Culturen van tuberkelbacillen op agar en aardappel.
-

F.

SERA EN ENTSTOFFEN.

1. Vlekziekteserum en vlekziektecultuur.
2. Vlekziektebacillen.
3. Borstziekteserum.
4. Borstziektebacillen.
5. Varkenspestentstof.
6. Varkenspestbacillen.
7. Miltvuurserum.
8. Miltvuurentstof, 1ste en 2de vaccin.
9. Miltvuurbacillen.
10. Septische pleuro-pneumonieserum.
11. Bacillen der septische pleuro-pneumonie der kalveren.
12. Coliserum.
13. Bacillen der colibacillose der kalveren.
14. Vogelcholeraserum.
15. Vogelcholera-bacillen.
16. Goedaardige droesserum.
17. Bacillen van den goedaardigen droes.
18. Pyogenesserum.
19. Pyogenesserum op bloedserum.
20. Streptococcenserum.
21. Streptococcen.
22. Tetanusserum.
23. Tetanusbacillen.

F.

24. Mond- en klauwzeerserum.
25. Paracoliserum.
26. Paracolibacillen.
27. Abortusserum.
28. Abortusentstof.
29. Abortusbacillen.
30. Serum tegen de pneumoniestreptococcen van het paard.
31. Pneumoniestreptococcen.
32. Serum tegen de ovale bacillen van het paard.
33. Ovale bacillen.
34. Tuberculoseserum.
35. Tüberkelbacillen van het rund.
36. Boutvuurserum
37. Boutvuurbacillen.
38. Boutvuurentstof 1ste en 2de vaccin.
39. Serum tegen de Klein'sche kippenziekte.
40. Bacillen der Klein'sche kippenziekte.

PAARDENZIEKTEN.

1. Tuberculose milthaard.
Milt van een paard met enkele tuberculeuse haarden en zeer groote tuberculeuse miltlymphklieren.
2. Tuberculose longhaard.
Doorsnede van de long van een paard met een grooten en tal van kleine tuberculeuse haarden.
3. Longontsteking paard.
Doorsnede van de long van een paard met duidelijk ontstoken plaatsen.
4. Kwade droes van de keel van een paard.
Keel van een paard met veel kwaaddroezige zweren.
5. Culturen van bacillen, welke de oorzaak zijn van longontsteking bij paarden.

RUNDERZIEKTEN.

F.

1. Vruchtvlies van een rund, dat verworpen heeft.

Gedeelte vruchtvlies met eenige cotyledenen, welke reeds necrotisch zijn geworden, andere, beginnende aan de randen min of meer necrotisch te worden.

2. Nierpyolenephritis.

Zeer vergroote rundernier met tal van witte plekken.

3. Normaal uiervoorkwartier, blauw achterkwartier, rood opgespoten.

Duidelijk wordt op deze wijze de grens tusschen voor- en achterkwartier zichtbaar.

4. Long met echinococcen.

Gedeelte long met talrijke echinococcusblazen.

5. Parenchymateuse uierontsteking.

Gedeelte van den uier, dat parenchymateus ontstoken is.

6. Uier met abscessen.

Gedeelte van den uier met groote abscesholten.

7. Gangraeneuse uierontsteking.

Gedeelte van een uier, dat reeds ontstoken is.

8. Culturen van bacillen, welke de oorzaak zijn van ziekten bij runderen.

VOGELZIEKTEN, KONIJNENZIEKTEN EN VISCHZIEKTEN.

1. Diphtheritus kip.

Slokdam met krop van een kip, belegd met diphtherisch exudaat.

F.

2. Tuberculose kip.

In de lever zijn tal van tuberculeuse haarden en aan de darmen vele tuberculeuse nieuwvormingen te zien.

3. Tuberculose konijn.

Long en lever van een konijn, geheel bezet met tuberculeuse haardjes.

4. Huidschimmelziekte visch.

5. Jonge zalmpjes met Ichthyophthiriasis multifilius.

VARKENSZIEKTEN.

1. Tuberculose van den lever.

Tal van tuberculeuse haarden zijn duidelijk zichtbaar.

2. Tuberculose van de long.

Varkenslong, bezaaid met kleine tuberculeuse haarden.

3. Tuberculose van de milt.

Varkensmilt met enkele tuberculeuse knobbels.

4. Lever met ascariden.

Ascariden van uit de darmen zijn de galgangen binnengedrongen.

5. Hageluitslag van de varkenshuid.

Een stuk huid van een varken, lijdende aan hageluitslag.

6. Long van een varken, lijdende aan besmettelijke borstziekte.

7. Hart met endo- en pericarditis.

Hart van een varken, lijdende aan chronische vlekziekte (endocarditis), gestorven aan besmettelijke borstziekte (pericarditis).

8. Nier met echinococcen.
Varkensnier met enkele echinococcusblazen.
9. Long met echinococcen.
Varkenslong met tal van echinococcusblazen.
10. Huid met varkenspokken.
11. Varkenspest.
Darm van een varken, lijdende aan chronische varkenspest.
12. Culturen van bacillen, die de oorzaak zijn van verschillende varkensziekten.

KALVERZIEKTEN.

1. Culturen op agar van bacillen, die de oorzaak zijn van de kalverziekten.
2. Instrumenten, gebruikt bij de bestrijding der kalverziekten volgens de methode DR. J. POELS.

EXPORTKEURING.

1. Temperatuurstaten en certificaten, af te geven voor runderen, welke van rijkswege door Gouvernementskeurmeesters zijn gekeurd.
2. Gezondheidscertificaten voor fok- en slachtvee, af te geven, wanneer de runderen voor export bestemd, zijn gekeurd zonder tuberculinate, door een Gouvernementskeurmeester.
3. Afdruk van het stempel, waarmede van rijkswege onderzochte runderen worden gemerkt.

GRAPHISCHE VOORSTELLINGEN.

1. Hoeveelheid van de sera en van de entstoffen, bereid aan en versterkt door de Rijksseruminrichting te Rotterdam in de jaren 1904-1909.

F.

2. Aantal dieren, ingeent met entstoffen en behandeld met sera, bereid aan de Rijksseruminrichting te Rotterdam in de jaren 1904-1909.
  3. Waarde van de entstoffen en de sera, bereid aan de Rijksseruminrichting te Rotterdam in de jaren 1904-1909.
- Instrumenten voor de bestrijding der kalverziekten.

Zie verder Groep XIV, Klasse 87, Nos. 5 en 16 en de Koloniale inzending No. 14 III (Afd. IV).

KLASSE 38.

LANDBOUWKUNDE, LANDBOUWSTATISTIEK.

1. *Inzending van de Koninklijke Nederlandsche Landbouwwerenging, 's Gravenhage.*

A. AKKERBOUW.

Terwijl de totale oppervlakte van Nederland 3.259.552 H.A. bedraagt, wordt daarvan 862.740 H.A. als bouwland gebruikt. Deze laatste oppervlakte werd in 1908 als volgt door de hoofdgroepen onzer landbouwcultuurgewassen bezet:

Graangewassen	463.605 H.A.
Peulvruchten	56.909 "
Handelsgewassen	26.605 "
Landbouwzaden	2.203 "
Knol-, wortel- en bolgewassen	238.601 "
Groenvoedergewassen	68.955 "
Braakland	5.862 "

De voornaamste akkerbouwgewassen zijn: Rogge, Aardappelen, Haver, Tarwe, Suikerbieten, Erwtten, Boonen, Mangelwortels en Voederbieten en vlas.

De belangrijkste akkerbouwgebieden vindt men in de provinciën Groningen, Zeeland, Limburg, Westelijk Noord-Brabant, Noord-Oostelijk Friesland, benevens een gedeelte van de provinciën Noord-Holland en Gelderland.

Hoogst interessant is het bedrijf in de Veenkoloniën, welke voornamelijk in de provincie Groningen, maar verder ook in een deel van Drenthe en Overijsel aangetroffen worden. In hoofdzaak verbouwt men daar aardappelen, welke grootendeels voor de zetmeelfabricage, maar verder ook voor de consumptie gebezigd worden.

Behalve de landrassen, welke sedert eeuwen inheemsch zijn en de verbeterde variëteiten, welke vanuit het buitenland ingevoerd worden, houdt men zich hier te lande ook bezig met het zoeken van nieuwe en verbeterde variëteiten onzer landbouwcultuurgewassen. (Zie hierover de op de tentoonstelling verkrijgbare brochure).

Doordat het jaar 1909 voor den akkerbouw een hoogst ongunstig is geweest vindt men in de inzending landbouw-cultuurgewassen slechts weinig uitmunde producten.

Ten behoeve van het landbouwbedrijf in Nederland worden jaarlijks aanzienlijke hoeveelheden plantenvoedende stoffen, ten deele rechtstreeks als meststoffen, ten deele indirect als voederstoffen ingevoerd. Daarnaast staat echter een hoogst belangrijke uitvoer van verschillende artikelen, in het bijzonder van aardappelen, aardappelmeel, beetwortelen, beetwortelsuiker, bietenpulp, hooi, stroo, stroocarton, vlas en karweizaad.

De verbouw van groote hoeveelheden aardappelen, suikerbieten en graangewassen heeft tengevolge gehad, dat een groot aantal aardappelmeelfabrieken, beetwortelsuikerfabrieken en stroocartonfabrieken ontstaan zijn. Aanvankelijk werden deze bedrijven uitsluitend voor rekening van particulieren geëxploiteerd, maar in latere jaren zijn daarnaast ook onderlinge fabrieken opgericht.

Teneinde de landbouwers van advies te kunnen dienen bij alle voorkomende vragen in zake den akkerbouw en bemestingsleer heeft men van rijkswege in de onderscheiden provincies des lands Rijkslandbouwleeraren aangesteld. Behalve met het geven van adviezen houden deze ambtenaren ook lezingen en zijn zij belast met de opleidingscursussen voor onderwijzers, welke voor de acte L. O. in de Landbouwkunde studeeren, en met het toezicht op de Landbouwwintercursussen

Te Wageningen, Hoorn, Goes, Groningen en Maastricht

F.

zijn Rijkslandbouwproefstations voor het onderzoek van meststoffen en voederartikelen opgericht, terwijl in Wageningen eveneens het Rijksproefstation voor Zaadcontrole gevestigd is.

I. Overzicht van den Uitvoer van verschillende landbouwproducten uit Nederland in 1898, 1903 en 1908.

	1898	1903	1908
	K.G.	K.G.	K.G.
Aardappelen	87.700.000	109.800.000	284.600.000
Aardappelmeel	52.000.000	78.800.000	86.300.000
Beetwortelen	188.000.000	165.000.000	280.000.000
Bietenpulp	71.500.000	44.600.000	44.600.000
Hooi	34.000.000	48.000.000	48.000.000
Stroo	14.000.000	24.000.000	37.000.000
Stroocarton	65.000.000	104.000.000	133.000.000
Vlas	20.000.000	22.000.000	44.000.000
Karweizaad			5.400.000

2. Een overzicht van den Invoer van meststoffen en voederartikelen in Nederland in 1905 en 1908.

	1905	1908
	K.G.	K.G.
Lijnkoek en -meel	186.720.000	263.434.000
Raapkoek en -meel	4.518.000	5.294.000
Grondnotenkoek en -meel	402.000	908.000
Katoenzaadkoek en -meel	34.212.000	36.131.000
Andere krachtvoerdmiddelen	5.912.000	12.285.000
Stalmest, compost, en beer	17.318.000	21.258.000
Guano	12.352.000	12.923.000
Chilisalpeter	127.052.000	166.181.000
Zwavelzure ammoniak	16.752.000	40.041.000
Kainiet	108.129.000	136.311.000
20, 30 en 40 % kalizouten	16.020.000	21.200.000
Thomasphosphaatmeel	108.833.000	143.528.000
Superphosphaat	183.874.000	222.062.000
Beendermeel	3.431.000	2.440.000
Andere kunstmeststoffen	36.911.000	8.4385.000

3. Productie van beetwortelsuiker, aardappelmeel en stroocarton in Nederland.

F.

Beetwortelsuiker.

	Aantal Coöperat. fabrieken.	Aantal niet-Coöp. fabrieken.	Verwerkte bieten. K.G.	Geproduceerde suiker. K.G.
1904	1	27	875.925.674	136.963.000
1905	1	27	1.370.500.000	200.120.000
1906	1	27	1.199.300.000	182.645.700
1907	1	27	1.200.450.000	173.296.600
1908	1	27	1.166.516.183	209.698.900
	2	27		

Aardappelmeel.

	Aantal Coöperat. fabrieken.	Aantal niet-Coöp. fabrieken.	Hoeveelh. ver- werkte aard- appelen in Coöperatieve fabrieken. H.L.	Hoeveelh. ver- werkte aard- appelen in niet-Coöp. fabrieken. H.L.
1904	9	23	2.700.000	6.900.000
1908	15	17	5.200.000	4.050.000

Stroocarton.

	Aantal Coöperat. fabrieken.	Aantal niet-Coöp. fabrieken.	Hoeveelh. ver- werkt stroo door Coöp. fabrieken. K.G.	Hoeveelh. ver- werkt st:oo door niet-Coöp. fabrieken. K.G.
1904	5	12	44.000.000	103.009.000
1908	5	14	51.000.000	166.500.000

4. Verschillende brochures over den Landbouw in Nederland, uitgegeven als Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

5. Verschillende fotografiën.

F.

B. UITVOER VAN VEEHOUDERIJ-PRODUCTEN.

6. Uit- en invoer van levend vee door Nederland in 1905, 1906, 1907, 1908 en 1909.

Uitvoer:

	1905	1906	1907	1908	1909
Dekhengsten . . .	100	100	—	—	—
Andere paarden	17.000	14.600	15.500	14.300	—
Stieren . . .	200	200	200	200	428
Melk- en kalkoeien. . .	19.600	21.100	18.300	19.300	22.214
Jongvee en kalveren . . .	2.900	2.000	1.500	2.300	2.633
Slachtvee . . .	32.800	30.000	46.000	69.600	83.137
Schape . . .	42.500	46.100	36.500	47.900	118.897
Lammeren . . .	19.100	24.000	19.000	25.900	35.002
Varkens . . .	1.600	5.000	452.000	272.700	20.829

Invoer:

	1905	1906	1907	1908	1909
Hengsten. . .	400	100	100	100	—
Andere paarden	8.100	13.800	13.100	13.200	—
Slachtpaarden .	16.200	23.000	20.900	17.400	—
Stieren . . .	—	—	—	—	13
Melk- en kalkoeien. . .	1.900	1.900	1.500	1.300	1.399
Jongvee en kalveren . . .	100	—	—	—	29
Slachtvee . . .	—	—	—	—	228
Schape . . .	45.000	14.100	13.200	9.800	8.880
Varkens . . .	100	1.200	100	100	13.897

7. Uit- en invoer van vleesch door Nederland in de jaren 1905, 1906, 1907 en 1908 in 1000 K.G.

Uitvoer:

F.

	1905	1906	1907	1908
Versch varkensvleesch	24.570	27.058	24.373	27.182
„ rund- en kalfs- vleesch	16.742	14.730	13.238	13.595
Versch schapenvleesch	13.267	12.916	12.989	14.045
Ander versch vleesch	31	47	17	3
Gezouten varkensvleesch en spek	302	767	503	491
Ander gezouten vleesch	298	276	302	205
Gedroogd of gerookt var- kensvleesch en spek	831	1.131	1.040	921
Ander gedroogd of gerookt vleesch	66	96	132	230

Invoer:

	1905	1906	1907	1908
Versch varkensvleesch	83	59	8	18
„ rund- en kalfs- vleesch	111	104	85	81
Versch schapenvleesch	—	—	—	—
Ander versch vleesch	1	—	1	1
Gezouten varkensvleesch en spek	232	374	109	155
Gezouten ander vleesch	227	315	163	129
Gerookt of gedroogd var- kensvleesch of spek	5.197	6.054	3.239	2.746
Gedroogd of gerookt ander vleesch	72	111	121	92

8. Overzicht van den meer in- en uitvoer van eieren in Nederland in 1890-1909.

	Invoer K.G.	Uitvoer K.G.	Overschot invoer K.G.	Overschot uitvoer K.G.
1890	4.191.497	491.017	3.700.780	
1891	4.095.755	495.113	3.600.642	

F.

	K.G.	K.G.	K.G.	K.G.
1892	4.540.637	467.957	4.072.680	
1893	4.286.822	489.836	3.796.986	
1894	4.224.753	677.217	3.567.536	
1895	4.448.635	1.127.543	3.361.092	
1896	5.019.372	1.989.659	3.029.713	
1897	6.075.279	2.533.657	3.541.622	
1898	7.156.428	4.240.159	2.916.269	
1899	6.196.034	3.687.518	2.508.486	
1900	5.941.414	3.623.392	2.318.022	
1901	5.827.788	3.747.915	2.079.873	
1902	5.284.003	3.803.533	1.480.470	
1903	5.965.227	4.319.470	1.645.757	
1904	7.400.246	4.774.006	2.626.240	
1905	6.366.987	4.012.865	2.354.122	
1906	9.043.177	7.965.694	1.077.483	
1907	7.101.597	7.896.678		795.081
1908	8.912.461	12.090.998		3.178.537
1909	9.246.000	15.003.000		5.757.000

2. *Inzending van de Vereeniging „Het Nederlandsch Rundveestamboek”, 's Gravenhage.*

De vereeniging „het Nederlandsche Rundveestamboek” werd opgericht in het jaar 1874.

Het streven tot het zuiver fokken van vaste veeslagen gaf aanleiding tot hare algeheele reorganisatie in 1906, welke gebaseerd werd op een uitgebreid en langdurig onderzoek omtrent de veeslagen, welke in Nederland voorkomen en voor welk doel de Regeering een aanzienlijke subsidie verleende.

Van af dien tijd dateert dan ook de officieele indeeling van de Nederlandsche veestapel in drie veeslagen, het

Zwartbont Friesch Hollandsch Veeflag,
Roodbont Maas-Rijn-IJssel Veeflag,
Zwartblaar of Zwartwitkop Groninsch Veeflag,

genaamd naar de hoofdgebieden, waar zij voorkomen.

Daar bij de drie hierboven genoemde veeslagen een overheerschende kleur voorkwam, werd voor elk veeflag

de typische kleur aangegeven, welke dan ook aan de benaming werd toegevoegd.

Runderen welke de aangenomen hoofdkleur niet vertoonen, worden uitgesloten, terwijl kruising in de drie veeslagen niet wordt toegelaten, met dien verstande dat de leden vrij zijn in de te volgen fokinrichting.

De Vereeniging het N. R. S. heeft ten doel de instandhouding en verbetering van de Nederlandsche Rundveeslagen. Zij tracht dit doel te bereiken door slechts zuivere teelt toe te laten en nauwkeurig boek te houden van die koeien en stieren, welke door hare inspecteurs zijn goedgekeurd, teneinde de verwantschap en overerving met juistheid te leeren kennen en zoodoende de beste families in elk veeslag op te sporen.

De reorganisatie gaf aanleiding tot de inschrijving in een Register, van die dieren, welker afstamming niet officieel bekend was en in een Stamboek, van alle dieren welke bij hunne geboorte geregistreerd werden in het Register voor Jong-Vee en welker beide ouders zijn ingeschreven, terwijl later in een Keur-Stamboek de elite dieren zullen worden bijeengebracht.

Een contrôle op de geboorte der kalveren is ingevoerd.

Het technisch gedeelte is in handen van één Hoofdambtenaar, den Hoofdinspecteur, onder wiens leiding eene uniforme beoordeeling der aangeboden dieren door de verschillende inspecteurs verzekerd is.

Die beoordeeling geschiedt naar vaste regels en met behulp van puntenschalen welke verschillend zijn voor de drie veeslagen, zoomede voor Stieren en Koeien.

De administratieve dienst, onder leiding van een tweeden Hoofdambtenaar, den Administrateur, zoowel als de technische dienst is gecentraliseerd, in het Hoofdbureau, gevestigd te 's-Gravenhage, Praktizijnshoek No. 5, telefoon 4611 en waar dus feitelijk, overeenkomstig de aangenomen veeslagen, 3 Stamboekhoudingen worden gevoerd.

De vereeniging telt thans circa 4000 leden en strekt hare werkking uit over het gansche land, met uitzondering van de Provincie Friesland, waar uitsluitend het Friesch Rundvee Stamboek werkzaam is.

F.

Aan het hoofd der vereeniging staat een Algemeen Voorzitter, die met een Dagelijksch Bestuur, gekozen uit een raad van Commissarissen, de Vereeniging vertegenwoordigt.

De vereeniging wordt door het Rijk der Nederlanden gesubsidieerd met een jaarlijksche bijdrage van f 15000.—

De Regeering oefent echter contrôle uit op de administratie en heeft het N. R. S. het recht verleend tot het afgeven van officieele certificaten bij uitvoer naar het buitenland, tot welk doel de handteekeningen van den Hoofd-inspecteur en Administrateur bij het Departement van Landbouw zijn gedeponeerd.

Officieele certificaten mogen echter niet worden afgegeven, dan nadat de voor uitvoer bestemde runderen, onderzocht zijn van wege de Rijksseruminrichting en volkomen gezond zijn bevonden.

9. Stamboeken, photographiën, hulpmiddelen, enz.

3. *Inzending van de Vereeniging „Het Friesch Rundveestamboek”, Leeuwarden.*

In de laatste instantie is het doel van het Friesch Rundveestamboek: omtrent runderen van zuiver Friesch ras volstrekt betrouwbare gegevens te verstrekken, zoowel aangaande de afstamming als omtrent de individueele eigenschappen.

Het doel wordt bereikt door bij het verzamelen van die gegevens de uiterste nauwkeurigheid te betrachten. Van den eigenaar van een dier worden alleen die opgaven aangenomen, die onmiddellijk kunnen worden gecontroleerd en voor zoover dit laatste niet mogelijk is, wordt den eigenaar-belanghebbende niet meer toegestaan gegevens te verstrekken, maar worden deze vastgesteld door onpartijdige buitenstaande personen, op wier meening door de belanghebbenden geen invloed kan worden geoefend.

De geheele inrichting van het Stamboek is op dit principe gebaseerd en zóo streng wordt aan alle voorschriften de hand gehouden, dat het Stamboek de absolute

betrouwbaarheid kan garandeeren van alle rechtstreeks door de vereeniging verstrekte gegevens, welke betrouwbaarheid nog wordt bevestigd door Regeerings-contrôle op de administratie.

Het Friesch Rundveestamboek moet worden beschouwd als een vereeniging van fokkers, die zich vrijwillig onderwerpen aan scherpe voorschriften, die de waarborg geven, dat, hetgeen omtrent hun vee wordt bekend gemaakt, onvoorwaardelijk door eventueele koopers kan worden vertrouwd, wat natuurlijk zijn belooning vindt in de betere prijzen, voor Stamboekvee bedongen.

Wat kunnen nu eventueele koopers van Friesch Stamboekvee als zeker aannemen als door hen wordt aangekocht vee, in dat stamboek opgenomen:

1. *Prima kwaliteit en Raszuiverheid.* Als het vee wordt, onverschilig hoe goed de afstamming ook moge zijn, door bevoegde beoordeelaars op zijn uitwendige eigenschappen onderzocht en zijn deze niet in alle opzichten uitstekend, zoo wordt het dier niet in het Stamboek opgenomen. Stamboekvee koopend, heeft men dus de zekerheid het beste te koop en wat in het fokgebied is te vinden.

De ras-zuiverheid kan zeer gemakkelijk worden gegarandeerd, daar invoer van vreemd vee in Friesland nooit plaats heeft en men heeft dus de zekerheid van zuiver bloed te krijgen.

2. *Dat een vrouwelijk dier de opbrengsten heeft gegeven, die in het stamboek staan opgeteekend.* Het Friesche ras wordt voornamelijk gekocht om zijn groote melkrijkheid en vooral in België wordt steeds door een groot aantal koeien van ons veeras ingevoerd. Wil men de zekerheid hebben, melkrijke dieren te koop en zoo kan men een keuze doen uit Stamboeksdieren wier melkopbrengsten, door van den eigenaar onafhankelijke personen, staande onder scherpe contrôle van het Stamboek, worden vastgesteld. En de goede, en de slechte opbrengsten worden vermeld in het Stamboek, zoodat een koper tegen onaangename verrassingen op dit gebied is gevrijwaard.

3. *Dat de afstamming van het dier gelijk is aan de officieel bekende.* De fokkers, die een beest voor den teelt

F.

wenschen aan te koop hebben in de eerste plaats niet alleen belang bij een goed beest, maar ze hebben noodig het beste bloed, en de aanwezigheid daarvan kan alleen worden afgeleid uit een geslachts-lijst waarin de voorouders der dieren in een groot aantal generaties voorkomen. Bij vele dieren is het mogelijk de door het Stamboek vastgestelde afstamming gedurende 14 generaties te volgen, wat dus wil zeggen, dat gedurende al dien tijd zich onder de voorouders van het dier uitsluitend prima fokdieren hebben bevonden, hetgeen een groote waarborg geeft voor de kwaliteit der afstammelingen.

Het Bestuur der Vereeniging staat buiten allen vee-handel, maar geeft gaarne inlichtingen over de beste wijze, hoe zich vee aan te schaffen.

Men wende zich voor het bekomen van inlichtingen aan de Secretaris van „Het Friesch Rundveestamboek, Landbouwhuis, Leeuwarden.

10. Stamboom, verschillende photographiën, enz.

4. *Gezamenlijke inzending van:*

Den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond te 's Gravenhage, bestaande uit:

de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland te Leeuwarden,

de Bond van Zuivelfabrieken in Groningen te Groningen,

de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe te Assen,

de Geldersch-Overijsselsche Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken te Zutphen,

de Zuid-Nederlandsche Zuivelbond te Maastricht;

De Vereeniging van Zuivelfabrikanten in Nederland te Gouda;

De Nederlandsche Melkhygiënische Vereeniging te Amsterdam;

De Nederlandsche Vereeniging van kaashandelaars te Gouda;

De acht Botercontrôlestations onder Rijkstoezicht te Leeuwarden, Groningen, Assen, Deventer,

Den Haag, Eindhoven, Maastricht en Middelburg;
De Kaascontrôlestations te Den Haag en Hoorn.

F.

De hoeveelheid blijvend grasland bedroeg in 1908 in Nederland 1.204.433 H.A. of bijna 37 pCt. van de geheele oppervlakte. Daarop werden volgens de laatste veetelling in 1904 niet minder dan 1.690.463 stuks runderen, waaronder 973.000 stuks melk- en kalkkoeien gehouden. Per 100 H.A. bouw-, gras- en tuingrond werden alzoo 79.6 stuks rundvee gehouden. In aanmerking nemende de hoogst aanzienlijke uitbreiding, die de Nederlandsche rundveestapel in de laatste jaren ondergaan heeft, is dit aantal in werkelijkheid veel grooter. In 1910 wordt opnieuw een telling gehouden, waarvan de uitkomsten echter nog niet bekend zijn.

Het spreekt van zelf, dat bij een dergelijke groote uitbreiding van de rundveestapel de zuivelbereiding in Nederland van bijzondere beteekenis is. Aanvankelijk was de Zuivelbereiding slechts in bepaalde deelen des lands van belang, namelijk in Friesland, Noord- en Zuid-Holland, een deel van Utrecht en Overijsel. Daar ter plaatse is het zuivelbedrijf dan ook eeuwenoud. Voor de overige deelen van ons land, met name voor de zandstreken van Drenthe, Overijssel, Gelderland, Limburg en Noord-Brabant, heeft de zuivelbereiding pas in het laatste deel der vorige eeuw beteekenis gekregen. Oorspronkelijk hield men zich daar slechts bezig met akkerbouw en diende het vee bijna uitsluitend voor de mestbereiding. Toen echter in de jaren 1880—1885 eene langzame daling der graanprijzen intrad, gevolgd door eene snelle daling in het tijdvak 1885—1890, moest men zich in de zandstreken wel meer op veehouderij en zuivelbereiding gaan toeleggen. Die verandering werd nog in de hand gewerkt door stijgende arbeidsloozen ten platte lande, waardoor men aan bedrijfsvormen met minder handenarbeid den voorkeur gaf.

De eenige provincies van Nederland, waar ook thans nog de zuivelbereiding een ondergeschikten rol speelt zijn Groningen en Zeeland.

De verschillende zuivelproducten, die in Nederland gemaakt worden zijn:

F.

Volvette Goudsche kaas in de provincies Zuid-Holland en Utrecht;

Volvette Cheddar en Cheshire kaas in provincie Friesland;

Vette Edammer kaas in de provincie Noord-Holland;

Halfvette en minder vette Goudsche Edammer kaas in de provincies Friesland, Groningen en Overijsel;

Halfvette Cheddar- en Cheshire kaas in de provincie Friesland;

Magere Leidsche en Delftsche kaas in Zuid-Holland;

Magere nagelkaas in provincie Friesland;

Boter geheel het land door;

Geconcendeerde melk op verschillende plaatsen in den lande.

Daarbij valt op te merken, dat de bereiding van volvette Goudsche kaas nog haast uitsluitend op de boerderij plaats heeft, dat de Cheddar en Cheshire kaasbereiding alsmede die van gecondenseerde melk uitsluitend in fabrieken geschiedt, terwijl de overige producten zoowel op boerderijen als in fabrieken vervaardigd werden, hoewel het laatste het meest.

Onderstaande cijfers kunnen ongeveer een denkbeeld geven van de hoeveelheid, welke van de verschillende genoemde producten hier te lande gemaakt wordt.

In 1908 werden ongeveer vervaardigd:

63.5 miljoen K.G. boter, waarvan circa 45.5 miljoen K.G. in fabrieken en de rest op boerderijen;

30 miljoen K.G. volvette Goudsche en Edammer kaas;

20 miljoen K.G. vette Edammer en Goudsche kaas;

1.5 miljoen K.G. Cheddar en Cheshire kaas;

9 miljoen K.G. Leidsche, Delftsche en Friesche komijnde en nagelkaas;

23 miljoen K.G. halfvette en minder vette Goudsche en Edammer kaas;

26.5 miljoen K.G. gecondenseerde afgeroomde melk.

De fabriekmatige zuivelbereiding deed in 1879 haar intrede in Nederland. Aanvankelijk waren het uitsluitend ondernemingen van particulieren, doch in 1886 kwam daarnaast ook de coöperatieve bedrijfsvorm. In 1892 is men begonnen met naast de stoomzuivelfabrieken ook handkrachtfabrieken te gaan inrichten. Vooral in de zand-

streken namen deze handkrachtfabrieken snel in aantal toe, maar vanaf het jaar 1903 valt weer een achteruitgang waar te nemen, doordat men die bedrijven steeds meer tot stoomzuivelfabrieken gaat verbouwen en samenvoegen.

Omtrent de grootte der zuivelfabrieken kan het volgende gezegd worden. Verdeeld men de stoomzuivelfabrieken in drie typen, resp. per jaar produceerende minder dan 50.000 K.G. (Type A.), 50.000 - 150.000 K.G. (type B.) en meer dan 150.000 K.G. boter (type C.), dan kwamen er in 1908 in Nederland voor:

270 fabrieken van het type A.

241 fabrieken van het type B.

60 fabrieken van het type C.

Verdeeld men verder de handkrachtfabrieken eveneens in drie typen, resp. per jaar produceerende minder dan 10.000 K.G. (type A.), 10.000 tot 20.000 K.G. (type B) en meer dan 20.000 K.G. boter (type C), dan kwamen er in 1908 in Nederland voor:

162 fabrieken van het type A;

144 fabrieken van het type B;

50 fabrieken van het type C;

Een belangrijk gedeelte van de in Nederland vervaardigde boter, kaas en gecondenceerde melk wordt naar het buitenland uitgevoerd. Daarbij is het opvallend dat Engeland, dat aanvankelijk onze grootste afnemer was langzamerhand een tweede plaats is gaan innemen, terwijl Duitsland op de eerste plaats is komen te staan.

De verkoop der zuivelproducten geschiedt op zeer uiteenlopende manieren. Wat de boter betreft wordt in de eerste plaats een aanzienlijke hoeveelheid rechtstreeks door de zuivelfabrieken naar het buitenland verzonden of wel aan detaillisten binnenlands verkocht of op zoogenaamde botermijnen aan den man gebracht. De voornaamste dier botermijnen is die van den Zuid-Nederlandschen Zuivelbond te Maastricht, waar in 1909 niet minder dan 3.855,890 K.G. boter, vertegenwoordigende een waarde van f 4.913.604, werd verkocht. In de derde plaats treft men in de provincie Friesland een belangrijken verkoop van boter door de Friesche Cooperatieve Zuivelexport-

F.

vereeniging te Leeuwarden (de Kruiwagen) aan. Omtrent den handel in kaas kan het volgende in het kort medegedeeld worden. De kaas uit de provincie Zuid- en Noord-Holland en Utrecht verhandelt men voor een groot deel op zoogenaamde kaasmarkten, waarvan die te Alkmaar, Woerden, Bodegraven, Purmerend, Hoorn, Gouda en Leiden de voornaamste zijn. (Zie enkele tentoongestelde foto's van kaasmarkten).

Op deze markten wordt de kaas door handelaars gekocht. Daarnaast komt ook een rechtstreeksche verkoop aan de kaashandelaars nog veelvuldig voor.

In Friesland verzenden de fabrieken de kaas rechtstreeks naar de binnen- en buitenlandsche afnemers of verkoopen ze aan kaashandelaars. Verder verkoopt ook de Friese Cooperatieve Zuivelexportvereeniging de Kruiwagen te Leeuwarden ten behoeve van haar deelgenooten een belangrijke hoeveelheid kaas. Ten slotte is onlangs in dezelfde provincie opgericht de Friese Cooperatieve Zuivelexportvereeniging de Swanneblom, te Leeuwarden hoofdzakelijk met de bedoeling om de door haar deelgenooten geproduceerde kaas te verhandelen.

Teneinde de knoeierij in den boterhandel afdoende te kunnen bestrijden en den afnemers een onvervalscht product met een normaal vochtgehalte te kunnen garandeeren heeft men op verschillende plaatsen in den lande botercontrolestations opgericht. De aangeslotenen bij die stations hebben het uitsluitende recht gebruik te maken van het Rijksbotermerk. Dit Rijksbotermerk bestaat uit het Nederlandsche wapen met daar om heen de woorden Nederlandsche Botercontrole en daaronder met kleinere letters Onder Rijkstoezicht. Dit merk wordt op uiterst dun papier afgedrukt onder toevoeging van enkele letters en cijfers. Het Rijksmerk is verder zoodanig geperforeerd en wordt dermate op de boter aangedrukt, dat het niet ongeschonden van de boter verwijderd en dus geen tweede maal gebruikt kan worden. Daar iedere combinatie van letters en cijfers, welke bij het rijksmerk afgedrukt worden, slechts eenmaal gebezigd wordt en de verschillende Botercontrolestations alsmede het Rijkszuivelstation te Leiden nauwkeurig aantekening houden van de uit-

gifte der merken, kan van iedere partij boter, die van een rijksmerk voorzien is, steeds de herkomst opgespoord worden. In de boekhouding, welke de bij de botercontrolestations aangesloten fabrieken verplicht zijn bij te houden, kan men verder voor iedere zending nagaan in welken tijd des jaars die bereid is. Ten slotte nemen de Botercontrolestations in de aangesloten fabrieken op onregelde tijden, doch minstens eenmaal in de veertien dagen roommonsters en karnmonsters, waardoor vaststaat, welke de chemische en physische samenstelling van de boter in de onderscheiden deelen des jaars in ieder bedrijf geweest is.

Door het systeem van de Nederlandsche botercontrole is het vaststellen van grenscijfers voor de samenstelling van onvervalschte boter, waardoor reeds zooveel moeilijkheden ontstaan zijn, overbodig geworden. In de plaats daarvan komen voor iedere fabriek en voor ieder gedeelte des jaars de cijfers der werkelijke samenstelling.

In den loop van het jaar 1906 zijn, in navolging van de Botercontrolestations, die hun uitstekende werking bewezen hadden, te 's Gravenhage en Hoorn opgericht particuliere kaascontrolestations. Het doel dezer vereenigingen is de bescherming van de Goudsche en Edammer kaas tegen min of meer geroomde producten, zooals die tegenwoordig in dezelfde vorm en kleur in groote kwantiteiten gemaakt worden.

Door de regeering is thans officieele steun toegezegd aan de kaascontrolestations voor volvette Goudsche en Edammer kaas met minstens 45 pCt. vet in de droge stof der kaas en is er van rijkswege thans aan deze stations toestemming verleend op deze volvette kaas een controlemerk aan te brengen, bestaande uit de letters $\checkmark^c$ op de kaas geperst en het woord „rijkscontrole” met blauwe kleurstof in de korst getatoueed. Een wet is alreeds ingediend om dit merk tot „rijkskaasmerk” te maken. (Zie verder de afzonderlijke brochure).

Door den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland is verder een controle ingesteld voor de in die provincie bereide Cheddar- en Cheshirekaas. De tot die

F.

controle toegetreden fabrieken hebben zich tegenover het bestuur van genoemden Bond verplicht geen andere Cheddar- en Cheshirekaas te maken dan:

Full Cream, bereid uit volvette melk;

Half Meat, bereid uit melk met een vetgehalte van minstens 1.50 pCt. vet. De uitgeoefende controle is een tweeledige en bestaat uit een bedrijfscontrole, waarmede de controleurs van het Botercontrolestation te Leeuwarden belast zijn en een laboratoriumcontrole.

De gecontroleerde kaas wordt gestempeld met een merk (Full cream of Half meat) en verder enkele nummers, waarvan een de bereidplaats aanduidt.

Teneinde de verschillende producenten in Nederland van advies te kunnen dienen over allerlei vraagpunten op het gebied der zuivelbereiding heeft men in de onderscheiden provinciën des Rijks met behulp van een aanzienlijke rijkssubsidie Zuivelconsulenten aangesteld. Behalve het geven van advies over de bereiding en inrichting der bedrijven houden deze ambtenaren zich ook bezig met het opleiden van het lagere personeel der zuivelfabrieken. het verrichten van eenvoudige scheikundige onderzoeken, het houden van lezingen enz. In 1908 werden door genoemde zuivelconsulenten

28 Cursussen in melkonderzoek en zuivelbereiding met 549 leerlingen gehouden;

146 lezingen met 10077 toehoorders gehouden;

40.564 monsters melk, boter en kaas onderzocht.

Behalve de cursussen welke door de zuivelconsulenten gegeven worden, houden de Bonden van Coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland, Gelderland en Overijsel zich daar eveneens mede bezig, terwijl ten slotte de Algemeene Nederlandsche Zuivelbond jaarlijks examens afneemt en diploma's uitreikt voor de verschillende betrekkingen in zuivelfabrieken met uitzondering van die van directeur.

Op het gebied van de zuivelbereiding bestaat een sterk ontwikkeld vereenigingsleven. (Zie dienaangaande bij de inzending Vereenigingsleven).

11. Gebruik van de melk in Nederland voor verschillende doeleinden, voorgesteld door eene teekening.

Totale melkproductie 13.000.000.000 Liter. Daarvan voor:

Directe consumptie 700.000.000 L.

Volvette kaasbereiding 300.000.000 L., waaruit 30.000.000 K.G. kaas.

Vette kaasbereiding 260.000.000 L., waaruit 20.000.000 K.G. vette kaas en 2.700.000 K.G. boter.

Halfvette en magerder kaas 140.000.000 L., waaruit 10.000.000 K.G. kaas en 2.800.000 K.G. boter.

Boterbereiding en magere kaasbereiding 300.000.000 L., waaruit 10.300.000 K.G. boter en 20.000.000 K.G. kaas.

Boterbereiding 1.300.000.000 L., waaruit 46.000.000 K.G. boter.

Afvalstoffen 1.250.000.000 L., afgeroomde melk en karnemelk en 90.000.000 L. wei.

12. Overzicht van het aantal coöperatieve en particuliere zuivelfabrieken in Nederland.

	Stoomzuivelfabrieken.		Handkrachtfabrieken.	
	Coop.	Niet-Coop.	Coop.	Niet-Coop.
1895	80	148	136	119
1900	184	217	400	75
1906	304	195	445	31
1908	358	213	325	31

13. Overzicht van den uitvoer van boter uit Nederland naar verschillende landen, in K.G.

	Duitschland.	Engeland.	België.
1901	5.176.100	15.185.000	3.553.000
1902	5.385.400	19.972.000	3.345.000
1903	7.671.100	17.461.000	4.440.000
1904	10.608.300	12.265.000	4.411.000
1905	13.516.500	10.704.000	4.518.000
1906	13.618.600	9.964.000	5.046.000
1907	15.229.100	8.593.000	5.683.000
1908	14.894.500	12.413.000	4.989.000
1909	16.870.000	7.547.203	5.064.931

F.

14. Overzicht van den uitvoer van kaas uit Nederland naar verschillende landen, in K.G.

	Duitschland.	Engeland.	België.
1901	8.641.500	16.049.000	8.951.000
1902	9.017.200	14.428.000	9.080.000
1903	9.448.100	15.360.000	9.925.000
1904	10.356.500	11.913.000	9.593.000
1905	11.852.900	10.914.000	10.127.000
1906	12.733.400	11.696.000	10.708.000
1907	12.163.200	12.319.000	11.024.000
1908	12.854.500	14.194.000	11.198.000
1909	13.589.400	14.494.713	9.677.712

15. Kaart van Noord-West-Europa, voorstellende de uitvoer van boter en kaas uit Nederland naar België, Duitschland, Engeland en andere landen, met aanduiding van de plaatsen, waarover uitgevoerd wordt.
16. Rijksbotermerken, opgeplakt op rood papier en achter glas gebracht; vijf verschillende formaten.
17. Boekhouding van een Botercontrôlestation in Nederland.
18. Kaart van Nederland, aangevende de plaatsen, waar het Rijkszuivelstation en de Botercontrôlestations gevestigd zijn.
19. Overzicht van het aantal ambtenaren, de hoeveelheid onder contrôle geproduceerde boter, het aantal onderzochte monsters en de uitgaven der Botercontrôlestations in 1909.
20. Photographiën van het Rijkszuivelstation te Leiden en enkele Botercontrôlestations.
21. Photographiën van de monsternamen door de Rijkszuivelvisiteurs en de contrôleurs der Botercontrôlestations.
22. Photographiën van interieurs van modern ingerichte zuivelfabrieken.
23. Afbeeldingen van het aanstaande Rijkskaasmerk.

24. Tabellen, betrekking hebbende op de boekhouding bij de kaascontrôle.
25. Photographiën, betrekking hebbende op de kaasbereiding, handel, monsternamen enz.

Zie verder ook Gr. XVI, kl. 105 en de koloniale inzendingen gerangschikt in Afd. IV, in het bijzonder Nos. 11 en 11a; verder Nos. 39 en 40 (Afd. IX), 111 en 150 (Afd. XIV).

KLASSE 39.

PLANTAARDIGE LANDBOUWPRODUCTEN VOOR DE VOEDING.

1—3. *Inzending der Koninklijke Nederlandsche Landbouwwerenging, 's-Gravenhage.*

1. Een verzameling van schoven en zaden van verschillende landbouwgewassen uit verschillende deelen van het land.
  2. Een verzameling van de meest belangrijke veredelde aardappelsoorten, door Nederlanders gekweekt.
  3. Suikerpulp.
4. *Fransch-Hollandsche Oliefabrieken Calvé-Delft te Delft (Holland) en Bordeaux (Frankrijk).*

Specialiteit in fijne oliën, slaolie voor tafelgebruik en in de keuken. Verpakking in flesschen en in gedecoreerde bussen. Grondnotenolie voor margarineboterfabricage, voor sardines, biscuits enz. enz. Verpakking in vaten en in ongedecoreerde bussen, Grondnotenkoeken en meel als veevoeder. Verpakking in kisten en zakken.

Zie verder ook Gr. X, kl. 56, No. 3 en de koloniale inzendingen Nos. 8 (Afd. II), 14 III, (afd. IV) 39, 40 (Afd. IX), 55, 58, 60, 62, 66, 68a (Afd. XI en XIII), 111, 113, 115, 116, 134, 144 (Afd. XIV).

DIERLIJKE LANDBOUWPRODUCTEN VOOR DE
VOEDING.*Gezamenlijke inzending van:*Den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond te
's-Gravenhage, bestaande uit:de Bonden van Coöperatieve Zuivelfabrieken
in de provincies Friesland, Groningen,
Drenthe, Gelderland-Overijssel en Zuid-
Nederland.De Vereeniging van Zuivelfabrikanten in Neder-
land, te Gouda.De Nederlandsche Melkhygiënische Vereeniging
te Amsterdam.De Nederlandsche Vereeniging van kaashand-
laren te Gouda.De Acht Botercontrôlestations onder Rijkstoezicht,
De Kaascontrôle onder Rijkstoezicht.

1. Rijksmerkboter in verschillende verpakkingen
in vitrines.
2. Volvette kaassoorten, in Nederland bereid, in
vitrines.
3. Vette en minder vette kaassoorten, in Neder-
land bereid, in vitrines.

Zie verder ook G. X, kl. 56 No. 3 en de kolo-
niale inzendingen No. III (Afd. XIV).

KLASSE 41.

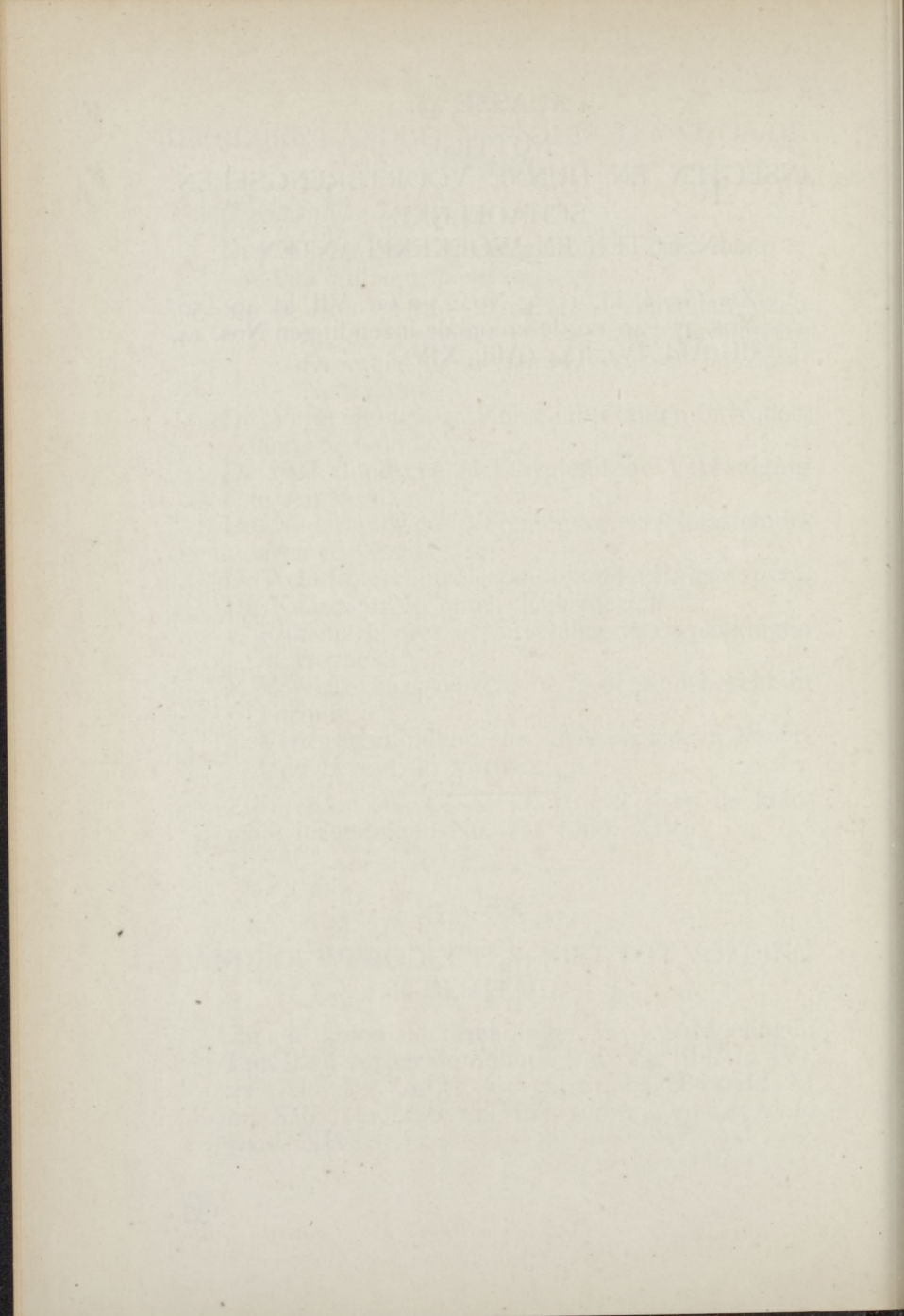
LANDBOUWPRODUCTEN, NIET TOT VOEDING
BESTEMD.Zie de koloniale inzendingen in de Afdeelingen
I en II en verder de nummers 12, 14, III (Afd. IV),
21 (Afd. V), 50, 51, 53, 56, 61, 63, 68a (Afd. XI
en XIII) 111, 120, 124, 125, 130, 134 en 144-149
(Afd. XIV).

KLASSE 42.

F.

NUTTIGE
INSECTEN EN HUNNE VOORTBRENGSELEN.
SCHADELIJKE
INSECTEN EN WOEKERPLANTEN.

Zie Gr. I, kl. 1—3, No. 2 en Gr. VII, kl. 49—50,
Nos. 37—40 en de koloniale inzendingen Nos. 14,
III (Afd. IV), 144 (Afd. XIV).

TUINBOUW EN BOOMKWEEKERIJ.

KLASSE 43.

MATERIEEL EN PROCESSEN VAN DEN
TUINBOUW EN DE BOOMKWEEKERIJ.1. *Inzendingen van den Nederlandschen Tuinbouwraad
's Gravenhage.*

Zie de afzonderlijk verkrijgbare brochure: De Tuinbouw
in Nederland.

1. Grafisch overzicht van de ontwikkeling van
het vereenigingsleven op het gebied van den
tuinbouw. Aantal tuinbouwbedrijven in 1904,
13884, met 6307 eigenaars en 7577 pachters.

Jaar	Aantal vereenigingen of afdeelingen	Aantal leden
1905	219	20.965
1906	227	22.876
1907	228	23.050
1908	226	23.873
1909	235	24.892

(Behoort ook onder Gr. XVI, kl. 105.)

2. Uitvoer van verschillende tuinbouwproducten
uit Nederland in 1905, 1906, 1907 en 1908, in
Kilogrammen.

F.

Naam der artikelen.	1905	1906	1907	1908
Levende bloemen, bla- den, takken (met of zonder vruchten of bloemen) sier- grassen afge- sneed, los of gebonden, in bouquetten of kransen. . .	896.000	744.000	929.000	928.000

Levende planten.

Boomen, heesters waar- onder stam- en struikrozen (met uitzonde- ring van vrucht- boomen). . .	8,512.000	5,987.000	6,384.000	6,675.000
Vrucht- boomen. . .	681.000	298.000	143.000	302.000
Planten in potten en kui- pen.	244.000	213.000	200.000	196.000
Alle andere (planten, stek- ken, afleggers entrijs enz. .	3.050.000	2.048.000	2.714.000	3.181.000
Bloembollen, knol- en wor- telgewassen. .	11.651.000	11.896.000	15.317.000	14.242.000

Verse vruchten.

Aardbeien. .	1.972.000	1.864.000	2,385.000	2,559.000
Appelen. . .	19.206.000	10.536.000	19.362.000	20.238.000
Peren	2.335.000	2.912.000	6.156.000	2.914.000

Naam der artikelen.	1905	1906	1907	1908
Noten (wal en hazelnoten)	155.000	153.000	216.000	233.000
Druiven. . .	15.000	22.000	105.000	87.000
Kersen . . .	1.023.000	1.261.000	1.821.000	2.045.000
Kruisbessen .	957.000	1.694.000	2.903.000	2.257.000
Zwarte bessen . . .	311.000	262.000	615.000	237.000
Roode en Witte bessen	911.000	598.000	1.056.000	1.038.000
Sinaasappelen en manda- rijnen. . . .	134.000	183.000	295.000	242.000
Citroenen en andere zuid- vruchten . .	22.000	53.000	91.000	127.000
Andere vruch- ten (behalve ananasen en andere zuid- vruchten . .	1.523.000	1.453.000	3.724.000	3.096.000
Vruchten, gedroogde. .	78.000	84.000	157.000	133.000
Vruchten op brandewijn ingemaakt. .	48.000	54.000	95.000	137.000
Vruchten in stroop en sui- ker ingemaakt	120.000	139.000	131.000	153.000
Vruchten op andere wijze toebereid of verduurzaamd	27.000	73.000	22.000	59.000
Versche warmoezerijgewassen.				
Sluitkool				
(witte, savoye en roode kool).	42.224.000	33.571.000	33.713.000	45.035.000
Bloemkool .	14.288.000	13.028.000	14.774.000	22.996.000
Uien en sja- lotten	33.818.000	41.616.000	42.715.000	45.361.000

F.

F.

Naam der artikelen.	1905	1906	1907	1908
Komkommers				
en augurken.	22.353.000	20.517.000	19.316.000	25.780.000
Niet afzonder- lijk genoemd.	37.924.000	41.356.000	48.708.000	62.437.000
Gedroogd . .	101.000	171.000	406.000	271.000
Gezouten of in pekkel of azijn ingemaakt . .	6.457.000	7.490.000	7.031.000	5.285.000
Op andere wijze ver- duurzaamd. .	1.904.000	1.934.000	1.790.000	1.951.000

3. Ontwikkeling van het veilingswezen van groenten en fruit van 1904—1908.

	Bedrag in guldens.
1904	5.999.470
1905	6.094.926
1906	6.558.958
1907	8.245.491
1908	8.183.107

4. Overzicht van de uitgestrektheid van verschillende cultures in H.A.

Tuin- en boomgaarden naar eigen gebruik . . .	30.189
Warmoezerij voor den handel	15.976
Teelt van tuinbouwzaden	648
Ooftteelt voor den handel	19.914
Boomkwekerij	2.075
Bloemkwekerij	379
Bloembollenkwekerij	3.264
Totaal	72.445

KLASSE 44.

MOESKRUIDEN.

I. *Nederlandsche Tuinbouwraad, 's-Gravenhage.*
Versche Groenten.

KLASSE 45.

F.

FRUITBOOMEN EN FRUIT.

1. *Nederlandsche Tuinbouwraad, 's-Gravenhage.*
Versche Vruchten.

Zie verder de koloniale inzendingen No. 111
en 120, (Afd. XIV).

KLASSE 46.

BOOMEN, HEESTERS, PLANTEN EN BLOEMEN
TOT VERSIERING.

1. *Nederlandsche Tuinbouwraad, 's-Gravenhage.*

Nederlandsche tuin, liggende vóór het
Nederlandsch Paviljoen, aangelegd volgens
het ontwerp van den heer Ed. Cuypers te
Amsterdam en uitgevoerd door J. C. de Lange's
Koninklijke Tuinbouwwinrichting te Rotterdam.
In den tuin inzendingen van de heeren E. H.
Krelage en Zoon, Haarlem; P. J. Blaas, Tholen,
K. Keessen Jr., Aalsmeer; Gebr. van Namen,
Zwijndrecht; Jac. Jurissen en Zoon, Naarden;
W. Keessen Jr. en Zoon, Aalsmeer; P. J.
Looymans, Oudenbosch; Van Waveren en
Kruyff, Sassenheim en B. Ruys, Dedemsvaart.

Zie verder de koloniale inzending No. 134,
(Afd. XIV).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
1925

REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
LAND OFFICE

STATE OF ILLINOIS
1925

CHICAGO, ILLINOIS
1925

PRINTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

BOSSCHEN, JACHT, VISSCHERIJ,
PLUKKEN EN INZAMELEN
VAN VRUCHTEN.

KLASSE 49.

MATERIËEL EN PROCESSEN VAN DE
WOUDONTGINNING EN DE BOSCHNIJVERHEID.

KLASSE 50.

VOORTBRENGSELS VAN DE
WOUDONTGINNING EN DE BOSCHNIJVERHEID.

1 en 2. *Gezamenlijke inzendingen van; Het Staatsboschbeheer te Utrecht en de Nederlandsche Heide-
maatschappij te Utrecht.*

ALGEMEEN OVERZICHT.

De totale uitgestrektheid bosch in Nederland bedroeg in 1908 ongeveer 260.000 H.A., d. i. $\pm$ 8 pCt. van de totale oppervlakte van het land; hierbij zijn ook de grienden gerekend, waarover hieronder een en ander wordt medegedeeld.

Van de woeste gronden in Nederland, samen groot ongeveer 556.000 H.A., d. i. $\pm$ 17 pCt. van de totale oppervlakte van het land, is verreweg het grootste gedeelte voor in cultuurbrenging geschikt en wel de hoogere gronden voor den aanleg tot bosch, en de lagere tot gras- of bouwland.

F.

Vooral in de laatste 10 à 20 jaren heeft zich eene steeds krachtiger wordende beweging op ontginningsgebied geopenbaard. Jaarlijks wordt dan ook een toenemend aantal Hectaren ontgonnen; in 1898 werd ± 995 H.A. tot bosch en ± 1460 H.A. tot bouw- en grasland ontgonnen en in 1908 ± 2400 H.A. tot bosch en ± 4711 H.A. tot bouw- en grasland; in het geheel werd in de laatste tien jaren ± 13.075 H.A. woesten grond tot bosch en ± 28.725 H.A. tot bouw- en grasland aangelegd, dus samen ± 41.800 H.A.

Het gebruik van kunstmest, de hoogere prijs der producten, de invoering van nieuwere werktuigen, heeft de ontginning in hooge mate bevorderd en de in 1888 opgerichte Nederlandsche Heidemaatschappij heeft tot het opwekken van de belangstelling en het in de juiste banen leiden dezer ontginningsbeweging, zeer veel bijgedragen.

De Nederlandsche Regeering heeft, in tegenstelling met de meeste andere Europeesche Staten, zich eerst in den laatsten tijd ernstig beziggehouden met het blijvend in stand houden van bosschen en het ontginnen van woeste gronden; dit laatste heeft zij o.a. bevorderd door het verleen van eene subsidie aan de Nederlandsche Heidemaatschappij. Eene tweede subsidie werd aan deze maatschappij verleend voor de opleiding van ondergeschikt technisch personeel.

Voor de opleiding van aanstaande houtvesters voor den Nederlandschen boschbouw wordt sedert 1899 aan de Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool te Wageningen zorg gedragen.

In datzelfde jaar richtte de Regeering het Staatsboschbeheer op, dat zich sedert krachtig ontwikkelt.

HET STAATSBOSCHBEHEER.

Het Staatsboschbeheer is voornamelijk met de navolgende werkzaamheden belast:

- a. het beheer der bestaande Staatsbosschen;
- b. de bebosching der woeste domeingronden, bestaande uit duinen, zandverstuivingen en heidegronden. Waar de bodem daartoe bijzonder geschikt is, wordt ook grasland aangelegd. In 1899 bedroeg de totale oppervlakte van de onder het Staatsboschbeheer ressorteerende gronden

± 2764 H.A. in cultuur en 10552 H.A. woest. In 1909 ± 4176 H.A. in cultuur en ± 15294 H.A. woest; door aankoop wordt de oppervlakte der gronden geleidelijk uitgebreid.

De bebossching der uitgestrekte duinen en zandverstuivingen behoort tot de belangrijkste werken van het Staatsboschbeheer.

c. het verleenen van medewerking aan de opleiding van deskundig lager personeel aan den cursus der Nederlandsche Heidemaatschappij.

d. het verspreiden van kennis omtrent voor de bosschen schadelijke insecten en zwammen; dit geschiedt o. a. door de uitgifte van platen en brochures, het geven van inlichtingen en, zoo noodig, van hulp.

2. In den laatsten tijd is de werkzaamheid van het Staatsboschbeheer nog belangrijk uitgebreid. Sinds 1907 namelijk kan iedere gemeente, die een voldoende uitgestrektheid voor bebossching geschikte woeste gronden bezit en deze wil bebosschen, voor een renteloos voorschot, bedragende hoogstens 80 pCt. der ontginningskosten en niet meer dan f 1.20 per H.A. in aanmerking komen. Het Staatsboschbeheer maakt een ontginningsplan op en houdt toezicht op de uitvoering, de bosschen komen onder voortdurend Staatstoezicht. Een achttal gemeenten ontvingen reeds Staatshulp en de gronden waarover het renteloos voorschot en het Staatstoezicht zich uitstrekken bedragen reeds 2900 H.A.

In verband met de groote uitgestrektheid der woeste gemeentegronden in Nederland welke ± 88000 H.A. beslaan kan deze nieuwe tak van Staatszorg van groote beteekenis worden.

Het technisch beheer van het Staatsboschbeheer wordt thans uitgeoefend door een Inspecteur der Staatsbosschen en Ontginningen, twee houtvesters, drie adspirant-houtvesters en 21 boschwachters.

F.

NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPIJ.

Opgericht te Arnhem den 24sten Juni 1888.

Eerevoorzitter:

Z. K. H. de Prins der Nederlanden, hertog van Mecklenburg enz.

Onder Hooge Bescherming van H. M. de Koningin, H. M. de Koningin-Moeder en Z. K. H. den Prins der Nederlanden, hertog van Mecklenburg, enz.

De Nederlandsche Heidemaatschappij stelt zich ten doel in Nederland te bevorderen:

1. Het ontginnen van woesten gronden.
2. Het instandhouden van bosschen en beplantingen.
3. Het aanleggen en onderhouden van bevoeiings- en grondverbeteringswerken.
4. de ontwikkeling en de verbetering der zoetwater-visscherij;

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- a.* het geven van adviezen, het verstrekken van inlichtingen, het opmaken van plannen, begrootingen, enz.;
- b.* het uitvoeren en instandhouden van ontginningen, bebosschingen, beplantingen, bevoeiings- en grondverbeteringswerken, voor rekening van anderen;
- c.* het uitleenen van hier te lande niet of slechts weinig bekende, aanbevelenswaardige gereedschappen;
- d.* het verstrekken van zaden, werktuigen, enz. ten behoeve der leden;
- e.* het aanleggen en instandhouden van vischvijvers, het verbeteren van den vischstand en het verstrekken van pootvisch;
- f.* het bevorderen van den afzet van producten;
- g.* het opleiden van deskundig personeel;
- h.* het uitgeven van gewone en buitengewone drukwerken;
- i.* het inrichten en instandhouden van een bibliotheek en een museum;
- j.* het houden van voordrachten, en
- k.* het instellen van onderzoekingen naar de gesteldheid van de woeste gronden en de vischwaten in Nederland.

De Nederlandsche Heidemaatschappij bestaat uit begun-

stigers en leden. De leden betalen een jaarlijksche contributie van ten minste f 2.—. Wie jaarlijks f 10.— of meer betaalt, is begunstiger. Twintig leden kunnen een afdeeling vormen.

De Maatschappij wordt bestuurd door een Raad van Commissarissen, welke uit zijn midden een Dagelijksch Bestuur kiest.

De leiding der werkzaamheden is toevertrouwd aan een Directeur, die door het noodige aantal ambtenaren wordt bijgestaan.

Van de werkzaamheden, welke de Nederlandsche Heide-maatschappij de laatste jaren meer in het bijzonder binnen den kring harer werkzaamheden heeft getrokken, moeten hier nog speciaal worden genoemd de aanleg van bevoeiingsvelden voor de reiniging van het afvalwater van steden, fabrieken, gestichten, enz., het totstandbrengen van ruilverkavelingen en markenverdeelingen, het onderhouden en het aanleggen van wegbepantingen en het opmaken van bedrijfsplannen voor bosschen.

Ter bevordering van den afzet van inlandsch hout, is in het leven geroepen een afdeeling „Handelsinlichtingen voor Houtsorteeringen.” Deze afdeeling streeft inzonderheid naar het zoeken van een afzetgebied voor de kleine houtsorteeringen en biedt den leden haar bemiddeling aan bij den verkoop van hun hout.

De behartiging van de belangen betreffende de ontwikkeling en de verbetering der zoetwatervisscherij is opgedragen aan een afzonderlijke Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” met eigen reglement en afzonderlijk financieel beheer.

Voor het verspreiden van nuttige kennis omtrent ontginning, houtteelt, bevoeiing, grondverbetering, kulturentechniek en zoetwatervisscherij geeft de Maatschappij een tijdschrift uit, dat maandelijks verschijnt en aan de leden kosteloos wordt toegezonden.

Vanwege de Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” wordt een visscherijcourant uitgegeven, „Onze Zoetwatervisscherij”, welke om de viertien dagen verschijnt en gratis wordt toegezonden aan alle begunstigers der Maatschappij en de leden der Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij”.

F.

Voor de gewone leden der Maatschappij wordt deze courant verkrijgbaar gesteld tegen een jaarlijkschen abonnementsprijs van *f* 0.75 en voor niet-leden van *f* 1.50.

Verder zijn in den loop der jaren door de Nederlandsche Heidemaatschappij nog verschillende grootere en kleinere geschriften uitgegeven in betrekking tot ontginning, houtteelt, enz.

Voor het kweeken van pootvisch zijn door de Nederlandsche Heidemaatschappij kweekvijvers aangelegd, welke thans een oppervlakte beslaan van ongeveer 50 H.A. In deze kweekvijvers worden in hoofdzaak edelkarper, Masurische zeelt, snoek, baars en goudwinde geteeld. Voor het kweeken van zalm, beekforel, regenboogforel en houting is een broedhuis ingericht.

Voor het opleiden van ondergeschikt technisch personeel, zoowel voor de Nederlandsche Heidemaatschappij als voor het Staatsboschbeheer en voor particulieren is een cursus in het leven geroepen. De cursus is tweejarig en bestaat uit afdelingen. De cursus telt thans 40 leerlingen. Het onderwijs is theoretisch en praktisch.

Voor de bevordering van het totstandkomen van bevoelingen, voor de bevordering der zoetwatervisscherij en voor den cursus ontvangt de Nederlandsche Heidemaatschappij subsidiën van het Rijk, ten bedrage van respectievelijk *f* 9000, *f* 10.000 en *f* 3500.

Bovendien geven ook verschillende provincies en gemeenten subsidiën.

GRIENDCULTUUR.

De griendcultuur is in Nederland zeer belangrijk. Zij beslaat in Nederland in Nederland eene oppervlakte van ruim 14000 H.A. In hoofdzaak zijn het de lage kleipolders langs de rivieren de Lek en de Merwede, benevens de uiterwaarden langs de groote rivieren en de gorzen in den Biesbosch, waar griendhout gevonden wordt; doch ook op andere plaatsen, zoowel op klei- als op broekgronden, wordt de cultuur met succes toegepast.

Voor het meerendeel behooren de grienden aan particulieren; in den Biesbosch echter voor belangrijke oppervlakten aan het Kroondomein en aan den Staat. Het

griendhout wordt op 1, 2, 3 en 4-jarigen leeftijd, gewoonlijk op stam, verkocht. Het eenjarige hout wordt gesneden vervolgens in bosschen gebonden van 80, 86 of 100 c.M. omtrek, op 15 c.M. van het ondereinde gemeten en later gesorteerd. Het oudere hout wordt gehakt, daarna gesorteerd en vervolgens in bossen gebonden van een bepaald aantal stuks.

Het schillen geschiedt voornamelijk in het Zuiden en Zuid-westen van de provincie Utrecht en langs de Lek; het heeft nergens machinaal plaats.

Eene groote groote hoeveelheid griendhout wordt als ruw product uitgevoerd naar Duitschland en België, het overige wordt in Nederland verwerkt tot hoepels, stoelen, en manden, die het voor zijne exportartikelen als fruit, gist enz. veel noodig heeft. De hoepels worden voor het grootste gedeelte uitgevoerd naar Duitschland, België, Engeland en Denemarken; ook de stoelen worden voor een groot deel uitgevoerd. Het belangrijkste centrum voor de stoelenmakerij is Noordwolde (Friesland), in welke plaats ook de Rijksrietvlechtschool is gevestigd. (Zie Gr. I, kl. 6, No. 4.

Tegenover de groote uitvoer van ruw en verwerkt griendhout staat slechts een kleine invoer en wel voornamelijk bestaande uit fijne, witte teenen uit België.

A. BOSHCULTUUR.

I. Photographiën met betrekking tot bosschen en ontginning tot bosch.

1a. Duinbebossching.

De duinen in Nederland beslaan eene oppervlakte van ongeveer 38000 H.A.; voor verreweg het grootste gedeelte zijn zij nog woest. Vooral in den laatsten tijd is de bebossching der duinen, voornamelijk van Staatswege, doch ook van particuliere zijde ter hand genomen, hoewel er ook oudere duinbosschen bestaan. De bebosschingen der Staatsduinen nabij Schoorl en op het eiland Texel en die van particuliere duinen in de omgeving van Haarlem en den Haag behooren tot de belangrijkste. De beplantingen geschieden hoofdzakelijk met Oostenrijkschen den, Corsicaanschen den en bergden.

F.

De tentoongestelde photo's geven een beeld van het woeste duin in Schoorl, van de vastlegging van het terrein aldaar met helm en heide, van de beplanting met dennen en van bosschen van verschillende leeftijd.

1b. Bebossching van Zandverstuivingen.

De zandverstuivingen hebben eene gezamenlijke oppervlakte van ruim 14.000 H.A. Zij liggen op verschillende plaatsen van 't land verspreid; de uitgebreidste zandverstuivingen treft men aan nabij Kootwijk (provincie Gelderland) zij zijn voor het grootste deel door den Staat aangekocht.

Om ze te beteugelen en de overstuiving van aangrenzende terreinen tegen te gaan, zoowel als om zè productief te maken, wordt de bebossching krachtig ter hand genomen.

Nadat het terrein voor zooveel noodig met heide is vastgelegd, worden meestal tweejarige grove-dennen (*Pinus Sylvestris*) geplant. In plaats van heide worden den laatsten tijd op vrij groote schaal proeven genomen met vastlegging door middel van lupinestroo, dat tevens eene bemesting aan den grond geeft. De photographiën geven een overzicht van de woeste en met heide vastgelegde zandverstuivingen, zoomede van ouder en jonger bosch op zandverstuiving in de houtvesterij „Kootwijk”.

1c. Ontginning van heide tot bosch.

- a. 't Woeste terrein, ploegen en droogleggen.
- b. Voorbouw.
- c. Kweekkerij.
- d. Jonge bosschen.

De ontginning van heide heeft vooral in de laatste jaren een groote vlucht genomen.

Van de totaal oppervlakte heide ($\pm$ 444.000 H.A.) komt een groot deel voor bebossching in aanmerking.

De grond wordt in den regel vol bewerkt, geploegd, zoowel met stoom als met ossen of paarden.

Veelal moeten de lager gelegen gedeelten door het graven van slooten en greppels worden ontwaterd.

De bij de bebossching meest gebruikte houtsoort, is de grove den, voorts eik en in de laagten els.

Langs de wegen worden veel singels van berk geplant tegen brandgevaar.

De grove den wordt meestal in eigen, in of nabij de ontginning gelegen kweekrijen uit zaak gekweekt en 1 jarig uitgeplant; de eik wordt meest 2 à 3 jarig gebruikt.

In den laatsten tijd wordt, voor de verbetering van den bodemtoestand, dikwijls voorbouw van lupinen, al of niet gevolgd door een landbouwgewas (haver, rogge) toegepast.

Op de tentoongestelde photo's, die voor een groot deel op de door de Nederlandsche Heidemaatschappij beheerde uitgestrekte particuliere ontginningen onder de gemeenten Bakel en Gemert (provincie Noord-Brabant) zijn opgenomen, is een en ander weergegeven.

rd. Ontginning van heide tot bouw- en grasland.

Voor ontginning tot bouw- en grasland komen in aanmerking humushoudende middelhooge heidegronden, waar de grondwaterstand zich op gunstige diepte bevindt, en de lage heidegronden die voldoende ontwaterd kunnen worden.

Bij bouwlandaanleg wordt geploegd ter diepte van 15 à 20 c.M., of vindt, indien het terrein ongelijk is gelegen, bewerking met de schop plaats. Na bemesting wordt direct rogge of haver uitgezaaid of wel geschiedt dit bij minder goede hoedanigheid van den grond na lupinen-voorbouw.

Bij graslandaanleg is de bodembewerking meer oppervlakkig. De bestaande zode wordt veelal vernietigd door middel van een vleugelegge; bij ongelijk terrein wordt bijna uitsluitend met de schop gewerkt. Na bemesting wordt òf gras- en klaverzaad uitsluitend gezaaid òf met haver of rogge als dekvrucht.

Behalve de reeds genoemde gronden worden ook de dalgronden, dat zijn de afgegraven hoogveengronden, tot bouw- en grasland aangelegd. Na het egaliseeren van de bonksellaag, dat is de bovenste veenlaag die bij de verturving wordt achtergelaten, wordt het terrein met 5 tot 10 c.M. zand bedekt, dat wordt verkregen uit de voor dit doel op regelmatige afstanden gegraven wijken en slooten;

F.

vervolgens wordt het terrein flink geploegd. Na bemesting kan zoowel bezaaiing met gras- en klaverzaden, als met haver- of roggezaden plaats vinden, terwijl ook veelal als eerste gewas aardappelen worden verbouwd.

Waar eenigszins uitgestrekte terreinen voor ontginning tot bouw- en grasland in aanmerking komen worden dikwijls boerderijen gesticht.

1e. Beelden van ouder Bosch.

De omloop der bosschen is in de regel kort, hetgeen in hoofdzaak aan het feit, dat het boschbezit verreweg het grootste deel aan particulieren toebehoort, moet worden toegeschreven; deze exploiteeren hunnen loofhoutbosschen meestal als hakhout en vellen het naaldhout als mijnhout. Op sommige particuliere goederen en op de bezittingen van enkele steden worden kleinere complexen ouder bosch aangetroffen. Groote complexen treft men aan op de Veluwe (Gelderland), waartoe o.a. de bosschen (meest loofhout) van H. M. de Koningin behooren, en verder bij Breda (loof- en naaldhout), welke laatste bosschen in hoofdzaak aan den Staat behooren.

De photographiën zijn afkomstig uit de bosschen in de houtvesterij „Breda”, het „Haagsche bosch” en de „Veluwse bosschen”.

1f. Exploitatie.

Het eikenhakhout wordt meestal op 9—12 jarigen leeftijd geveld en dan gewoonlijk geschild. In enkele streken van ons land wordt het jonger geveld voor brandhout, erwtenrijzen, enz.

De naaldhoutbosschen worden meestal op 35—50 jarigen geveld (mijnhout). Het mijnhout wordt meest naar België, voor een deel ook naar Duitschland, uitgevoerd. Het dunsel uit deze bosschen vindt in 't algemeen een goeden afzet, vooral ook door vervoer naar tuinbouwcentra (boonenstokken, enz.) landbouwstreken (slieten, staken, enz.) of naar Waterstaatswerken (kribhout, perkoenen, enz.).

In afgelegen streken wordt wel hout verkoold.

1g. Arbeiderwoningen.

F.

Op verschillende ontginningen worden woningen voor arbeiders en voorwerkers gebouwd op plaatsen, waar de grond geschikt is om een stuk land (hoogstens 1 H.A.) te ontginnen voor een tuintje en eenig bouw- en grasland voor den bewoner. Deze woningen worden uitsluitend verhuurd aan arbeiders, die op de ontginning werken.

De woningen, zooals deze door het Staatsboschbeheer worden gebouwd (zie de photo's en den platten grond) kosten *f* 1800 tot *f* 1900. Zij bevatten eene grootere en twee kleinere kamertjes, een kelder en onder hetzelfde dak bevindt zich een z.g. „deel”. Op „de deel” is gelegenheid tot stalling van eenig vee, het bergen van hooi, enz.

Het doel van dezen woningbouw is het verkrijgen eener vaste arbeidersbevolking, wier belangen nauw met de ontginning verbonden zijn.

2. Raam bevattende verschillende beelden uit de Staatsbosschen en ontginningen (diapositieven).

B. GRAFISCHE VOORSTELLINGEN.

3. Verhouding van bosch en woeste grond tegenover alle andere gronden, (1833 en 1908).

	1833 H.A.	1908 H.A.
Bosch	169027	259446
Woeste grond	906506	556190
Alle andere gronden (bouwland, grasland, tuingrond enz.)	2181746	2443916

Bosch 1908.

Naaldhout	132643	H.A.
Opgaand loofhout	22257	„
Hakhout.	104546	„
	<hr/>	
	259446	H.A.

F.

4. Ontginning tot bouw- en grasland en bosch in Nederland, (1892—1908).

1892	1032 H.A.
1893	651 "
1894	1035 "
1895	1736 "
1896	993 "
1897	1631 "
1898	2459 "
1899	2281 "
1900	2799 "
1901	2030 "
1902	3708 "
1903	4474 "
1904	4460 "
1905	3778 "
1906	3730 "
1907	4972 "
1908	6111 "

5. Eenige gegevens over de ontwikkeling van de Nederlandsche Heidemaatschappij.

Jaren.	Uitgebrachte Adviesen.	Aantal H.A. Ontg. tot Bosch, Bouwen en Grasland.	Uitbetaalde Arbeidsloonen in Guldens.	Aantal Ambtenaren en Beambten.
1890	35	28	125	3
1891	77	80	354	3
1892	57	130	4867	4
1893	56	13	7580	6
1894	69	220	9242	7
1895	119	279	7340	8
1896	116	320	11494	10
1897	109	416	23294	18
1898	154	356	42500	23
1899	319	798	72917	34
1900	474	900	74800	43
1901	702	996	93050	68
1902	735	1304	136660	91

Jaren.	Uitgebrachte Advies.	Aantal H.A. Ontg. tot Bosch, Bouwen en Grasland.	Uitbetaalde Arbeidsloozen in Gulden.	Aantal Ambtenaren en Beambten.
1903	761	1177	141780	112
1904	937	943	143892	130
1905	1078	1192	249640	148
1906	1408	1372	317675	169
1907	1472	1384	417220	190
1908	1687	1792	492973	211

6. Eenige gegevens over de ontwikkeling van het Staatsboschbeheer.

Jaren	Aantal Ambtenaren.	Uitgestrektheid v.h. terrein in H.A.	Verwerkte gelden in gulden.
1899	11	13316	65238
1900	11	13092	69404
1901	13	13196	65750
1902	14	14388	69055
1903	16	14336	76273
1904	17	14396	85909
1905	19	14851	86269
1906	20	15789	93351
1907	21	16744	105922
1908	25	16896	117649
1909	29	19470	122768

Van de totaal uitgestrektheid was begin 1909 circa 4200 H.A. in cultuur.

De uitbreiding van de onder het Staatsboschbeheer ressorteerende gronden was het gevolg van aankoop en van overdracht in beheer. Voor aankoop wordt jaarlijks een bedrag op de Staatsbegroting uitgetrokken.

7. Invoer en doorvoer van scheepsbouw- en timmerhout, benevens uitvoer van Nederlandsch hout.

Jaren	Invoer	Doorvoer in miljoenen K.G.	Uitvoer van Nederlandsch hout.
1896	1234	485	74
1897	1597	727	93
1898	1573	837	93

F.

Jaren	Invoer	Doorvoer in miljoenen K.G.	Uitvoer van Nederlandsch hout.
1899	1646	784	110
1900	1706	824	102
1901	1555	804	84
1902	1660	732	77
1903	1913	927	82
1904	2145	1138	71
1905	2209	1150	62
1906	2476	1296	70
1907	2377	1433	84
1908	2754	1679	81

Het hout wordt voornamelijk ingevoerd uit Rusland, Skandinavië, Duitschland en Amerika; doorgevoerd wordt meest naar Duitschland en België.

Het uitgevoerde Nederlandsche hout is grootendeels mijnhout.

C. KAARTEN.

8. Kaart van Nederland, aangevende de ligging der bosschen.

Opvallend is de verspreide ligging der bosschen en de veelal geringe oppervlakte der boschcomplexen.

9. Bedrijfskaart van het Mastbosch (Houtvesterij „Breda”).

D. PLATEN EN VLUGSCHRIFTEN.

Ter verspreiding van kennis aangaande de voor de bosschen schadelijke insecten en zwammen, zijn van Staatswege gekleurde platen met afbeeldingen van voor naaldhout schadelijke insecten en zwammen uitgegeven, zoomede daarop betrekking hebbende vlugschriften.

10. Plaat met afbeeldingen van voor naaldhout schadelijke zwammen.

11. Vlugschriften.

a. de Dennenscheerder (*Hylesinus piniperda*).

- b. de Groote en Kleine Dennensnuittor (*Hyllobius abietis* en *Pissodes notatus*).
- c. de Dennenknoprups (*Retinia turionana*);
de Dennenlotrups (*Retinia Buoliana*);
de Harsbuilruijs (*Retinia resinella*);
- d. de Nonvlinder (*Liparis monacha*).
(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 42.)
-

F.

E. MONSTERS VAN DE VOORNAAMSTE WOESTE
GRONDEN, DIE VOOR BEBOSSCHING IN
AANMERKING KOMEN.

12. Hooge heidegrond zonder oerbank.
  13. Hooge heidegrond met oerbank.
  14. Lage heidegrond.
  15. Stuifzand.
  16. Duinzand.
-

2. *Inzendingen Griendcultuur.*

A. KAART.

1. Kaart aangevende de oppervlakte griendhout
en de voornaamste centra van cultuur en
industrie.
-

B. WERKTUIGEN GEBRUIKT BIJ DE EXPLOITATIE
DER GRIENDEN.

2. Rijshaak, voor het vellen van 3 en 4 jarig
hout.
3. Bandhaak, voor het dunnen van hakgrienden.
4. Teenmes, voor het vellen van snijgrienden
(zie No. 21).
5. Snoeimes, voor het uitsnoeien van griendhout
(zie No. 29).
6. Dissel, voor het kloven van hoephout (zie
No. 32).
7. Teenijzer, voor het schillen van teen (wijmen),
(zie No. 23 en 24).

F.

8. Houtijzer, voor het schillen van hoefhout
(zie No. 31).

C. GRAFISCHE VOORSTELLINGEN.

9. In- en uitvoer van waarde- en twijghout,
hoepels en hoefhout, uitgedrukt in 1000
guldens.

Jaar.	Invoer tot verbruik.	Uitvoer
1900	181	2584
1901	278	1872
1902	213	1820
1903	237	2192
1904	135	2010
1905	132	2121
1906	110	2418
1907	99	2213
1908	96	1842

In 1908 bestaat de invoer voor een waarde van f 75960.—
uit teenen, terwijl voor een waarde van f 1.591952.— aan
hoepels is uitgevoerd.

10. Gemiddelde prijzen van 4 jarig griendhout
op stam in den biesbosch.

Jaar.	Gemidd. prijzen p. H.A. in Guldens.	Jaar	Gemidd. prijzen p. H.A. in Guldens.	Jaar.	Gemidd. prijzen p. H.A. in Guldens.	Jaar.	Gemidd. prijzen p. H.A. in Guldens.
1884	540.—						
1885	380.—	1892	300.—	1898	300.—	1904	310.—
1886	280.—	1893	265.—	1899	320.—	1905	410.—
1887	280.—	1894	360.—	1900	320.—	1906	600.—
1888	275.—	1895	275.—	1901	275.—	1907	410.—
1889	240.—	1896	265.—	1902	275.—	1908	360.—
1890	480.—	1897	240.—	1903	330.—	1909	340.—
1891	480.—						

De normale waarde is circa f 350.—; prijzen als in
1906 zijn het gevolg van een zeer groote vraag naar
hoepels.

II. Gemiddelde prijzen van hoepels en hoephout
in de omgeving van den biesbosch.

F.

In den winter van	Prijs per duizend roode Tanhoepels (40 bos) in guldens.	Prijs per 20 bos Hoephout in guldens.
1884—1885	14.50	11.50
1885—1886	14.—	11.—
1886—1887	11.—	8.—
1887—1888	9.50	6.50
1888—1889	8.50	5.50
1889—1890	9.—	6.—
1890—1891	15.—	12.—
1891—1892	15.—	12.—
1892—1893	14.25	11.20
1893—1894	13.50	10.50
1894—1895	11.25	8.20
1895—1896	9.15	6.—
1896—1897	8.50	5.50
1897—1898	8.50	5.50
1898—1899	9.25	6.20
1899—1900	9.35	6.30
1900—1901	10.—	7.—
1901—1902	10.—	7.—
1902—1903	10.—	7.—
1903—1904	11.—	8.—
1904—1905	12.10	9.1
1905—1906	12.50	19.5
1906—1907	15.—	12.—
1907—1908	12.50	9.—
1908—1909	10.—	7.—
1909—1910	10.30	7.20

Uit deze cijfers blijkt het verband tusschen de prijzen
der hoepels en de waarde van het hoephout.

12. Gemiddelde prijzen van snijsteen te Langbroek.

Aangegeven zijn de gemiddelde prijzen van verschil-
lende perceelen bij publieken verkoop.

F.

Jaar	Prijs per vim (104 bos) in gulden.	Jaar	Prijs per vim (104 bos) in gulden.	Jaar	Prijs per vim (104 bos) in gulden.
1890	52.50	1897	39.—	1904	44.41
1891	46.50	1898	31.45	1905	49.66
1892	44.20	1899	25.21	1906	46.35
1893	51.50	1900	26.84	1907	54.65
1894	35.14	1901	31.68	1908	62.66
1895	36.75	1902	37.78	1909	62.07
1896	36.—	1903	40.—		

Deze prijzen hebben betrekking op een groot complex grienden, waar het hout door personeel van den eigenaar en voor diens rekening wordt gesneden.

13. Gemiddelde opbrengst van snijgrienden te Langbroek.

Aangegeven zijn de gemiddelde massa opbrengsten per H. A. van een groot aantal percelen, welke geplamt zijn in verschillende jaren.

Levensjaar.	Aantal vimmen teen per H. A. (1 vim = 104 bos)	Levensjaar.	Aantal vimmen teen per H. A. (1 vim = 104 bos).
1e	1.91	10e	3.37
2e	4.85	11e	2.99
3e	5.42	12e	2.84
4e	5.37	13e	2.64
5e	4.94	14e	2.73
6e	4.56	15e	2.44
7e	4.24		
8e	4.13		
9e	3.72		

Deze cijfers hebben eveneens betrekking op grienden onder Langbroek, waarvan sedert 25 jaar een zorgvuldige boekhouding bestaat.

D. COLLECTIE TEEN.

14. Geschilde (z.g.n. witte) teen in de 10 handelsmaten afkomstig uit kleipolders. Deze teen wordt gebruikt voor witte manden, stoelen en allerlei luxe-vlechtwerk.

15. Geschilde en groene teen van *Salix amygdalina* z.g.n. „Bruine Goes” uit Zeeland.

F.

Deze bosschen zijn van zeer goede kwaliteit en bekend om de duurzaamheid en het behoud van een glanzend witte kleur van het geschilde hout.

E. COLLECTIE HOEPHOUT.

16. Groen hoephout uit den Biesbosch in verschillende maten.

Uit dit bijzonder welig gegroeide hout kunnen de grootste hoepels gemaakt worden.

Voor de levering van breede hoepels z.g. vierlingen naar België, wordt het dikke onderende van 4-jarig hout verwerkt in 4 stukken.

Onderscheid wordt gemaakt in grauw- en rood hoephout (zie H.)

17. Wit Hoephout uit polders langs de Lek.

Het witte hoephout wordt verwerkt tot witte hoepels of gebruikt voor de stoelenmakerij (rieten stoelen) in Noordwolde (Friesland).

F. COLLECTIE HOEPELS.

18. Groene hoepels van hout uit den Biesbosch te onderscheiden in „grauw” en „rood”.

Deze hoepels gaan grootendeels naar Duitschland, voornamelijk naar het Ruhrgebied. De schepen, die hier kolen gelost hebben, nemen de hoepels mee terug naar Duitschland. Daardoor is de vracht zeer laag. Van uit het Ruhrgebied worden de hoepels in kleinere partijen per wagonlading naar het binnenland verzonden.

Ook Engeland en Noorwegen vragen veel van deze hoepels.

De z.g.n. „vierlingen” gaan bijna allen naar België.

F. 19. Witte hoepels van hout uit polders langs de Lek.

Deze hoepels worden geleverd in maten van 1—2.15 M., in prijzen van f 4.75 tot f 14.— per mille, franco Rotterdam of Utrecht.

De grootere soorten witte hoepels (vooral „halfvaats" en „karreband") zijn meest bestemd voor Denemarken. Van de kleinere soorten wordt het grootste gedeelte in Nederland verwerkt te Rotterdam en Vlaardingen voor botervaatjes en haringfusten. De rest van de kleine witte hoepels gaat naar Duitschland en Engeland.

G. PHOTOGRAFIËN MET BETREKKING TOT DE
CULTUUR EN DE EXPLOITATIE VAN
TEEN- EN HOEPHOUT.

De grienden liggen binnen- en buitendijks. In de polders (binnendijksche gronden) wordt de grond voor deze cultuur diep gespit en op de uiterwaarden (buitendijksche gronden) kan men meestal volstaan met het opwerpen van rabatten, terwijl op de gorzen in den Biesbosch eene grondbewerking minder noodig is. De op deze laatste gronden aangelegde grienden, moeten echter omgeven worden met een lagen dijk ter bescherming van gewoon hoog water (vloed), terwijl slooten en duikers aanwezig moeten zijn om het in den winter over de kaden binnengestroomde water bij eb weer af te voeren.

De buitendijksche grienden worden geregeld door de rivieren met slib bemest, waardoor de groei zeer wordt bevorderd. De qualiteit van dergelijk hout is echter niet zoo goed als dat van de binnendijksche grienden.

Het snijden en hakken heeft plaats in den winter. Het hout bestemd om geschild te worden wordt in ondiep water gezet tot het voorjaar (Mei).

De witte hoepels worden alleen in den zomer, de groene gedurende het geheele jaar gemaakt.

20. Snijgriend in een polder.

21. Snijgriend op een uiterwaard.

22. Stapelplaats van groene teen bij IJsselstein, op den voorgrond hoefhout in ondiep water.
23. Schillen van dunne teenen door kinderen te Jutfaas.
24. Schillen van zware teen door volwassenen te Lopik.
25. De mandenmakerij.
26. Practische les aan de Rijksrietvlechtschool te Noordwolde.
27. Het hakken en uitdragen van 4-jarig griendhout in den Biesbosch.
28. Het volloopen in den winter van een hakgriend bij vloed.
29. Het uitsnoeien en sorteeren van 3-jarig griendhout bij Werkendam.
30. Het dunnen der hakgrienden in een polder bij Jutfaas; op den voorgrond bossen stikteen.
31. Het schillen van hoefhout te Jutfaas.
32. Het kloven van hoefhout te Werkendam.
33. Het binden van hoepels te Jutfaas.
34. Het vervoer van de hoepels per schip.

H. HERBARIUM VAN DE VOORNAAMSTE WILGENSOORTEN IN DE HAKGRIENDEN.

35. Van de vele voorkomende vormen zijn eenige der voornaamste genomen en wel een type van „kat” (*Salix viminalis*) drie typen van „grauw” (*Salix amygdalina*) een type van „rood” (*Salix alba*).

J. HERBARIUM VAN DE VOORNAAMSTE WILGENSOORTEN IN SNIJGRIENDEN.

36. Een type van schietwilg (*Salix vitellina*).
 Een type van „grauw” (*Salix amygdalina*).
 Een type van „bitter” (*Salix purpurea*).
 Een type van „kat” (*Salix viminalis*).

3. *Inzendingen van de Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht” te Utrecht.*

* Inzending van het Landgoed „Utrecht”, gelegen onder Hilvarenbeek, Mierde en Arendonck, tentoongesteld in vier kiosken. (Insectarium; producten van ontginningen, verzameling boekwerken der ontginning, photo's en kaarten.

(In den Nederlandschen tuin).

Eere-diploma Antwerpen 1894; Gouden Medaille Amsterdam 1890; Brussel 1905; Antwerpen 1906; 'sGravenhage 1907 enz.

(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 49 en onder Gr. XVI, kl. 108).

4. *W. Schotte. Amsterdam—Antwerpen.*

Kurkenfabriek in werking. N.

Bekroond 2 maal met Goud en Verguld Zilveren Medaille van den Bond v. Likeurstokers te A'dam 1908—1909.

Zie verder ook Groep VI, kl. 28, No. 5 en kl. 32, No. 2 en de koloniale inzendingen 13, 14, A en III (Afd. IV), 35 (Afd. VII) 58, 60, 62, 66, 67, 68, 68a (Afd. XI en XIII); 67x, 71, 79, 82, 84, 88, 89, 100 (Afd. XII); 111, 112, 113, 123—129, 134 en 144 (Afd. XIV).

KLASSE 51.

MATERIEEL VOOR DE JACHT.

Zie de Koloniale Inzending No. 14 V (Afd IV).

KLASSE 52.

VOORTBRENGSELEN VAN DE JACHT.

Zie de koloniale inzendingen No. 14, III (Afd. IV), 58 en 67 (Afd. XI en XIII), 71 en 84 (Afd. XII).

TUIGEN, TOESTELLEN EN VOORTBRENGSELS
VAN DE VISSCHERIJ. WATERBEBOUWING.

A. ZEEVISSCHERIJ.

1. *Gezamenlijke inzending van de Vereeniging ter Bevordering der Nederlandsche Visscherij.*

Hoofdbestuur der Vereeniging.

Mr. A. W. Schippers. Advocaat en Procureur, Rotterdam. Voorzitter.

Mr. M. de Mos, Advocaat en Procureur, Scheveningen. Secretaris-Penningmeester.

G. Dirkwager Mzn, Consular Agent van Groot-Britannië en Ierland, Maassluis. Vice-Voorzitter.

A. Hoogenraad, Reeder, Scheveningen.

F. Liefstinck, Lid der 2e Kamer der Staten-Generaal, Haarlem.

L. Spaander Jr., Volendam.

T. A. O. de Ridder, Burgemeester, Katwijk aan den Rijn.

Jan Schippers, Reeder, Vlaardingen.

F. P. Vermeulen, Reeder, IJmuiden.

H. J. H. Modderman, Burgemeester, Naaldwijk.

B. Demmer, Volendam.

A. H. C. M. J. IJzermans, Reeder, Lid van Gedep. Staten van Zuid-Holland, Vlaardingen.

L. J. van Gelderen, Reeder, Vlaardingen.

Tentoonstellings-Commissie:

Jan Schippers, Reeder, Vlaardingen. Voorzitter.

Mr. M. de Mos, Advocaat en Procureur, Scheveningen, Secretaris-Penningmeester.

J. F. de Klercq, Reeder, IJmuiden.

H. J. Calkoen, Burgemeester, Monnikendam.

B. Demmer, Volendam.

L. Spaander Jr., Volendam.

} Leden.

Deze inzending bestaat in hoofdzaak uit *een Diorama*,*) gevende een beeld der zeevisserij bij maanlicht. Een groot doek vormt den achtergrond, terwijl daarvoor bijna horizontaal is geplaatst een stuk zee met verschillende vischschepen uitoefenende allerlei takken van zeevisserij. Door een glazen front onder den zeespiegel ziet men den zeebodem en tusschen zeespiegel en bodem is water gedacht.

De toeschouwer stelle zich voor dat wanneer hij recht voor het Diorama staat hij kijkt in noordelijke richting; de wind is noordwest.

Van links naar rechts telt men de volgende hoofdgroepen:

a. De Zuiderzeevisserij.

b. In 't midden de Haring- en Beugvisserij.

c. De Trawlvisserij.

Met het oog op de afmetingen der verschillende in zee liggende scheepjes is aan deze verdeeling wat *b* en *c* betreft niet heel streng de hand gehouden.

Voor het Diorama staande ziet men aan de linkerzijde vooraan de Botter VD. 421 eigenaar de Heer J. Pooier te Volendam. Genoemde Botter stelt voor te varen in schier tegenovergestelde richting van de meer rechts en midden op liggende Botter TX. 1, waarmede hij samen een span Haringtrekkers vormt. Het sleepnet wordt door de richting van beide schepen, die bij den wind liggen, voortdurend opgehouden, terwijl het door de afdrijvende beweging der Botters, verplaatst wordt en de Haring opneemt. De Botter TX. 1 behoort in eigendom aan de Visserij-vereeniging „Wilhelmina” te Texel.

Ook geheel links maar achter de VD. 421 heeft men 't oog op den Botter TX. 2 die eveneens behoort aan genoemde Visserij-vereeniging „Wilhelmina” te Texel en stelt voor in de Zuiderzee de Oestervisserij uitoefenend. Een weinig meer naar achteren, tusschen de TX. 2 en TX. 1, ligt de Zuiderzee botter WR.2, in eigendom behoorende aan den Heer A. Blom te Texel, die aan het Alikruikenvischen is.

---

*) Het diorama is ontworpen en uitgevoerd door den Heer A. C. Sommer te 's Gravenhage.

Geheel vooraan rechts van de VD. 421 komt de vrij kloeke botter VD. 302 aan de zoo algemeen bekende Kwakkuil liggend, die geheel voor den wind getrokken wordt. Dit is het vischtuig over welks gebruik (vooral door een span Botters getrokken) zooveel strijd gevoerd is en waarover 't laatste woord nog wel niet gesproken zal zijn. Met deze visscherij beoogt men de vangst van Paling en Garnalen. Deze Botter behoort aan den Heer L. Spaander, Lid van 't Hoofdbestuur der Vereeniging, wonende te Volendam. Onder den zeespiegel vindt men op dat gedeelte nog een staand Zuiderzee-haringnet, een staand Ansjovisnet, alsmede een Diepwaterkub, een Vlakwaterkub en een Liggende of Rivierkub. Van de Kubben is inzender de Heer J. Jansen, Mandenmaker te Elburg.

Buiten het Diorama zijn nog wat de Zuiderzee betreft in de visscherij-afdeeling op étalages uitgesteld: De Sleepbotter BU 25, van de Heeren Gebr. Nieuwboer te Bunschoten. De Botter BU 44 van den Heer W. Koelewijn te Bunschoten en de Botter HZ 205 van den Heer G. Zwart te Huizen. Alle deze Botters zijn volledig getuigd. Ten slotte kan voor de Zuiderzee nog vermeld eene drapeering van Netten van den Heer J. Pen, te Lemmer.

Tot het Diorama terugkeerend vinden we vooraan rechts van den grooten Botter VD 302, een Stoomtrawler thuisbehoorende te IJmuiden en onmiddelijk rechts daarvan de „Java” VL 164, miniatuur van de Stoombeug- en haringvisscher van dien naam der Maatschappij „Hollandsche Zeevisscherij”, Directeur de Heer Jan Schippers te Vlaardingen. Dit bootje werd speciaal voor deze expositie vervaardigd door de firma Gebr. Boot, Scheepsbouwmeesters te Leiderdorp. De „Java” is aan het inhalen van den beug, waarmede in hoofdzaak Kabeljauw, Leng, Schelvisch, Rog, Vleet en Bot gevangen wordt. Aan stuurboordsboeg ziet men de beuglijn aan boord komen; onder den zeespiegel ziet men de beuglijn met een bocht naar den bodem gaan, waarlangs zich de verdere lijnen met dwarslijntjes (sneuen) en haken uitstrekken; de opstaande baaklijnen verbonden onder aan gooien (ankertjes) en boven aan joonen (grootte dobbers met vlaggetjes)

geven den visscherman steeds de richting aan, waarin zijn beug in zee staat.

Meer op den achtergrond ter zelfde breedte waar onder andere de VL. 164 ligt, treft men de VL. 83, „Neerlandia”, een stoomboot voor Beug- en Haringvisscherij aan, van de firma Betz & Van Heyst te Vlaardingen en een andere stoomtrawler uit IJmuiden. Dan volgt achter naar rechts de SCH. 26, een Scheveningsche Bom van 't oude type, van het soort dat jarenlang in grooten getale aan de kust te Scheveningen, Katwijk en Noordwijk op het strand kwam om te laden en te lossen, alsof het strand een haven was. Schier op alle schilderijen van onzen beroemden schilder Mesdag vindt men afbeeldingen dezer vaartuigen, die wellicht na een tien- of twintigtal jaren tot de geschiedenis zullen behooren.

Nog iets verder naar rechts ligt met den achterspiegel naar den toeschouwer gericht de „Zeeburg” SCH 252, zeillogger voor de Haring- en Trawlvisscherij van de firma Jac. den Dulk & Zonen te Scheveningen.

De logger zeilt bij den wind 'en heeft aan bakboord zijn trawltuig uitstaande, dat over den zeebodem voortgetrokken wordt. Bij nauwkeurige beschouwing van 't trawltuig ziet men dat er geen trawlboom is, maar dat dit zeilschip met „borden” vischt. De Trawlvisscherij met borden werd tot voor korten tijd in ons land slechts door stoomtrawlers toegepast. De firma den Dulk slaagde erin borden te doen vervaardigen, die voor 't gebruik met zeilschepen dienstig bleken. Langzamerhand gaat men algemeen tot 't gebruik van zulke borden over; men verwacht daardoor weer eenigen meerderen opbloei van de Zeil-trawlvisscherij.

Om den hoek geheel links ligt met den kop op den wind het Loggerschip KW 52 van de reeds genoemde Scheepsbouwmeesters Gebr. Boot aan de haringvleet liggen. De vleet met miniatuur touwwerk, breels enz. geeft een getrouw beeld der werkelijkheid. Ten slotte geheel op den achtergrond rechts de VL 73 „Flevo III” een stoombeug- en haringboot van den heer P. H. van Abshoven te Vlaardingen. Buiten het Diorama is van dezelfde firma nog geëxposeerd 't model VL. 131 „Flevo II”, zijnde een zeilschip voor de Haringvisscherij.

Het Diorama is omlijst; terwijl bovenaan de naam der Vereeniging, die de zorg voor de gezamenlijke inzending op zich nam, prijkt, vindt men er voorts de wapens van de steden waar hare Afdeelingen gevestigd zijn. Voorts eene drapeering van Haringnetten met toebehooren van de Maatschappij tot het fabricceeren van Garens, Vischnetten en Zeildoek, Directeur de Heer J. H. Warneke te Scheveningen. Aan weerszijde der omlijsting zijn ter versiering groepen visscherij-attributen aangebracht, aan de bovenzijde afgesloten links door een groot model nieuwste type Scheveningsche bom (Loggerbom SCH 370 „Minister Lely” van den Heer A. Hoogenraad, Lid van het Hoofdbestuur der Vereeniging en Lid van het College van de Zeevisscherijen te Scheveningen, en rechts door een groot model Zeilschip voor Beug- en Haringvisscherij VL 159 van den Heer Jan Schippers c.s., Lid van het Hoofdbestuur der Vereeniging te Vlaardingen. Beide scheepjes geheel onder tuig.

De hier volgende lijst geeft een overzicht van genoemde visscherij-artikelen, met de namen der onderscheiden inzenders, te weten:

A. de Neeff, Stoomkuiperij, Vlaardingen, Haringfust en Breels.

L. van Toor, Vlaardingen, Mandenwerk voor de Visscherij.

J. M. v. d. Lely, Stoomtouwslagerij, Maassluis, Touwwerk.

W. P. van Dam, Vlaardingen, Reddingsboeien.

N. V. IJmuiden Stores, IJmuiden, Scheepslantaarns.

F. G. Jacobs, Rotterdam, Scheepslieren.

P. de Willigen Wzn., Mr. Smid, Vlaardingen, Scheepsblokken en Gooien.

D. de Lange, Vlaardingen, Zwemvesten.

Jan Schippers, Reeder, Vlaardingen, Diverse Visscherij-Goederen als Joonen, Gooien, Schepnetten enz.

VISSCHERIJ OP DE ZEEUWSCHE STROOMEN.

2. *Mr. A. J. F. Fokker, Voorzitter van het Bestuur der Visscherij op de Schelde, en de Zeeuwsche Stroomen te Zierikzee.*

a. Exemplaar van het verslag over 't onderzoek

naar de oester- en mossel-kweek en bewaar-
plaatsen in Zeeland; 1e deel, 2e deel, 1e, 2e en
3e stuk. *b.* Exemplaar van het rapport omtrent
de visscherij der kreeften in Zeeuwsche stroomen.
c. Modellen van visschers-vaartuigen, die op de
Zeeuwsche stroomen worden gebruikt, zijnde
een hengst met bazaantuig, een zemsterjacht, een
hoogaars met spriettuig, een hengst, een schokker,
een aak, een botter, een hoogaars, een politie-
vaartuig.

3. *Ph. Theuns, Opzichter der visscherij te Zierikzee.*
Modellen van vischtuigen bij de visscherij op
de Zeeuwsche stroomen in gebruik en een over-
loopschen oesterput.
4. *W. van Westen, machinist bij de Visscherij-Politie
der Zeeuwsche stroomen te Zierikzee.*
Modellen van vischtuigen.
5. *M. J. P. Miynsbergen, Opzichter der Visscherij
te Terneuzen.*
Model van ansjovis-visscherij met bijbehorend
vischtuig.
6. *Maatschappij „De Eendracht” te Ierseke.*
Oesters voor consumptie in diverse sorteering.
Zilveren Medaille, hoogste onderscheiding voor Oesters,
Internationale Tentoonstelling van Kookkunst enz., Den
Haag 1904.
7. *J. A. Heimann, Directeur Bactereologisch labora-
torium der Visscherij op de Schelde en de Zeeuwsche
stroomen te Bergen op Zoom.*
Bactereologisch onderzoek van water en oesters,
en chemische preparaten, alsmede photographiën.
8. *Firma Bogaerts Petit te Breda.*
Kaart der Schelpdieren-visscherij op de Schelde
en de Zeeuwsche stroomen.

9. *J. J. Sipsma, Opzichter der Visscherij te Ierseke.* S.S.
Pannen met aanslag en oesterbroed van verschillenden leeftijd.

VISSCHERIJ OP DE NOORDZEE.

10. *Firma Betz en van Heijst te Vlaardingen.*
Miniatuur of model-stoombootjes voor haring- en beugvisscherij.
11. *Ph. van Abshoven te Vlaardingen.*
Miniatuur of model-stoombootje voor haring- en hangvisscherij. Miniatuur of model-zeilscheepje voor haring- en beugvisscherij.
12. *Jan Schippers c. s. te Vlaardingen.*
Een groot modelschip haringlogger.
13. *Gebr. Boot, Scheepsbouwmeester te Leiderdorp.*
Een model logger voor de hangvisscherij.
14. *Sea Side-Mills, Mij. tot het fabricceeren van garens, vischnetten en zeildoek, directeur Joh. H. Warneke te Scheveningen.*
Drapeering van witte en getraande haringnetten met toebehooren.
15. *Jan Schippers te Vlaardingen.*
Diverse visscherij goederen als ponen, gooren, schepnetten enz.
16. *Jacques den Dulk en Zn. te Scheveningen.*
Model-zeilscheepje voor haring- en trawl-visscherij.
17. *A. Hoogenraad te Scheveningen.*
Model bom voor haring- en schropnetvisscherij.

- S.S. 18. *A. de Neeff, Stoomkuijperij te Vlaardingen.*
Haringfust en breels.
19. *L. van Toor.*
Mandenwerk voor de visscherij.
20. *J. M. v. d. Lely, Stoomtouwslagerij te Maassluis.*
Afbeelding in miniatuur.
21. *W. P. van Dam te Vlaardingen.*
Reddingsboeien.
22. *D. de Lange te Vlaardingen.*
Zwemvesten.
23. *F. G. Jacobs te Rotterdam.*
Model sloopsslieren.
24. *N. H. Hymans te Haarlem.*
Model van een modernen stoomtrawl- haring-
visscher op $\frac{1}{40}$ van de ware grootte.
25. *Algem. Visscherij Mpij. te IJmuiden.*
Ottertrawl-net, op $\frac{1}{16}$ van de ware grootte.
26. *N. Levekamp te Bloemendaal.*
Stoomtrawler op $\frac{1}{45}$ van de ware grootte.
27. *N. Venn. IJmuiden Stores.*
Sloopslantarens.

INZENDINGEN VAN WETENSCHAPPELIJKEN AARD.

28. *Rijks-Instituut voor diepzee-onderzoek te Den Helder.*
(Directeur Dr. H. C. Redeke).
Oceanographische Instrumenten. a. Diepte-
stroommeter, systeem EKMAN. b. Kwantitatief

Planktonnet naar APSTEIN. *c.* Jaarboek van het Rijks-instituut voor het Onderzoek der Zee, 1907—1908. *d.* Verhandelingen uit het Rijks-instituut voor het Onderzoek der Zee I—II.

S.S.

B. O.

Marseille 1906.

29. *Zoölogisch station der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging te Den Helder.*

(Alle voorwerpen hebben betrekking op de visscherij in de Zuiderzee).

Publicaties. *a.* P. P. C. HOEK, Rapport over de Visscherij in de Zuiderzee, 1890. *b.* H. C. REDEKE, Rapport over Onderzoekingen betreffende de Visscherij in de Zuiderzee, 1907.

Kaarten. Photographiën en Graphische Voorstellingen. *c.* Dieptekaart van de Zuiderzee. *d.* Geologische kaart van idem. *e.* Verdeeling van het zoutgehalte in idem. *f.* Verspreiding van eieren en larven der voornaamste vischsoorten. *g.* Graphische voorstelling van de jaarlijksche variatie van de temperatuur en het zoutgehalte in de Zuiderzee, gedurende de periode 1894—1903. *h.* Photographie van het Zoölogisch Station te Den Helder.

Vaar- en Vischvaartuigen. *i.* Model van een span Bidders, visschend met de „Wonderkuil”. *j.* Ansjovisvlet met staand want.

Inrichtingen aan den wal. *k.* Model van een Bokkingrookerij.

Het Product der Visscherij. *l.* Haring (*Clupea harengus*). *m.* Ansjovis (*Engraulis encrasicolus*). *n.* Spiering (*Osmerus eperlanus*). *o.* Bot (*Pleuronectus flesus*), gemerkt exemplaar. *p.* Aal (*Anguilla vulgaris*). *q.* Garnaal (*Crangon vulgaris*). *r.* Oester (*Ostrea edulis*). *s.* Mossel (*Mytilus edulis*).

S.S.

Het Voedsel der Visschen. *t.* Pelagische Copepoden (in hoofdzaak *Acartia bifilosa* en *Temorellahirundoides*), voornaamste voedsel der pelagische visschen. *u.* Bodemschelpdieren (voornamelijk *Cardium edule* en *Tellina baltica*), hoofdvoedsel der aan den bodem levende visschen. B. O.

Berlijn 1880. Londen 1883. Parijs 1900. Marseille 1906.

ZUIDERZEE-VISSCHERIJ.

30. *Willem Koelewijn te Bunschoten.*
Miniatuur vaarttuig (botter).
31. *Gebr. Nieboor te Bunschoten.*
Miniatuur vaarttuig (botter).
Zilveren Medaille op de Huisvlijtentoonstelling Utrecht 1909.
32. *Gerbert Zwart te Huizen.*
Een model wonderkuil of moordkuil. Miniatuur vaarttuig.
33. *Jan Pooijer te Volendam.*
Miniatuur vaarttuig met miniatuurnet.
34. *Leendert Spaander te Volendam.*
Miniatuur vaarttuig met miniatuurnet.
35. *Handels Vereeniging Wilhelmina te Oosterend op Texel.*
Miniatuurscheepjes voor garnalen- en voor oestervangst. Een mandje met garnalen.
36. *A. Blom te Wieringen.*
Miniatuuraak met alikruikenkor.

37. *J. Janssen te Elburg.*
Walkubben, diepzeekubben en rivier- of leg-
kubben. S.S.
38. *Jan Pen te De Lemmer.*
Verschillende Scheepjes met toebehooren en
met de netten, op de Zuiderzee in gebruik. S.S.
Grand Prix Parijs (behaald met gezamenl. inzending) 1900.
Zilveren Medaille Landbouwtentoonstelling den Haag 1907.
Verguld Zilveren Medaille Landbouwtentoonstelling De-
venter 1909.
39. *P. Hansen te Enkhuizen.*
Flacons Ansjovis 1908 en 1909. S.S.
40. *De Vereenigde Vischhandel te Huizen.*
Ansjovis en gerookte Visch. S.S.
41. *J. Koster te Hoorn.*
Miniatuurnet (dwarskuil). S.S.

INZENDING VAN HET VISSCHERIJ-ONDERWIJS.

42. *Visscherijschool te Maassluis en andere inrichtingen.*
Gecombineerde inzending van hulp- en leer-
middelen, bij de Visscherij en het Visscherij-
onderwijs in gebruik.
(Behoort ook onder Gr. I, kl. 6.) S.S.

B. ZOETWATERVISSCHERIJ. F.

De Zoetwatervisscherij vormt in Nederland een belang-
rijke tak van volksbestaan. Dat dit bedrijf een zoodanige
beteekenis heeft verkregen, is zeker wel in de eerste
plaats een gevolg van de aardrijkskundige gesteldheid van
het land, doorsneden als dit is door tal van groote en
kleine rivieren, kanalen, vaarten en poldersloten en van
vele aanwezige meren, plassen, enz. Een ingesteld onder-
zoek heeft aangetoond, dat in Nederland ongeveer 134.000

F.

H.A. water wordt aangetroffen, dat geschikt is om daarin de zoetwatervisscherij uit te oefenen.

Naar den aard van het vischwater kan de zoetwatervisscherij in Nederland worden onderscheiden in:

a. de visscherij in de stroomende wateren of de *rivier-visscherij*;

b. de visscherij in de stilstaande, van het buitenwater afgesloten wateren, de *binnen- of poldervisscherij*;

c. de vischteelt in vijvers of het *vijverbedrijf*;

De *riviervisscherij* wordt uitgeoefend op alle rivieren, inzonderheid op de Zuidhollandsche benedenrivieren. De vischsoorten, welke voor dezen tak van bedrijf van belang zijn kunnen worden onderscheiden in trek- en standvisschen. Tot de trekvisschen behooren zalm, elft, fint, steur, houting, zeeforel, of schotje, spiering, rivierprik en paling.

De laatste jaren is de beteekenis van de visscherij op de trekvisschen, inzonderheid van die op zalm, elft en steur, afnemende door den achteruitgang van den vischvoorraad.

Onder de standvisschen van de rivieren zijn van belang: snoek, baars, brasem, kolblei en de voornsoorten. Een vischsoort, die de laatste jaren ook van eenig belang wordt, is de snoekbaars of sander.

Voor de *binnenvisscherij* zijn de voornaamste vischsoorten: paling, snoek, baars, zeelt, karper, brasem, kolblei, en de voornsoorten. In sommige streken, vooral in Noordholland, is ook de grondelvisscherij van beteekenis.

Het *vijverbedrijf* dagteekent in Nederland eerst van de laatste jaren, mede dank zij de bemoeiingen van de Nederlandsche Heidemaatschappij. De vijvers kunnen worden onderscheiden in die, welke wel en die welke niet drooggelegd kunnen worden. Van de eerste zijn er in de laatste jaren aangelegd tot een oppervlakte van ongeveer 200 H.A.

Het vijverbedrijf houdt zich bijna uitsluitend bezig met de teelt van consumptievisch. De pootvisch wordt doorgaans betrokken van kweekerijen, inzonderheid van die der Nederlandsche Heidemaatschappij. Onder de geteelde vischsoorten neemt de edelkarper de eerste plaats in. Verder moeten worden genoemd de zeelt en de regenboogforel.

De afzet van de visch. De in Nederland gevangen zoetwatervisch blijft slechts voor een klein gedeelte in het land zelf; het grootste deel is voor den uitvoer bestemd. Tot de voornaamste landen van uitvoer behooren Duitschland, Engeland, Frankrijk en België. In alle plaatsen, gelegen in een centrum van visscherij, zijn firma's gevestigd, die zich toeleggen op den uitvoer van zoetwatervisch naar het buitenland.

De wettelijke regeling der Zoetwatervisscherij. De zoetwatervisscherij in Nederland is geregeld bij de wet op Jacht en Visscherij van 1857 en de op grond van die wet vastgestelde provinciale verordeningen. Voor de zalm en elftvisscherij bestaat een afzonderlijk Koninklijk besluit van 1861.

Den 6den October 1908 is een nieuwe Visscherijwet afgekondigd, welke echter nog niet in werking getreden is. Deze nieuwe wet bevat tal van bepalingen, waarvan een betere bescherming van het bedrijf en van den vischstand wordt verwacht.

De organisatie der visschers. Onder de belanghebbenden bij de zoetwatervisscherij in Nederland is het laatste tiental jaren een krachtig leven ontwaakt om te geraken tot een verbetering van de visscherij. Dit leven is voor een groot deel het gevolg van de bemoeiingen der Nederlandsche Heidemaatschappij op het gebied der zoetwatervisscherij en van de oprichting der Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” door die Maatschappij.

Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” der Nederlandsche Heidemaatschappij, opgericht te Utrecht, den 6den Februari 1905.

(Inzender van de hieronder genoemde nummers).

De hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” der Nederlandsche Heidemaatschappij is door deze Maatschappij opgericht ter bereiking van het doel, hetwelk in haar statuten wordt omschreven, als in Nederland te bevorderen: de ontwikkeling en de verbetering der zoetwatervisscherij.

F.

Volgens haar reglement tracht de Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” dit doel te bereiken door:

a. het bevorderen van een doelmatige inrichting van het visschersbedrijf;

b. het beschermen en het poten van waardevolle vischsoorten, ter vermeerdering en verbetering van den vischstand;

c. het zooveel dit met andere belangen (scheepvaart, afwatering, waterinlating) is overeen te brengen, instandhouden van bestaande en aanleggen van nieuwe paaiplaatsen;

d. het tegengaan van de vermenigvuldiging van voor de visscherij schadelijke dieren;

e. te streven naar het verkrijgen van een goede wettelijke regeling ter voorkoming van de verontreiniging der vischwatenen;

f. te streven naar wegneming van datgene, wat den visscher belemmert bij de uitoefening van zijn bedrijf;

g. te streven naar de verbetering van den economischen toestand der visschers;

h. het bevorderen van den afzet van Nederlandsche zoetwatervis;

i. het bevorderen van de coöperatie op het gebied der zoetwatervisscherij;

j. het bevorderen van de samenwerking tusschen de eigenaars van het vischwater en de visschers;

k. zorg te dragen, dat de belangen der zoetwatervisscherij ter kennis worden gebracht van de openbare besturen en aldaar worden voorgestaan;

l. het uitgeven van een visscherijcourant en andere geschriften;

m. het bevorderen van de opleiding van deskundig personeel;

n. mede te werken tot de ontwikkeling van het vakonderwijs;

o. het houden van vergaderingen ter bespreking van de belangen der zoetwatervisscherij;

p. het houden van voordrachten en lezingen, om ook op deze wijze den visscher voor te lichten bij de uitoefening van zijn bedrijf;

7. het bevorderen van de studie en het wetenschappelijk onderzoek in zake de zoetwatervisscherij.

Dit wetenschappelijk onderzoek zal o. m. omvatten:

1. de levensleer van de voornaamste inheemsche vischsoorten;
2. de geschiktheid van de Nederlandsche wateren voor de teelt van de meest waardevolle vischsoorten;
3. de micro-flora en-fauna van het vischwater;
4. de nuttige en schadelijke dieren voor de visscherij;
5. de ziekten der visschen;
6. de natuurlijke en kunstmatige voeding der visschen;
7. het verzamelen en uitgeven van statistische gegevens in zake de zoetwatervisscherij;
8. al hetgeen verder kan dienen ter bevordering en verbetering der zoetwatervisscherij.

Bij het oprichten der Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” zat in de eerste plaats de bedoeling voor om een krachtige organisatie der beroepsvisschers in Nederland tot stand te brengen, daar het vereenigingsleven op het gebied van de visscherij nog zeer onvoldoende ontwikkeld was.

Dit doel is ten volle bereikt. De Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij”, telt thans ongeveer 3500 leden, vereenigd in ongeveer 80 afdeelingen, verspreid in alle streken van Nederland, waar zoetwatervisscherij wordt uitgeoefend.

Vele der afdeelingen treden voor de behartiging der belangen van haar leden en van de zoetwatervisscherij in de streek, waar zij gevestigd zijn, op als vak- of bedrijfsvereenigingen, in zooverre, dat zij voor gemeenschappelijke rekening water pachten, visscherijbenoedigheden aankopen, enz.

Voor de verbetering en instandhouding van den vischstand wordt door de afdeelingen geregeld pootvisch losgelaten en zijn door haar vele bepalingen in het leven geroepen omtrent de maat op de visch en het gebruik der vischtuigen.

De Hoofdafdeeling „Zoetwatervisscherij” geeft een vakblad uit, getiteld „Onze Zoetwatervisscherij”, dat om de veertien dagen verschijnt en aan haar leden kosteloos wordt toegezonden. In dit blad worden naast artikelen

F.

en berichten, betrekking hebbende op de zoetwater-visscherij, uitgebreide marktberichten, zoowel uit het binnen- als buitenland opgenomen.

De in Nederland gevangen zoetwatervis is voor een groot gedeelte voor export bestemd. De landen, waarheen de uitvoer in hoofdzaak plaats vindt, zijn Duitschland, Engeland, België en Frankrijk.

Onder de vischsoorten, welke voor export in aanmerking komen, kunnen genoemd worden: zalm, elft, fint, houting, forelsoorten (zeeforel of schotje, beek- en regenboogforel), steur, spiering, paling, snoek, baars, zeelt, karper, brasem, grondel, voornsoorten (meun, winde, sneep, blank- en ruischvoorn), barbeel, alver en rivierprik.

Steeds meer worden verschillend vischsoorten levend verzonden, waartoe gebruik gemaakt wordt van speciaal daarvoor ingerichte vaartuigen, spoorwagens en vischvaten.

43. Aquaria met verschillende Nederlandsche zoetwatervis-soorten, welke voor export in aanmerking komen.

In verband met het seizoen zullen in deze aquaria geplaatst worden: paling, snoek, baars, brasem, voornsoorten (blankvoorn, meun en winde), edelkarpers (in verschillende leeftijden), zeelt, forelsoorten (beek- en regenboogforel), houting, grondel en goudwinde (een siervis, tevens consumptievisch).

44. Preparaten van de voornaamste Nederlandsche zoetwater-vischsoorten, welke voor export in aanmerking komen.

Deze collectie bevat: zalm, elft, fint, houting, zeeforel of schotje, beekforel, regenboogforel, spiering, paling, snoek, baars, zeelt, inlandsche karper, edelkarper, brasem, grondel, meun, winde, sneep, blankvoorn, ruischvoorn, barbeel en rivierprik.

45. Grafische voorstellingen, betrekking hebbende op den aanvoer van enkele vischsoorten aan Nederlandsche markten en op den uitvoer van zoetwatervissh naar Frankrijk en Duitschland.

De voornaamste Nederlandsche markt voor zalm en elft is die te Kralingsche Veer bij Rotterdam. Sedert 1871 is een nauwkeurige statistiek van de aanvoeren aldaar bijgehouden. Naar deze statistiek zijn ontworpen twee grafische voorstelling:

a. van de jaarlijksche aanvoeren van zalm gedurende het tijdvak 1871—1909, en

b. van de jaarlijksche aanvoeren van elft gedurende hetzelfde tijdvak.

Uit deze grafische voorstellingen, zoowel als uit die betrekking hebbende op de aanvoeren van steur, blijkt de achteruitgang der zalm-, elft- en steurvangsten in Nederland gedurende de laatste reeks van jaren.

De aanvoeren van zalm en elft bedroegen:

Jaar	Zalm	Elft
1871	23209	94796
1872	32227	79322
1873	58384	69851
1874	77070	116033
1875	56436	85182
1876	42293	71432
1877	44580	69460
1878	49691	96531
1879	38914	92718
1880	41736	75810
1881	44430	130293
1882	55079	140127
1883	79609	103794
1884	92116	95305
1885	104422	184179
1886	84230	182716
1887	84509	167750
1888	68048	147278

F.

Jaar	Zalm	Elft
1889	56144	128497
1890	34555	123221
1891	46232	54135
1892	66165	44272
1893	75276	33367
1894	57321	35465
1895	48435	26847
1896	49308	23499
1897	39696	33925
1898	41516	37733
1899	25785	60169
1900	21463	51287
1901	25709	43243
1902	29389	37170
1903	26944	31357
1904	21191	26946
1905	23841	34452
1906	25191	45539
1907	30991	25464
1908	22030	17504
1909	23014	21972

De steuren, gevangen op de Zuid-Hollandsche benedenrivieren, worden aangevoerd aan de markten te Hardinxveld, Kralingsche Veer, Ammerstol, Dordrecht, Gorinchem en Woudrichem.

Naar deze totale aanvoeren is samengesteld de grafische voorstelling:

c. van de aanvoeren van steur aan de markten aan de Zuid-Hollandsche benedenrivieren gedurende het tijdvak 1898—1909.

De aanvoeren bedroegen:

Jaar	Aantal steuren	Jaar	Aantal steuren
1898	341	1904	319
1899	230	1905	199
1900	227	1906	191
1901	321	1907	139
1902	434	1908	120
1903	462	1909	76

Naar de Duitsche en de Fransche invoerstatistiek zijn bewerkt de grafische voorstellingen:

d. van de hoeveelheid zoetwatervis in kilogrammen uit Nederland, ingevoerd in Duitschland, gedurende het tijdvak 1899—1908.

e. van die hoeveelheid uit Nederland, ingevoerd in Frankrijk, gedurende het tijdvak 1894—1906.

Deze uitgevoerde hoeveelheden bedragen:

Jaar	Naar Frankrijk	Naar Duitschland
1894	1558814 K.G.	
1895	1719563 "	
1896	1740180 "	
1897	1716264 "	
1898	1588595 "	
1899	956912 "	1375000 K.G.
1900	887888 "	1562300 "
1901	947205 "	1647700 "
1902	1043711 "	1156800 "
1903	1035951 "	1019200 "
1904	1170592 "	1259900 "
1905	1112368 "	1446900 "
1906	1358290 "	1901400 "
1907	1551596 "	1794100 "
1908		1886000 "

46. Kaarten van Nederland betrekking hebbende op de werkzaamheden der Nederlandsche Heidemaatschappij op het gebied der zoetwatervisscherij.

a. Kaart A geeft aan de openbare vischwaten, waarin vanwege de Nederlandsche Heidemaatschappij zijn gepoot: edelkarper, Masurische zeelt, snoekbaars, paling of houting, en die waarin in opdracht der Staatscommissie voor het Zalmvraagstuk jonge zalmen werden losgelaten, benevens de vischvijvers, door de Nederlandsche Heidemaatschappij aangelegd.

F.

- b.* Kaart B geeft de plaatsen aan, waar visscherij-vereenigingen zijn gevestigd, aangesloten bij de Hoofd-afdeeling „Zoetwater-visscherij” der Nederlandsche Heidemaatschappij.
47. Photo's. De photo's hebben betrekking op:
- a.* het rivier-visscherijbedrijf (5 photo's);
  - b.* het binnenvisscherijbedrijf (5 photo's);
  - c.* het vischkwekerijbedrijf in kweekvijvers (5 photo's);
  - d.* het vischkwekerijbedrijf in een broedhuis met daarbij toebehoorende kweekvijvertjes (5 photo's).
48. Miniatuur-vischtuigen. De miniatuur-vischtuigen zijn verkleinde modellen van in Nederland gebruikte vischtuigen bij het rivier- en binnenvisscherijbedrijf.
49. Geschriften. De verzameling geschriften bevat het door de Hoofd-afdeeling „Zoetwater-visscherij” der Nederlandsche Heidemaatschappij uitgegeven visscherijblad „Onze Zoetwater-visscherij”, benevens verschillende door haar uitgegeven of verkrijgbaar gestelde werken en brochures.

Zie verder de Koloniale Inzendingen N.s. 14, E. III en V, (Afd. IV), 58, 66, 68*a* (Afd. XI en XIII) 134, 144 en 150 (Afd. XIV).

KLASSE 54.

TUIGEN, TOESTELLEN EN VOORTBRENGSELS
VAN HET PLUKKEN EN INZAMELEN VAN
VRUCHTEN.

Zie de Koloniale Inzendingen gerangschikt in Afd. II, in het bijzonder No. 8 E, verder Nos. 54, 54*a*, 60, 66, 68*a* (Afd. XI en XIII), III en III 3 (Afd. XIV).

VOEDINGSMIDDELEN.

—
KLASSE 55.MATERIEEL EN PROCESSEN VAN DE
VOEDINGSNIJVERHEID.

1. *Naamlooze Vennootschap Wester-Suikerraffinaderij, Amsterdam.*

Wester-Suikerraffinaderij-producten. Loop der fabricatie van af ruwe suiker, voorgesteld in verschillende toestanden gedurende de raffinage en de daaruit verkregen diverse geraffineerde suikers, alsmede de melasse.

Gouden Medaille: Tentoonstelling 1883 te Amsterdam.

2. *N.V. Vriesseveem, Amsterdam.*

Foto's van hare verschillende gebouwen en interieuren.

(Voor inlichtingen wende men zich tot het Hoofdkantoor te Amsterdam, Rokin 58 of te Rotterdam, Boompjes 83.

Zie verder ook de Koloniale inzendingen No. 20 en 21 (Afd. V), 39, en 40 (Afd. IX), alsmede Machinehal Nos. 7 en 9.

—
KLASSE 56.

MEELWAREN, SPIJSMEEL, GRUTTERSWAREN.

1. *Firma Wed. W. van Beekum, Culemborg.*

Van Beekum's Kindermeel. De zuiverheid van dit meel wordt gewaarborgd door de voortdurende controle van het Bureau voor Chemisch- en Microscopisch Onderzoek, Keizersgracht 291, Amsterdam.

N.

2. *Kon. Stijfselfabrieken*, voorheen F. HEUMANN & Co.
(*Naamlooze Vennootschap*).
Fabrieken te Roosendaal (N.-B.) Zetel: Antwerpen.

Rijststijfself, Maïsstijfself.

Onderscheidingen: Parijs 1878, Arnhem 1879, Montreal 1881,
Amsterdam 1883, Antwerpen 1885, Antwerpen 1894, Amster-
dam 1895 en Luik 1905, Lid der Jury.

3. *Maatschappij „Nutricia”, Zoetermeer.*

Fabrikante van verschillende soorten Zuigelingen-
voeding, Voeding voor Lijders aan Suikerziekte,
Therapeutische Melkproducten, Gesteriliseerde
Melk in Blik en Melkpoeder. Leveranciers der zieken-
huizen door geheel Holland, Batavia en Singapore.
Proviandeeren: Rotterdamsche Lloyd, Holland—
Amerikalijn, Maatschappij „Nederland”, Koninklijke
Hollandsche Lloyd, Koninklijke West-Indische Mail-
dienst, Hollandsche Marine, Engelsche Marine.

42 Grand Prix, Gouden Medailles etc., o.a. Wereld-Tentoon-
stelling te Luik 1905, Grand Prix.

(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 40).

4. *Duyvis & Co., Utrecht.*
Koninklijke Rijststijfselfabrieken.
Jacob Duyvis, Koog aan de Zaan.
Koninklijke Tarwestijfselfabrieken.

Rijststijfself, Glansstijfself en Tarwestijfself.

Gouden Medailles: Amsterdam 1883, Antwerpen 1885,
Dordrecht 1897, Luik, 1905. Zilveren Medaille: Parijs 1878
en diverse onderscheidingen.

5. *Bloemendaal & Laan, Wormerveer.*
Stoomrijstpellerij „Hollandia”.

Gepelde rijst, Rijstmeel en Rijstafval.

Lijnkoeken, Lijnmeel en Raapkoeken, Lijnolie en Raapolie.

(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 39).

Zie verder ook de Koloniale inzending No. III, (Afd. XIV).

KLASSE 58.

VERDUURZAAMDE LEVENSMIDDELEN,
VLEESCH, VISCH, GROENTEN EN FRUIT.

1. *Fred. Backer & Co., Amsterdam.*

Ansjovis.

Verguld Zilveren Medaille: Amsterdam 1906.

2. *Jan van Woerkom, Altena bij Nijmegen.*

Jams, Vruchten op sap, Vruchten op siroop, Geconfijte vruchten, Vruchten-compôtes, Appelgelei, Gedroogde vruchten.

3. *N. V. Kennemerland, fabriek van Verduurzaamde Levensmiddelen, Alkmaar.*

Groenten in Glas en in blik, Jams. Soepen, Pickles.

Parijs 1903: Gouden Medaille; Alkmaar 1902: idem; Amsterdam 1902: idem; Haarlem 1909: Bronzen Medaille.

4. *N. V. Nederlandsche fabriek van Verduurzaamde Levensmiddelen, voorheen Hoogenstraaten en Co., Leiden.*

Soepen, Sauces, Groenten, Pâté's, Galantines, Puddingen, Zuren, Sport-artikelen.

Zie verder ook de Koloniale inzendingen Nos 113, 119, 120, 131, 134 en 139 (Afd. XIV).

SUIKER EN SUIKERGEBAK, OPWEKKENDE EN
PRIKKELENDE MIDDELEN.

1. *D. & M. Grootes Gebroeders, Westzaan.*

Cacao en Chocolade.

40 Medailles.

2. *Weesper Cacaofabriek „De Valk”.*
Firma Bruin & Raadsheer, Weesp.

Cacaopoeder verpakt in ronde blikken bussen met goud etiket in $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ K.G., met rood etiket in 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{20}$ K.G.

3. *Rademaker's Koninkl. Cacao en Chocoladefabriek, den Haag.*

Cacao, Chocolade, Bonbons, Hopjes enz.

4. *De Erve H. de Jong, Wormerveer.*

Cacao en Chocolade.

Milaan 1906: Grand Prix, Luik 1905: Eere-diploma, St. Louis 1904: Gouden Medaille, Parijs 1900: Gouden Medaille.

5. *Jacob Fritz, Amsterdam.*

Nederlandsch-Indische Koffie.

Zie verder ook Gr. XIV, kl. 87, No. 5 en 14, alsmede de Koloniale Inzendingen Nos. 8, letters B. C. en H. (Afd. II), 20 (Afd. V), 113 en 118 (Afd. XIV).

STROOP EN LIKEUR, ALLERLEI SPIRITUALIËN,
ALCOHOL VOOR NIJVERHEIDSGEBRUIK.

1. *Firma M. F. Goossens, Venlo.*

Lumay's Maagbitter.

Parijs: Grootte Eerebeker, Gouden Medaille; Rotterdam: Gouden Medaille en Groot Eerekrus; Londen: Gouden Medaille.

2. *H. B. de Beer, Amsterdam, Gevestigd Ao. 1770, Distilleerder, Likeurstoker.*

Zeer fijne likeuren, gestookt naar Oud-Hollandsche wijze. Specialiteit: Punch van Beertje.

3. *Hulstkamp & Zoon & Molijn, Rotterdam.*
Fabriek opgericht Ao. 1775.

Hulstkamp's Oude Genever en fijne Hollandsche Likeuren.

Hoogste onderscheidingen op alle tentoonstellingen. Brussel 1897: Buiten mededinging, Lid-expert der Jury; Parijs 1900: Buiten mededinging, Lid der Jury; St. Louis U.S. 1904: Grand Prix; Luik 1905: Buiten mededinging, Lid der Jury.

4. *Ph. van Perlstein & Zn., Doetinchem.*

Fijne Hollandsche Likeuren en Bitters. Fijne Verduurzaamde Advocaat, Boerenjongens, Pome-
ranz en Spiritus. Elixer Longae Vitae.

Twee Zilveren Medailles Wereld-Tentoonstelling Parijs 1889, Gouden Medaille Wereld-Tentoonstelling Keulen 1889, Gouden Medaille Wereld-Tentoonstelling Amsterdam 1895, Gouden Medaille Wereld-Tentoonstelling Parijs 1900.

N. 5. *Vetter & Co.*

Limonades, Aalbessen, Likeuren. Een elixir (bitter) genaamd: „Middagbittertje”

Gouden Medailles: Parijs, Weenen, Angers, Arnhem, Antwerpen, Bordeaux, Brussel, Ostende. Grand Prix Leuven 1907, 's Gravenhage 1908.

(Behoort ook onder kl. 62).

Zie verder ook de Koloniale Inzendingen Nos. 113 en 117 (Afd. XIV).

KLASSE 62.

ALLERLEI DRANKEN.

1. *B. van Asperen Vervenne, Tiel.*

Zuivere „Orion”-limonade-siropen in luxe flesschen.

Antwerpen 1908: Eerediploma, Gouden Medaille en Erekrans; 's-Gravenhage 1908: Eerediploma voor Krans en Medaille.

Zie verder kl. 61 en Gr. XIV, kl. 87, No. 13.

MIJNEN. METAALNIJVERHEID.

KLASSE 63.

ONTGINNING VAN MIJNEN, GRAVERIJEN
EN GROEVEN.

1. *Nederlandsche Maatschappij tot het verrichten van Mijnbouwkundige Werken. Heerlen (Limburg).*

Model eener diepboorinstallatie (in gebruik bij de uitvoering der boringen voor de Rijksopsporing van Delfstoffen in Nederland en voor de Staatsmijnen in Limburg). Geologisch Profiel van de Olieterreinen der Petroleum-Maatschappij „Orion”, opgericht door de Nederlandsche Maatschappij tot het verrichten van Mijnbouwkundige Werken.

2. *Staatsmijnen in Limburg, Heerlen.*

Leveren: 1e Gewasschen Nootjes I, II en III, uitstekend geschikt voor huisbrand (aschgehalte ca. 1%). 2e Gewasschen Nootjes 4 en Fijnkolen voor Industrie. 3e Stukkolen voor huisbrand en industrie; tevens zeer bekend bij H.H. Mijnbouwers. Alle soorten munten uit door groote zuiverheid.

3. *Staatstoezicht op de Mijnen te Heerlen.*

Chef: de Hoofd-Ing. der mijnen C. BLANKEVOORT.

Kaart van het Zuid-Limburgsche Kolengebied.
Schaal 1 : 10.000.

(Belangstellenden kunnen door toezending van eene briefkaart met juiste opgaaf van adres aan den Heer C. BLANKEVOORT aanvragen, eene brochure: „De Nederlandsche Mijnbouw”, welke hun gratis wordt toegezonden).

L. 4. *Rijksopsporing van Delfstoffen, 's-Gravenhage.*

Kaarten en Boorkernen, betrekking hebbende op de exploraties naar Steenkolen en Zouten in Nederland.

5. *Domaniale Steenkolenmijnen, Kerkrade.*

Verschillende monsters van steenkolen voor huis- en industrieel gebruik.

6. *Mijn „Laura en Vereeniging”, Eijgelshoven.*

Stukkolen. Gewasschen nootjes 50/80, 30/50 en 20/30 voor serres, keukens, alle soorten kachels en haarden, koffiebranders, enz. Gewasschen nootjes 8/20 en fijnkolen voor stoomproductie, cementovens, enz.

7. *N. V. der Steenkolenmijnen „Willem-Sophia”, te Speckholzerheide, (Kerkrade).*

Oppervlakte der concessies: 1107 hectaren.

Verschillende monsters van Steenkolen (anthraciet), voor industrieel gebruik, Baksteen, Kalk, Zuiggasmotoren, Vulkachels, enz. Plan der Kolenwasch- en Zeefinrichting. Model voorstellende het werkende gedeelte der concessie Willem.

8. *Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen, Heerlen.*

Gesorteerde half-vet en Anthracietkolen. Briketten. Model eener Arbeiderswoning. Afbeeldingen in vogelvlucht van de bovengrondsche werken der ontginningszetels „Oranje-Nassau mijn I” te Heerlen en „Oranje-Nassau mijn II” te Schaesberg. Doorsneden en plans der kolenafzetting in de concessies Oranje-Nassau en Carl. Teekeningen van verschillende installaties.

9. *Naaml. Venn. Brikettenfabriek „Vesta”, Maastricht.*

Steenkolenbriketten (type II Etat Belge), dienstig voor Spoorwegen, Marine en andere industriele doeleinden. L.

Bekroond op Bakkerij-Tentoonstelling te 's Hertogenbosch (Augustus 1909) met Zilveren Medaille.

Zie verder ook Machinehal No. 9 en de Koloniale inzendingen gerangschikt in Afd. III, voorts Nos. 23, 25, (Afd. V), No. 67, (Afd. XI en XIII), Nos. 111—114, 123, 124, 129, 134—137, 141 en 142 (Afd. XIV).

KLASSE 65.

KLEINE METAALNIJVERHEID.

1. *J. Lips Bzn., Dordrecht.*

Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits en Veiligheidsslotsen.

Een groote stalen Kluis met een massieve ronde en een vierkante Kluisdeur, beide met Kraanscharnier en Toedrukinrichting. In de kluis Safe-Loketten, Stalen Effecten-Kasten en dito Bordenstellingen. Voorts een Brandkast met ronde deur en verschillende Brandkasten van het gewone model, Brandkisten, Cassetten, Trommels enz. Een Kast met een groote verscheidenheid van Veiligheidsslotsen voor Gebouwen, Schepen enz. M.

2. *Diepenbrock & Reigers, Ulft.*

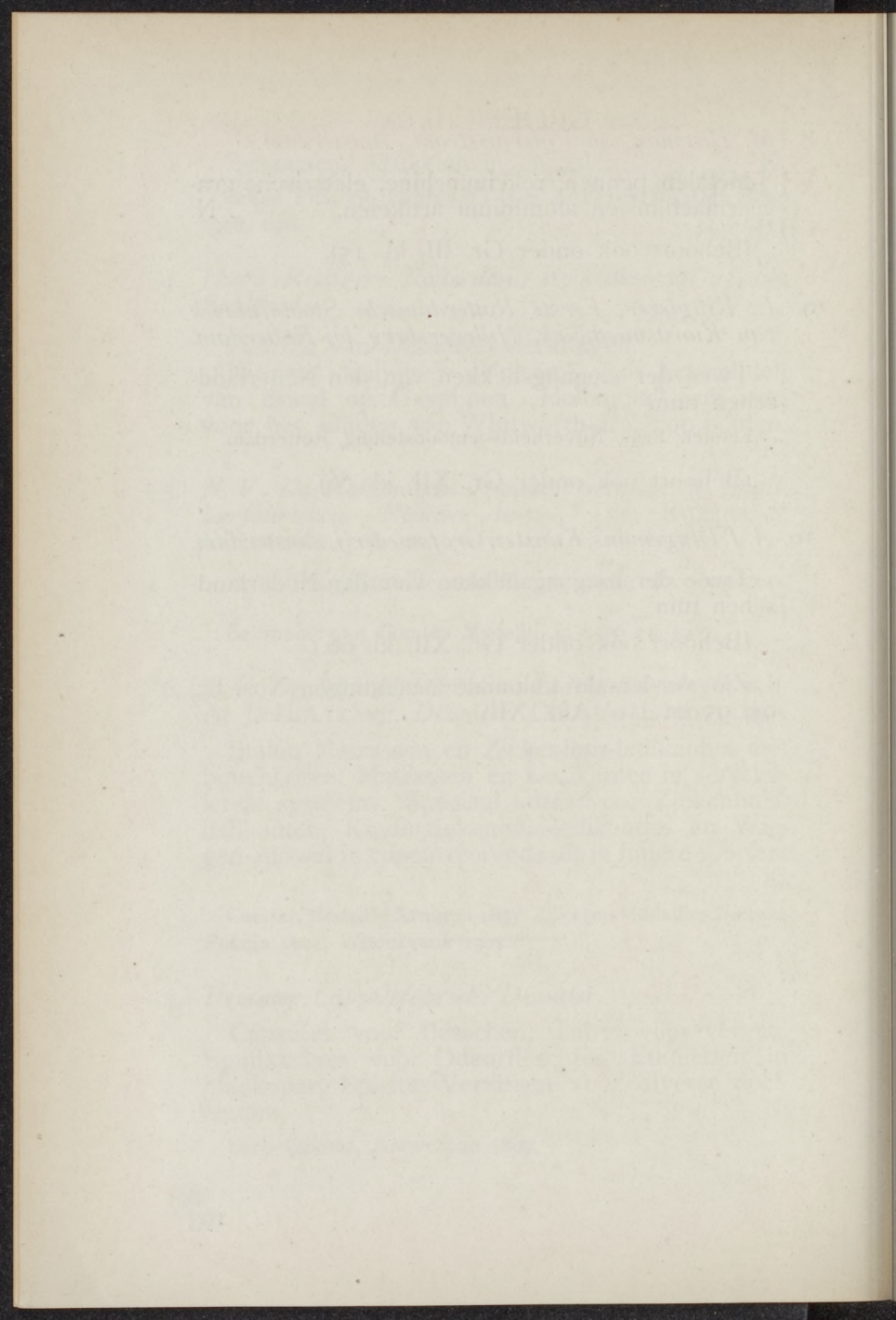
Ijzergieterij en Emaillierfabriek.

Gegoten en geslagen ijzeren geëmailleerde Artikelen. Specialiteit: „Graniet”, merk D. R. U. K.

Bekroningen op Tentoonstellingen: Amsterdam 1883: Bronzen Medaille, Luik 1905: Eere-Diploma, Antwerpen 1906: Eere-Diploma, Kopenhagen 1908: Zilveren Medaille, (hoogste onderscheiding).

3. *Firma G. S. Ruiter, Akkrum (Friesland).*
 Schaatsen. Artikelen in „Kinal”. K.
 Grand Prix, St. Louis (M.) U. S. A. Eerekruis, Den Haag
 1908, enz.
4. *Hugo Reisiger, Rotterdam, Roovalkstraat 23, o/z
 Schiekade.*
 Fabriek van Draadsnij-werktuigen.
 Nieuw!! Snij-ijzer „Vulcan”, voor het snijden
 van draad op Gaspijpen. „Hollandia” Snij-ijzer,
 voor het snijden van Whitworth-draad op bouten. K.
5. *N. V. De Hollandsche Diamant-emaille- en email-
 leerfabrieken, Nieuwer-Amstel, Dir. RIJKENS &
 WILLEMSE.*
 Artistiek geëmailleerde Platen, in alle uitvoeringen. K.
 Bekroond met Gouden Medaille in 1906 en 1907.
6. *N. V. Deventer Matrassen en Ledikantenfabriek v. h.
 A. J. HOLTkamp, Deventer. Dir.: A. J. HOLTkamp.*
 Stalen Matrassen en Ziekenhuis-ledikanten met
 bijbehooren. Matrassen en Ledikanten in verschil-
 lende systemen. Speciaal adres voor Ziekenhuis-
 ledikanten, Kinderziekenhuis-ledikantjes en Wie-
 gen zoowel in concurrerende als in fijnere soorten. K.
 Gouden Medaille Arnhem 1897. Zilveren Medailles Nieuwe
 Pekela 1901, Wildervank 1901.
7. *Deventer Capsulefabriek, Deventer.*
 Capsules voor flesschen, Tubes voor verven,
 Spuitkurkjes voor Odeurfleschjes, Etiquetten in
 bladkoper, Spiritus-Vernissen voor diverse doel-
 einden. N.
 Eere-diploma, Antwerpen 1899.

8. *M. Bierman, 46 Valeriusstraat, Amsterdam,*
Metalen pennen, rekenmachine, elektrische gra-
veermachine en aluminium artikelen. N.
(Behoort ook onder Gr. III, kl. 15).
9. *L. Ringlever, Eerste Rotterdamsche Stoomfabriek
van Kunstsmeedwerk, Hillegersberg bij Rotterdam.*
Twee der toegangshekken van den Nederland-
schen tuin.
Eersten Prijs, Nijverheids-tentoonstelling, Rotterdam.
(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 66).
10. *A. J. Dingemans, Kunst en Grofsmederij, Amsterdam.*
Twee der toegangshekken van den Nederland-
schen tuin.
(Behoort ook onder Gr. XII, kl. 66.)
Zie verder de koloniale inzendingen Nos. 85,
94, 95 en 110 (Afd. XII).
-

GROEP XII.

VERSIERING EN MEUBELEN VOOR OPENBARE GEBOUWEN EN VOOR WONINGEN.

KLASSE 66.

VASTE VERSIERING VAN OPENBARE GEBOUWEN EN VAN WONINGEN.

1. *Joseph Th. J. Cuypers (Firma Cuypers & Co),
Roermond.*

Altaar, voor O. L. Vr.-kapel te Alphen, N.-Br.
Tombe in steen en marmer, bovenbouw in hout.
C.C.

Jurylid in Antwerpen en Parijs 1900.

2. *H. J. M. Walenkamp Cz., Architect B. N. A.,
Amsterdam.*

Interieur eetzaal in mahoniehout met inlegwerk
in ebbenhout en paarlmoer, uitgevoerd door „Het
Modelhuis”, Directeur N. LE GRAND, Amsterdam.
Wandbespanning van Ramaer & Co., Helmond.
Tapijt, uitgevoerd door de Koninklijke fabriek
STEVENS & ZN., Kralingen. Koperen lichtkroon,
uitgevoerd door de Koninkl. fabriek J. N. DAAL-
DEROP & ZN., Tiel. Marmeren schoorsteenmantel,
uitgevoerd door den firma G. & J. COOL, Amster-
dam. Insluithard, uitgevoerd door de firma VAN
ZWET, Deventer. Schoorsteenstuk en fries, uit-
gevoerd op de School van Kunstnijverheid, Haar-
lem. Parquetvloer, uitgevoerd door de firma
AUG. LA CHAPELLE, Breda. H.H.

(Behoort ook onder kl. 69).

3. *Smits & Fels, Architecten, Cornelis Speelmanstraat 23, 's Gravenhage.*

Teekeningen van bouwkundige ontwerpen, interieurs. E.E.

4. *Museum van Kunstnijverheid te Haarlem, Afdeling School voor Kunstnijverheid.*

Een schilderstuk, schoorsteen, vervaardigd door H. BEERS; een geschilderd fries, vervaardigd door JOH. DORGELO, in de eetzaal van den Architect WALENKAMP. Een kamerschut in mahoniehout en tiekhout met inlegwerk en gebatikte paneelen, vervaardigd door Mejuffrouw A. SPIER. H.H.

(Behoort ook onder kl. 69.)

Zie verder ook Gr. XI, kl. 65, Nos. 9 en 10, alsmede de Koloniale inzending No. 14 V (Afd. IV).

KLASSE 67.

GLAZEN RAMEN.

1. *Frits Geuer, Glasschilder, Ridderhofstad, Utrecht.*

Geschilderd en gebrand glasraam. E.E.

2. *J. Sabelis & Co. Spaarne 75, Haarlem.*

Geschilderd gebrand glas. Nooit te voren ge-exposeerd. I.I.

KLASSE 68.

GEKLEURD PAPIER EN BEHANGSELPAPIER.

Zie Gr. XVIII, kl. 115, No. 2.

KLASSE 69.

GOEDKOOPE MEUBELEN EN
PRACHTMEUBELEN.

1. *A. S. Lob, Spuistraat 161, Amsterdam.*

Mahonie en fijnhouten ingelegde Hollandsche meubelen, waaronder een Hollandsche deurenkast, benevens eenige kleinere meubelen. C.C.

Diploma voor Gouden Medaille Imperial International Exhibition. Londen 1909.

2. *'t Modelhuis (N. le Grand) Keizersgracht 730-732-734 Amsterdam.*

Gebeeldhouwde tafel.

H.H.

De Grand-Prix (Diplôme d'Honneur) op de Internationale Tentoonstelling „Le Monde d'Enfance” gehouden te St. Petersburg in September 1904. Diploma van het Eere-kruis op de Wereld-Tentoonstelling te Amsterdam in 1895. Eere-Diploma en Gouden Medaille op de Tentoonstelling te Amsterdam in 1889 Nationale Wedstrijd van Meubelfabrikanten.

3. *H. T. Jansen & Zonen, Opgericht 1845. Hofleveranciers van H. M. de Koningin-Moeder, Spui 10a, Amsterdam.*

Eetkamer, uitgevoerd in gerookt eikenhout in oud-Engelsche opvatting. K.K.

Eerediploma Amsterdam 1883. Dordrecht 1897.

(Behoort ook onder kl. 70).

4. *H. T. Berlage, Amsteldijk 77, Amsterdam.*

Kleine Vergaderzaal, uitgevoerd in eikenhout door 't Binnenhuis te Amsterdam. Het goudlederen behang door de firma J. MENSING en de marmeren schoorsteen door firma C. & J. COOL, beiden eveneens te Amsterdam. Het tapijt door de Kon. Deventer Tapijfabriek te Deventer en de Haard en lichtkroon door de firma BECHT & DYSERINCK te Amsterdam.

De Boeken in de boekenkast in keurbandjes, naar ontwerpen van S. H. DE ROOS, zijn van de Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur te Amsterdam. F.F.

(Behoort ook onder kl. 97.)

5. *W. Penaat, Laren (N.H.)*

Meubelen, huiskamer, tapijten enz.

Woninginrichting uitgevoerd door de N. V. „de Woning”, Amsterdam.

(Behoort ook onder kl. 70).

D.D.

6. *Jac. v. d. Bosch. ('t Binnenhuis) Bloemendaal (N.H.)*

Dameskamers in mahoniehout, uitgevoerd door 't Binnenhuis. De marmeren schoorsteen uitgevoerd door COOL te Amsterdam. Tapijt uitgevoerd door de Kon. Deventer Tapijtfabriek. Haard en lichtkroon door BECHT & DYSERINCK. De Wandbekleding is uit de fabriek van RAMAER & Co.

(Behoort ook onder kl. 70).

E.E.

7. *H. Voorneveld, fabriek van Oud-Engelsche Tuinmeubelen, te Zeist.*

Tuinmeubelen.

In den tuin.

Zie voorts Gr. I, kl. 1—3, No. 3. Gr. VI, kl. 30, No. 1 en Gr. XII, kl. 66, No. 2 en 4, alsmede de Koloniale Inzendingen No. 100 (Afd. XII.), 112, 120 en 134 (Afd. XIV).

KLASSE 70.

TAPIJTEN, BEHANGSELEN ANDERE STOFFEN
VOOR DE MEUBLEERING.

1. *Koninklijke Deventer Tapijtfabriek te Deventer, Directeur J. G. Mouton.*

Diverse geknoopte Tapijten.

(In den gang bij E.E. en F.F. verder over de balie van de bovengaanderij.)

2. *Koninklijke Tapijtfabrik „Werklust”, W. Stevens en Zonen, Rotterdam.*

Smyrna Tapijten in wol en in mohair.
Ontwerpen (Teekeningen) van tapijten.

Laatste bekroningen op vorige Internationale Tentoonstellingen. Gouden Medaille Exp. intern. Bruxelles 1897. Gouden Medaille Turijn 1902. Gouden Medaille. Exp. univ. Parijs 1900.

(In de gang bij G.G. en H.H., verder over de balie van de bovengaanderij.)

3. *Hengelosche trijpweverij, Hengelo (O).*

Trijp (Velours d'Utrecht etc.) effen en gepatroneerd. Authentieke, oude (ingeperst), zoowel als moderne dessins (ingeperst of ingeweven).

D.D.

Milaan 1906 Zilveren Medaille; Leeuwarden 1906 Verguld Zilveren Medaille; Arnhem 1903 Gouden Medaille.

4. *Schellens & Marto, Eindhoven, (Holland) Hamont (België).*

Fabrikanten van trijpen voor meubelbekleding. Specialiteit; Trijpen voor Spoor- en Tramwagens en Bootbekleding. Leveranciers van Binnen- en Buitenlandsche Spoorweg-maatschappijen. K.K.

5. *Samuel Jessurun de Mesquita, Linnaeuskade 24, Watergraafsmeer.*

Uit de hand bedrukte stoffen. G.G.

Diploma van verdienste Turijn 1902; Zilveren Medaille Groningen 1903.

6. *Jan Mensing, Raamgracht 5—7, Amsterdam.*

Goudleder, op de oude wijze vervaardigd, naar tekening van den architect H. P. Berlage Nz.
F.F.

7. *W. G. J. Ramaer & Co. Helmond.*
 Gordijn- en bespanningstof absoluut echte kleur.
 C.C.
8. *W. Kuit, Deventer.*
 Ontwerpen voor Smyrna-tapijten. E.E.
 Tentoonstelling Bologna 1902: Gouden Medaille. Ten-
 toonstelling Milaan 1906: Eerediploma.
9. *M. D. Renssen, Deventer.*
 Ontwerpen voor Smyrna-tapijten. E.E.
 Bekroond te Haarlem met Verguld Zilveren Medaille.
 Zie verder ook kl. 69, Nos. 3, 5 en 6, alsmede
 de Koloniale inzendingen Nos. 67x, 71, 72, 73,
 76, 77, 83, 86, 87 en 92 (Afd. XII).

KLASSE 72.

CERAMIEK.

1. *N. V. Fabriek van Brouwers aardewerk, Directeur
 Willem C. Brouwer „Vredelust” Leiderdorp (Z.H.).*
 Gebruiks- en sieraardewerk.
 Aardewerk voor bouwkundige doeleinden.
 Decoratieve paneelen. A.A.
2. *G. en J. Cool, Bloemgracht 77 Amsterdam.*
 Marmeren schoorsteenmantels in de kamers
 Walenkamp, Berlage, van den Bosch en Jansen.
 E.E. F.F. G.G. K.K.
3. *Plateelbakkerij „de Distel” Amsterdam.*
 Kunstaardewerk en tegels; groote vazen.
 B.B. en op de balie van de bovenganderij.
 Parijs 1900 Bronzen Medaill. Ostende 1901 Eere Diploma
 en gouden Medaille. St. Petersburg 1901 Gouden Medaille.
 St. Louis 1904 Zilveren Medaille. Luik 1905 Gouden
 Medaille en Eere Diploma. Milaan 1906 Twee Eere
 Diploma's. Faenca 1908 Gouden Medaille.

4. *Johs. B. Lambeek, Jr. Fabriek van Gebruiks- en Sieraardewerk voorheen „Amstelhoek”, Amsterdam.*

Collectie aardewerk versierd met inlegwerk enz.
Beelden en diergroepen in fayence en terra cotta.

A.A.

Parijs 1900: Zilveren Medaille. St. Petersburg 1901:
Gouden Medaille. Turyn 1902: Eere diploma. Groningen
1903: Gouden Medaille. Den Haag 1904: Diploma 1e klasse.
Middelburg 1908: Gouden Medaille.

5. *Chris Lanooy, Gouda.*

Hollandsch Kunstaardewerk.

A.A.

6. *N. V. Kunstaardewerkfabriek „St. Lukas” Utrecht.*

Aardewerk.

B.B.

7. *Potterij „Rembrandt”, Oor & Köhler, Nijmegen.*

Kunstaardewerk.

B.B.

Eervolle vermelding: Reclame tentoonstelling Haarlem
1909. Eerediploma: Intern. Tentoonstelling Tilburg 1909.

8. *Firma Van Sillevoldt & Perelaer, Fayence-fabriek „Amphora” Oegstgeest bij Leiden.*

Gebruiks- en sieraardewerk. Groote vazen.

B.B. en op de balie van de bovengaanderij.

9. *Gebr. Tichelaar te Makkum.*

Sieraardewerk en tegels.

I.I.

10. *Bert. Nienhuis, Zomerluststraat 1, Haarlem.
Ontwerper — Medewerker.*

Ontwerpen voor keramische doeleinden voor
de Firma J. M. Lob.

Ontwerpen voor edelmetaal voor de Firma
N. V. Hoeker & Zoon. B.B.

(Behoort ook onder kl. 94).

Zie voorts ook Gr. VI, kl. 28, No. 3 en 4,
alsmede de Koloniale Inzendingen No. 14 D.
(Afd. IV) 67 x (Afd. XII) 111 en 139 (Afd. XIV).

KLASSE 73.

KRISTAL EN GLASNIJVERHEID.

Zie de inzending van de Nieuwe Nederland-
sche Maatschappij tot vervaardigen van spiegel-
glas in de afzonderlijke tentoonstelling van de
glasindustrie, alsmede de Koloniale inzending
No. 93 (Afd. XII).

KLASSE 74.

TOESTELLEN EN PROCESSEN VOOR DE
VERWARMING EN DE VERLUCHTING.

1. *Deventer Fabrick van Kachels en IJzerwerken van
Zwet te Deventer.*

Haarden en kachels. Insluithaard eetzaal Archi-
tect Walenkamp en in de kamer Penaat.

D.D. H.H.

2. *Firma Becht & Dyserink, Stadhouderskade 80-81
Amsterdam.*

Lichtkronen en haarden.

E.E. F.F.

(Behoort ook onder kl. 75).

Zie verder Gr. VI, kl. 28, No. 3.

KLASSE 75.

TOESTELLEN EN PROCESSEN VOOR DE
VERLICHTING, NIET DOOR ELECTRICITEIT.

1. *W. J. Stokvis, Arnhem.*

Gas- en elektrische lampen, reproductiën naar origineelen in de Musea te Amsterdam en Haarlem.

(Behoort ook onder Gr. V, kl. 25)). I.I.

2. *Koninklijke Fabriek van Koperwerken J. N. Daalderop & Zn. te Tiel.*

Koperen lichtkroon in de eetzaal van den architect Walenkamp. H.H.

Zie voorts ook kl. 74, No. 2.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1850 EAST 5TH AVENUE
CHICAGO, ILL. 60607

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1850 EAST 5TH AVENUE
CHICAGO, ILL. 60607

GROEP XIII.

GARENS. WEEFSELS. KLEEDEREN.

KLASSE 77.

MATERIEEL EN PROCESSEN VOOR HET
VERVAARDIGEN VAN WEEFSELS.

1. *Jan A. Visser, Leeraar M. O., Frans van Mieris-
straat 44, Amsterdam.*

Een weefgetouw met bankje.
In de gang tusschen D.D. en K.K.

Zie verder ook de Koloniale inzending No. 67,
(Afd. XI en XIII).

KLASSE 78.

MATERIEEL EN PROCESSEN VOOR HET
BLEEKEN, HET VERVEN, HET DRUKKEN EN
HET APPRETEEREN VAN SPINBARE STOFFEN
IN HAAR VERSCHILLENDE TOESTANDEN.

Zie de Koloniale inzendingen Nos. 67x, 71, 72,
76, 77, 83, 86 en 87, (Afd. XII).

KLASSE 79.

MATERIEEL EN PROCESSEN VOOR HET
NAAIEN EN MAKEN VAN KLEEDEREN.

Zie de Koloniale inzending No. 74, (Afd. XII).

KLASSEN 80 tot en met 83.

GARENS EN WEEFSELS.

Zie klasse 85, No. 1, Gr. XVIII kl. 115, Nos. 6 en 7, alsmede de koloniale inzendingen Nos. 14, B en V, (Afd. IV), 67 (Afd. XI en XIII) 67x, 71—74, 76, 77, 80, 83, 86, 87, 92, 101 (Afd. XII), 111, 120, 134 en 144 (Afd. XIV).

KLASSE 84.

KANT, BORDUURWERK EN PASSEMENTWERK.

1. *Mevrouw Rica van Schoonhoven van Beurden-Panache, Blaricum (N.-H.).*

Waaiers en batikwerk. G.G.

2. *Mej. H. Fuhri Snethlage, Laan v. Meerderevoort 329, Den Haag.*

Kunstnaaldwerk. I.I.

3. *Mevrouw J. van der Burgh—van Aalst, Prinses Marielaan 22, Bussum.*

Een kap; een in perkament gebonden boek voor receptie of verzamelingen. G.G.

4. *Frances van den Oudendijk Pieterse, Lid van de Vereeniging „Samenwerking”. Adelheidstraat 180, Den Haag.*

Vloeiboek in beschilderden perkamenten band en geschilderd schutblad. Boekomslag van Italiaansch laken, beschilderd. 3 Menu's geschilderd op Oud-Hollandsch papier. I.I.

5. *Mej. Henr. A. Koopman, Utrechtschestraat 2, Amsterdam.*
 Batikwerk op verschillende stoffen als perka-
 ment, zijde, fluweel, velvet, pluche, trijp, wol,
 linnen, katoen. Diverse stoffen versierd met goud. I.I.
6. *E. J. van Waveren—Resink, Schotersingel 143, Haarlem.*
 Kunstnaaldwerk in kruissteek.
7. *W. G. Mouton, lid der Vereeniging „Samenwer-
 werking”, Nassau Dillenburgstraat 40, 's-Graven-
 hage.*
 Handwerken. Kunstnaaldwerk. G.G.
8. *Helene Mohr, François Valentijnstraat 43, den Haag.*
 Handwerken. I.I.
9. *J. Kroeze, Lubeckstraat 34, 's Gravenhage.*
 Kunstnaaldwerk en Lederwerk. I.I.
10. *N. Hudig, van Galenstraat 52, den Haag.*
 Een Teacosy en een Reticuul, beide handwerk. I.I.
11. *Mej. G. A. H. de Graaff, 94 Groot-Hertoginne-
 laan, den Haag.*
 Handwerken.
 Voorwerpen in leer, versierd met blind stem-
 pelwerk. I.I.
12. *C. IJmker, Nic. Maesstraat 50 (oud nummer 8).*

1 Vuurscherm	}	in borduurwerk.	G.G.
1 Tafelkleedje			
1 Kussen			
1 Waaier			

 Onderscheidingen: Bronzen Medaille (collectief) Intern.
 Tentoonstelling Milaan 1906. 2. Diplôme d'Honneur du
 Concours International des Arts de La Femme (Gaulois).

13. *Van Reesema & Nierstrasz, 't Spinnewiel, Arnhem.*
 Voorwerpen op textiel gebied, waaronder een op nieuw toegepaste vlechttechniek, teruggevonden bij 't openen der graven in Egypte, voornamelijk van Akhmim en Antinaë. G.G.
14. *Margaretha Verwey, A. Paulownastraat 7, Den Haag.*
Inrichting voor Holl. Kunstnaaldwerk, Amsterdam, N. Spiegelstraat 64—66.
 Borduurwerk volgens Oud-Perzische techniek, Hollandsch Kunstnaaldwerk en Kralenwerk. G.G.
 In Milaan collectief bekroond met de Ned. Ver. voor Amb. en Nijverh.-kunst.
15. *Bertha Bake, Bloemendaal.*
 Batiks. G.G.
 Zie verder ook Gr. XVIII kl. 115, Nos. 4, 5 en 8 tot 16 en de koloniale inzendingen Nos. 91 (Afd. XII), 120, 121, 132, 134, 140, 143 en 144 (Afd. XIV).

KLASSE 85.

KLEEDERMAKERIJ EN NAAIWERK VOOR MANNEN, VROUWEN EN KINDEREN.

1. *D. de Lange Dzn., Oosthavenkade 31-38, Vlaardingen. Fabriek van Waterdichte Kleeding.*
 Twee waterdichten mijnwerkerspakken, een rol luchtdoek (Wettertuch). L.
 Hoogste bekroning op de Tentoonstelling van Roode Kruis en Reddingswezen, 's Gravenhage 1908.
 (Behoort ook onder klassen 80 tot en met 83).
 Zie verder Gr. XVIII kl. 115, No. 17 18 en 19 en de koloniale inzending No. 14 II (Afd. IV).

VERSCHILLENDE BEDRIJVEN
MET BETREKKING TOT DE KLEEDING.

1. Gezamenlijke inzending van leden van den Alg. Ned. Bond van Schoenfabrikanten.

a. M. A. van Beurden, Stoomschoenfabrick, Kaatsheuvel.

Fijn Heeren- en Damesschoeisel, Mackaywerk.

b. P. Boom en Vesters, Drunen.

Fijn Heerenschoeisel, handwerk.

c. Van Dortmund Pennock, Stoomschoenfabrick, Kaatsheuvel.

Fijn schoeisel; Original Goodyear Welt, omgekeerd en Mackaywerk.

Eerediploma Waalwijk 1903, Tilburg 1909.

d. Jos. Groenen, opgericht 1873, Bezooijen.

Fijn schoeisel, Rij- en Jachtlaarzen.

Gouden Medaille Amsterdam 1883 en 1895, Parijs 1900, Hoogste Onderscheiding Waalwijk 1903.

e. Naaml. Venn. E. W. Klijberg Pernot's Stoomschoenfabrick Hollandia, Waalwijk.

Original Goodyear Welt, omgekeerd en Mackaywerk.

Antwerpen 1894, Amsterdam 1895 en 1905 Gouden Medaille, Waalwijk 1903 Eeremedaille van H. M. de Koningin.

f. F. van Muijen en Zoon, 's-Hertogenbosch.

Luxe schoenwerk naar maat, orthopaedisch schoeisel.

M.M. g. *H. J. de Pont Mannaerts, Tilburg.*

Dames- en Heerenschoeisel. Sportschoeisel en Voetballen.

Gouden Medaille Leeuwarden 1906.

h. *Kon. Stoomschoenfabriek A. H. van Schijndel, Waalwijk.*

Fijn schoeisel.

Gouden Medaille Amsterdam 1883, Eerediploma Waalwijk 1903 (Hoogste Onderscheiding), Gouden Medaille Vaktentoonstelling Weenen 1908.

i. *G. L. Smits en Co., Stoomschoenfabriek, Dongen.*

The Brocton Boot, Mackay en op rand genaaid schoeisel.

Zilveren Medaille Antwerpen 1894, Eerediploma Waalwijk 1903.

Zie verder ook de koloniale inzendingen Nos. 14 II (Afd. IV), 67 (Afd. XI en XII), 67^x, 69, 70, 71, 75, 81, 90, 97 en 98 (Afd. XII), 112, 120, 133, 134, 139 en 144 (Afd. XIV).

SCHEIKUNDIGE NIJVERHEID.

KLASSE 87.

SCHEIKUNDIGE NIJVERHEID EN ARTSENIJ-
BEREIDING.

1. *Fabriek van Chemische Producten, Schiedam.*
Chemische producten.
2. *Chr. Pleines, Kon. Zeepfabrieken, Amersfoort.*
Zeepoeder „De Duif”.
Triomfzeep „De Duif”.
Gouden Medaille Brussel 1897, Gouden Medaille Parijs
1898, Gouden Medaille Parijs 1900. Eerediploma Parijs 1900
(Behoort ook onder kl. 90).
3. *N.V. Stoomzeepfabr. v.h. I. BOUSQUET & Co., Delft.*
Opgericht 1772.

Sapoderma (Neutrale Huidzeep). Zeep, die door elke huid verdragen kan worden en die, uitsluitend uit vetzuur en alkali bestaande, in waterige 3 pCt. oplossing neutraal reageert met phenolphtaleïn, uitgevonden door den scheikundige A. A. BOSMAN. Blanchenay Scheerzeep, uitgevonden 1800, verbeterd door id. 1900.

(Behoort ook onder kl. 90).

4. *Koninkl. Stearine Kaarsenfabriek „Gouda”, Gouda.*

Ruwe Glycerine, Gedistilleerde Glycerine en
Vetzuren. L.L.

Amsterdam 1841: Zilveren Medaille, Londen 1851: Zilveren Medaille, New-York 1853: Bronzen Medaille, Parijs 1855: Zilveren Medaille, Haarlem 1861: 2 Zilveren Medailles, Londen 1862: 2 Bronzen Medailles, Amsterdam 1866: 2 Zilveren Medailles, Parijs 1867: 2 Gouden Medailles, Weenen 1873: Bronzen Medaille, Parijs 1878: Gouden Medaille. Amsterdam 1883: Eere-diploma, Parijs 1900 Grand Prix, Antwerpen 1885 buiten mededinging (Lid der Jury), Parijs 1900 buiten mededinging (Lid der Jury).

5. *N.V. Chemische Fabriek „Naarden”, Naarden.*

Diverse soorten Glycerine. Kummelolie, ruw, dubbel geresificeerd, Carvol en Carven. Caffèine, Caffèine benzoicum, Caffèine citricum. Stikstofhoudende Meststoffen. L.L.

(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 35, Gr. X, kl. 59 en Gr. XIV, kl. 90.)

6. *Spalteholz & Ameschoot, Amsterdam.*

Koolteerproducten. L.L.

7. *Hollandsche Residugas Maatschappij, systeem RINCKER—WOLTER, te Amsterdam.*

Model van een Gas-installatie, volgens het systeem RINCKER—WOLTER, te Utrecht, met eene capaciteit van 20.000 M³. per etmaal. J.

8. *Ned. Caoutchouc en Gutta Perchafabriek, Bakker & Zoon, Ridderkerk.*

Rubber artikelen voor Industriele doeleinden. L.L.

Amsterdam 1883: Zilver, Haarlem 1885: Zilver, Amsterdam 1886: Zilver, Winschoten 1893: Zilver, Parijs 1889: Ment. Hon., Scheveningen 1892: Goud, Winschoten 1893: Goud, Batavia 1893: Goud, Dordrecht 1897: Goud, Amsterdam 1895: Eerekruis, Groningen 1903: Goud.

L.L.

(Behoort ook onder Gr. XV, kl. 99).

9. *Naamlooze Vennootschap Vernis- en Verfwaren-fabriek*, voorh. J. WAGEMAKERS & ZONEN, Breda.

Fabriek van Lakken, Vernissen, Standolie, etc.; Teolin-, Enamel-, Japanlakverf en Radiatorenverf voor industrieën van allerlei aard, voor décorateurs en schilders; voor tram- en spoorwagens, automobielen en rijtuigen, voor scheepsgebruik; aangroeiwerende- en roestwerende Verf. Plamuur voor machinerieën, motoren, muur- en houtbekleedingen. Stopverf.

Brochures, kleurenkaarten, monsters en prijslijsten worden gaarne verstrekt.

10. *N.V. Zuid Hollandsche Verffabrieken, Rotterdam.*

Loodwit, Loodmenie, Mastiek, Lakken, Vernissen.

Luik 1905 Lid der Jury, Rotterdam 1906: Gouden Medaille, Tilburg 1909: Eerediploma.

11. *K. G. W. de Bosson, Dordrecht.*

De Extracten der Nederlandsche Pharmacopee, 4e Uitgave.

Dordrecht 1858, Middelburg 1858, Haarlem 1861, Londen 1862, Amsterdam 1890, Batavia 1893, den Haag 1895, Dordrecht 1897, Parijs 1900, Oostende 1901, Katwijk a. Zee 1902, Rotterdam 1906.

- L.L. 12. *Nederlandsche Cocainefabriek, Weespervaart, Amsterdam.*

Cocaïne, Tropicocaïne en Zouten daarvan.

13. *J. J. Hofman, Apotheker, 's Gravenhage.*

Kunstmatige Bronwaterzouten, Producten en Zouten voor Geneeskrachtige Baden, Essences voor Limonades en andere dranken, Extracten voor Parfumerie.

2 Zilveren Medailles den Haag (Tentoonstelling van Geneesk. en Nuttige Planten) 1895, Zilveren Medaille Luik (Wereldtentoonstelling 1905).

(Behoort ook onder Gr. X, kl. 62 en Gr. XIV, kl. 90).

14. *N.V. Hollandsche Melksuikerfabriek, Amsterdam.*
Melksuiker.

(Behoort ook onder Gr. X, kl. 59).

15. *Koninklijke Fabriek van Verbandstoffen, Directeur C. F. UTERMÖHLEN, Amsterdam.*

Verbandstoffen.

1894 Antwerpen: Bronzen Medaille, 1894 Antwerpen: Eerediploma, 1894 Rome: Eerediploma, 1895 Amsterdam: Eerekruis, 1895 den Haag: Zilveren Medaille, 1895 Genève: Grand Prix, 1897 Dordrecht: Eerediploma, 1902 Katwijk a Zee: Gouden Medaille, 1904 Parijs: Gouden Medaille, 1905 Enkhuizen: Eereprijs van Z. K. H. Prins Hendrik, 1908 Hoorn: 1e Prijs van H. M. de Koningin-Moeder, 1908 Hoorn: Eereprijs Gouden Medaille, 1908 den Haag: Gouden Medaille, 1909 Düsseldorf: Zilveren Medaille.

(Behoort ook onder Gr. III, kl. 16).

16. *Centrale Guanofabrieken, Rotterdam.*

Kunstmest.

L.L.

(Behoort ook onder Gr. VII, kl. 35).

Zie voorts de Koloniale Inzendingen Nos. 29 (Afd. V), 53 (Afd. XI & XIII) III (Afd. XIV).

KLASSE 88.¹

VERVAARDIGING VAN PAPIER.

Zie de Koloniale Inzendingen gerangschikt in Afd. VII, A.

KLASSE 89.

LEDER.

1. Gezamenlijke inzending van lederfabrikanten. M.M.

a. *H. J. Aarts, Rijen.*

Java overleder, ronde en friesche nerf, zwart en gekleurd, voor waterdicht schoeisel.

b. *Frans van den Assum, Dongen.*

Java's zwart en bruin, ronde nerf, eiken- en chroom-looiing; bovenstellen voor Waterlaarzen en gemaakte Zee- en Jachtlaarzen.

Bekroond: Amsterdam 1883, Antwerpen 1894, Parijs 1900, Rijssel 2 maal 1902; Waalwijk 2 maal 1903, Luik 1905, Leeuwarden 1906.

c. *Gebrs. van Delft, chroomlederfabriek, Waalwijk.*

Boxcalf en boxrunds en crout.

Bekroond: Amsterdam 1885.

M.M.

*d. Geldersche Chroomlederfabr. v.h. G. REERINK JZN.,
Lochem.*

Diverse soorten chroomgeloid overleer.

e. H. H. Jansen, Waalwijk.

Chroomleder, rundbox.

f. De Leidsche Chroomlederfabriek, Leiden.

Chroomgelooide chevreauxvellen.

g. N. Pessers en Zoon, Tilburg.

Wol, bazanen en gekleurd schapenleer.

h. Naaml. Venn. Ned. Stoomlederfabriek, Rijen.

Vache lissée, wild en inlandsch, in banden en in croupons. Riemenruggen in vegetale looïing en in chroom. Leder voor de zadelmakerij.

i. La Vauqueline, Naaml. Venn., Kaatsheuvel.

Chroomchevreaux, Chroomzoolleer, Schoeisel, vervaardigd uit eigen fabrikaat, geloid Chroomchevreaux en Chroomzoolleer.

Zilveren Medaille: Waalwijk 1903.

k. Joh. Verbunt, Dongen.

La Plata zoolleer en croupons, oud-systeem, kuiplooïing zonder extracten.

Gouden Medaille: Amsterdam 1883, Eerediploma: Waalwijk 1903 (Hoogste Onderscheiding).

l. *Van der Wielen, de Bruijn en Grever, Stoom-
lederfabriek te Druten.*

Kantoor en magazijn te 's-Hertogenbosch.

Vache zoollleder. M.M.

Gouden Medaille: Waalwijk 1903.

m. *Henri Winters, Stoomschoenfabriek, Venlo.*

Chroom-Java-box; chroom-Java-vet. M.M.

Gouden Medaille: Waalwijk 1903.

(Zie verder ook de Koloniale Inzendingen Nos.
14, III en V (Afd. IV), 49, (Afd. XI en XIII),
109 (Afd. XII) en III, (Afd. XIV).

KLASSE 90.

REUKWAREN.

1. „*Chemische Werke*” Roermond, voorheen *W. Mall-
mann A.-G.*

Kunstmatige Muskus, Vanilline, Neroline, Yara-
Yara, Nagelolie, Eugenol, Isoeugenol. L.L.

2. *Chemische Fabriek L. Pool en Zonen, Amsterdam.*

Tandreinigingsmiddelen. L.L.

Rotterdam 1906: Gouden Medaille (Hoogste Onderscheid.),
Antwerpen 1906: Gouden Med., Parijs 1906 Lid der Jury,
Brussel 1907: Grand Prix, Brussel 1908 Lid der Jury,
Londen 1908: Gouden Med. en Eerekruis, Amsterdam 1909:
Eerediploma, Amsterdam 1909 Lid der Jury.

(Zie verder ook Gr. XIV, kl. 87, Nos. 2, 3,
5 en 13 en de Koloniale Inzendingen Nos. 50—53 en
57 (Afd. XI en XIII), 99 (Afd. XII) en III
(Afd. XIV).

TABAK.

1. *Frowein en Co., Arnhem.*

Tabak in bladen

2. *Herschel en Co., Amersfoort.*

Hollandsche Tabak in diverse soorten.

Bekroond: Parijs 1855, Amsterdam 1883, Brussel 1908.

3. *Nederlandsche Sigarenfabriek De Huifkar, Hamers en Co., Oisterwijk.*

Sigaren.

en in een kiosk in den tuin nabij het Nederlandsche Paviljoen.

Reeds behaalde Onderscheidingen:

Amsterdam: Eerekruis, Brussel: Gouden Medaille, Amsterdam: Grand Prix, Parijs: Grand Prix, Marseille: Grand Prix, Groningen: Gouden Medaille, Medaille voor Schoone Kunsten van Z. M. den Sultan van Turkije, Eerste Internationale Vaktentoonstelling Brussel 1906, buiten mededinging. Lid der Jury.

Zie voorts ook de Koloniale Inzendingen in Afd. 1.

GROEP XV.
VERSCHILLENDE BEDRIJVEN.

KLASSE 92.
PAPIERWAREN.

1. *Tob Groen & Co., Amsterdam.*

Aquarellen, Menu's, Kalenders, Prentbriefkaarten enz., enz. N.

Bekroond, Luik 1905, Amsterdam 1906, Goes 1907, Amsterdam (P. v. V.) 1908, Almelo 1908, Amsterdam (Bellevue) 1908, Haarlem 1909, 's-Hertogenbosch 1909, Amsterdam 1909.

Zie voorts ook Gr. XVIII, kl. 115, No. 20.

KLASSE 93.
MESSENMAKERIJ.

Zie de Koloniale Inzendingen Nos. 93 en 108 (Afd. XII).

KLASSE 94.
GOUD- EN ZILVERSMEDERIJ.

1. *A. De Haas, te Sneek, Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Twee paar zilveren kandelaars. I. I.

2. *Koninkl. Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken, Firma C. J. Begeer, Oudegracht, Utrecht.*

Zilverwerken. U. U.

Laatste onderscheiding: Grand Prix, Milaan.

3. *W. Voet & Zonen. Anegang 15, Haarlem.*

Zilveren gebruiksvoorwerpen en sieraden.
bij F. F.

4. *Jan H. Brom. Driфт 15, Utrecht.*

Edelsmeedkunst.

U. U. en D. D.

Amsterdam 1883, twee gouden medailles; Rome 1889, gouden medaille; Amsterdam 1892, gouden medaille; Parijs 1900, gouden medaille; Saint Louis 1904, gouden medaille; Ridderkruis van Oranje-Nassau, St. Silvester en het Legioen van Eer.

(Behoort ook onder kl. 97).

Zie verder ook Gr. XII kl. 72 No. 10 en Gr. XVIII kl. 115, No. 21 en de koloniale inzendingen No. 14 II en IV (Afd. IV), 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107 (Afd. XII) en 120 (Afd. XIV).

KLASSE 95.

JUWELIERSKUNST.

1. *J. A. Hoeting, Hofjuwelier, Keizersgracht 494, Amsterdam.*

Email doozen met diamant en paarlen en verder kunstvoorwerpen in oude en moderne stijl.
bij H. H.

Gouden Medaille, Brussel 1897.

2. *N. V. Hoeker & Zoon, Heerengracht 435, Amsterdam.*

Bijouterieën in goud met emailversiering.

In de gang tusschen D. D. en K. K.

KLASSE 96.

HORLOGEMAKERIJ.

1. *W. G. Knoef, Hengelo.*

Atelier van imitatie Oud Hollandsche staande klokken, met kalender, muziek en schepenbeweging, in ruime keuze steeds voorhanden en gegarandeerd.

Het oudste adres in Twente.

KLASSE 97.

KUNSTVOORWERPEN
VAN BRONS, VAN GEGOTEN EN ANDER IJZER
GEDREVEN METALEN.

1. *W. de Haas, te Sneek, Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Gedreven koperen gebruiksvoorwerpen. I.I.

2. *Jan Eisenlöffel, Leidschestraat 13, Amsterdam.*

Koperen gebruiksvoorwerpen. Geëmailleerde en gegraveerde voorwerpen. C.C.

3. *M. J Hack, Roelof Hartstraat 70, Amsterdam. Beeldhouwer en Sierkunstenaar.*

Piëdestal (met bronzen vaas). Spiegeltje in brons. Doopmedaille. Diverse gipsmodellen van decoratieve versieringen.

In de gang tusschen D.D. en K.K.

Bronzen Kruis.

(Behoort ook onder kl. 98).

Zie voorts ook Gr. XII kl. 69, No. 4 en Gr. XV kl. 94, No. 4 en de Koloniale Inzendingen Nos. 14, F (Afd. IV), 67 (Afd. XI en XIII) en 68x (Afd. XII).

KLASSE 98.

BORSTELWERK, FIJNE LEDERWAREN, KUNST-
SCHRIJNWERK, POPPENKRAMERIJ EN
MANDENMAKERSWERK.

1. *A. Roosje, te Hindeloopen (Friesland), Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Geschilderde Hindelooper meubels. I.I.

2. *L. P. Sikkens, te Hindeloopen (Friesland), Lid der Vereeniging tot bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Geschilderde Hindelooper meubels enz, ook in
miniatuur. I. I.

3. *Neeltje Lettinga te Berlikum. (Friesland), Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Poppenmeubels in kerfsnede en andere hout-
artikelen in kerfsnede. I. I.

4. *P. Gerberzon, te Leeuwarden, Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Hindelooper meubels en gebruiksvoorwerpen
in miniatuur. I. I.

5. *Huttinga te Hindeloopen (Friesland), Lid der Vereeniging tot Bevordering van Friesche Kunstnijverheid.*

Geschilderde Hindelooper meubels, ook in
miniatuur. I. I.

6. *Kunsthandel Wed. G. Dorens & Zoon, Rokin 56, Amsterdam.*

Beeldjes in hout en ivoor, ontworpen door
J. van der Hoef.

In de gang tusschen D.D. en K.K.

7. *Oscar Haberer, Anna Vondelstraat 17, Amsterdam.*

Twee paneelen, inlegwerk in hout. H. H.

8. *J. C. Altorf, Beeldhouwer, 's Gravensandelaan 14, 's Gravenhage.*

Beeldhouwwerken in ivoor, hoorn en hout.
bij E. E.

9. *H. Ellens, Noordwolde, Friesland.*

Fijn mandenwerk gevlochten van wilgenhout.
C.C.

10. *Gerard P. D. Bourgonjon, Ceintuurbaan 153, Amsterdam.*

Kleinoodiankistje.

In de gang tusschen D.D. en K.K.

11. *G. Lichtermoet & Zoon, Rotterdam. Opgericht 1865. Fabriek ter bereiding van Plantenhaar voor Borstels en Bezems, als:*

Mexicaansche Fibre, Piassava (Bahia, Afrika, Para) Palmyrah of Bassine, Scraps, Cocos, Chien-dent enz. Uitvoerig omschreven in Catalogus aan den stand verkrijgbaar. N.

12. *T. A. J. van der Meer, Ceintuurbaan 189 Amsterdam.*

Beeldhouwwerken. Houtsnijwerk. Modellen. Ontwerpen in alle materialen. Punteer-Machine (Eigen vinding.) N.

Zie voorts ook kl. 97, No. 3 en Gr. XVIII kl. 115 No. 22 en de Koloniale Inzendingen Nos. 14, A en II (Afd. IV), 64—67 (Afd. XI en XIII), 71 (Afd. XII), 111, 112, 120, 134, 138 en 139 (Afd. XIV).

KLASSE 99.

CAOUTCHOUC- EN GUTTA PERCHA-
BEWERKING, REIS- EN KAMPEER-BEHOEFTEN.

Zie Gr. XIV kl. 87 No. 8 en de Koloniale Inzending No. 113 (Afd. XIV).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1800 S. LARAMIE AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

DATE ACQUIRED: 1971
BY: [illegible]

CLASS NO. [illegible]

CALL NO. [illegible]

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1800 S. LARAMIE AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

DATE ACQUIRED: 1971
BY: [illegible]

CLASS NO. [illegible]

CALL NO. [illegible]

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1800 S. LARAMIE AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

GROEP XVI.

MAATSCH. HUISHOUDKUNDE.

KLASSE 101.

OPLEIDING VAN LEERJONGENS EN -MEISJES.
BESCHERMING VAN ARBEIDENDE KINDEREN.

1. *Gebr. Stork & Co., Machinefabriek, Hengelo.*

Instellingen in het belang van het personeel, t.w. vertegenwoordiging van het personeel; winst-aandeel; commanditaire deelneming; onderwijs; fondsen voor ziekte, invaliditeit, ouderdom, weduwen en weezen; spaarkassen; ontspanning; verenigingsbouw; badinrichting; officieel orgaan.

O.O.

(Behoort ook onder kl. 102 en 106 tot en met 110).

KLASSE 102.

ARBEIDSCONTRACT. DEELEN IN DE WINST.
BEROEPSSYNDICATEN.

Zie kl. 101 No. 1 en Gr. XVII, kl. III No. 2.

KLASSE 103.

GROOTE EN KLEINE NIJVERHEID.

1. *Kaart aangevende de verspreiding der Nijverheid in Nederland.*

Afdeeling Handel van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, 's Gravenhage. B.

2. *Graphische voorstelling van de ontwikkeling van de organisatie van den Middenstand in Nederland.*
B.

Nederlandsche Bond van Vereenigingen van den Handeldrijvenden en Industrieelen Middenstand, Utrecht.

Zie oob de inzendingen opgenomen onder Gr. XIX, kl. 116.

KLASSE 105.

LANDBOUW OP GROOTE EN OP KLEINE
SCHAAL. LANDBOUWSYNDICATEN.

1. *Inzendingen van de Koninklijke Nederlandsche Landbouw Vereeniging te 's Gravenhage.*

F.

Het vereenigingsleven op het gebied van den land-, tuinen- en boschbouw is in Nederland zeer ontwikkeld. Er is bijna geen land-, tuin of boschbouwer van eenige beteekenis, die niet bij deze of gene vereeniging is aangesloten. De vereenigingen zijn in hoofdzaak in drie groepen te verdeelen.

Groep I, vereenigingen die zich met een der bedrijven meer in het algemeen bezighouden;

Groep II, vereenigingen, die zich met een speciaal gedeelte dier bedrijven bezighouden;

Groep III, Coöperatieve vereenigingen.

In ieder dier groepen kan men dan verder nationale, provinciale en locale vereenigingen onderscheiden.

Omtrent den stand van het vereenigingsleven in 1908 (en ten deele 1909) kan het volgende medegedeeld worden.

Tot Groep 1 behooren 4 nationale vereenigingen, namelijk:

Het Nederlandsch Landbouw-Comité te 's-Gravenhage met 32 aangesloten nationale, provinciale en locale vereenigingen. Deze vereeniging beweegt zich voornamelijk op sociaal-oeconomisch terrein.

De Koninklijke Nederlandsche Landbouwvereeniging te 's Gravenhage, met 20 aangesloten nationale en provin-

ciale vereenigingen. Zij houdt zich bezig met het landbouwtentoonstellingswezen en algemeene landbouwbelangen van technischen aard.

De Nederlandsche Tuinbouwraad te 's Gravenhage, met 64 aangesloten nationale en locale tuinbouwvereenigingen.

Deze vereeniging behartigt alle belangen, zoowel technische als sociaal-oeconomische, op tuinbouwgebied.

De Nederlandsche Heidemaatschappij met 31 afdeelingen en eene Hoofdafdeeling voor Zoetwatervisscherij met 74 afdeelingen. Deze vereeniging beweegt zich op het gebied van de Heideontginning, Boschbouw, Grondverbetering en Zoetwatervisscherij.

Tot groep I behooren verder:

12 Provinciale Landbouwmaatschappijen en Genootschappen.

9 Provinciale Katholieke en Christelijke Boerenbonden, welke zich tot den Nederlandsche Boerenbond te Utrecht vereenigd hebben.

Ongeveer 550 dorpslandbouwvereenigingen. Een groot deel dezer vereenigingen had echter met evenveel recht medegeteld kunnen worden onder de coöperatieve aan- en verkoopsvereenigingen.

De belangrijkste, tot groep II behoorende vereenigingen zijn:

Vereeniging „Het Nederlandsch Paardenstamboek” te Amsterdam met 5 provinciale afdeelingen.

Vereeniging tot Bevordering der Paardenfokkerij in Nederland te 's-Gravenhage.

Vereeniging „Het Nederlandsch Rundveestamboek” te 's-Gravenhage, met 10 provinciale afdeelingen.

Vereeniging „Het Friesch Rundveestamboek” te Leeuwarden.

De Algemeene Nederlandsche Zuivelbond te 's-Gravenhage, met 5 provinciale Bonden van Cooperatieve Zuivelfabrieken, te samen met 380 aangesloten fabrieken.

Nederlandsche Melkhygiënische Vereeniging te Amsterdam, met 72 aangesloten melkinrichtingen.

De Vereeniging van Zuivelfabrikanten in Nederland te Gouda, met 56 aangesloten fabrieken.

F.

De Vereeniging tot Bevordering der Pluimveehouderij en tamme konijnenteelt in Nederland te 's-Gravenhage, met 336 onder-afdeelingen.

De Vereeniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland te Utrecht met 62 afdeelingen.

Tot groep III behooren in de eerste plaats:

De Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank te Utrecht met 290 aangesloten banken.

De Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven met 263 aangesloten banken.

De Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Alkmaar met 31 aangesloten banken.

Het Centraal Bureau uit het Nederlandsch Landbouw-Comité voor het aanschaffen van landbouwbenoodigheden voor geheel Nederland.

1. Graphisch overzicht van de ontwikkeling van het vereenigingsleven op het gebied van den landbouw. Aantal landbouw-bedrijven in 1904 182.566 met 99.290 eigenaars en 83.276 pachters.

Jaar	Aantal vereenigingen of afdeelingen	aantal leden
1905	1088	100.328
1906	1184	109.885
1907	1225	117.184
1908	1277	123.281
1909	1314	129.166

2. Graphisch overzicht van den cooperatieven aankoop van meststoffen, voederartikelen, zaaizaden en andere artikelen in Nederland in 1903 en 1907, aangegeven in guldens.

	1904	1907
Meststoffen	6.132.081	9.335.911
Voederartikelen	5.422.870	8.671.087
Zaaizaden	175.157	203.622
Andere artikelen	151.612	390.951
Totaal	11.881.720	18.601.571

3. Grafisch overzicht van de ontwikkeling van het Landbouwkrediet.

F,

UTRECHT.

Jaar.	Aantal.	Totaal der spaargelden bij het begin des jaars.	Bijgestorte spaargelden.	Opgevraagde spaargelden.	Aantal voorschotboekjes.	Totaal der voorschotten bij het begin des jaars.	Nieuwe voorschotten.	Terugbetaalde voorschotten.
1903	78	1.004.488	1.467.283	939.193	1.824	600.557	834.314	394.745
1904	129	1.538.325	2.977.754	1.725.001	3.185	1.060.484	1311.271	676.577
1905	169	2.771.742	4.482.263	3.047.852	4.672	1.609.917	1733.091	1.069.213
1906	208	4.265.793	5.617.434	4.153.671	6.243	2.181.017	2505.471	1.382.764
1007	234	5.739.131	6.933.932	5.454.731	8.296	3.374.504	3722.584	2.134.055
1908	267	7.082.538	9.687.254	6.475.811	8.929	4.781.154	3547.128	2.696.026

EINDHOVEN.

1903	80	1.037.881	1.141.216	514.981	1.446	364.277	424.750	154.220
1904	104	1.755.141	1.603.739	955.494	2.207	694.215	586.227	295.507
1905	132	2.415.663	2.126.837	1.313.416	3.037	982.051	874.782	412.567
1906	190	3.293.614	2.548.478	1.640.700	3.874	1.706.646	1047.577	413.567
1907	216	5.661.994	4.368.361	3.100.233	6.421	3.121.446	2014.365	722.183
1908	237	7.069.767	5.022.011	3.590.593	7.708	4.516.046	1844.210	1.016.580

ALKMAAR.

1908	31	1.816	3.718	818.471	—	493.005	410.504	397.256
------	----	-------	-------	---------	---	---------	---------	---------

F.

4. Overzicht van de ontwikkeling der georganiseerde Cooperatieve Zuivelbereiding.

Aantal bij den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond, 's-Gravenhage, aangesloten fabrieken en de door die fabrieken verwerkte melk.

	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
Friesland	52	56	64	65	65	65	68	76	78
Zuid-Nederland	140	142	146	149	150	155	151	147	217
Gelderl.-Overijssel	25	26	28	35	37	38	39	39	43
Noord-Brabant	130	131	130	122	120	116	109	109	—
Drenthe	33	39	40	42	41	47	45	38	21
Groningen	27	27	27	23	22	24	24	21	21
Totaal	407	421	435	436	435	445	433	430	380

Verwerkte melk in millioen K.G.

	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
Friesland	180	197	243	281	268	277	315	361	381
Zuid-Nederland	51	62	53	56	58	69	78	88	136
Gelderland-Overijssel	44	53	56	70	72	78	97	113	130
Noord-Brabant	42	48	48	46	54	61	52	52	—
Drente	32	40	43	47	46	48	55	69	47
Groningen	17	21	24	22	23	25	29	36	35
Totaal	366	411	467	522	521	558	626	719	729

Zie verder ook Groep VIII, klasse 43, No. 1.

REGELING VAN DEN ARBEID, DE GEZONDHEID
EN DE VEILIGHEID DER ARBEIDERS.

1. *Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek, Delft.*

Tableaux.

(Behoort ook onder kl. 108 en 109).

2. *Coöperatieve Vereeniging Centraal Beheer, Singel 130, Amsterdam.*

Deze vereeniging is een vereeniging van werkgevers tot het onderling dragen van bedrijfsrisico, voornamelijk voor bedrijfsongevallen.

De leden van deze coöperatieve vereeniging zijn de Vereenigingen: Centrale Werkgevers Risico-Bank. „Wet-Risico”. „De Tuinbouw-Onderlinge”. Directie: Mr. H. P. L. C. DE KRUIFF JR. President-Direct., J. PH. HOLTZSCHUE, Direct., F. E. POSTHUMA Directeur.

Grafische voorstellingen, afbeeldingen, drukwerken, enz. betreffende de inrichting en ontwikkeling der Vereeniging.

3. *Veiligheidsmuseum, Groenburgwal 44, Amsterdam.*

Vitrine met fotografieën van op het museum tentoongestelde veiligheidsinrichtingen.

Tentoonstelling van Higiëne en Demografie, Madrid 1898, Eere-diploma; Parijs 1900, Gouden Medaille; St. Louis 1904, Gouden Medaille.

4. *H. A. van IJsselsteijn, Directeur-Generaal van den Arbeid, te 's Gravenhage.*

Overzicht van de wetgeving op de arbeidersbescherming en de arbeidersverzekering in Neder-

O.O.

land, benevens graphische voorstellingen op deze onderwerpen betrekking hebbende.

Voorwerpen door Nederlandsche fabrieken vervaardigd met gebruikmaking van loodvrij vernis.

Zie verder ook kl. 101, No. 1 en Gr. XVII, kl. III, No. 1.

KLASSE 107.

WERKMANSWONINGEN.

1. *Rijks-Woning-College, den Haag.*

Afbeeldingen van Arbeiderswoningen, met Rijks-hulp gebouwd.

Zie verder ook kl. 101, No. 1.

KLASSE 108.

INSTELLINGEN VAN VOORZIENIGHEID.

1. *Mr. L. B. J. van Oppen, Gemeente-Secretaris en lid van het bestuur der Gemeente-Spaarbank te Maastricht.*

Het Maastrichtsche Schoolspaarstelsel.

2. *De Spaarbank te Rotterdam.*

Spaarwijzen en spaarvormen der Instelling. Overzicht van het bedrijf, en van de verkregen resultaten. Spaarbank-bibliographie.

Milaan Grand Prix, twee Gouden Medailles en twee Eere-Diploma's.

3. *Henri Boers, Toussaintkade 63, den Haag.*

O.O.

Statistisch Overzicht van het Levensverzekeringsbedrijf in Nederland.

4. *Nederlandsche Lloyd. 248 Heerengracht, Amsterdam.
45 Rue de l'Ecuyer, Bruxelles.*

Graphische Voorstellingen en Lichtbeelden, betrekking hebbende op de Inbraakverzekering.

5. *Rijks Postspaarbank.*

Twee graphische voorstellingen van de ontwikkeling der Bank van haar opening (1 April 1881) tot 31 December 1909.

Een beknopte beschrijving van den dienst der Bank, bevattende o.m. belangrijke cijferstatistieken (in het Fransch).

Zie verder ook Gr. IX kl. 49 en 50, Nos. 4; Gr. XVI, kl. 101 No. 1, kl. 106 No. 1 en Gr. XVII kl. 111, No. 2 en de Koloniale Inzending No. 19 (Afd. V).

KLASSE 109.

INSTELLINGEN TOT VERSTANDELIJKE EN
ZEDELIJKE ONTWIKKELING VAN
DEN WERKMAN.

1. *Volksbond tegen Drankmisbruik. Centraal Bureau:
Utrecht.*

Kaarten, Platen, Foto's enz. betreffende den aard en het streven van den Bond.

22000 Leden. — 125 Afdeelingen. Contributie ten minste 50 cent.

- O.O. 2. „*Sobrietas*”, *Federatie van R. K. Dioc. Bonden, tot bestrijding van het alcoholisme en tot bevordering der Christelijke matigheid, Maastricht.*

Brochures betreffende Drankbestrijding.

Zie verder ook kl. 101, No. 1, kl. 106, No. 1 en Gr. XVII, kl. 111, No. 2.

KLASSE 110.

OPENBAAR EN PARTICULIER INITIATIEF TEN OPZICHTE VAN HET BURGERWELZIJN.

1. *Vereeniging van Nederlandsche Arbeidsbeurzen.*
(secretariaat: 26 Nieuwe Schoolstraat, 's Gravenhage)

In beeld gebrachte voorstellingen van de ontwikkeling der Arbeidsbeurzen in Nederland. Statistieken, Gedrukten, Fotografiën, Plattegronden.

Zie verder ook kl. 101, No. 1 en Gr. XVII, kl. 111, No. 2, en de inzending van het Algemeen Nederlandsch Verbond.

GEZONDHEIDSLEER.
WELDADIGHEID.

KLASSE III.

GEZONDHEIDSLEER.

1. *Gemeente Amsterdam.*

Grafische Voorstellingen, Tabellen, Fotografieën, en Brochures betreffende bevolking, hygiëne, morbiditeit, straatreiniging, slachthuisexploitatie, armenzorg, Bank van Leening, vakonderwijs, sociale verzekeringen en pensioenen, bewerkt door het Bureau van Statistiek, den Gezondheidsdienst, de Stadsreiniging, de Veemarkt en het abattoir, het Burgerlijk Armbestuur, de Bank van Leening en het Arbeidsbureau.

(Behoort ook onder Gr. I, kl. 6, Gr. XVI, kl. 106 en Gr. XVII, kl. 112.)

2. *Mr. H. W. Methorst, Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek, den Haag, Rijnstraat 28.*

Grafieken betreffende: 1e geboorte en algemeene sterfte; 2e sterfte aan besmettelijke ziekten; 3e sterfte aan tuberculose; 4e sterfte van kinderen beneden één jaar; 5e rijksinkomsten; 6e werkstakingen en uitsluitingen; 7e spaar- en leenbanken; 8e alcoholverbruik in Nederland en naburige landen. A. O.

(Behoort ook onder Gr. XVI, kl. 102, 108, 109 en 110).

3. *Centrale Gezondheidsraad.*

a. Inrichting voor het gezondheidsonderzoek voor uit zee aankomende schepen, voor afzondering van zieke en verdachte schepelingen en voor ontsmetting, aan den Maasmond;

b. Teekeningen, beschrijving, enz. van de Rijksproefinrichting voor biologische reiniging van afvalwater te Tilburg en van de biologische reinigingsinrichting van het Algemeen Provinciaal, Stads- en Academische Ziekenhuis te Groningen.
O.O.

KLASSE 112.

WELDADIGHEID.

(Een overzicht van het armwezen in Nederland — zie hierna onder 1° — is afzonderlijk verkrijgbaar).

I. ALGEMEENHEDEN.

1. *Jhr. Mr. H. Smissaert, Balistraat 89, Den Haag.*
„Overzicht van het Nederlandsch Armwezen”
(boekdeel).
O.O.

II. BESCHERMING VAN EN BIJSTAND AAN KINDEREN.

(Een overzicht van het stelsel en de werking der Nederlandsche Kinderwetten wordt als bijlage van den catalogus uitgegeven en is afzonderlijk verkrijgbaar).

De in deze afdeeling tentoongestelde inzendingen behooren ook onder Gr. I, kl. 1. V.V.

BESTUUR
VAN HET RIJKSTUCHT- EN OPVOEDINGSWEZEN.

Opperbeheer:

Z.Ex. Mr. A. P. L. NELISSEN, Minister van Justitie.
Mr. A. D. W. DE VRIES, Secretaris-Generaal.

Afdeeling aan het Departement.

Directeur-Generaal: Mr. H. C. DRESSELHUYS.
Referendaris: Mr. J. P. DE MEIJERE.

Inspecteur: Mr. L. J. M. BASQUIN.

Directeuren en Directrices der
Rijksgestichten.

Tuchtschool te Ginneken: de Heer P. SCHOLTEN
" " Haren: de Heer J. A. BIENTJES, a. i.
" " Nijmegen: de Heer B. TH. G. TANGELDER
" " Velsen: de Heer J. VISSER.
" (voor Meisjes) te Montfoort: Mej. CHR. J.
VAN HEEMSKERCK.

Rijksopvoedingsgesticht te:

Alkmaar: de Heer J. KLOOTSEMA
Avereest: de Heer J. C. DUBURG
Doetinchem: de Heer G. VAN BREDA KOLFF, a. i.
(voor Meisjes) te Zeist: Mej. J. J. G. E. SNETHLAGE.

PARTICULIERE INRICHTINGEN VOOR
 „REGEERINGSKINDEREN”
 DEELNEMENDE AAN DE TENTOONSTELLING.

Doorgangshuizen te Apeldoorn en Epe van het Hoofdbestuur der Vereeniging tot steun van Verwaarloosden en Gevallenen te Amsterdam.

President: Mr. G. KIRBERGER.

Gesticht te Nederweert der St. Aloysiusstichting te Amsterdam.

President: de Zeer Eerw. Heer B. J. SCHRANDT

Rector: de Zeer Eerw. Heer L. TINDEMANS

Overste: de Eerw. Broeder THEODORUS.

Christelyk Opvoedingsgesticht „Hoenderloo,” gemeente Apeldoorn.

President van het Bestuur: Dr. L. HELDRING.

Directeur-Secretaris: de Heer M. VAN WIJHE Ezn.

Gesticht der Diocesane Vereeniging voor Kinderbescherming in het Bisdom Breda te Breda.

President: de Heer C. L. A. M. VAN GILS

Overste: de Eerw. Broeder PASCHALIS.

Huis van Barmhartigheid te Maastricht.

Directeur: de Zeer Eerw. Heer C. J. HILLEN

Overste: de Eerw. Moeder AMBROSINE.

Gesticht van den Heiligen Vincentius à Paulo te Maastricht.

Directeur: de Zeer Eerw. Heer C. J. HILLEN

Overste: de Eerwaarde Moeder IGNACE.

Gesticht te Ermelo der Vereeniging tot opvoeding en verpleging van idioten en achterlijke kinderen te Utrecht.

President: Ds. P. C. KOSTER

Directeur: de Heer F. KORTLANG.

Heldring Gestichten te Zetten.

V.V.

President-Directeur: Dr. H. PIERSON

Directrice van Bethel: Mej. E. S. VAN GHEEL GILDE-
MEESTER

Directrice van Steenbeek: Mej. M. BLIEK

” van Talitha Kumi: Mej. M. DE BOOIJ

” van het Magdalenahuis: Mej. A. I. DUDOK
VAN HEEL.

VOORWERPEN
DOOR DE VERSCHILLENDE GESTICHTEN
TENTOONGESTELD.

2. *Tuichtschool voor Jongens te Ginniken.*

Voorwerpen in hout, karton en klei, door verpleegden vervaardigd; figuurzaag- en houtsnijwerk; teekeningen; schoolwerk; leerplan van het onderwijs; graphische voorstelling betreffende de ontwikkeling der verpleegden; modellen van werkzaal en schoolvertrek, op verkleinde schaal; fotografieën.

3. *Tuichtschool voor Jongens te Haren.*

Voorwerpen in hout, karton en klei, door verpleegden vervaardigd; teekeningen; schoolwerk; dagverdeling; artikelen, betrekking hebbende op de materiele verzorging; modellen van chambrettes met waschgelegenheid, op verkleinde schaal; fotografieën.

4. *Tuichtschool voor Jongens te Nijmegen.*

Voorwerpen in hout, karton en klei, door verpleegden vervaardigd; figuurzaag- en houtsnijwerk; teekeningen; schoolwerk; graphische voorstelling van de bij het onderwijs verkregen resultaten en van het gedrag der verpleegden sedert het verlaten der inrichting; model van afzonderingsvertrekken met tuintjes, op verkleinde schaal; fotografieën.

V.V. 5. *Tuchtschool voor Jongens te Velsen.*

Voorwerpen in hout en carton, door verpleegden vervaardigd; figuurzaag- en houtsnijwerk; teekeningen, leermiddelen bij het onderwijs; schoolwerk; voorwerpen ten behoeve van den kerkdienst en de godsdienstige verzorging; verschillende spellen; model der tuchtschool op $\frac{1}{25}$ der ware grootte; fotografieën, statistisch overzicht.

6. *Tuchtschool voor Meisjes te Montfoort.*

Vrouwelijke handwerken; voorwerpen in karton en klei, door verpleegden vervaardigd; schoolwerk; modellen van kleding der verpleegden; fotografieën.

7. *Rijksopvoedingsgesticht voor Jongens te Alkmaar.*

(Observatiegesticht en inrichting voor achterlijken).

Aanschouwelijke voorstelling van het systeem van observatie; voorwerpen, betrekking hebbend op het onderwijs en het vakonderricht aan achterlijken; fotografieën.

8. *Rijksopvoedingsgesticht voor Jongens te Avereest.*
(Leeftijdsgrens van opname, als regel tot 14 jaar).

Voorwerpen, door de verpleegden op de werkplaatsen vervaardigd; artikelen, betrekking hebbend op het practisch en theoretisch onderricht in landtuin- en boschbouw; teekeningen; voorwerpen van huisvljijt, door verpleegden vervaardigd; verschillende spellen; model der inrichting op $\frac{1}{25}$ der ware grootte; graphische voorstellingen betreffende schoolontwikkeling bij opname en ontslag en de verkregen opvoedkundige resultaten; fotografieën.

9. *Rijksopvoedingsgesticht voor Jongens te Doetinchem.*
(Voor verpleegden boven 14 jaar).

Voorwerpen, door verpleegden op de werkplaatsen, in het bijzonder op de drukkerij en binderij, vervaardigd; fotografieën.

10. *Rijksopvoedingsgesticht voor Meisjes te Zeist.*

Vrouwelijke handwerken; kledingstukken, door verpleegden vervaardigd; schoolwerk; voorwerpen van huisvlijt (mandenwerk); artikelen, betrekking hebbende op de voeding der verpleegden; modellen van kleding voor beambten en verpleegden; fotografieën.

11. *Doorgangshuizen „Boschzicht” en „NieuwVeldzicht” te Apeldoorn en „Beekzicht” te Epe van de Vereeniging tot steun van verwaarloosden en gevallenen, hoofdzetel te Amsterdam.*

Werkstukken in hout en karton; vrouwelijke handwerken, vervaardigd door kinderen, slechts korten tijd in de doorgangshuizen verblijvend; statistische gegevens; fotografieën.

12. *St. Vincentiushuis „Stokershorst” te Nederweert der St. Aloysiusstichting te Amsterdam.*

Schoolwerk; leergangen voor het ambachts- onderwijs; werkstukken; teekeningen; voorwerpen ten dienste van het theoretisch en practisch land- en tuinbouwonderricht; leerplan; artikelen, de materiele verzorging betreffende; platen voor godsdienstonderwijs; graphische voorstellingen omtrent de resultaten van onderwijs en opvoeding; fotografieën.

13. *Christelijk Opvoedingsgesticht „Hoenderloo”, te Hoenderloo, Gemeente Apeldoorn.*

Schoolwerk; teekeningen; voorwerpen van huisvlijt, in hout en karton; werkstukken in vak- arbeid vervaardigd; artikelen betreffende de materiele verpleging; statistische gegevens; terrein- kaart en plattegrond; fotografieën.

14. *St. Willibrordusgesticht der Diocesane Vereeniging voor kinderbescherming in het Bisdom-Breda te Breda.*

Schoolwerk; teekeningen; werkstukken; kleding; fotografieën..

15. *Huis van Barmhartigheid te Maastricht.*

Nuttige en fraaie handwerken; grafische voorstelling, betreffende de uitkomsten der opvoeding; stereoscoopplaten en fotografieën.

16. *Gesticht van den H. Vincentius à Paulo te Maastricht.*

Schoolwerk; teekeningen; nuttige en fraaie handwerken; voorwerpen van huisvuil; kledingstukken; fotografieën.

17. *Gesticht „Groot Emaus” te Ermelo, der Vereeniging tot opvoeding en verpleging van idioten en achterlijke kinderen te Utrecht.*

Leermiddelen; schoolwerk; teekeningen; voorwerpen in hout, karton, en klei; figuurzaag- en houtsnijwerk; vrouwelijke handwerken; vlechtwerk; kledingstukken; fotografieën.

18. *Heldringgestichten „Bethel”, „Steenbeek”, „Talitha Kumi” en het Magdalenahuis te Zetten.*

Schoolwerk; teekeningen; vlecht- en rijgwerk door kinderen beneden 6 jaar vervaardigd; Fröbelarbeid; werkstukken van achterlijke kinderen (matten); vrouwelijke handwerken; kledingstukken en modellen; statistiek betreffende de gewichtstoename van zuigelingen; fotografieën.

19. Van Regeeringswege genomen photographieën van 60 particuliere gestichten, waar „Regeerings-” of „voogdijkinderen” met Staatssubsidie worden verpleegd.

IV. BIJSTAND AAN KRANKZINNIGEN.

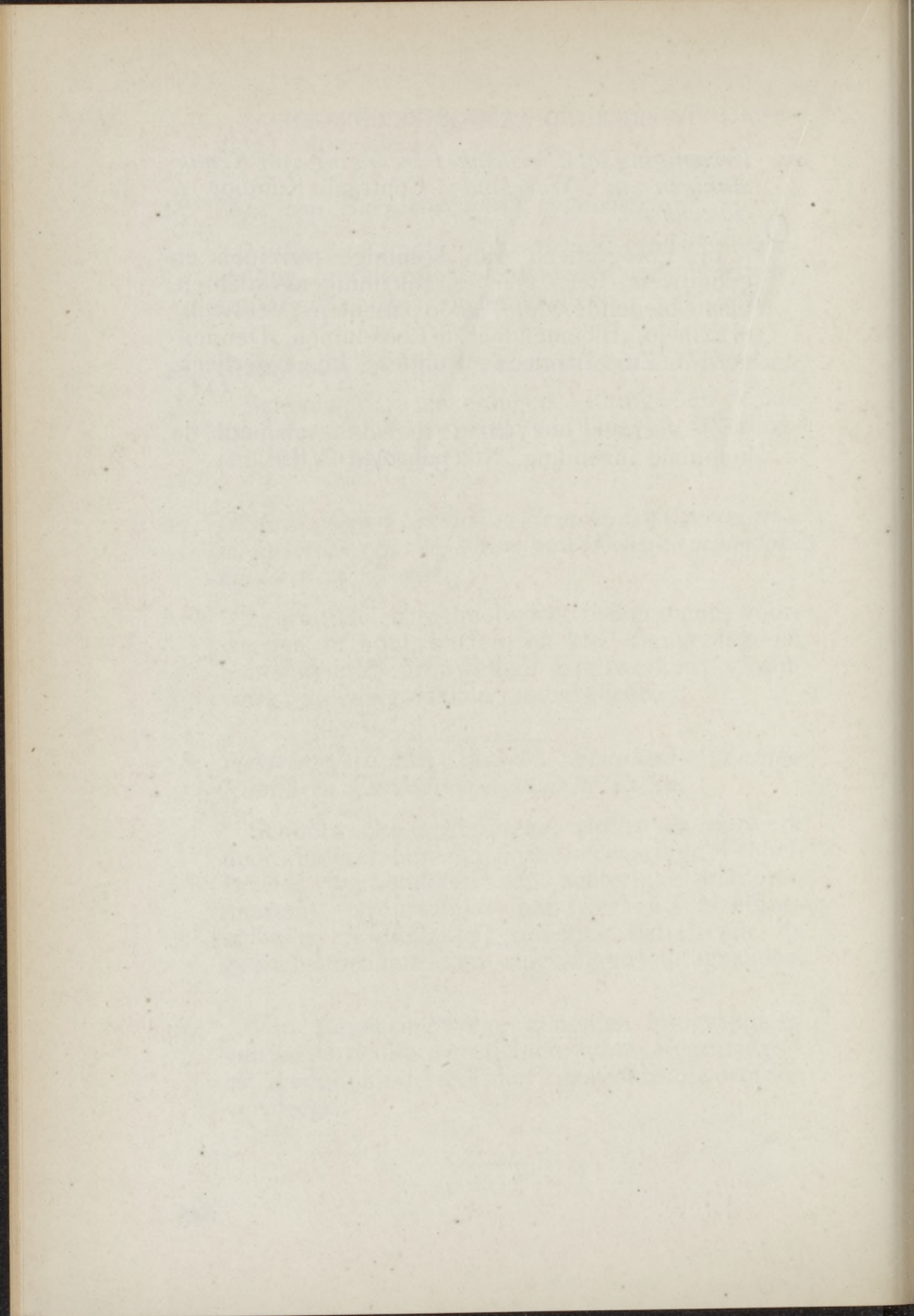
20. *Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen in Nederland*; Centraal Kantoor te Sassenheim.

14 Fotografieën van sommige terreinen en gebouwen der vier Krankzinnigengestichten, plaats biedende voor $\pm$ 2000 patienten, „Veldwijk” te Ermelo, „Bloemendaal” te Loosduinen, „Dennenoord” te Zuid-Laren en „Wolfheze” bij Oosterbeek.
O.O.

Zie verder ook kl. III, No. I. alsmede de koloniale inzending, No. 32, (Afd. VII.)

PRACTISCH ONDERWIJS
OECONOMISCHE INSTELLINGEN
EN
HANDENARBEID VOOR DE VROUW

KLASSE 114.

WETENSCHAPPEN, KUNSTEN, OECONOMISCHE
INSTELLINGEN, WELDADIGHEID.

1. *Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid, 's-Gravenhage, Jacob v. d. Doesstraat 68.*

Graphische voorstelling van den vrouwenarbeid in Nederland; idem van den Ned. vrouwenarbeid bij het onderwijs; idem van het aantal afgestudeerde vrouwen in Nederland en van de beroepen door haar uitgeoefend.

KLASSE 115,

HANDENARBEID.

1. *J. J. C. Baronesse van Haersolte, Arnhem, Utrechtsche weg 36.*

4 gebonden boeken.

(Behoort ook onder Gr. III, kl. 12).

2. *To Rotteveel, Plaats 6, 's-Gravenhage.*

Een boekband, beschilderd perkament.

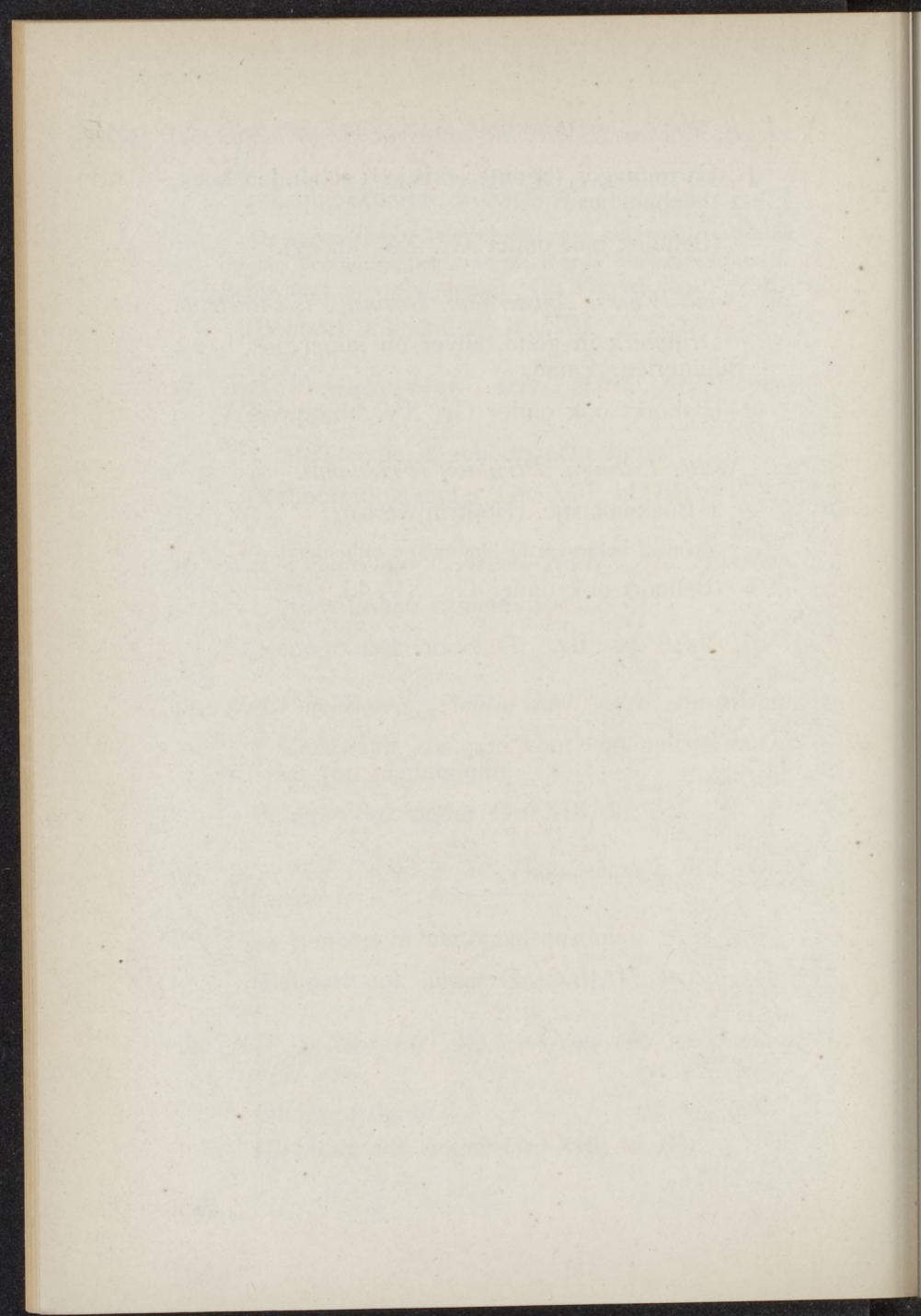
(Behoort ook onder Gr. III, kl. 12 en onder Gr. XII kl., 68).

- N.N. 3. *Helena Goude, fotografie, 's-Gravenhage Suezkade 168.*
4 Photographieën in lijst.
(Behoort ook onder Gr. III, kl. 13).
4. *G. van Doorn, Directrice der Industrieschool, Zutphen.*
Batiks (1 Kussen, 1 Pianoloooper).
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
5. *R. Steinbuch—Hekmeijer, Amersfoort, Korte Bergstraat 4.*
Batiks (3 canapé-kussens, 1 waaiërblad, 3 Binoletasschen, 1 bruin milieu de table, leeswijzers).
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
6. *H. G. van Oosterzee—de Hartog, Rijswijk (Z.-H.).*
Handweefwerk (1 kleedje, 1 tasch, 1 kussen).
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 80—83).
7. *L. H. Wildt, Amersfoort, v. Asch v. Wijckstraat.*
Handweefwerk (kinderschoentjes, kindermutsjes, gordijn voor muziekkastje, kleedje, smyrna-voetkussen).
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 80—83).
8. *N. van der Waarden, Villa Clarenzia, Spiëghellaan, Hilversum.*
Een geborduurd kussen.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).

9. *M. E. Beyers-de Graaff, Amsterd., Nassaukade 377.* N.N.
Batiks 1 canapékussen; 2 kaarsenkapjes, 3 lampen-
kappen; deurplaten, 1 vuurscherm, leestekens.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
10. *C. M. W. Harmsen, Amsterdam, Nassaukade 142.*
1 tafelkleed.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84.)
11. *F. G. Kreijenbroek, Zutten, Rijkshage 5a.*
1 theehoes (tea-cosy), 1 ooraanvatje, (tea-grip),
1 kleedje.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
12. *S. van de Weg, Nijmegen, Barbarossastraat 74.*
4 boekomslagen 3 opgemaakt, 1 onopgemaakt,
1 kussen onopgemaakt, 2 theehoezen (tea-cosies)
onopgemaakt, 3 dasjes, opgemaakt, 1 kleedje,
3 stel linnen boorden en manchetten, onopge-
maakt, 1 zijden taschje, 1 linnen taschje.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
13. *Koninklijke Nederlandsche Kantwerkschool, 's Gra-
venhage.* Directrice: L. W. v. D. MEULEN-NULLE.
Kantwerk. 1 shawl, 1 waaierblad, 1 zakdoek.
Bekroond met de Zilveren Medaille Tentoonstelling
te Deventer 1906. Bekroond met de Zilveren Medaille
van H. M. de Koningin-Moeder, Tentoonstelling te Amster-
dam 1908. Bekroond met de verguld zilveren Medaille
's Gravenhage 1910.
(Behoort onder Gr. XIII, kl. 84.)

- N.N. 14. *Nederlandsche Vrouwenvereniging „Arbeid Adelt”, Afd. 's-Gravenhage.*
1 Canapékussen, 2 Sachets.
Op verschillende Tentoonstellingen bekroond, laatstelijk op de Tentoonstelling van gekleurde borduurwerken te Parijs 1908, met een Medaille van Vermeil.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
15. *Ned. Vrouwenvereen. „Arbeid Adelt”, Afd. Baarn-Hilversum.*
1 tafelkleedje, 1 schoorsteenschutje.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
16. *Ned. Vrouwenver. „Arbeid Adelt”, Afd. Haarlem.*
1 groot linnen canapékussen.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 84).
17. *Ned. Vrouwenver. „Arbeid Adelt”, Afd. Amsterdam.*
1 Zeeuwsch costuum voor een meisje van ± 18 jaar (op mannequin).
Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 85).
18. *Alg. Ned. Vrouwenver. „Tesselschade”, Afd. 's-Gravenhage.*
24 poppen in nationaal costuum.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 85).
19. *N.V. „de Voorpost”, Mij. voor Naaiesters, Amsterdam, Singel 462.*
Ondergoederen.
(Behoort ook onder Gr. XIII, kl. 85).

20. *B. Eckhart, Scheveningen, Fred. Hendriklaan 261. N.N.*
Cartonnages, (bijouteriekistje, 1 gebonden boek,
2 theeblaadjes.)
(Behoort ook onder Gr. XV, kl. 92).
21. *Anna Wijers, Amsterdam, Roemer Visscherstr. 6.*
Drijfwerk in goud, zilver en koper.
Bijouteriën, Email.
(Behoort ook onder Gr. XV, kl. 94).
22. *Neeltje Lettinga, Berlikum (Friesland).*
1 Boekenkastje, (Houtsnijwerk).
17 maal bekroond in binnen- en buitenland.
(Behoort ook onder Gr. XV, kl. 98).
-

KOOPHANDEL. KOLONIËN.

KLASSE. 116.

KOOPHANDEL.

- I. *Informatiebureau, betimmerd in den vorm van een „Pursers Office” aan boord van een mailstoomschip.*

Afdeeling Handel van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, 's-Gravenhage.

Stoomvaart-maatsch. „Nederland”, Amsterdam.

Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.

Java-China-Japan Lijn, Amsterdam.

Nederl. Scheepsbouw-maatsch., Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij,
Amsterdam.

Adolph Boissevain & Co., Amsterdam.

Amsterdamsche Bank, Amsterdam.

H. G. Th. Crone, Amsterdam.

Cultuur-maatschappij der Vorstenlanden,
Amsterdam.

Van Eeghen & Co., Amsterdam.

Handelsvereniging „Amsterdam”, Amsterdam.

Van Heekeren & Co., Amsterdam.

Incassobank, Amsterdam.

Javasche Bosch-Exploitatie maatschappij,
Amsterdam.

Koloniale Bank, Amsterdam.

Labouchère, Oyens & Co's Bank, Amsterdam.

Lippman, Rosenthal & Co., Amsterdam.

Nederl.-Indische Handelsbank, Amsterdam.

Twentsche Bankvereniging, Amsterdam.

Wertheim & Gompertz, Amsterdam.

Commissie voor den Graanhandel, Amsterdam.

Vereeniging voor den Tabakshandel,
Amsterdam.

Vereeniging voor den Koffiehandel, Amsterdam.

B.

Brusse & Gransberg, Amsterdam.
H. Dentz, Amsterdam.
G. Harkema, Amsterdam.
Herschel Enthoven & Co., Amsterdam.
Pakhuismeesteren van de Thee, Amsterdam.
Holland-Amerika Lijn, Rotterdam.
Stoomvaart-maatsch. „Rotterdamsche Lloyd”,
Rotterdam.
Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw
„Fijenoord”, Rotterdam.
Importeursvereeniging, Rotterdam.
R. Mees & Zoonen, Rotterdam.
Rotterdamsche Bank.
Wambersie & Zn., Rotterdam.
Hudig & Veder, Rotterdam.
Gebr. Chabot, Rotterdam.
Jan Havelaar & Zn., Rotterdam.
Allan en Co., Rotterdam.
A. Knottenbelt & Co., Rotterdam.
Comité van Graanhandelaren, Rotterdam.
Bond van Nederl. Graan- en Zaad-importeurs,
Rotterdam.
Schöffler & Co., Rotterdam.
G. Duing & Zn., Rotterdam.
Kolff & Witkamp, Rotterdam.
Leonard Jacobson & Zn., Rotterdam.
Lukwel & Thiele, Rotterdam.
J. M. Laurillard, Rotterdam.
J. A. de Groot, Rotterdam.
P. P. R. v. Riemsdijk, Rotterdam.
P. Meerkamp v. Embden & Zn., Rotterdam.
Wm. H. Müller & Co., 's-Gravenhage.
Koninklijke Maatschappij „de Schelde”,
Vlissingen.
Stoomvaart-maatschappij „Zeeland”, Vlissingen.
C. J. van Houten & Zn., Weesp.
N. V. Internationale Cacaofabrieken, voorheen
J. & C. Blooker, Amsterdam.
F. Korff & Co., Amsterdam.
(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33).

2. *Zaalbetimmering van Surinaamsch hout met glazen overkapping in den vorm van de hal van een mailstoomschip.*
 A. Knottenbelt & Co., Rotterdam.
 Allan & Co., Rotterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33).
3. *Paneel voorstellende een deel van de haven van Rotterdam.*
 Holland-Amerika-lijn, Rotterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).
4. *Paneel voorstellende een deel van de haven van Rotterdam.*
 Stoomvaart-maatsch. „Rotterdamsche Lloyd”, Rotterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).
5. *Paneel voorstellende een deel van de haven van Amsterdam.*
 Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.
 Stoomvaart-maatsch. „Nederland”, Amsterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).
6. *Paneel voorstellende een scheepswerf te Amsterdam.*
 Nederl. Scheepsbouw-maatschappij, Amsterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).
7. *Paneel voorstellende een scheepswerf te Rotterdam.*
 Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord”, Rotterdam.
 (Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).
8. *Paneel, voorstellende de voornaamste Nederlandsche stoomvaartlijnen met passagiersvervoer.*
 Stoomvaart-maatsch. „Nederland”, Amsterdam.
 Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.

B.

Java-China-Japan Lijn, Amsterdam.
Holland-Amerika Lijn, Rotterdam.
Stoomvaart-maatsch. „Rotterdamsche Lloyd”,
Rotterdam.
Batavier-lijn, Rotterdam.
Stoomvaart-maatschappij „Zeeland”, Vlissingen.

9. *Plastische voorstelling, aangevende den aanvoer te Amsterdam van eenige belangrijke handelsartikelen in 1879 en 1909.*

Nederlandsche Handelmaatschappij, Amsterdam.
Adolph Boissevain & Co., Amsterdam.
Amsterdamsche Bank, Amsterdam.
H. G. Th. Crone, Amsterdam.
Cultuur-maatschappij der Vorstenlanden, Amsterdam.
Van Eeghen & Co., Amsterdam.
Handelsvereeniging „Amsterdam”, Amsterdam.
Van Heekeren & Co., Amsterdam.
Incassobank, Amsterdam.
Javasche Bosch-Exploitatie maatschappij, Amsterdam.
Koloniale Bank, Amsterdam.
Labouchère, Oyens & Co's Bank, Amsterdam.
Lippman, Rosenthal & Co., Amsterdam.
Nederl.-Indische Handelsbank, Amsterdam.
Twentsche Bankvereeniging, Amsterdam.
Wertheim & Gompertz, Amsterdam.
Commissie voor den Graanhandel, Amsterdam.
Vereeniging voor den Koffiehandel, Amsterdam.
Vereeniging voor den Tabakshandel,
Amsterdam.
Brusse & Gransberg, Amsterdam.
H. Dentz, Amsterdam.
G. Harkema, Amsterdam.
Herschel Enthoven & Co., Amsterdam.
Pakhuismeesteren van de Thee, Amsterdam.
Stoomvaart-maatschappij „Nederland”, Amsterdam.

Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.
Java-China-Japanlijn, Amsterdam.
Nederl. Scheepsbouw-maatschappij, Amsterdam.

B.

10. *Plastische voorstelling, aangevende den aanvoer te Rotterdam van eenige belangrijke handelsartikelen in 1879 en 1909.*

Importeursvereniging, Rotterdam.
R. Mees & Zoonen, Rotterdam.
Rotterdamsche Bank, Rotterdam.
Hudig & Veder, Rotterdam.
Wambersie & Zn., Rotterdam.
Gebr. Chabot, Rotterdam.
Jan Havelaar & Zn., Rotterdam.
Wm. H. Müller & Co., 's-Gravenhage.
Comité van Graanhandelaren, Rotterdam.
G. Duuring & Zn., Rotterdam.
Leonard Jacobson & Zn., Rotterdam.
Kolff & Witkamp, Rotterdam.
Schöffers & Co., Rotterdam.
J. A. de Groot, Rotterdam.
J. M. Laurillard, Rotterdam.
Lukwel & Tiele, Rotterdam.
P. Meerkamp v. Embden & Zn., Rotterdam.
R. P. R. van Riemsdijk, Rotterdam.
Holland-Amerika Lijn, Rotterdam.
Stoomvaart-maatsch. „Rotterdamsche Lloyd”,
Rotterdam.
Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw
„Fijenoord”, Rotterdam.

11. *Plastische voorstelling, aangevende de inklaring uit zee te Amsterdam in 1879 en 1909, alsmede de diepte van het Noordzeekanaal in die jaren en de kosten van aanleg en verbetering van dat kanaal en van het Merwedekanaal.*

Stoomvaart-maatsch. „Nederland”, Amsterdam.
Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.
Java-China-Japan Lijn, Amsterdam.

B.

Nederl. Scheepsbouwmaatsch., Amsterdam.
Nederlandsche Handelmaatschappij,
Amsterdam:
Adolph Boissevain & Co., Amsterdam.
Amsterdamsche Bank, Amsterdam.
H. G. Th. Crone, Amsterdam.
Cultuur-maatschappij der Vorstenlanden,
Amsterdam.
Van Eeghen & Co., Amsterdam.
Handelsvereeniging „Amsterdam”, Amsterdam.
Van Heekeren & Co., Amsterdam.
Incassobank, Amsterdam.
Javasche Bosch-Exploit. Maatsch., Amsterdam.
Koloniale Bank, Amsterdam.
Labouchère, Oyens & Co's Bank, Amsterdam.
Lippmann, Rosenthal & Co., Amsterdam.
Nederl.-Indische Handelsbank, Amsterdam.
Twentsche Bankvereeniging, Amsterdam.
Wertheim & Gompertz, Amsterdam.
Commissie voor den Graanhandel, Amsterdam.
Vereeniging voor den Koffiehandel, Amsterdam.
Vereeniging voor den Tabakshandel, Amsterdam.
Brusse en Gransberg, Amsterdam.
H. Dentz, Amsterdam.
G. Harkema, Amsterdam.
Herschel Enthoven & Co., Amsterdam.
Pakhuismeesteren van de Thee, Amsterdam.
(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).

12. *Plastische voorstelling, aangevende de inklaring uit zee te Rotterdam in 1879 en 1909, alsmede de diepte van den „Nieuwen Waterweg” in die jaren en de kosten van aanleg en verbetering van dien waterweg, benevens de kosten van verbetering van den Rijn tot de grens.*

Holland-Amerika Lijn, Rotterdam.
Stoomvaart-maatschappij „Rotterdamsche Lloyd”, Rotterdam.

Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw
„Fijenoord”, Rotterdam.

B.

Importeursvereniging, Rotterdam.

R. Mees & Zoonen, Rotterdam.

Rotterdamsche Bank, Rotterdam.

Hudig & Veder, Rotterdam.

Wambersie & Zn., Rotterdam.

Gebr. Chabot, Rotterdam.

Jan Havelaar & Zn., Rotterdam.

Wm. H. Müller & Co., 's-Gravenhage.

Comité van Graanhandelaren, Rotterdam.

G. Duuring & Zn., Rotterdam.

Leonard Jacobson & Zn., Rotterdam.

Kolff & Witkamp, Rotterdam.

Schöffer & Co., Rotterdam.

J. A. de Groot, Rotterdam.

J. A. Laurillard, Rotterdam.

Lukwel & Tiele, Rotterdam.

P. Meerkamp v. Embden & Zn., Rotterdam.

R. P. R. v. Riemsdijk, Rotterdam.

(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 29).

13. *Plastische voorstelling van den aanvoer van granen in Nederland in 1879, 1894 en 1909.*

Bond van Nederl. Graan- en Zaadimporteurs,
Rotterdam.

Comité van Graanhandelaren, Rotterdam.

Commissie voor den Graanhandel, Amsterdam.

14. *Plastische voorstelling van den aanvoer van ertsen in Nederland in 1879, 1891 en 1909.*

Wm. H. Müller & Co., 's-Gravenhage.

15. *Plastische en grafische voorstelling van den aanvoer van thee in Nederland in verschillende jaren.*

Pakhuismeesteren van de Thee, Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij, Amsterdam.

J. M. W. van Dusseldorp & Co., Amsterdam.

B.

H. G. Th. Crone, Amsterdam.
Tiedeman & Van Kerchem, Amsterdam.
A. Hendrichs & Co., Amsterdam.
W. Tengbergen & Co., Amsterdam.
Fraser & Suermond, Amsterdam.
Van Eeghen & Co., Amsterdam.
D. M. en C. Watering, Amsterdam.
Cultuur-maatschappij der Vorstenlanden,
Amsterdam.
Cultuur-maatschappij Goenoeng Boeleud,
Amsterdam.
Gebroeders Hartsen, Amsterdam.
Koloniale Bank, Amsterdam.
Kaupé & Wilde, Amsterdam.
J. de Ligt, Amsterdam.

16. *Plastische voorstelling van den aanvoer van tabak in Nederland in verschillende jaren.*

Vereeniging voor den Tabakshandel, Amsterdam.
Brusse & Gransberg, Amsterdam.
H. Dentz, Amsterdam.
G. Harkema, Amsterdam.
Herschel Enthoven & Co., Amsterdam.
J. A. de Groot, Rotterdam.
J. M. Laurillard, Rotterdam.
Lukwel & Tiele, Rotterdam.
P. Meerkamp van Embden & Zn., Rotterdam.
R. P. R. van Riemsdijk, Rotterdam.

17. *Plastische voorstelling van den aanvoer en de bewerking van cacao in Nederland in 1879 en 1909.*

J. C. Baan, Cacaofabriek „Alcmaria”, Alkmaar.
H. Ringers, Alkmaar.
Erven Casper Flick, Amsterdam.
Holl. Cacao- & Chocoladefabrieken voorheen
Bensdorp & Co., Amsterdam.

- N. V. Internationale Cacaofabrieken, voorheen
J. & C. Blooker, Amsterdam.
- Kon. Ned. Fabriek van Suikerwerken, Chocolade
en Likeuren voorheen De Bont & Leyten,
Amsterdam.
- F. Korff & Co., Amsterdam.
- Stoom Cacao-, Chocolade- en Suikerwerkfabriek
„Deli”, Amsterdam.
- Stoom Chocolade- en Cacaofabriek „Kwatta”,
Breda.
- Maatsch. tot Expl. van Rademaker's Cacao- en
Chocoladefabrieken, 's-Gravenhage.
- Cacao- en Chocoladefabriek Droste & Co.,
Haarlem.
- Cacao- en Chocoladefabriek „Union”, Haarlem.
- Koninklijke Nederl. Cacaofabriek, Helmond.
- W. Goedhuys, Hilversum.
- A. Francken & Co., Koog aan de Zaan.
- N. V. A. Driessen's Cacao- en Chocolade-
fabrieken, Rotterdam.
- N. V. de Eerste Rotterdamse Cacao- en
Chocolade-fabriek „Pax”, Rotterdam.
- C. J. van Houten & Zn., Weesp.
- N. V. Weesper Cacaofabriek „de Valk”,
(Bruine & Raadsheer), Weesp.
- Gebr. D. & M. Grootes, Westzaan.
- W. J. Boon & Co., Wormerveer.
- Cacao- en Chocoladefabriek v/h J. Pette Hzn.,
Wormerveer.
- Erve H. de Jong, Wormerveer.

18. *Plastische voorstelling van den aanvoer van koffie
in Nederland in 1879, 1889, 1899 en 1909.*

- Vereeniging voor den Koffiehandel, Am-
sterdam.
- Vereeniging voor den Goederenhandel, Rot-
terdam.

- B. 19. *Model van een mailstoomschip.*
Koninklijke Maatschappij „De Schelde”,
Vlissingen.
Koninklijke Hollandsche Lloyd, Amsterdam.
(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33).
20. *Model van een mailstoomschip.*
Holland-Amerika Lijn, Rotterdam.
(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33).
21. *Model van een stoomschip voor ertsvervoer.*
Wm. H. Müller & Co., 's-Gravenhage.
(Behoort ook onder Gr. VI, kl. 33).
22. *Geschriften betreffende het vreemdelingenverkeer
in Nederland.*
Centraal Bureau voor Vreemdelingenverkeer,
's-Gravenhage.
23. *Geschriften betreffende den handel tusschen Neder-
land en België.*
Nederlandsche Kamer van Koophandel, Brussel.
24. *Geschriften betreffende verschillende takken van
handel en nijverheid in Nederland.*
Afdeling Handel van het Ministerie van Land-
bouw, Nijverheid en Handel, 's-Gravenhage.
25. *Kaart aangevende de verspreiding der nijverheid
in Nederland.*
(Reeds vermeld in klasse 103 onder No. 1.)
Afdeling Handel van het Ministerie van Land-
bouw, Nijverheid en Handel, 's-Gravenhage.
Zie verder ook de inzendingen in Gr. XVI,
kl. 103.

KLASSE 117.
WIJZE VAN KOLONISATIE.

KLASSE 118.
KOLONIAAL MATERIEEL.

KLASSE 119.
BIJZONDERE VOORTBRENGSELS BESTEMD
TOT UITVOER NAAR DE KOLONIËN.

De tot deze klassen behorende inzendingen zijn behandeld in een afzonderlijk hoofdstuk, hetwelk hierna volgt.

GROEP XX.
LAND- EN ZEEMACHT.

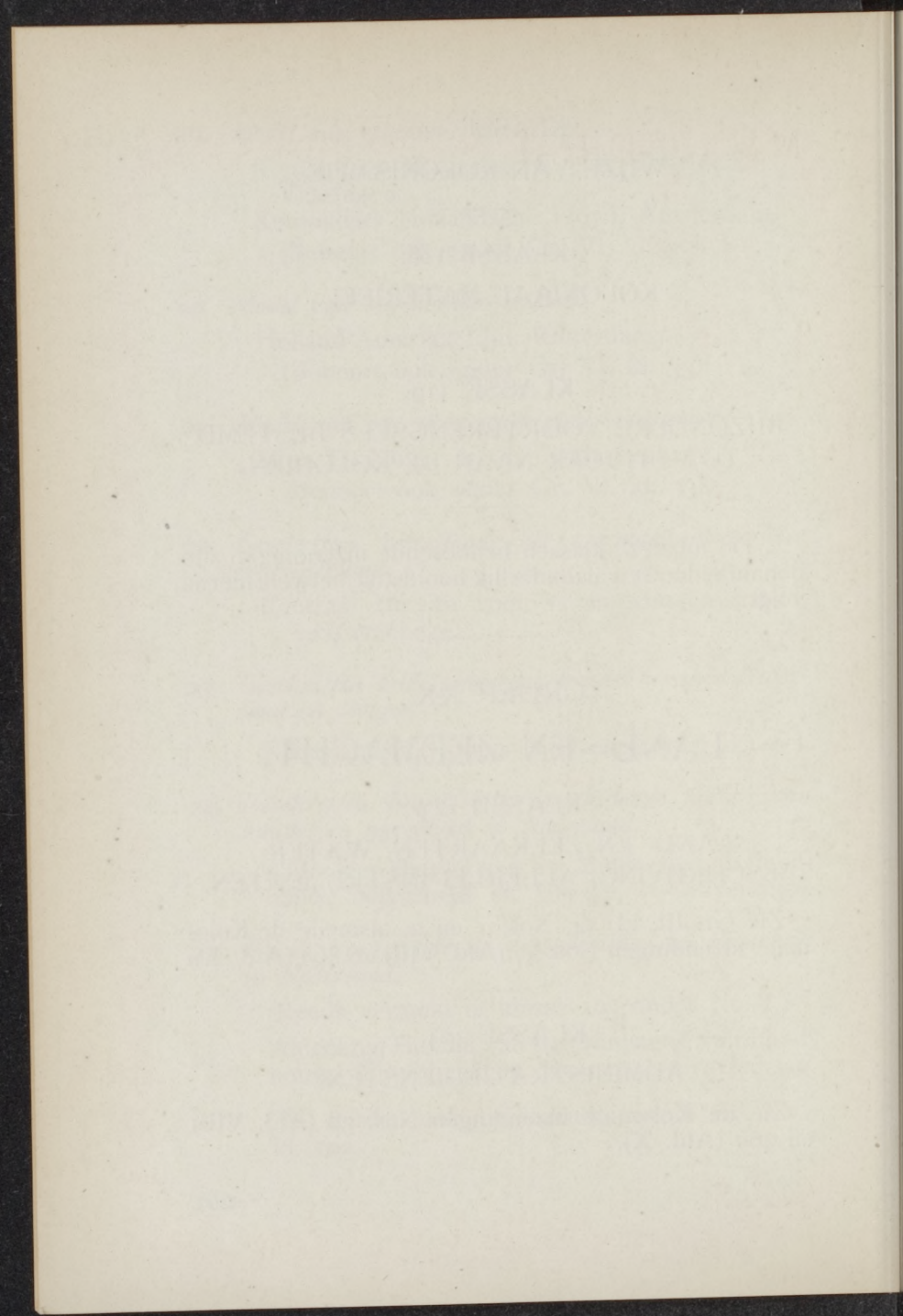
KLASSE 123.
LAND- EN ZEEKAARTEN, WATER-
BESCHRIJVING, ALLERLEI INSTRUMENTEN.

Zie Gr. III, kl. 14, Nos. 1 en 2, alsmede de Koloniale Inzendingen Nos. 37 (Afd. VIII) en 46a (Afd. X).

KLASSE 124.
ADMINISTRATIEDIENSTEN.

Zie de Koloniale Inzendingen Nos. 38 (Afd. VIII) en 46a (Afd. X).

MACHINE HAL.

MEMORANDUM

MACHINEHAL.

NEDERLANDSCHE AFDEELING.

In een land, dat geen ijzer en tot nu toe weinig steenkool voortbrengt, heeft de groot-industrie van machines zich niet op dezelfde wijze kunnen ontwikkelen als in de naburige landen, welke deze beide grondstoffen in overvloed voortbrengen.

Andere industrieën, welke reeds van ouds hier te lande bestonden, hebben den stoot gegeven tot het ontstaan van een machine-industrie, die zich in de laatste vijf-en-twintig jaren buitengewoon heeft ontwikkeld.

Men kan niet zeggen, dat niet reeds sedert lang hier stoommachines werden gebouwd; er zijn werkplaatsen, waar, zoodra dit middel van voortbrenging van arbeid een rol in de industrie begon te spelen, met de vervaardiging van stoomwerktuigen werd aangevangen, maar het heeft lang geduurd alvorens de machinefabricatie een groote uitbreiding heeft ondergaan en de beteekenis verkreeg, welke zij tegenwoordig heeft. Dit uitstel is de oorzaak geweest van veel moeilijkheden voor de ontwikkeling van deze industrie; de afnemers, gewoon hun machines uit het buitenland te betrekken, hadden geen groot vertrouwen in een industrie, die met minder ervaring dan in den vreemde, nog niet de noodige waarborgen scheen aan te bieden van uitstekende uitvoering. Zelfs toen de Nederlandsche industrie de bewijzen had geleverd, dat haar voortbrengselen die van het buitenland evenaarden, was het conservatisme oorzaak, dat nog geruimen tijd de voorkeur werd gegeven aan hetgeen uit den vreemde kwam. Met een bewonderenswaardige volharding hebben zij, die de overtuiging hadden, dat een Nederlandsche industrie reden van bestaan had, de moeilijkheden overwonnen, zij hebben zich niet laten ontmoedigen door teleurstellingen en hebben met moeite de plaats veroverd, die zij nu innemen.

De industrieën, die het aanzijn hebben gegeven aan de machine-industrie zijn hoofdzakelijk: de textielnijverheid, de scheeps-

bouw en het bedrijf van uitvoering van waterbouwkundige werken.

Toen de textielnijverheid zich als groot bedrijf begon te ontwikkelen, werd de behoefte gevoeld aan reparatiewerkplaatsen, welke soms door de fabriekseigenaren zelve werden opgericht. Deze werkplaatsen, oorspronkelijk van weinig beteekenis, zijn langzamerhand gaan werken voor de industrie in het algemeen. De ontwikkeling van de industrie op allerlei gebied, maar misschien meer nog de ontwikkeling van den landbouw, welke maakte, dat de oude watermolens door stoomtuigen werden vervangen en stoombemaling werd toegepast, waar vroeger de windbemaling zelfs niet bestond, hebben veel bijgedragen tot een gunstig resultaat. Maar ook de suikercultuur op Java, die groote installaties noodig maakte, welke vroeger in hoofdzaak door het buitenland werden geleverd, is de bron geworden van een grooten afzet.

De scheepsbouw heeft in een soortgelijke richting gewerkt. De werven van houten zeilschepen hier te lande hadden een goeden naam, maar noch het hout noch de zeilen hebben den strijd kunnen volhouden tegen ijzer en stoom. Op de groote werven werd de bouw van houten schepen vervangen door dien van ijzeren schepen en ook de zeilen hebben de plaats moeten ruimen aan den stoom, en ofschoon sommige werven hunne machines elders betrokken, waren er vele, die zelf werkplaatsen oprichtten, welke niet alleen in hun eigen behoeften voorzagen, maar ook werkten voor de industrie in het algemeen en vooral voor groote werken van publiek nut.

In een land van dijken en kanalen, dat voor een groot gedeelte ligt beneden de vloed van de zee en somtijds zelfs beneden de lage zeestanden, waar de vloed van groote rivieren stijgen ver boven het omliggende land, waar de bodem geaardheid oorzaak is, dat dikwijls diepe fundeeringen moeten worden gemaakt, is de uitvoering van waterbouwwerken altijd van groot belang geweest. Zoodra de machine in de plaats begon te treden van den handarbeid, heeft zij toepassing gevonden bij deze werken, en dit heeft aanleiding gegeven tot het oprichten van werkplaatsen, waarin de vervaardiging van baggerwerktuigen, heimachines enz. een groote mate van volmaaktheid heeft verkregen.

Vooral de groote werven van baggermachines hebben een

zeer grooten afzet gevonden, niet alleen in ons land zelf, maar over de geheele wereld.

Toen eenmaal de machine-industrie inheemsch was geworden heeft zij zich ook in andere richtingen ontwikkeld; de vervaardiging van toestellen, welke voor de stoommachines onontbeerlijk zijn, van gas- en oliemotoren, de toepassing van electriciteit hebben hier een vruchtbaren bodem gevonden, en vooral fabrieken voor vervaardiging van gas- en oliemotoren bestaan in grooten getale.

Door de bovengenoemde oorzaken heeft de machine-industrie hier te lande een eenigszins ander karakter dan in de omliggende landen, en ten einde een beeld te geven van die industrie in haar geheel, was het wenschelijk zooveel mogelijk alles te vereenigen, wat daartoe behoort. Om dit te bereiken, hebben de inzenders in de machine-galerij een vereeniging gevormd, welke zich ten doel heeft gesteld, om door de tentoonstelling een beeld te geven van de machine-industrie in Nederland in de meer uitgebreide beteekenis van het woord, en het bestuur van de tentoonstelling heeft de welwillendheid gehad, toe te staan, dat enkele voorwerpen daar geplaatst konden worden, aan welke anders allicht een andere plaats zoude zijn aangewezen.

Het doel, dat de vereeniging voor oogen had, is vrijwel bereikt; ofschoon een beperkt aantal fabrikanten hebben ingezonden, geeft de tentoonstelling in haar geheel toch een overzicht van wat in hoofdzaak hier te lande op dat gebied wordt vervaardigd; alleen de groote scheepswerven, die toch van zeer groot belang zijn voor de machine-industrie, hebben zich onthouden, en de scheepsbouw in de gewone beteekenis van het woord is alleen vertegenwoordigd door twee werven, die tot nu toe zich bepalen tot het bouwen van schepen van beperkte afmetingen.

Als type van een machine-fabriek, die haar ontstaan te danken heeft aan de textiel-nijverheid, kan in de eerste plaats genoemd worden die van *Gebr. Stork & Co.*, te Hengelo.

Op aandringen van den heer C. F. STORK, eigenaar van een weverij, richtte een van diens broeders in 1853 een reparatie-fabriek op te Borne, een provincie-plaatsje in het hart van de textiel-industrie. Na den dood van dien broeder, welke na eenige jaren plaats had, nam de heer C. F. STORK zelf de directie

op zich van deze werkplaats, waar in 1865 de eerste stoom-machine werd vervaardigd voor een weverij te Hengelo.

In 1868 werd de fabriek te Borne verlaten voor een grotere, die te Hengelo werd gebouwd, en die door gestadige ontwikkeling is geworden de groote fabriek van heden, in welke de zoons van den oprichter hun vader als directeuren zijn opgevolgd. Vooral in de laatste jaren hebben groote uitbreidingen plaats gehad, het aantal ambtenaren en werklieden, dat in 1890 nog 400 bedroeg is in 1910 gestegen tot meer dan 1100.

De belangrijke inzending, zoowel in de machine-galerij als in den tuin bij den ingang van de Petite Suisse, geeft een beter inzicht van het arbeidsveld van deze fabriek dan een gedetailleerde opsomming zoude kunnen doen.

De vervaardiging van stoomturbines en gelijkstroom-stoommachines, van centrifugaal-pompen, transport-inrichtingen en bekleding van mijnschachten vormen even zooveel afdelingen, welke in den laatsten tijd in de fabriek zijn ontstaan, terwijl ook op het gebied van de suikerindustrie zij een grooten naam heeft verkregen.

Als een bijzonderheid van deze fabriek kan gewezen worden op het streven, dat vanaf de oprichting heeft bestaan, om de belangen van het personeel samen te doen gaan met die van de eigenaars; in Groep XVI hebben GEER. STORK & Co. een inzending, waar een beeld gegeven wordt van hetgeen voor en door het personeel wordt gedaan; hier moge worden volstaan met de mededeeling, dat er een vereeniging van onderlinge hulp bestaat, welke tegenwoordig beschikt over een kapitaal van meer dan drie millioen francs.

Een ander voorbeeld van dezelfde soort is de *Haarlemsche Machinefabriek, v.h. Gebr. Figée* te Haarlem. De katoenindustrie daar ter stede had behoefte aan een reparatie werkplaats en dat gaf aan den heer H. FIGÉE SR. aanleiding om in 1840 er een op te richten. Onder zijn leiding en die zijner zonen, heeft deze fabriek zich in een geheel andere richting ontwikkeld dan de eerstgenoemde, daar zij zich na eenigen tijd speciaal ging toeleggen op de vervaardiging van machines voor de uitvoering van publieke werken en de exploitatie van havens. Hare heimachines en kranen hebben sedert langen tijd een goeden naam, ook de vervaardiging van baggermachines en excavators was niet van belang ontbloot.

Toen in 1890 de toepassing van electriciteit in de Europeesche industrie een rol ging spelen, zond de eenige overgebleven zoon van den stichter, de heer H. FIGÉE, zijn ingenieur HULSWIT naar Amerika, om in de nieuwe wereld den voortgang van deze toepassing te bestudeeren. Het gevolg hiervan was de oprichting in 1896 van de tegenwoordige Naamlooze Vennootschap, onder directie van de heeren H. FIGÉE, J. F. HULSWIT en F. C. DUFOUR, welke beide laatsten na den dood van den heer FIGÉE met de directie bleven belast.

Hoewel de vervaardiging van met stoom werkende machines in geenen deele heeft opgehouden, neemt die van met electriciteit werkende toestellen toch een zeer belangrijke plaatst in, en omvat ook die voor de beweging van sluisdeuren en bruggen. De sluisen op het kanaal van Gent naar Terneuzen en de brug te Selsaete leveren het bewijs dat het werk van deze fabriek ook in België waardeering vindt.

De fabriek, die tegenwoordig werkt met 300 werklieden, heeft in de machiniegalerij een verzameling van verschillende machines ingezonden, waaronder een inrichting voor de elektrische beweging van schuiven voor de haven te Ostende, en in den tuin bij de spoorweghal twee kranen.

De fabrieken, die hun oorsprong vinden in den scheepsbouw zijn op de tentoonstelling vertegenwoordigd door de werf NICOLAAS WITSEN, W. F. STOEL en ZN. te Alkmaar, de werf HUBERTINA v.h. W. H. JACOBS te Haarlem, de firma D. GOEDKOOP JR., werf 't Kromhout te Amsterdam, L. SMIT en ZN. te Kinderdijk en de Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel te Amsterdam.

Werk Nicolaas Witsen, firma W. F. Stoel en Zn.

Deze werf, welke reeds van ouden datum is en zich toelegde op het bouwen en herstellen van kleine houten vaartuigen, is voor 35 jaren aangevangen met den bouw van kleine ijzeren vaartuigen en daarna van stoombooten, tot de oliemotor zijn intrede deed in den scheepsbouw, welke aanleiding gaf, dat zij zich in hoofdzaak op de vervaardiging van dergelijke booten is gaan toeleggen, waaronder vooral de luxe booten een belangrijke plaats in nemen.

De werf maakt niet zelve de machines en motoren welke

zij voor hare vaartuigen noodig heeft, maar overigens worden zij geheel gereed afgeleverd. Sedert de vervaardiging van ijzeren vaartuigen is aangevangen, zijn van de werf 430 vaartuigen te water gelaten.

Werf Hubertina v.h. W. H. Jacobs.

Ogericht in 1856 voor de vervaardiging en de reparatie van kleine machines en ketels, werd langzamerhand vervaardiging hoofdzaak en werd aan de werkplaats een scheepshelling verbonden.

Tegenwoordig worden stoomvaartuigen voor de binnen- en buitenvaart gebouwd met machines tot 1000 paardenkracht, benevens baggermolens en onderlossers, terwijl ook de vervaardiging van stoomheimachines een specialiteit uitmaakt.

Op de tentoonstelling is de werf vertegenwoordigd door een machine, een ketel en modellen van vaartuigen.

Firma D. Goedkoop Jr., Werf 't Kromhout.

Ogericht in 1867 door den heer D. GOEDKOOP, die tegenwoordig de leiding heeft van een der eerste werven voor groote schepen, staat de werf nu onder de directie van twee zijner zonen.

Tot aan 1899 werden op de werf alleen gebouwd schepen voor de binnen- en kustvaart, en werden grootere zeeschepen daar hersteld. In dat jaar werd aangevangen met den bouw van stoommachines en in 1902 met den bouw van scheepsolietmotoren, die, van een bijzondere constructie, in het buitenland werden gepatenteerd. De vraag naar deze machines was zoo groot, dat voor de vervaardiging ervan een afzonderlijke fabriek werd opgericht en dat het aantal werklieden, dat van 1893 tot 1902 van 40 tot 130 was geklommen, nu 400 bedraagt. De nieuwe fabriek is ingericht voor de aflevering van 25 machines per maand en is nu reeds zoo overbelast, dat belangrijke uitbreiding wordt overwogen.

De fabriek heeft eenige voorbeelden van hare motoren ingezonden, de vervaardiging waarvan nu haar hoofdwerkzaamheid uitmaakt, en die afzet vinden niet alleen in Nederland, maar ook daarbuiten.

L. Smit en Zn. te Kinderdijk.

Deze reeds zeer oude werf, in de 18e eeuw opgericht door een voorvader van den tegenwoordigen eigenaar, heeft een

grootte rol gespeeld in de omwenteling van den scheepsbouw hier te lande. Vaartuigen van hout en van ijzer, met zeil- en stoomkracht, of beide voor die schepen, die vroeger voor de Oceaanvaart van het eene of het andere middel naar omstandigheden gebruik maakten, zijn gebouwd op deze werf, waar het eerste ijzeren schip in Nederland en de eerste stoomboot, die den Rijn tot Keulen is opgevaaren zijn gebouwd.

Groote stalen fregatten, steamers en goederenbooten voor de Oceaanvaart, salonbooten die den Rijn van Rotterdam naar Mainz en de Nederlandsche rivieren bevaren, zware sleepbooten zijn hier te water gelaten.

Toen de ontwikkeling van de scheepvaart waterwegen en havens van grootte diepte vereischte, behoorden L. SMIT & ZN. tot de eersten, die aanvingen met den bouw van baggermachines, die, eerst van geringe capaciteit, nu zijn geworden reusachtige toestellen, die duizende kubieke meters per dag verzetten. Evenals van de andere werven van baggermachines, zijn die van deze werf over de geheele wereld verspreid.

Als illustratie van de mate van ontwikkeling kan worden medegedeeld, dat het aantal werklieden, dat in den aanvang van de 19e eeuw 40 bedroeg en in 1890 tot 300 was geklommen, nu 800 bedraagt.

De werf staat onder de directie van den eenigen eigenaar, den Heer L. SMIT.

Op de tentoonstelling is alleen de afdeeling voor baggerwerktuigen vertegenwoordigd en wel door modellen van de nieuwste constructies. *

De Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel.

De grootste fabriek in Nederland, die gemiddeld 2000 werklieden in dienst heeft, vindt ook haar ontstaan in den scheepsbouw. In 1827 werd op het terrein, waar vroeger de inrichtingen van de Oost-Indische Compagnie hadden gestaan, door den Heer PAUL VAN VLISINGEN een werkplaats opgericht, om als reparatie werkplaats te dienen voor de booten van een Stoomvaart-maatschappij van Amsterdam op Harlingen, waarvan hij directeur was. Hij begon met 26 werklieden, meest Engelschen, welk aantal in 1846 reeds tot 800 was gestegen.

De fabriek, welke na een bezoek van Koning Willem II in 1840, den naam verkreeg van Koninklijke Fabriek van Stoom-

en andere Werktuigen, leverde hoofdzakelijk stoomschepen, machines van de meest verschillende constructies en inrichtingen voor suikerfabrieken.

Later onder directie van den Heer v. D. MADE werd ook de bouw van bruggen ter hand genomen, o.a. is de brug van de Moerdijk in deze fabriek vervaardigd.

Na ernstige moeilijkheden had in 1890 een reorganisatie plaats, en dank zij de energie van den toen opgetreden directeur den heer C. H. STRUMPHLER en diens opvolger den heer J. MUIJSKEN, heeft de fabriek haar tegenwoordig hoog standpunt bereikt. De scheepsbouw werd opgeheven, maar daarentegen werd de bouw eerst van spoorwegwagens en later van locomotieven ter hand genomen.

De oude scheepswerf bestaat echter nog, en is het eigendom geworden van een maatschappij, welke na groote uitbreidingen haar geschikt gemaakt heeft voor den bouw van de grootste schepen, welke hier te lande in gebruik zijn, en voor welke de Ned. Fabriek veelal de machines bouwt.

Door overeenkomsten met de uitvinders, heeft de directie zich het recht verzekerd, om van de nieuwste vindingen gebruik te maken; zoo worden bijv. Sulzer machines en Diesel motoren in grooten getale vervaardigd. Groote scheepsmachines, spoorwegmaterieel en suikerfabrieken worden boven de reeds genoemde in hoofdzaak gebouwd.

Op de tentoonstelling zijn door de fabriek ingezonden een groote Dieselmotor en apparaten voor de suikerfabricatie.

Er bestaan in Nederland eenige familienamen, welke men steeds weder in de machine-industrie ontmoet; die van STORK GOEDKOOP, FIGÉE en SMIT behooren hiertoe, en ook die van SMULDERS.

Reeds voor langen tijd bestond te Tilburg, het middelpunt van de wolindustrie in Brabant, een reparatiewerkplaats van den Heer SMULDERS, die het aanzijn gegeven heeft aan drie firma's van dien naam, welke ieder een belangrijke machine-fabriek bezitten en waarvan twee op de tentoonstelling vertegenwoordigd zijn.

Twee van de zoons stichtten in 1880 te Utrecht een fabriek onder den naam van LOUIS SMULDERS & Co., doch gingen in 1891 uiteen, waarna LOUIS SMULDERS met zijn zonen een

nieuwe fabriek oprichtte, die onder den naam van *Machinefabriek Jaffa, Louis Smulders & Co.* met 40 werklieden hare werkzaamheden begon, welk aantal nu tot 300 is gestegen. Van den aanvang af was hoofdzak het bouwen van stoommachines, maar na eenigen tijd werden ook andere machines vervaardigd, vooral toestellen voor de gasfabricage en centrifugaalpomp, zoowel van groote capaciteit voor de bemaling van polders, als met groote opvoerhoogte. Een centrifugaalpomp met een opbrengst van 400 Kub.-meters per minuut, werd voor korten tijd door de fabriek geleverd, terwijl deze ook pompen heeft vervaardigd met opvoerhoogten van 300 M.

Op de tentoonstelling is de fabriek vertegenwoordigd door stoommachines, waarvan een gelijkstroom, centrifugaalpomp, toestellen voor de gasfabricage en een luchtpomp van eigen vinding voor de lediging van beerkuilen, gemonteerd op een automobielwagen.

Een andere zoon, de Heer A. F. SMULDERS, begon voor ongeveer vijftig jaren een kleine fabriek in 's-Hertogenbosch, welke na acht jaren aanmerkelijk vergroot, overgebracht werd naar Utrecht, waar zij onder den naam van Utrechtsche IJzergieterij en Machinefabriek, firma A. F. SMULDERS gedurende lange jaren bestond. In aanraking met vele groote aannemers van publieke werken, begon de fabriek zich toe te leggen op de vervaardiging van toestellen voor het verplaatsen van grond, met name baggermachines, excavators enz. Daar de fabriek geen scheepshelling bezat, was zij verplicht de vaartuigen elders te doen bouwen en dit gaf aanleiding tot den aankoop in 1896 van een scheepshelling te Slikkerveer. De twee ver van elkander gelegen inrichtingen konden echter niet voldoen aan de steeds hooger wordende eischen, zoodat na den aankoop van een groot terrein te Schiedam, de tegenwoordige inrichting werd gebouwd, welke ingericht met alles wat noodig is voor den bouw van machines en vaartuigen in 1906 in werking werd gebracht onder den naam van *Werf „Gusto” firma A. F. Smulders* met een personeel van 900 man.

De voortbrenging van deze fabriek omvat al het materieel voor het baggeren, graven en transporteren van grond, sleep- en andere booten, drijvende kranen en droogdokken.

Terwijl ongeveer 300 vaartuigen te Slikkerveer te water

zijn gelaten, bedroeg het aantal vaartuigen, dat van Juni 1905 tot Januari 1909 in de nieuwe inrichting werd vervaardigd 45. Bestellingen komen niet alleen uit Nederland doch van alle streken van de wereld.

De firma bezit nog een ketelfabriek in België te Grâce Berleur, welke aan 400 à 500 arbeiders werk verschaft, en is vertegenwoordigd op de tentoonstelling door een verzameling modellen in de machinehal en een excavateur in den tuin bij den ingang van la Petite Suisse.

Van even groote beteekenis en een gelijksoortige productie is de *Naamlooze Vennootschap Werf Conrad* te Haarlem. De stichter van deze werf die in 1883 met 50 werklieden den bouw van baggermachines ter hand nam was wederom een FIGÉE, de tegenwoordige directeur een GOEDKOOP. Van den aanvang af werd getracht om voor de wereldmarkt te werken en met goed gevolg; de schrijver van deze inleiding is in het bezit van een lijst van 413 baggermachines, excavateurs, elevatoren, vaartuigen van verschillende constructie, vervaardigd op deze werf en geleverd in 42 verschillende landen.

Het tegenwoordige aantal werklieden van 470, is lager dan dat van de werf Gusto; dit vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de werf Conrad zich uitsluitend toelegt op het vervaardigen van het speciale materieel, en haar stoommachines en ketels betreft van een andere fabriek, waarmede zij in zeer nauwe relatie staat.

In de machinegalerij heeft de werf Conrad ingezonden een verzameling van modellen, in den tuin bij den ingang van de Petite Suisse een volledigen goudwaschmolen.

Er bestaan hier te lande ook machinefabrieken, waarvan het ontstaan in verband met andere industrieën niet is aan te wijzen. Twee van deze, die een belangrijke plaats in de machine nijverheid innemen, zijn op de tentoonstelling vertegenwoordigd.

De *Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij* te Leiden dateert van 1833 en werd met een voor dien tijd belangrijk kapitaal van 200.000 gulden opgericht voor de vervaardiging van spoorstaven en ander gewalst ijzer. Na eenige jaren werd de vervaardiging van ankers en kettingen ter hand genomen en deze werd en is nog een specialiteit van deze fabriek. In 1873 werd

het walswerk opgeheven en werd aangevangen met de vervaardiging van ijzerconstructies, als bruggen en kappen, en van stoommachines en ketels; eenigen tijd daarna werd nog begonnen met den bouw van schepen, terwijl in 1890 een gieterij werd bijgebouwd.

Aan het einde van de vorige eeuw werden belangrijke uitbreidingen gemaakt, het kapitaal werd aanmerkelijk vergroot en een afzonderlijke fabriek voor de vervaardiging van kettingen werd in de nabijheid gesticht. Van uit dezen tijd dateert den bouw van baggermachines, welke een belangrijke plaats in de fabriek heeft ingenomen.

Op de tentoonstelling is de fabriek vertegenwoordigd door modellen van baggermaterieel, ankers en kettingen.

De *Machinefabriek Breda, v.h. Backer & Rueb* te Breda, werd in 1855 opgericht door den Heer BACKER voor de vervaardiging van stoommachines; na eenige jaren associeerde deze zich met den Heer J. G. RUEB en de fabriek ontwikkelde zich onder de firmanaam van BACKER & RUEB tot aan 1884, toen na den dood van den Heer BACKER zij werd omgezet in een naamlooze vennootschap onder den tegenwoordigen naam en onder directie van den Heer J. G. RUEB, die met een zijner zonen nog de leiding heeft van de fabriek, die nu gemiddeld 300 werklieden in dienst heeft.

De fabriek heeft zich steeds onderscheiden door zeer verzorgd werk. Zij was de eerste, die aanving met den bouw van locomotieven voor tramwegen en lokaal-spoorwegen, van welke een groot aantal hier te lande in dienst zijn. Sedert eenigen tijd legt zij zich ook toe op de vervaardiging van dynamo's en electromotoren.

Sedert de stichting zijn 1200 machines en locomotieven en 1700 stoomketels door de fabriek geleverd.

In de machinegalerij heeft zij ingezonden een tandemstoommachine met dynamo, welke laatste echter niet in de fabriek is vervaardigd.

Nadat de stoommachine overal in het land een plaats vond, begon de heer G. J. DIKKERS in 1879 met de vervaardiging van appendages voor stoommachines en ketels, door het oprichten van een fabriek te Hengelo, en zulks in concurrentie met fabrieken in het buitenland, die het land overstromden met hunne waren.

De vervaardiging van eenvoudige appendages werd gevolgd door die van pompen, afsluiters en andere dergelijke artikelen.

De steeds grootere afzet maakte telkens uitbreidingen noodig, zoodat de zaak, die in 1908 werd omgezet in een naamlooze vennootschap onder den naam van *Kopergieterij, Appendagen en Pompfabriek van G. Dijkers & Co.* te Hengelo, nu 330 werklieden in haar dienst heeft, en dat besloten is een geheel nieuwe fabriek te bouwen.

Een verzameling van de voorwerpen, die in de fabriek vervaardigd worden, is in de machinegalerij ten toon gesteld.

Het nieuwe tijdperk in de machine-industrie, met zijn explosie- en verbrandingsmachines en de toepassing van de electriciteit heeft ook hier te lande een grooten invloed gehad. Vooral heeft de vervaardiging van gas- en oliemotoren een groote vlucht genomen. Behalve de beide fabrieken, die vroeger reeds genoemd zijn, en die oliemotoren tentoonstellen, zijn er nog twee in de machinegalerij vertegenwoordigd, en deze beide zijn zeer merkwaardig wegens de wijze van ontstaan.

De N. V. Machinefabriek Drakenburgh, v.h. D. W. van Rennes te Utrecht heeft zijn oorsprong in een door den heer D. W. VAN RENNES in 1871 opgerichte fabriek te Utrecht in een huis, dat bekend was onder den naam van DRAKENBURGH, en waar hij heete lucht machines vervaardigde. Deze machines, waarvan een groot aantal tot een vermogen van 4 P.K. werden afgeleverd, hadden destijds den naam van zuinig te werken.

De uitvinder van die machines was hiermede echter niet tevreden en in denzelfden tijd, dat LENOIR in Frankrijk en OTTO en LANGEN in Duitschland hun gasmotoren in den handel brachten, verscheen hier te lande de eerste gasmachine van RENNES, en er zijn nu nog gasmachines in werking, welke uit dien tijd stammen.

Van gas op olie is slechts een kleine stap, en in 1889 werd door VAN RENNES zijn eerste oliemachine in den handel gebracht. Sedert heeft de vervaardiging van deze machines in de fabriek zich zeer snel ontwikkeld en werden een groot aantal zoowel in den vreemde als hier te lande afgeleverd.

In 1899 kocht de eigenaar een buitenplaats in de onmiddellijke nabijheid van Utrecht, waar een nieuwe fabriek werd gesticht, die in 1903 nog aanzienlijk werd uitgebreid en die in

staat is, aan de talrijke aanvragen het hoofd te bieden. In 1903 werd de firma omgezet in een naamlooze vennootschap, waarover de oorspronkelijke stichter nog de directie voert.

Op de tentoonstelling zijn 6 motoren in de machinegalerij geplaatst

N. V. Appingedammer Bronsmotorenfabriek te Appingedam.

De Bronsmotoren berusten op hetzelfde principe als de Dieselmotoren, met dit principiële onderscheid, dat bij de Dieselmotoren de olie in den cilinder wordt gebracht na de compressie van de lucht, terwijl bij de Bronsmotoren de olie met de lucht wordt ingezogen en door de compressie wordt verdampt en daarna ontstoken.

De vervaardiging van deze motoren werd aangevangen in een kleine fabriek te Farnsum, die in 1907 werd verplaatst naar een grootere fabriek, die te Appingedam werd gebouwd door een maatschappij, welke zich het vervaardigen van deze machines ten doel stelt en waarvan de uitvinder de directeur is.

Twee van deze machines zijn in de machinegalerij ten toon gesteld.

De vervaardiging van elektrische machines en toestellen is op de tentoonstelling vertegenwoordigd door twee fabrieken, die echter in geheel verschillende richting werken.

De N. V. Electrotechnische Industrie v.h. Willem Smit & Co. te Slikkerveer, heeft zijn ontstaan te danken aan den heer WILLEM SMIT. Zoon van den eigenaar eener klinknagelfabriek, was hij bestemd om in de zaak van zijn vader opgenomen te worden, maar de electriciteit en vooral de dynamo, die toen nog in haar kindschheid was, trok hem dermate aan, dat hij na vele vruchteloze pogingen eigenhandig een dynamo vervaardigde voor de verlichting van de fabriek van zijn vader. Na dit resultaat begon hij met een paar werklieden ernstig de vervaardiging van dynamo's ter hand te nemen in een in de fabriek van zijn vader afgeschoten ruimte, tot 1882, toen hij zich met den heer POT associeerde, waarna, onder de firma WILLEM SMIT & CO., de zaken werden begonnen in een fabriekje van 30 bij 15 meter. In dit gedeelte van ons land, waar men den naam van SMIT overal in de industrie ontmoet, vond de nieuwe zaak veel aanmoediging en in 1886 werd zij in staat gesteld om te Kinderdijk de eerste Nederlandsche Centrale op te richten.

Wanneer de plaats zulks toeliet, zoude het zeer belangrijk zijn, neer te schrijven een overzicht van de ongehoorde moeilijkheden, waarmede de zaak te kampen had en de volharding, die noodig is geweest om deze te overwinnen, en die geleid heeft tot het resultaat, dat de tegenwoordige fabriek een oppervlakte heeft van 6000 vierkante meters, en 250 werklieden in dienst heeft, die in de fabriek zelve zijn geschoold.

De tentoonstelling in de machinegalerij van de machines en toestellen, welke in deze fabriek zijn vervaardigd geeft een meer volledig denkbeeld van haar leveringsvermogen, dan door een opsomming hier ter plaatse zoude kunnen worden verkregen.

De *Hengelo'sche Electriche en Mechanische Apparaten Fabriek, Hofstede Crull en Willink* te Hengelo, vindt zijn oorsprong in een fabriekje van zeer bescheiden afmetingen, dat in 1894 door den heer R. W. H. HOFSTEDEN CRULL te Borne werd opgericht, hoofdzakelijk voor de vervaardiging van toestellen voor verdeling van electrischen stroom. Na eenige jaren associeerde hij zich met den heer W. WILLINK en ontstond de tegenwoordige firma.

De moeilijkheid om een voldoende afzet van hare artikelen te vinden, is oorzaak geweest, dat de firma ook den aanleg van electrische installaties en de directie van electrische centrales heeft ter hand genomen. Tegenwoordig bezit zij te Hengelo een uitgestrekte fabriek en werkt daarin en voor hare andere werken met 200 werklieden.

De tentoonstelling van deze firma in de machinegalerij omvat een aantal van door haar vervaardigde toestellen.

Nog moet genoemd worden een zeer speciale tentoonstelling van de firma *De Vries Robbé en Co.*, te Gorinchem.

In 1881 opgericht voor de vervaardiging van machines, heeft de firma zich later hoofdzakelijk toegelegd op constructiewerk en inrichting van slachthuizen, welke beide hoofdzaak zijn geworden en een omzet geven van 3 à 4 miljoen kilogram per jaar. Zij staat in voortdurende relatie met vele groote machine fabrieken, en hare tentoonstelling, welke bestaat uit photographiën van door haar uitgevoerde werken, vormt eeniger mate een afsluiting van het beeld, dat de vereeniging heeft willen geven van de Nederlandsche machine-industrie in haar geheel.

1. *L. Smit & Zoon, Kinderdijk.*

Opgericht in de 18e eeuw.
Scheepsbouwmeesters en Machinefabrikanten.

Baggermaterieel (Gr. VI, kl. 28).

Luik 1905: Buiten mededinging, Lid der Jury, Parijs 1900:
Gouden Medaille, Weenen 1873: Gouden Medaille.

2. *Scheepswerf „Nicolaas Witsen”, W.F. Stoel & Zoon, Alkmaar.*

Motorjachten, Luxe- en Directie-motorbooten.
Gebouwd 430 vaartuigen, waarvan voor Rijks- en
Prov. Waterstaat, Marine, Gem. Rotterdam, Haarlem
en verschillende groote inrichtingen. (Gr. VI, kl. 33).

4 Eerste, 3 Tweede Prijzen, 2 Diplômes d'Honneur,
Antwerpen.

3. *Werf „Gusto”, Firma A. F. Smulders, Schiedam.*

In de machinegalerij: Modellen en Foto's van
zelfstoomende Emmerbaggermolens met Hopper-,
Zuig- en Persinrichting, zelfstoomende Zuigers,
Stoomhoppers, Klepbakken, Elevatorbakken, Ge-
patenteerde Universaalbakken, Elevateurs, Excava-
teurs, Drijvende en Vaste Kranen, Sleepbooten,
Gepatenteerde Kolenschepen, Drijvende Dokken,
enz. (Gr. VI, kl. 28).

In den tuin: een Excavateur.

Onderscheidingen op vorige Tentoonstellingen. Brussel
1897: Grand Prix, Milaan 1906: Grand Prix.

4. *N. V. Werf „Hubertina”, voorheen W. H. Jacobs, Haarlem.*

a. Compound Bootmachine met oppervlakte
condensor. (Gr. IV, kl. 19), b. Scheepsketel (Gr. IV,
kl. 19), c. Modellen van Stoombooten en Onder-
losser. (Gr. VI, kl. 28 en 33).

5. *N. V. Machinefabriek „Drakenburgh”*, voorheen D. W. VAN RENNES, *Utrecht*.

Horizontale Petroleummotor 20 P.K., Verticale Bootmotoren 7 P.K., 20 P.K., 26 P.K., 32 P.K., 4-cylinder Zuiggas-Bootmotor 150 P.K., omkeerbaar. (Gr. IV, kl. 20).

6. *Naamlooze Vennootschap Appingedammer Bronsmotorenfabriek, Appingedam*.

Bronsmotoren met en zonder druklucht-aanzet-inrichting. (Gr. IV, kl. 20).

Behaalde onderscheidingen: Berlijn 1907: Zilveren Medaille, Amsterdam 1907: Zilveren Medaille en Eereprijs, Medan 1908: Eerste Prijs, Dedemsvaart 1909: Eereprijs.

7. *Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorweg-Materieel, Amsterdam*.

Slangenkokpan van grooten diameter voor Suikerfabrieken, (Gr. X, kl. 55). Vacuummachine „Werkspoor”, voor centrale condensatie in suiker- en andere fabrieken, (Gr. X, kl. 55). Een dubbele verticale masseuitepomp, (Gr. X, kl. 55). „Werkspoor”-Dieselmotor, 600 E.P.K., gesloten type, met geforceerde smering, met direct daaraan gekoppelde dynamo, (Gr. IV, kl. 20).

8. *Machinefab. „Jaffa”, Louis Smulders & Co., Utrecht*.

Polderbemaling. Gelijktroommachine van 100 P.K., gekoppeld met verticale centrifugaalpomp, (Gr. IV, kl. 19). Verticale Stoommachine, gekoppeld met centrifugaalpomp van 400 M³. per uur, (Gr. IV, kl. 19). Electrisch gedreven H.D.-Centrifugaalpomp, 75 M³. per uur bij 140 M. opvoerhoogte, (Gr. IV, kl. 21). Gasexhauster (systeem BEALE) gekoppeld met horizontale stoommachine, capaciteit 15000 M³. per 24 uur, (Gr. IV, kl. 21). Snelloopende Gasexhauster gekoppeld met verticale stoommachine, capaciteit 20.000 M³. per 24 uur, (Gr. IV, kl. 21).

Handlaadmachine voor horizontale retorten voor steenkoolgasfabrieken, (Gr. IV, kl. 21). Autowagen met pompwerktuig voor het reukeloos ledigen van beerputten, (Gr. IV. kl. 21)

9. *Gebr. Stork en Co., Machinefabriek, Hengelo.*

1. Stoomturbine, systeem ZOELLY, gekoppeld met draaistroomgenerator met condensinrichting, (Gr. IV, kl. 19). 2. Gelijktroommachine, systeem STORK—STUMPF, (Gr. IV, kl. 19). 3. Verticale tandem compound stoommachine, gekoppeld met gelijkstroom dynamo, (Gr. IV, kl. 19). 4. Hoogedruk turbinepomp, voor mijnbedrijf, electrisch gedreven, (Gr. IV, kl. 21). 5. Hoogedruk turbinepomp, gekoppeld met stoomturbine, (Gr. IV, kl. 21). 6. Complete suikerrietmolen-installatie, (Gr. X, kl. 55). 7. Loopkraan ter bediening van machinehal 2, (Gr. V, kl. 23). 8. Stoomturbine, systeem ZOELY (op stand XIV). (Groep IV, kl. 19). 9. Electrisch gedreven centrifugaalpompe, in Hollandschen tuin, (Gr. IV, kl. 21). 10. Bekleeding van mijnschachten (in den tuin). (Gr. XI. kl. 63).

1878. Parijs, gouden medaille. 1883. Amsterdam, gouden medaille. 1885. Amsterdam, Eere kruis. 1900 Parijs, Buiten mededinging — lid van de Jury — Legioen van eer.

10. *Haarlemsche Machinefabriek, voorheen GEBRS. FIGEE, Haarlem.*

Specialiteiten: Hefwerktuigen, Heimachines, Electrische bewegings- en bedieningswerktuigen voor bruggen, sluisen, enz.

In de Machinehal: Trolley voor het lichten en vervoeren van lasten op enkele rail, (Hefvermogen: 2500 K.G., Hijschsnelheid: 11.8 M., Rijsnelheid: 92.5 M. per min.); Electrische lieren voor de bediening van groote schuiven; Stoomheimachines; Diverse stoom- en electrische lieren.

In den tuin: Stoomkraan, hefvermogen 3000 K.G., 4.8 M. vlucht. Electriche kraan, hefvermogen 5000 K.G., 8 M. vlucht, (Groep IV, kl. 21 en Groep V, kl. 23).

11. *D. Goedkoop Jr., Hoogte Kadijk 147, Amsterdam.*
Kromhout Petroleum Scheepsmotoren, (Gr. IV, kl. 20).
2 Eere-, 22 Eerste, 6 Tweede en 1 Derde Prijs, behaald in nationale en internationale Regatta's gedurende de jaren 1905, 1906, 1907, 1908, 1909.
12. *De Vries Robbé en Co., Gorinchem.*
Fotografieën van transport-inrichtingen en andere constructies in ijzer, (Gr. IV, kl. 22 en Gr. VI, kl. 29).
13. *Naaml. Vennootschap Werf „Conrad” te Haarlem.*
Baggermaterieel, (Gr. VI, kl. 28).
In de machinegalerij: een collectie Modellen van verschillende types van Baggerwerktuigen.
In den tuin: een complete Goudwasch-baggermolen met emmers van 7 kubieke voet.
Grand-Prix: Parijs 1900, Luik 1905, Milaan 1906.
14. *Electrotechnische Industrie, voorheen WILLEM SMIT & Co., Slikkerveer.*
1. 1 Stator Draaistroomgenerator, 1000 P.K., 125 omwentelingen. 2. Dito, 1000 P.K., 3000 omwentelingen. 3. Bekrachtigingsdynamo voor machine pos. No. 1. 4. 1 Motor-dynamo, 40 K.W. 750 omwentelingen per minuut, draaistroom-gelijkstroom. 5. Oplaad-vereffenings-agregaat, 30 K.W. 2×220 Volt. 6. 50 P.K. gesloten Motor. 7. Draaistroom-motor, 65 P.K., 220 Volt, 485 omwentelingen. 8. Motoren met kamwieloverbrenging. 9. Draaistroom transformator, 30 K.V.A., 3000/220 Volts. 10. Stoomdynamo, 3.5 K.W. 11. Stoomdynamo.

11 K.W. 12. Kaskaden-Transformator. Draaistr., 6200 volt-gelijkstr. 650 volt: 300 K.W. 13. Draaistroom Olietransformator 50 K.W.A. 2750/225 Volts, 50 perioden.

Bij inzending LOUIS SMULDERS & Co., Utrecht: Draaistroom-motor, 65 P.K., 3000 omw., gekoppeld aan centrifugaalpomp.

Bij inzending GEBR. STORK & Co.:
Draaistroom-motor, 220 P.K., 1460 omw.
Dito, 15 P.K., 208 omwentelingen.

Bij inzending Ned. Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel:

Gelijkstroomdynamo, 350 K.W., 440 Volt, voor directe koppeling aan Dieselmotor.

Bij inzending Haarlemsche Machinefabriek:
Motor, 20 P.K., voor elektrische loopkraan, (Gr. V, kl. 23).

Bekroningen: Gouden Medaille, Amsterdam 1883; Eere-kruis, Amsterdam 1895; Gouden Medaille, Parijs 1900; 2 Gouden Medailles, Groningen 1903; Eere-Diploma, Tilburg 1909.

15. *Machinefabriek „Breda”*, voorheen BACKER & RUEB te *Breda*.

Horizontale tandem compound Stoommachine voor hoog overhitte stoom, stoomverdeling door kleppen, patent Dr. PROELL, (Gr. IV, kl. 19).

1867 Tentoonstelling Breda: Gouden Medaille, 1873 Tentoonstelling Weenen: Verdienste Medaille, 1879 Tentoonstelling Arnhem: Diploma eersten graad, 1885 Tentoonstelling Antwerpen: Membre du Jury, 1890 Amsterdam: Gouden Medaille, 1894 Tentoonstelling Antwerpen: Membre du Jury, 1905 Tentoonstelling Luik: Gouden Medaille.

16. *Hengelosche Electricische en Mechanische Apparatenfabriek.*

Gelijkstroomaanzetters. Draaiende Transformatorzuil, Schakelbord, Spanningsregulateurs, Remmagneten, Distantieschakelaars, Buisveiligheden, Spanningschakelaars, Isoleerende Motorkasten, systeem MONIER, Hoogspanningsolieschakelaars, Controllers, Schakelaars, Motorschakelaar, Huisaansluitkasten, (Gr. V, kl. 23).

17. *N.V. Kopergieterij, Appendage en Pompenfabriek van G. DIKKERS & CO., Hengelo.*

Appendages voor Machines en Stoomketels, Pompen, enz., (Gr. IV, kl. 19).

Arnhem 1879: Bronzen Medaille, Amsterdam 1883: Gouden Medaille, Parijs 1900: Gouden Medaille.

18. *Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij, Leiden.*

1. Modellen van Baggerwerktuigen en Drijvende Kranen, Nieuw systeem Onderlossers-Elevatorbakken (patent Touw). 2. Modellen van diverse Ankertypen. 3. Monsters van Kettingen, (Gr. VI, kl. 28 en 33).

WEGENTENTOONSTELLING.
GLASNIJVERHEID.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CLASSICAL LIBRARY

INTERNATIONALE WEGENTENTONSTELLING.

Aan deze afzonderlijke tentoonstelling wordt deelgenomen door de navolgende Nederlandsche inzenders.

1. *C. J. Hendricks, Rijnsteenfabrikant, Woerden.*

Trottoirklinkers.

Voor nadere beschrijving en inlichtingen wordt verwezen naar het rapport, van den inzender getiteld: „Trottoirs en Briques” uitgebracht aan het 2e Internationale Wegencongres van 1910 (1ste Sectie, 4e mededeeling.

2. *Vereeniging van Nederlandsche Baksteenfabrikanten, gevestigd te Arnhem.*

Baksteenmateriaal voor wegenplaveisel, z.g. klinkers, in een wegoppervlak van totaal 600 M² en baksteensoorten voor bouwdoeleinden, de laatste in de hal van de Genie civil.

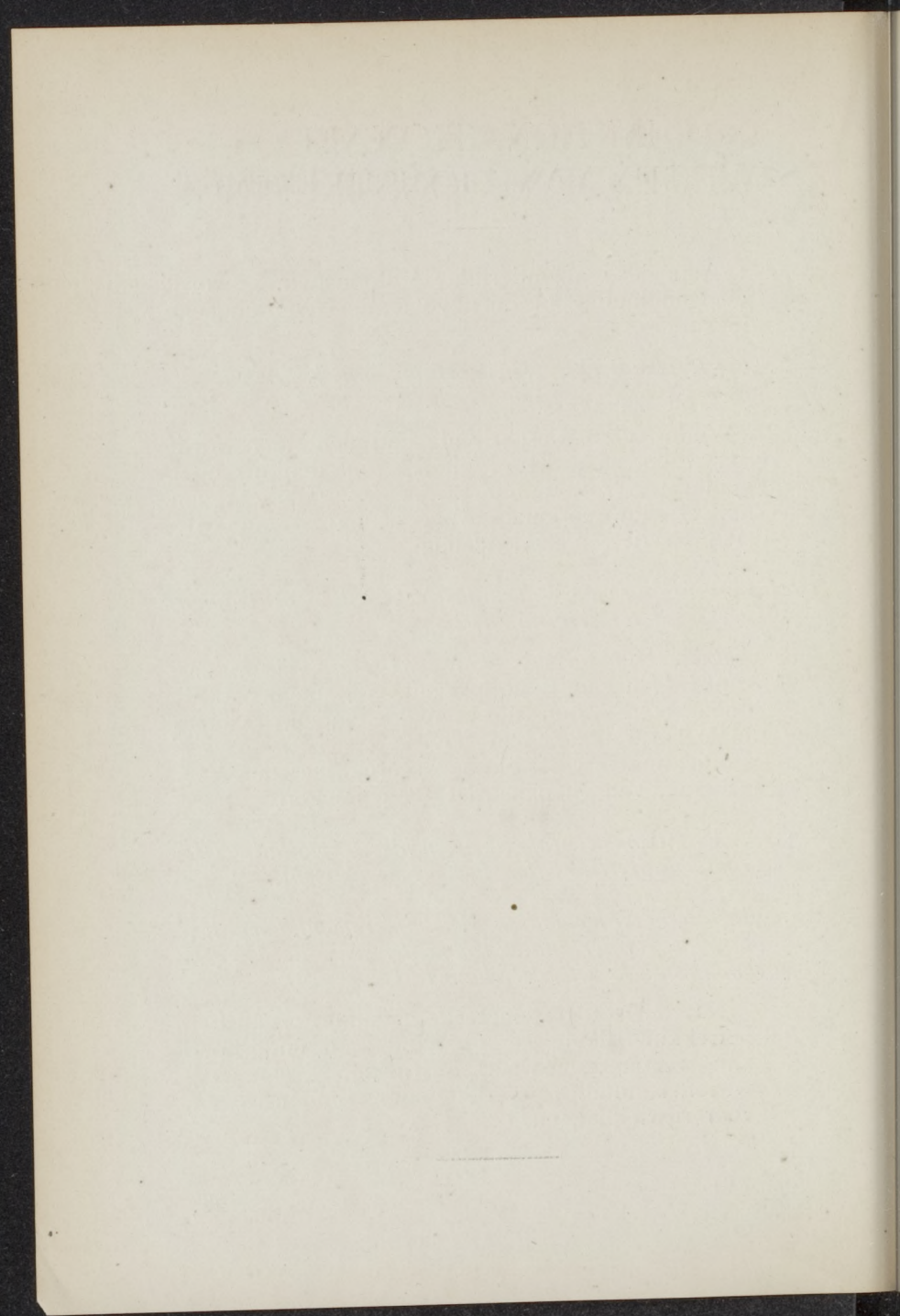
Inlichtingen verstrekt het secretariaat der Vereeniging, van Nispenstraat 18, Nijmegen.

3. *N. V. Stoomsteenfabrieken en kiezelexploitatie „Belvédère” Directeur Jos. Lalieu, Maastricht.*

4. *Algemeene Nederlandsche Wielrijdersbond, Toeristenbond v. Nederland. (Voorzitter van de Wegencommissie: L. C. Steffelaar te Nijmegen).*

Kaarten, fotografiën, teekeningen en geschriften betrekking hebbende op aanleg en onderhoud van wegen. Een waarschuwingsbord, een wegwijzer, aanduidingsborden voor verboden wegen, voor rijwielpad, enz.

INTERNATIONALE TENTOON- STELLING VAN GLASNIJVERHEID.

Aan deze afzonderlijke tentoonstelling wordt
deelgenomen door den navolgende Nederlandschen
inzender:

1. *Nieuwe Nederlandsche Maatschappij tot vervaar-
digen van Spiegelglas te Sas van Gent.*
-

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

ALGEMEEN NEDERLANDSCH
VERBOND.

Journal of the
Verboyn

INZENDING VAN HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

Deze bevindt zich in het paviljoen „Groot Nederland”.

X.X.

Deze inzending betreft de beteekenis van den Nederlandschen stam, de Nederlandsche taal, het Nederlandsche boek en de Nederlandsche pers over de geheele wereld.

KOLONIALE INZENDING.

ROYAL INSTITUTE

OF ARTS AND SCIENCES

DE TABAKSCULTUUR.

KLASSE 41 en 91.

TABAK.

De beteekenis van de Tabakscultuur en industrie kan blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

a. Inlandsche markt. Sigaretten (Java). Sigaren (Java).

1906	1.777.164	1905	958	1905	17.117
1907	1.635.218	1906	10.422	1906	20.375
1908	1.479.159	1907	42.259	1907	9.460

b. Europeesche Markt.

1906	70.911.018
1907	69.489.674
1908	79.185.096

1. *Inzending Déli-tabak.*

1. Modellen van Fermenteerschuur, Droogschuur, Assistentenhuis, 2 Koeliwoningen, Keuken enz.
2. Kastvitrines met tabaksmonsters.
3. 13 Foto's tabaksindustrie. Vergrotingen door ALEX BRATSCH te Amsterdam (Klasse 13).
4. Kaart van Soematra met tabaksdistricten.
5. Grafische statistieken over de tabaksproductie.
6. Kaart van Soematra's Oostkust met tabaksdistricten.
7. 3 Vakken met voorstellingen betrekking hebbende op de tabak.

2. *Inzending van het Pathologisch Instituut te Médan.*
Kaarten, Statistieken, enz.

Z.

3. *Inzending Java-tabak.*

1. 2 Kastvitruines met tabaksmonsters.
2. Kaart van Java met tabaksdistricten.
3. Statistiek van de Java-tabak.
4. Wandbeschilderingen betrekking hebbende op het bedrijf.

4. *Inzending Landbouwschool te Wageningen.*

Model van een Droogschuur.

5. *Inzending van de Sanembah-Maatsch. te Amsterdam.*

1. 9 foto's, vergrootingen door ALEX BRATSCHE te Amsterdam (klasse 13).
2. 1 foto-album tabaks-industrie.

6. *Inzending van Mevr. A. Mac Gillavry te Ambahrawa.*
(Djati-roenggâ).

(Adviesnummer 22.)

Javaansche Sigaretten.

1. 3 foto's.
  2. 1200 sigaretten claro cilindrisch.
  3. 1200 " " puntmodel.
  4. 1200 " " klein puntmodel.
  5. 1200 " colorado cilindrisch.
  6. 1200 " " puntmodel.
  7. 1200 " Pajakoemboeh cilindrisch.
  8. 1200 " " puntmodel.
  9. 1200 " V. D. L. cilindrisch.
  10. 1200 " V. D. L. puntmodel.
  11. 1200 " Halftime " "
  12. 1200 " " klein puntmodel.
  13. Reclameplaat (muurschildering).
-

DE BERG- EN ANDERE CULTURES.

(THEE, KINA, KOFFIE, CACAO, KOLA, COCA, INDIGO, NOTEN, GOM-ELASTIEK, VANILJE.)

KLASSE 54 en 41.

KINA.

De beteekenis van Kinacultuur en Kinineproductie moge blijken uit de volgende uitvoercijfers, in kilogrammen:

Kinabast:		Kinine:	
1906	6.524.431	1906	39.720
1907	7.738.113	1907	12.578
1908	7.183.709	1908	29.863

7. *Inzending van de Gouvernements-Kina-Onderneming te Bandoeng.*

(Adviesnummer 26.)

1. Graphische voorstellingen van de kinaproductie.
2. Foto's.
3. 10 Kinamonsters.
4. 8 Schilderijen (herbarium).
5. 8 idem idem
6. 9 idem idem
7. Drooginrichting (nieuw model).
1 Miniatuur-kistje Pharm. bat.
8. Drooginrichting (oud model).
9. 6 Baaltjes kinabast.
10. 1 Roda (transportkar voor het product).
11. 3 Zakjes kinabast.
12. 3 Doozen met spec. van plantenziekten.
13. 7 Flesschen idem (in formaline).

Y.

14. 8 Doozen met schadelijke insecten.
15. 1 c. Succirubra pijp.
16. 1 c. Ledgeriana „

KLASSE 39.

8. *Inzendingen van de Koloniale Bank te Soerabaja.*
(Adviesnummer 57-63.)

A. NOTENMUSKAAT.

De huidige beteekenis der Muskaatnoten-cultuur in Nederlandsch-Indië (meest afkomstig van de Bandasche specerijperken) moge blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

Noten:

Foeli:

1906	2.539.601	1906	463.628
1907	3.180.969	1907	544.983
1908	2.669.613	1908	509.706

Onderneming „Djaboeng”.

1. Notenmuskaat (noten).
2. Foeli.

Onderneming „Djati roenggå”.

3. Notenmuskaat. Bloeiwijze, vruchten en bladeren (in formaline).
4. Niet gedopte, gedroogde noten.
5. Gedopte en gehakte noten.
6. Gedroogde en bereide foeli.

Onderneming „Rini”.

7. Notenmuskaat.
- 7a. Tak met een vrouwtjesbloem en zes mannetjesbloemen.
8. Notenmuskaat (in dop).
- 8a. Vrucht (op formaline).
9. Foeli.

KLASSE 59 en 39.

Y.

B. KOLA.

De uitvoercijfers van de jonge cultuur van kola-noten waren, in guldens

1907	6.746
1908	15.754

Onderneming „Djaboeng”.

1. Kolapitten.

Onderneming „Rini”.

2. Tak met bloem (kola).

KLASSE 41 en 59.

C. COCA.

Onderneming „Djaboeng”.

1. Coca-poeder.
2. Coca-bladeren.

Onderneming „Rini”.

3. Coca-tak met bloemen en vruchten.

KLASSE 39.

D. CACAO.

De beteekenis der Cacao-cultuur kan blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

1905	1.083.595
1906	1.849.847
1907	1.838.188

Y.

Onderneming „Djati-roenggâ”.

1. Hybriden. Bloeiwijze, vrucht en bladeren.
2. Ongefermenteerde boonen.
3. Gefermenteerde boonen.
4. Bereid product.
5. Hybriden en opengesneden kolf. Amelonade-type
6. Hybriden en opengesneden kolf. Cundamor-type.
7. Hybriden en opengesneden kolf. Lagharto- en een Criollo-type.
8. Hybriden en opengesneden kolf. Calabacillo- en een Moederboom-type.

Onderneming „Djaboeng”.

9. Cacaopitten met schil.

Onderneming „Rini”.

10. Cacaopitten zonder schil.
11. idem idem
12. Idem met schil.
13. Tak met bloemen.
14. Cacao-vruchten.

KLASSE 54.

E. GOM-ELASTIEK (zie ook Afd. XI en XIII).

Onderneming „Djaboeng”.

1. Ceara- en Castillao-gom-elastiek.

KLASSE 39.

F. KOFFIE, (zie ook Afd. IV).

De beteekenis der Koffie-cultuur moge blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

A. Voor rekening van particulieren:

Y.

a. gepeld.		b. ongepeld.		c. glondongan K.	
1905	23.751.251	1905	9.299.607	1905	19.103
1906	23.247.816	1906	6.154.354	1906	403.067
1907	17.360.838	1907	3.311.928	1907	189.871

B. Voor Gouvernementsrekening (naar Nederland):

a. gepeld.		b. ongepeld.	
1905	1.201.931	1905	—.—
1906	4.917.143	1906	49.408
1907	4.456.803	1907	80.946

Onderneming „Pidji-åmbå”.

1. Java Bras Koffie. West-Ind. bereiding, platboon.
2. Java Bras Koffie. West-Ind. bereiding, rondboon.
3. Java Bras Koffie. Gewone bereiding, platboon.
4. Gedroogde bessen.
5. Hoornschil.
6. Koffiebessen (op formaline).

Onderneming „Rini”.

7. Hybriden „Bras”.
8. idem, bloem en vruchten.
9. Hoornschil Hybriden.
10. Hybriden, bloem en knop. Van bovenstaande Hybriden is de vader *Coffea Arabica* en de moeder *Coffea Liberica*.
11. Hoornschil Robusta koffie.
12. Tak Robusta koffie (gedroogde vruchten).
- 12a. Robusta koffiebloemen.
13. Robusta koffie (Bras).
14. Robusta Koffie (gedroogde bessen).
15. Liberia bessen idem.
- 15a. idem (op formaline).
16. idem. idem.
- 16a. Bloembessen.
17. Java-legkoffie.
18. Java Koffie (gedroogde bessen)

Y.   Onderneming „Ajër dingin”.

- 19. Java Koffie G.
- 20.   idem   M.
- 21.   idem   R.

Onderneming „Pagër alam”.

- 22. Java legkoffie A. (oogst 1908).
- 23. Java koffie, platboon.
- 24. Idem, rondboon.
- 25. Idem, hoornschil.

Onderneming „Glèdagan pantjoer”.

- 26. Canifora.

Onderneming „Soeban ajam”.

- 27. Java koffie, platboon.
- 28. Idem, rondboon.

KLASSE 41.

G. INDIGO.

De beteekenis der Indigo-cultuur kan blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

a. voor de Europeesche markt.   b. voor de Inl. markt.

1906	168.707	1906	182.761
1907	119.821	1907	296.285
1908	103.630	1908	80.463

Onderneming „Ngarès-kopèn”.

- 1. Indigo monsters.
- 2. Guatemala-indigozaad.
- 3. Natal-indigozaad.
- 4. Foto's van de Tabaksonderneming „Ngarès-kopèn”, Dèlangoe, Residentie Soerakarta.
- 5. Foto's van de Suikerfabriek „Mèdari”, Residentie Jogjakarta.
- 6. Foto's der Landbouw-Onderneming „Djati roeng-gâ” in Ambahrawa, Residentie Sèmarang.

H. VANILJE, (zie ook Afd. IX en XIII).

Onderneming „Djati roenggâ”.

1. Vanilje (bereid).
2. Blad en vrucht van vanilje.
3. Bloem en vrucht van vanilje.

8A. *Inzending van den heer R. J. Horstman, Mission-estate, Temanggoeng, Residentie Kedoe, Java.*

(Adviesnummer 12.)

1. Vanilje-vruchten, oogst 1908, 1e kwaliteit, goed gecristalliseerd.

0.5 K.G. lang 22 c.M.

0.5   "   "   17   "

2.—   "   "   16   "

2. Vanilje-vruchten, oogst 1909, 1e kwaliteit, goed gecristalliseerd.

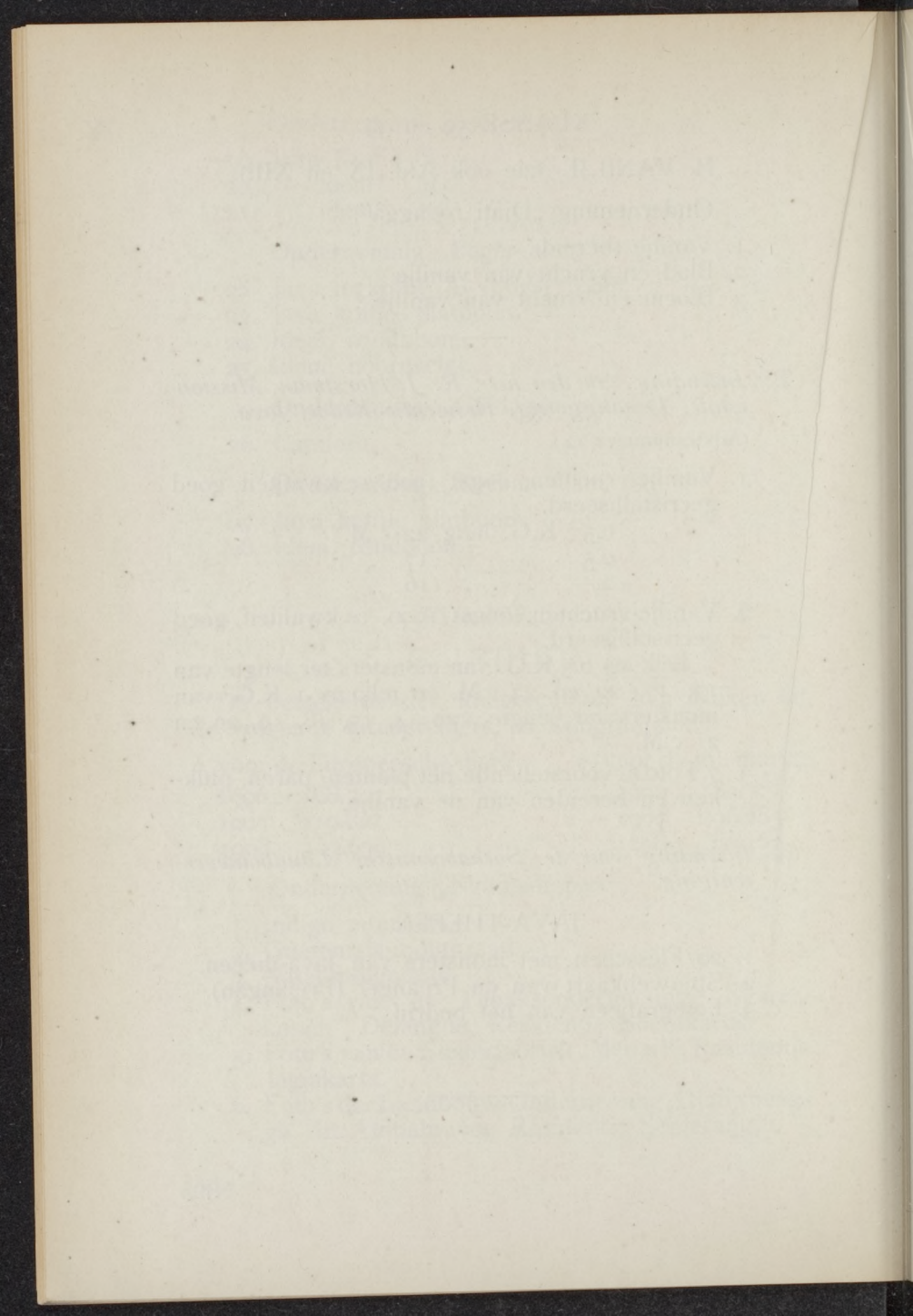
Telkens 0.5 K.G. van monsters ter lengte van 13, 17, 22 en 23 c.M. en telkens 1 K.G. van monsters ter lengte van 14, 15, 18, 19, 20 en 21 c.M.

3. 7 Foto's, voorstellende het planten, paren, plukken en bereiden van de vanilje.

9. *Inzending van de Soekaboemische Landbouwvereeniging.*

JAVA-THEEËN.

1. 20 Flesschen met monsters van Java-theeën.
2. Spinwebkaart van de Préanger (Préjangan).
3. Fotografieën van het bedrijf.

DE PETROLEUM-INDUSTRIE.

KLASSE 63, (zie ook Afd. V).

10. *Inzending van de Bataafsche Petroleum-Maatsch.
te 's-Gravenhage.*
1. Model van een transportschip.
  2. Model van een boorbok op Bornéo met boorpijpen, boren, sleutels enz.
  3. Flesschen en tinnen met gezuiverde en ongezuiverde petroleum.
  4. Tinnen met parafine.
  5. 16 foto's betrekking hebbende op bedrijf en vervoer, vergrotingen door ALEX BRATSCHE te Amsterdam (klasse 18).
  6. Kaart van Soematra, Java en Bornéo met oliebronnen.
  7. Wereldkaart met afzetgebieden.
  8. Wandbeschilderingen met betrekking tot het bedrijf.
  9. Grafische statistieken van opbrengst en afzet.
  10. Vogelvluchtperspectieven van de petroleumhaven te Singapoera met vloot der Maatschappij.
-

A.

HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW TE BUITENZORG.

B.

DE INLANDSCHE BEVOLKING. (CULTURES, JACHT, VISSCHERIJ, NIJVERHEID.)

KLASSE 38.

II. *Inzending van het Departement van Landbouw te Buitenzorg.*

(Adviesnummer 117).

1. Kaart van den Botanischen Tuin. Schaal 1 : 500.
2. " " " Cultuurtuin. " 1 : 500.
3. " " de Gebouwen van het Depart. van Landbouw. Schaal 1 : 200.

KLASSE 13.

4. 10 Foto's, gezichten in den Botanischen Tuin.
5. 2 Foto's onder glas, Bot. tuin te Buitenzorg.
6. 6 Botanische platen met opschriften.
7. Schilderij met autotypiën, door inlanders vervaardigd.
8. 8 Kunstdruk-foto's betrekking hebbende op den landbouw.
9. Schilderij met foto's van de zincografische inrichting te Buitenzorg.
10. 6 Zink-clichés, in lijst gevat.

De opnamen zijn van den heer HUYSMAN, Chef van het foto- en zincografisch atelier van het Landbouwdepartement te Buitenzorg.

U.

11A. *Inzending van de Vereeniging Toeristenverkeer te Batavia.*

2 Foto's, Javaansch landschap.

11B. *Inzending van den Kapitein der Genie Th. van Erp te Boroboedoer.*

Foto, relief van den Boroboedoer.

KLASSE 41.

12. *Inzending van den heer K. Heyne, Directeur van het Museum voor Technische en Handelsbotanie van het Departement van Landbouw te Buitenzorg.*
(Adviesnummer 80).

Javaansche Sierzaden.

Een doos met glazen deksel, inhoudende een sorteering (14 soorten) djënitrizaden en zaden van *Abrus praecatorius* (Sago).

De Djënitri wordt van overoude tijden voor het maken van bidsnoeren of rozenkransen gebruikt. Vooral in het Sjiwaïsme (Roedraksä) en Mahâyana-Boeddhisme (van Nêpal en Tibet) worden deze zaden als zoodanig ge-
waardeerd.

De Arabische Islam, die het gebruik van den rozenkrans uit centraal-Azië overnam, bezigt wel ander materiaal voor de tasbih, dat ook in Indonesië wordt geïmporteerd, doch in verschillende streken van Java heeft de vereering van de Djënitri zich gehandhaafd.

KLASSE 50.

13. *Inzending van den heer K. Heyne, Chef van de Afdeeling Museum, tevens Informatie-Bureau voor Technische en Handelsbotanie van het Departement van Landbouw te Buitenzorg.*

Indonesische Materia Medica.

De hier tentoongestelde verzameling van inheemsche geneeskrachtige kruiden werd bijeengebracht met het doel, de aandacht van belangstellenden eens goed op het bestaan van een zeer groot aantal nog weinig bekende medicinale gewassen te vestigen, welke eene nadere studie alleszins verdienen.

Het gebruik van deze geneeskrachtige kruiden door de Indonesische bevolkingen berust toch op eene empirie van eeuwen, zoo niet van duizenden van jaren, en de eenige reden, dat zij nog niet de waardeering vinden, welke hun ongetwijfeld toekomt, berust op de onbekendheid er mede in de Europeesche therapie. Deze onbekendheid is aan zeer verschillende oorzaken te wijten. Voor een voornam deel zeker wel aan de omstandigheid, dat de Europeesche medici in Indië zelden philologen zijn, zoodat noch de inheemsche beschouwingen omtrent ziektegevallen, noch de aard van het, in den regel zeer samengestelde, inlandsche middel hun voldoende duidelijk worden om met eene stelselmatige bestudeering van de inheemsche therapie te durven beginnen. Aan den anderen kant zou daarvoor het overwinnen van een zeker, en soms vrij sterk vooroordeel noodig zijn, dat zich tegen het onbekende openbaart, vooral wanneer dat onbekende zich voordoet in, een vorm, die weinig gelijkt op Westersche wetenschappelijkheid.

Ongeletterde oude vrouwtjes, die bij een bepaalden maan-stand wat kruiden gaan zoeken in het bosch, en deze toedienen bij de zoo moeilijk te onderscheiden interne ziekten, zijn weinig geschikt als reclamemiddel voor de heilzaamheid der artseneien — en nochtans is het allang als vaststaande gebleken, dat o.a. bij hardnekkige buikziekten, waar de Europeesche wetenschap hulpeloos bleek te staan verwonderlijke genezingen te danken waren aan deze zelfde doctoressen (doekoen), of aan Indo-Europeesche dames, die deze geneesmiddelen glansrijk den toets van alle therapie: de levenspraktijk, hadden zien doorstaan.

Naarmate de Europeesche geneeskunde verder in Indonesië voortschrijdt, verdwijnt de kennis van de Inheemsche kruiden meer en meer, en het is daarom dringend noodig, dat aan de stelselmatige beoefening

U.

worde begonnen. Voor-werk is er al geschied. Door Dr. VORDERMAN en anderen is voor het practisch onderzoek van de waarde ervan reeds iets gedaan. Een stelselmatig analytisch onderzoek werd aan 's Lands plantentuin met den ernst van een Dr. GRESHOFF en Dr. BOORSMA geruimen tijd voortgezet; een voorloopige opsomming van wat er alzoo volgens, meest ongeverifieerde, inlandsche opgaven met de verschillende deelen der planten te doen viel, gaf G. J. FILET in zijn „Plantkundig woordenboek voor Ned.-Indie”, doch de bewerking was zoo onbevredigend, (zonder twijfel zijn tal van inlandsche mededeelingen geheel misverstaan) dat in het laatstverschenen werk van F. S. A. DE CLERCQ „Nieuw plantkundig woordenboek voor Nederlandsch-Indië” de aanwijzingen omtrent vermoede geneeskracht geheel zijn weggelaten.

Wat noodig schijnt is een stelselmatig onderzoek van de kennis, welke bij de inlandsche bevolking in verschillende streken nog voortleeft omtrent de aanwending der middelen, en de toepassing van deze middelen in de praktijk.

De meest bekende toepassing is bij ieder geneesmiddel in het kort aangegeven. De gegevens zijn te danken aan mevrouw VAN MOTMAN—SCHIFF te Buitenzorg, die als landvrouw-*ver* van Europeesche geneeskundige hulp verwijderd, alle aanleiding had om met belangstelling van de therapeutische waarde van de gewassen in hare omgeving kennis te nemen. Een goed denkbeeld van de mate waarin de Indische moeders deze huismiddeltjes waardeeren, en de wijze waarop zij ze toepassen, erlangt men door de raadpleging van het door mevrouw J. KLOPPENBURG—VERSTEEGH uitgegeven werkje „Indische planten en haar geneeskracht” (Semarang 1906, 2de druk 1907). Laatstebedoeld werkje is bij de namen der kruiden aangehaald met de pagina, waar eene beschrijving te vinden is, terwijl van de beide eerder genoemde werken het nummer van de plant aangegeven is.

1. *Abrus precatorius*. L.

Bladeren. Filet, 53, de Clercq 3, Kloppenburg 63.

Daoen Saga. Java. Saga toentêng. J.

De blaadjes worden gepruimd tegen mondspruw en met klontjes en adas poelasari of met daoen koetjing (*Mimosa pudica* L) tegen hoest aangewend. Het is een bestanddeel van de obat sri-awan.

2. *Aloe spec.*

Hars. Filet 5390, de Clercq 153.
Djadam arab. ingevoerd.

Uitwendig gebruikt als wondheelend middel.

3. *Alyxia stellata*. R. & S.

Bast. Filet 646, de Clercq 188.
Poelasari. Palëmbang.

Dit naar cumarine ruikend middel wordt bij buikziekten gebruikt ('t werkt stoppend), en verder meestal met adas te zamen in djamoe-djamoe en ratjikan.

4. *Amomum Cardamomum*. L.

Vruchten. Filet 3830, de Clercq 199.
Kapol, S., Kapoelaga, ronde cardamon. Java.

Wordt gekookt in de ratjikan gebezigd als zuiveringsmiddel om kwalijke reuk weg te nemen.

5. *Amomum gracile*. Bl.

Vruchten. Filet 2297, de Clercq 203.
Boewah èlle (?) Java. Parahoeloe lötik. S.

6. *Anacardium occidentale*. L.

Bladeren, Filet 1474.
Daoen Djamboe Monjèt, Java, Djamboe Mété. J.

Gorgelmiddel.

7. *Apocynaceae*.

Bast, de Clercq 398.
Kajoe rapët. Pëgat-sih. Java.

Gebezigd voor inwendige heeling en tot het doen krimpen van de uterus in de djamoe, welke aan kraamvrouwen ± een maand na de bevalling gegeven wordt.

U.

8. Araceae.

Knolletjes, medicinale wortel.
Tënggiling mëntik, Java.

9. Ardisia fuliginosa. Bl.

Hars. Filet 4309, de Clercq 298,
Ki adjag. S. Gëtah-adjak. Java.

Middel tegen schurft.

10. Areca catechu, L.

Vruchten. Filet 1286, de Clercq 315.
Pinang toewa, Java.

De tot houtskool gebrande noot wordt als tandpoeder
gebruikt. 't Maakt de tanden sterk en wit.

11. Artemisia Cina, Berg.

Zaden. (Zeeverzaad) Kloppenb. 167 en 173.
Moengsi Arab, ingevoerd.

Wormdrijvend middel.

12. Baececa frustuscens, L.

Filet 2395, de Clercq 397.
Oedjoeng atap; djoeng-rahab J.
Palëmbang

Wordt in verschillende djamoe's gebezigd, o.a. de djamoe
loentoer voor kraamzuivering.

13. Bambusa, spec.

Filet 928—957, de Clercq 404.
Bega, Palëmbang.

Voor in de awi djariang (S), letterlijk: spook-bamboe,
een bosch-bamboe met dunne huid komt (zeldzaam) een
wit kiezelachtig afzetsel voor (sengkara, tabashir). Het
wordt o.a. gebruikt bij hoest en bij inwendige verwonding.
Men zou in staat zijn het hymen na laedeering hierdoor
in oorspronkelijken staat te brengen.

14. *Bixa Orellana*, L.
Bladeren, Filet 1697.
Daoen kasoemba kling Galinggëm, Java.

Orlean-verfstof, wordt als kleurstof gebezigd. (In ed. IV van de Nederl. pharmac. opgenomen, waarschijnlijk tot geel kleuring van geneesmiddelen).

15. *Blumea balsamifera*, D. C.
Wortels, de Clercq 464.
Akar Sëmboeng, Java.

Beproefd middel tegen malaria en andere langdurige koortsën. Daoen en akar semboeng (d.w.z. 'n 5-tal bladeren en 4 vingerlengten wortel) worden met één soeplepel sida wajah, een theeplepel djintem item en enkele stukjes kajoe manis tjina op een flesch water verkookt tot de helft en een etmaal lang als thee gebruikt.

Het is ook een bestanddeel van obat sri-awan.

16. *Borassus flabelifer*, L.
Vruchten, Filet 3117, de Clercq 484.
Boeah lontar; Siwalan J., Java.

17. *Boswellia*, spec.
Hars.
Moestaki-Olubamino, ingevoerd.

Menjan arab, als reuk- en (naar Inlandsche opvatting) als desinfectiemiddel gebezigd.

18. *Brassica*, spec.
Vruchten, de Clercq 494.
Bidji sësawi; Sawi, J., Java.

De pitjes worden in ratjikan tegen gal gebezigd. Voorts maakt het deel uit van de ingrediënten van djamoe's voor de kraamzuivering.

19. *Brucea Sumatrana*, Roxb.
Vruchten. Filet 296, de Clercq 509.
Tambara Maritja, Mak., Java.
Makkassaarsche pitten.

U.

Wordt aangewend tegen dysenterie. In opklimmende reeks te gebruiken van 1 tot 30 per dag en daarna weer dalende.

20. *Caesalpina Bonducella*, Flemin.
Klitji, Këmroenggi, J., Java.

Wordt als koortswerend middel gebruikt. De klitji-pitten worden, evenals de mendani-pitten (*Quisqualis indica*) tegen spoelwormen (tjatjing (J) gebezigd.

21. *Caesalpinia Coriara*, Willd.
Vruchten.
Déwi, Java. Diwi-Diwi..

22. *Caesalpinia Sappan*, L.
Hout. Filet 1807, de Clercq 535, Kloppenburg 96-178.
Kajoe Sëtjang, Java.

Verfhout. De kerikan (afschraapsel) wordt met ketoembar en trawas als bloedzuiverend middel benut.

23. *Canarium Commune*, L.
Filet 3072, de Clercq 602, Java.
Kenarikars-gètah, kënari, J.

Getah kenari wordt gebrand als desinfectiemiddel bij kinderen, welke stuipen hebben.

24. *Canarium*, Spec.
Hout.
Kajoe rasamala. Molukken.

Schijnt uitwendig gebruikt te worden bij koortsen en dan vermengd met pantja-soeda bladeren.

N.B. Ondanks de overeenkomst in Inlandsche benaming (welke letterlijk wansmaak beduidt), heeft deze houtsoort niets te maken met het kajoe rasamala van Java, waaronder de *Altingia excelsa* koronha wordt verstaan.

25. Capparis, Spec.?
Hout.
Kajoe toedjoe, Java.
Wordt gebruikt in djamoe's, evenals djamoe toedjoe of djamoe anton-anton tegen gal en bij maagpijnen.
26. Carthamus tinctorius, L.
Bloemen Filet 3860, de Clercq 667.
Saffloer, Kesoemba, J., ingevoerd.
Kleurmiddel, voornamelijk gebezigd in de ververij.
27. Carum Copticum, Benth & Hook, f.
Zaden, de Clercq 668.
Moengsi, ingevoerd.
28. Cassia, Spec.
Bladeren, de Clercq 680, C. Augusti folia
Vakl.
Daoen Sēna Mēki.
Senneblaren, ingevoerd.
Wordt als laxans gebezigd.
29. Cassia fistula, L.
Vruchten. Filet 1396, de Clercq 682, Kloppenburg 43.
Kloboer; trēnggoeli, Java.
Galdrijvend middel. Een stukje van de vrucht wordt als laxans gegeven.
30. Cassia javanica, L.
Vruchten. Filet 1025, de Clercq 684.
Boengboeng dēlan; Trēnggoeli wawang.
Bekend purgeermiddel.
31. Celosia argentea, L.
Bloempluimen. Filet 1136, de Clercq 704.
Djēnggēr ajam; bajēm lōwōng, S., Java.
De bladeren worden als groente gebruikt.

U.

32. *Celtis reticulata*, Miq.
Hout. Filet 4710.
Kajoe tai, Java.

Dit kwalijk riekend hout wordt in de djamoe's awanan (middel tegen stuipen) gebruikt, en verder in de doepa (samengestelde wierook).

33. *Chloranthus*, Spec.
Bladeren. Filet 5082, de Clercq 748.
Kras-toelang, Java.

Vooraf van de wortels wordt bij lendepeijn een aftreksel gegeven.

34. *Cinnamomum*, Sintok Bl.?
Bast. Filet 7933, de Clercq 765.
Kajoe Sintok, Java.

Werkt stoppend en komt in tal van obat's voor.

35. *Coccinia indica*, W. & A.
Stengels, de Clercq 827.?
Papasan, Java.

Deze liaan bevordert de zog-afscheiding. De bladeren worden als lalab of sajoer genuttigd.

36. *Coriandrum Sativum*, L.
Zaden. Filet 4019, de Clercq 885.
Ketoëmbar, coriander, ingevoerd en op
Java geteeld.

Werkt verwarmend.

37. *Corypha gëbanga*, Bl.
Hars. de Clercq 887, Kloppenburg 37.
Blëndok gëbang, Java.

De zeldzame gom van de gebang (balendok genaamd) is een gewaardeerd middel bij bloedspuwing en zware hoest.

Een decoct van deze gom met rijstwater (tadjin) wordt bij dysenterie gegeven.

38. *Crocus Sativus*, L.
Saffraan, ingevoerd.
Sapran.
Wordt als bloedzuiverend middel in de djamoe loentoeer voor kraamvrouwen gebezigd.
39. *Croton tiglium*, L.
Vruchten. Filet 6, de Clercq 918.
Kimalakian, pëntjahar; tjërakèn, Java.
Werkt zeer laxeerend, maar wordt om de giftigheid weinig gebruikt.
40. *Cuminum Cyminum*, L.
Zaden. Filet 2107, de Clercq 938.
Djintën-poetih; ingevoerd en op Java geteeld.
Werkt verwarmend.
41. *Cuscuta chinensis*, Lam.
Zaden.
Madja moedjoe, ingevoerd.
Wordt in de djamoe's gebruikt.
42. *Cyclea peltata*, Hookf & Thoms.
Wortel. de Clercq 963.
Akar tjintjaoe, Java.
43. *Cyperus rotundus*, L.
Knolletjes. Filet 5298, de Clercq 992.
Tëki-Këbo, J., Java.
djoekoet boeloe mata moending, S.
In verschillende djamoe's. Het zetmeel wordt als kroepoek (emping tike) gegeten.
44. *Dalbergia Cumingiaux*, Benth.
Hout. de Clercq 1033.
Kajoe lakka, Bornéo.
Reukhout.

U.

45. *Datura fastuosa*, L.
Bloemen. Filet 4961, de Clercq 1042.
Kembang Kětjoeboeng, Java.

De bladeren worden met olie afgetrokken. De ketjoeboeng-olie werkt als smeermiddel pijnstillend. De gekorven en met tabak vermengde bladeren worden bij astma gerookt. Bij kiespijn worden de bladeren fijn gewreven (di-giling) en met sirih-kalk op de wang gelegd.

46. *Desmodium triquetrum* B. C.
Bladeren. de Clercq 1077.
Daoen doedoek, Java.

Tegen rugpijnen. Een aftreksel van de bladeren met adas poelasari wordt gedronken en een papje ervan als smeermiddel op de lendenen geapliceerd.

47. *Dianella bancaux*, Miq.
Wortel. Filet 234, de Clercq 1084.
Akar tégari, Palèmbang.

Wordt in de parem's gebezigd.

48. *Dittelasma Rërèk*, J.
Vruchten. Filet 1483?
Lërèk S, Rarak, Java.
Zeeploten.

Het gelaat wordt 's avonds met de pitten gewassen tegen puistjes. De vruchten worden gestoomd, van 't omhulsel ontdaan en winddroog bewaard. Geverfde goederen worden bij 't wasschen hiermede kleurvast.

49. *Elaeocarpus grandiflorus*, Smith.
Zaden. de Clercq 1218.
Anjang-anjang; rēdjasa J., Java.

De kernen worden in zeer vele djamoe's gebruikt. Ze werken pisdrijvend.

De fijngemaakte schors wordt uitwendig voor zweren gebezigd.

50. *Elettaria Cardamomum*, Maton.
 Vruchten. Filet 2708.
 Kapol Sabrang, ingevoerd.
 Wordt gebezigd als smaakcorrigen.
51. *Entada Scandens*, Benth.
 Zaden. de Clerck, 1278.
 Aröj tjairoe, S. Java.
 Wordt tegen huidziekte aangewend.
52. *Equisetum Spec.*
 De geheele planten.
 Grëgës otot, Java.
 Wordt in parem's en djamoe's gebruikt. 't Werkt pijnstillend.
53. *Eucommia ulmoides*, Oliv.
 Bast. Filet 4396 d., de Clercq 1312.
 Kajoe rapët Tjina, ingevoerd.
 Wordt als wondbedekking benut.
54. *Eugenia jambolana*, Lam.
 Zaadkernen. Filet 1906.
 Bidji djamblang, Java.
 Middel tegen diabetes.
55. *Eurycoma longifolia*, Jack.
 Hout. Filet 804, de Clercq 1395.
 Kajoe bidara laoet; widara poetih J.,
 ki oelër S.
 't Werkt bloedzuiverend en wekt den eetlust op; het is zeer verkoelend en mag daarom niet te lang achtereen worden gebruikt.
56. *Exidia*, spec.
 de Clercq 1416.
 Koeping tikoës; djamoer koeping J.,
 soepa lèmbèr S. Ingevoerd. Java.
 Wordt gegeten in kim-lo, bah-mi enz.

U.

57. *Ferula Assa foedita*, L.
Hars. Filet 3030.
Inggoe. Duivelsdrek.
Wordt met tamarinde (asem) gegeten tegen maagpijn en koliek.
58. *Fibraurea*, spec.
Hout. de Clercq 1431.
Kajoe koenjit J., koenjit Tjina. Java.
In rozenwater voor oogbaden.
59. *Foeniculum vulgare*, Mill.
Zaden. de Clercq 1560.
Adas lândâ, J.; adas pëdës; adas lëlaki.
Venkel. ingevoerd. Java.
Werkt verwarmend bij buikpijn.
60. *Glyzyrrhiza*, spec.
Hout. Zoethout, ingevoerd.
Kajoe lëgi.
In vele djamoe's.
61. *Gonystylus* Miquel. T. & B.
Hout. Filet 3267, de Clercq 283.
Kajoe garoe.
Reukmiddel in de doepa.
62. *Gunnera macrophylla*, Bl.
Bloemen. Filet 8037, de Clercq 1713.
Soekma di loewih, J., taratè goenoeng.
S., Java.
Wordt in djamoe's gebruikt.
63. *Helicteres Isora*, L.
Vruchten. Filet 1491, de Clercq 1756.
Kajoe oelës, J., ki oelës, S., Java.
Wordt in djamoe's en tapel's gebruikt tegen krampen en koliek.

64. *Hibiscus Abelmoschus*, L.
 Zaden. de Clercq 1789.
 Waron, ganda poera, J., muskuszaad, Java.

Wordt in parem's gebruikt en in loeloer (huidsmeersel om de kleine huidhaartjes weg te nemen).

65. *Hura crepitans*, L.
 Zaden. De Clercq 1842.
 Koekoe Matjan, J., pohon boeta-boeta
 Java.

Purgeermiddel, en uitwendig tegen zweren.

66. *Hygrophylla spec.*
 Zaden.
 Təlor kodok Tjina, Java.

Trekpleister voor puisten.

67. *Lepidium Sativum*, L.
 Zaden. Filet 1792.
 Alim, tuinkers, ingevoerd.

Wordt in djamoe's gebruikt.

68. *Illicium anisatum*.
 Vruchten. Filet 12, de Clercq 1874.
 Adas Tjina, Steranijs, ingevoerd.

Werkt verwarmend.

69. *Jatropha Curcas*, L.
 Vruchten en Zaden. Filet 913, de Clercq
 1941.
 Djarak pagər, J., djarak kosta, S., Java.

De vruchtolie wordt in zalven gebezigd tegen wonden.

70. *Juniperus*, spec.
 Hout.
 Kajoe kastoeri, Java.

U.

71. *Ligusticum Acutilobum*, S. & Z.
 Wortel. de Clercq 2045.
 Ganti J.; kemoening oeler, ingevoerd.
 Wordt tegen syphilis gebezigd.
72. *Liquidambar orientalis*, Mill.
 Balsem.
 Gëtah rasamala, ingevoerd.
 Uitwendig tegen wonden.
73. *Lycoperdon*, spec.
 Filet 1960, de Clercq 2111?
 Djamoer impës J., soepa djeroek S.
 Wordt tegen syphilis gebezigd.
74. *Mallotus*, spec.
 Bloemen. de Clercq 2153?
 Këmbang tapèn, Java.
 Reukmiddel.
75. *Massoia aromatica*, Becc?
 Bast. de Clercq 2205.
 Mësoewi, Nieuw-Guinëa.
 Komt in verschillende djamoë's voor, o.a. tegen fluor albus.
76. *Melaleuca*, spec.
 Vruchten.
 Boeh gëlam; bolong-bolong,
 Palëmbang.
 Wordt in kleine hoeveelheden in djamoë's gegeven.
77. *Mimusops Elengi*, L.
 Zaden. Filet 1399, de Clercq 2314.
 Bidji tandjoeng, Java.
 De bast geeft een mondspoeling bij loszitten der kiezen.

78. *Mucuna capitata*, Sw.
Zaden. Filet 5110, de Clercq 2350.
Kowas, kârâ bêngoek J. Java.

79. *Murraya exotica*, L.
Bladeren.
Daoen kemoening.

80. *Myristica argentea*, Warb.
Vruchten. de Clercq 2372.
Pala lélaki, Nieuw-Guinea.

Wordt benut bij bloedige ontlasting en als aphrodisiacum.

81. *Neesia altissima*, Bl.
Vruchten. de Clercq 2426.
Boeah bêngang, Java.

Wordt in djamoe's gebruikt.

82. *Nigella Sativa*, L.
Zaden. Filet 2101, de Clercq 2459.
Djintën itëm, ingevoerd.

Werkt verwarmend.

83. *Nyctanthes Arbor tristis*, L.
Bloemen. Filet 7638, de Clercq 2462.
Sri gading, Java.

Wordt als thee gedronken, o.a. bij rooden, lepra-achtigen uitslag.

84. *Ocimum Basilicum*, L.
Zaden. Filet 4945, de Clercq 2474.
Soelasi, sèlasih, J., ingevoerd.

Werkt verkoelend.

U.

85. *Orthosiphon stamineus*, Benth.
Bladeren. Filet 4914, de Clercq 2511.
Daoen koemis koetjing, Java.

De blaadjes zijn een gewaardeerd middel tegen nier-
ziekten. Er wordt thee van getrokken, liefst met eenige
plantjes daoen meniran.

86. *Pachyma Cocos*, Fries.
Sari-tombong, ingevoerd.

Wordt in djamoe's gebruikt.

87. *Papaver Somniferum*, L.
Zaden.
Boenga apioen.
Wit maanzaad, ingevoerd.

Wordt in djamoe's gebruikt.

88. *Peucedanum graveolens*, Benth & Hook f.
Zaden.
Adas manis, ingevoerd.

89. *Piper Cubeba*, Lim.
Vruchten. De Clercq 2723.
Kemoekoes, Cubeben, Java.

In djamoe's bij venerische ziekten.

90. *Piper longum*, L.
Vruchten. De Clercq, 2727.
Tjabai Djawa, S., Java.

91. *Polyporus Sanguineus*, L.
Kloppenburger, p. 70.
Djamoer Mérah, djamoer brâmâ, J., Java.

Wordt gebruikt bij gezwellen in de baarmoeder, ook
uitwendig bij massage van knobbelgezwollen, waartoe ze
in warme olie wordt opgelost.

92. *Psidium guajave*, L.
Bladeren. Filet 1911, de Clercq 2862.
Daoen djamboe bidji; djamboe kloetoe, Java.

Wordt bij diarrhoea gegeven.

93. *Psophocarpus tetragonolbus*, D. C.
Zaden. Filet 1546, 1869, de Clercq 2865.
Djaät, S., këtjipir, J., Java.

94. *Pterocarpus indicus*, Willd.
Bast. Filet 18, de Clercq 2883.
Bast van Sâna kling, Java.

Wordt als stopmiddel gebruikt.

95. *Punica Granatum*, L.
Bast. Filet 1609, de Clercq 2902.
Babakan dalima, Java.

De wortelbast is een ook in de Europeesche geneeskunde gewaardeerd middel tegen lintworm.

De vruchtbast wordt tegen dysenterie aangewend.

96. *Quercus*, Spec.
Vruchten. De Clercq 2922.
Madjakan J., ingevoerd.

97. *Quisqualis indica*, L.
Vruchten. Filet 3224, Kloppenburg p. 166.
Wëdani; këtjèkloek, Java.

De wortel wordt afgekookt met de vruchtschillen en als inspuiting tegen maaien gegeven. De kernen van de nootachtige vruchtjes (wedani of mendani) worden rauw gegeten tot hetzelfde doel.

98. *Rafflesia Patma*, Bl.
Bloemen. Filet 6711, de Clercq 2941.
Patma sari, J., Java.

Wordt in djamoe's gebruikt.

- U. 99. *Rauwolfia serpentina*, Benth.
Wortel. De Clercq 2954.
Poelé pandak, Java.
100. Rheum, spec.
Wortel. De Clercq 2966.
Këlëmbak, ingevoerd.
Wordt tegen hoest gebezigd.
101. *Rhus Semialata*, Murr.
De Clercq 3006.
Oedjoeng pandan, Chineesche gallen,
ingevoerd.
102. *Santalum album*, L.
Filet 3519, de Clercq 3029.
Kajoe tjëndana, J., Sandelhout, Timoor.
Het waterig aftreksel wordt gebruikt bij ontstekingen;
de olie in smeersels voor de reuk en inwendig bij
gonorrhoea.
103. *Saussurea Lappa*, Clarke.
Poetjoek, ingevoerd.
Wordt gebruikt tegen hoest.
104. *Schima Noronhae*, Bl.
Bloemen. De Clercq. 3058.
Tjangkok, S., hoeroe batoe, S., poespa S.,
Java.
105. *Schleichera trijuga*, Willd.
Filet 47.
Kësambi, J., Makassar olie. Makassar.
Wordt als haarolie en uitwendig bij hoest gebruikt.
106. *Shorea leprosula*, Mig.
Hars. Filet 1012, de Clercq 3125.
Rëmoek daging, sëraja batoe, M.,
Lampoeng.

107. *Sindora Sumatrana*, Miq.
 Vruchten. Filet 7574, de Clercq 3147—3148.
 Sapparanto, (sampar hantoe), Palëmbang.
 Werkt verkoelend en wordt in verschillende djamoe's
 gebruikt; ook uitwendig tegen onzuiverheden op 't hoofd.
108. *Smilax china*, L.
 Wortel. De Clercq 3156.
 Gadoeng Tjina, ingevoerd en gecultiveerd.
 Wordt bij verlamming gegeven.
109. *Spatholobus ferrugineus*, Benth.
 Hout. Filet 8776.
 Kajoe Sambang, Java.
110. *Sterculia foedita*, L.
 Vruchten. Filet 1641, de Clercq 3234.
 Këpoh J., djangkang J., Java.
 Wordt in vele djamoe's gebruikt. Een groote gift werkt
 als abortivum.
111. *Sterculia*,
 Vruchtschillen.
 Koeping gadjak, Java.
112. *Sterculia Javanica*, R.-B R?
 Vruchten. Filet 2724, de Clercq 3236.
 Zoete prana djiwa; këpoh këtèk, J.,
 hantap gëdè, S.
 Wordt tegen tering en hoesten gebruikt.
113. *Sterculia Scaphigera*, Wall.
 Vruchten. De Clercq 3242, Kloppenburg
 p. 22.
 Boeah këpajoeng, boeah tëm-pajoeng,
 ingevoerd.
 Gewaardeerd middel bij buikziekten met slijmerigen
 afgang.

U.

114. *Symplocos odoratissima*, Cloisy.
 Bast. Filet 4612.
 Kajoe Sri awan, Java.

De bladeren komen in de bekende obat sri-awan, welke spruwkruiden als „species antiaphthosae” in de Ned. pharmacopee Ed. IV zijn opgenomen.

115. *Terminalia*, spec.
 Vruchten. De Clercq 3312.
 Djolawé; madja-loewih, Java.

In djamoe's.

116. *Terminalia*, spec.
 De Clercq 3312.
 Madja Keling; djâhâ-kling.

In verschillende djamoe's.

117. *Tetranthera brawas*, Bl.?
 Filet 1559.
 Daoen trawas, Palèmbang, Java.

Wordt gebezigd voor 't inwrijven van de borst van zwangere vrouwen.

118. *Tetranthera citrata*, Neés.
 Filet 401.
 Lima, krangéan. Java.

Werkt op de nieren.

119. *Trigonella Faenum graecum*, L.
 Filet 9183, de Clercq 3374.
 Klabêt, ingevoerd.

In parem voor uitwendig gebruik.

120. *Usnea*, spec.
 de Clercq 3419?
 Tai angin; djénggot rësi J., Java.

Tegen winden.

121. *Vernonia anthelmintica*, Willd.
Kërsani, ingevoerd.

Werkt diuretisch en wordt als abortivum gebruikt.

122. *Vetiveria zizanisides*, Stapf.
de Clercq 228?
Akar wangi; lâra-sëtoe J.; nara-
wastoe S., Java.

Heet Vrijdag's voor 12 uur geogst en daarna gewaschen en winddroog gemaakt te moeten worden om den reuk te behouden.

123. *Woodfordia floribunda*, Salisb.
de Clercq 3518?
Sidâ wajah, Java.

124. *Woodfordia floribunda*.
Pâdâ sari, Java.

Wordt gebruik tegen bloed-diarrhee.

14. *Inzending van den Gouverneur van Célébes en onderhoorigheden, A. J. baron Quarles de Quarles te Makasar.*

(Adviesnummers 92, 97, 106).

Was de opzet van de Tentoonstelling zaaksgewijze en niet geografisch, zoo scheen het toch aanbevelenswaard om eens een enkele streek in haar geheel te doen zien. Dank zij de krachtadige medewerking van den Gouverneur van Célébes kon hiertoe Zuid-Célébes worden gekozen.

Te eer scheen tot deze keuze aanleiding, waar wij in Zuid-Célébes te doen hebben met een gewest, dat eerst sedert korten tijd onder meer rechtstreekschen Nederlandschen invloed is gekomen, en het standpunt, waarop de Inheemsche bevolking er staat, zodoende in menig opzicht als een primitief standpunt is te kenmerken.

U.

Daar door Europeesche ondernemers gedreven groote cultures ontbreken, zijn ook de landbouwproducten, welke ten toon konden worden gesteld, geheel als een voortbrengsel van het Inlandsche bedrijf te beschouwen.

Onder de inheemsche industrieën bekleeden de vlecht-kunst, het weven, het pottenbakken en de ijzersmederij en kopergieterij een voorname plaats. Daarnaast zijn handel en vischvangst met de bijbehorende scheepsbouw hoofdmiddelen van bestaan.

De Makassaren en Boegineezen zijn van ouds bekend als koene zeevaarders, en sedert de krachtige hand van het Indische Gouvernement de zeeroof in den Archipel uitroeide, worden deze nautische gaven door de kustbevolking van Célébes en omliggende eilanden met succes tot meer vreedzame doeleinden benut.

BIJZONDERE MIDDELEN VAN BESTAAN.

KLASSE 50 en 98.

A. VLECHTWERK.

1. Stengels van een orchidee, Anemi of Alemi.
Afkomstig van Boné.
2. idem, idem. Afkomstig van Boné.
Voor vlechtmateriaal gereed gemaakt.
3. *a-f*. Ronde mandjes, Bakoe bodo. Afkomstig van Boné.
Deze dienen als werkmant, of ook om het een of ander cadeau in te zenden. Gevlochten van alemi.
4. Mandje, bladvorm, idem. Afkomstig van Boné.
Zie No. 8.
5. idem 8-kantig met voet, idem. Afkomstig van Boné.
Zie No. 3.

6. *a-b.* idem 8-kantig z. voet, idem. Afkomstig van Boné.

Zie No 3.

7. idem met hengsels, idem. Afkomstig van Boné.
N. B. Eenige dezer mandjes zijn versierd met zilvermoor.

8. *a-f.* idem div. vormen, idem. Afkomstig van Boni.

Gevlochten uit lontarblad; blad van den lontarpalm. (*Borassus flabelliformis*), worden voor hetzelfde doel gebruikt als No. 3—7.

9. *a-c.* Mandjes, Bakoe bodo. Afkomstig van Noorderdistricten.

Gevlochten uit blad van den lontarpalm (*Borassus flabelliformis*); worden voor hetzelfde doel gebruikt als No. 3—7. De kleuren zijn aangebracht met ingevoerde kleurstoffen.

10. *a-c.* idem, idem. Afkomstig van Paré Paré.

Mandjes No. 10a—12 worden gebruikt tot het bewaren van eten, wanneer men op reis gaat. Zij worden vervaardigd van smalle en breede lintvormige reepen, gesneden uit het blad van den lontarpalm, dat vooraf gedroogd wordt, en dan een lichtgele kleur aanneemt. De aanbren-
ging van de overige kleuren geschiedt met ingevoerde aniline verfstoffen, kasoemba genoemd. Vooraf echter ondergaan de bladreepen een verfbad, gemaakt uit de wortel-
bast van den djatiboom, waardoor de bladeren geel worden. Door een herhaling van het bad wordt de kleur donkerder en ten laatste bruingeel. Door dit bad krijgt men het voor-
deel, dat nu de verf, de kasoemba, die door water zou weggewischt worden, kleurhoudend is. De bijna zwarte kleur wordt verkregen door de reepen een herhaald bad in kasoemba te doen ondergaan.

U.

11. idem, idem. Afkomstig van Paré Paré.
12. idem, idem. Afkomstig van Paré Paré.
13. Mandje, Palékokang. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad vervaardigd. Ter bewaring van de vingerdoek.
14. idem, Timbo timbo. Afkomstig van Gowa.
Van lontarblad vervaardigd. Ter bewaring van de vingerdoek.
15. *a-b.* idem. Bakoe datoe. Afkomstig van Gowa.
Gevlochten van lontarblad Hierin wordt de rijst aan de gasten rondgediend.
16. *a-c.* Rijstmandje. Afkomstig van Gowa.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
17. idem, Tepu atongko. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
18. idem, Bakoe bakoe. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
19. idem, idem. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
20. idem, idem. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
21. idem, Tepa. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
22. idem, Lapi lapi. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.

23. idem, Paboesang. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
24. idem, Paboesang aliroe. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
25. *a-b.* idem, Pabakoe Bakoekang. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
26. Rijstmandje, Paboeboesang. Afkomstig van Gowa.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
27. *a-c.* idem, Bakoe djadjakeng. Afkomstig van Boné.
Van hetzelfde materiaal gevlochten. Open mandjes speciaal dienende tot berging van gewijde rijst.
28. *b-a.* idem, Bakoe apatalang. Afkomstig van Boné.
Van hetzelfde materiaal gevlochten. Open mandjes om rijst te presenteeren.
29. idem, Bakoe atongko. Afkomstig van Salajar.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
30. idem, Bakoe. Afkomstig van Gowa.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
31. *a-f.* idem, Lampang. Afkomstig van Boné.
Van hetzelfde materiaal gevlochten.
32. *a-b.* idem, Lampang lampang. Afkomstig van Boné.
Van bamboe (*bambusa* sp.) gevlochten.

U.

33. idem, Teda. Afkomstig van Gowa.
Van lontarblad gevlochten.
34. idem, Lampang. Afkomstig van Gowa.
Van lontarblad gevlochten.
34. *a.* idem. Afkomstig van Loewoe (Malili).
Gevlochten van alemi.
35. Mand, Lampang leba. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten. Om eetwaren op te drogen.
36. idem, Bakoe watang poereng. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten. Om geneesmiddelen of sirih in te bergen.
37. Sirihmand, Lombong. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten. Speciaal in gebruik bij praoevoerders.
38. idem, Timpa. Afkomstig van Salajar.
Van lontarblad vervaardigd. Ook gebruikt om medicijnen in te bergen.
38. *a-b.* idem. Afkomstig van Loewoe.
Van alemi gevlochten.
39. idem, Kandi Kandi. Afkomstig van Salajar.
Van lontarblad vervaardigd.
40. idem, Pamamaäng. Afkomstig van Salajar.
Van lontarblad vervaardigd.
41. idem, idem. Afkomstig van Salajar.
Van lontarblad vervaardigd.

42. Mand. Afkomstig van Pare Paré.
Van lontarblad vervaardigd. Om ingrediënten in te bergen.
43. idem. Afkomstig uit Paré Paré.
Van lontarblad vervaardigd. Om medicynen in te bergen.
44. *a-c.* Sirihmand, Toba Toba. Afkomstig van Boeton.
Van lontarblad gevlochten. Deze mandjes worden op reis gebruikt.
45. idem. Afkomstig van Gowa.
46. *a-b.* Idem, Toba. Afkomstig van Boeton.
Gevlochten van bladeren van den Koewalpalm (*Corypha Umbraculifera*).
47. idem, Papangadjajang leko ballo. Afkomstig van Takalar.
Gevlochten van lontarblad. Evenals bij Nos. 37a, 41, 44a, 46a, past in elk mandje een bakje, eveneens vlechtwerk, dat in vakjes verdeeld is, waarin benodigdheden voor den sirihpruim worden bewaard, n.l. tabak (tambako), gambir, pisang (rappo), kalk (kapoer), sirih (leko).
48. *a-b.* Rijstmandjes. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
49. Rijstmand, Pabereseng. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten. Om ongekookte rijst op te bergen.
50. *a-b.* Mandjes, Kampilo. Afkomstig van Boné.
Verpakkingsmateriaal.
51. Manden, Bakoe lalo. Afkomstig van Boné.
Voor eetwaren.

U.

52. idem, Bakoe sisampo. Afkomstig van Boné.

53. Mandje, Baka baka. Afkomstig van Boné.

Van gevlochten bamboe. In dit mandje bevinden zich van lontarblad gevlochten z.g. bokong's, waarin de Boeginees gekookte rijst meeneemt op reis.

54. *a-b.* Mandjes. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes.

55. Mand, Rantang. Afkomstig van Boné.

Van gevlochten rotan (*calamus* sp.).

56. *a-d.* Etensdragers, Rantang. Afkomstig van Boné.

Van lontarblad vervaardigd. Deze manden worden ook gebruikt als werkdoos.

57. Etensdrager met draagnet, Rantang met djala djala. Afkomstig van Boné.

Van lontarblad vervaardigd. Deze manden worden ook gebruikt als werkdoos.

58. *a-b.* Etensdragers, Ranta. Afkomstig van Boeton.

Gevlochten van bladeren van den Koewalpalm.

59. Waaiers, Papi. Afkomstig van Boné.

Van lontarblad gevlochten. Om vliegen van het eten te jagen.

60. idem, Kambero. Afkomstig van Boeton.

Gevlochten van bladeren van den Koewalpalm.

60. *a-b*. Bordenleggers. Afkomstig van Loewoe (Walili).

Gevlochten van alemi.

61. *a-e*. Vliegendeksels, Loba of Patongko Kapera. Afkomstig van Boné.

Van lontarblad vervaardigd.

62. *a-b*. idem, Panamba. Afkomstig van Boeton.

Vervaardigd van bladeren van den Koewalpalm.

63. Bordendeksel, Toetoebi. Afkomstig v. Boeton.

Vervaardigd van bladeren van den Koewalpalm.

64. Vliegendeksel, Patongko kaure. Afkomstig van Boné.

65. Deksel, Patongko pangaureang. Afkomstig van Salajar.

66. idem, Sampo beëmpa. Afkomstig van Boné.

Voor watervaten. Gevlochten van lontarblad.

67. *a-c*. Sigarenkokers. Afkomstig van Boné.

Van alemi gevlochten. Zie No. 1 en 2.

68. *a-c*. Sigarettenkokers. Afkomstig uit Boné.

Van alemi gevlochten. Zie No. 1 en 2.

69. *a-c*. Sigarenkokers, Ourong tole. Afkomstig van Boné.

Van paardenhaar gevlochten.

70. *a-c*. Sigarettenkokers, idem. Afkomstig van Boné.

Van paardenhaar gevlochten.

U.

70. *d.* Sigarettenkoker. Afkomstig van Loewoe (Malili).
Van alemi gevlochten.
71. *a-e.* Kokertjës. Afkomstig van de Oostkust van Célébes.
Van alemi gevlochten.
72. idem, Lopa lopa. Afkomstig van Takalar.
Hierin bewaart men de sirih, wanneer men uitgaat.
Gevlochten van lontarblad.
73. idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes.
Van alemi gevlochten.
74. *a-g.* Doosjes. Afkomstig van de Oostkust van Célébes.
Van alemi gevlochten. Voor pinangnoten.
74. *h-l.* idem. Afkomstig van Loewoe.
Van alemi gevlochten. Voor pinangnoten.
75. Zakken, Balose. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van bladeren van den Koewalpalm.
76. Rijstzak. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Gevlochten uit lontarbladeren; dient voor pasarvervoer.
77. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Dient voor gekookte rijst op marsch.
78. *a-c.* Zakken. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Këndari).
Gevlochten van alemi.

79. Speelgoed, Paregaega. Afkomstig van Boné.

Gevlochten van lontarblad.

80. idem, Kadao dao anak. Afkomstig van Boeton.

Gevlochten van lontarblad.

81. Geestenverdrijvers, Odje. Boné.

Stokken, met lontar- of nipahblad omwonden en waar zwart of op andere wijze geverfd lontar- of nipahblad doorheen gehaald is.

De lontarboom is volgens de overlevering met Batâra-Goëroe uit den hemel op aarde gekomen, de nipahboom met Batâra-Goëroe's echtgenoot.

82. Hangers, Kokowe of Kokoure. Afkomstig van Boné.

Van lontarblad gevlochten hangers voor potten.

83. Hanger, Djala djala rantang. Afkomstig van Boné.

Om schotels of eten in te dragen; ook voor de sub. 56a-d genoemde etensdragers.

84. a-b. idem, Kouremalang. Afkomstig van Boné.

Om waterkruiken in te dragen; uit rotan gevlochten.

85. idem, Bautala. Afkomstig van Boeton.

Gevlochten van bladeren van den koewalpalm. Om eten op te hangen.

86. idem, Balade. Afkomstig van Boné.

Om vruchten en eieren in op te hangen. Gevlochten van lontarblad.

87. a-b. Raki raki. Afkomstig van Boné.

Worden als bord gebruikt.

- U. 88. Zeef, Tapisang. Afkomstig van Gowa.
Voor klappermelk.
89. idem, Sokoreng. Afkomstig van Boné.
Om rijst in te stoomen.
90. idem, Soeami. Afkomstig van Boeton.
Om rijst in te stoomen.
91. idem, Dalo. Afkomstig van Salajar.
Wordt gebruikt bij het vangen van visch, om deze er
in te verzamelen.
92. Boegineesche voetbal, Raga. Afkomstig van
Boné.
Van gevlochten rotan.
93. Gordel, Pabekeng. Afkomstig van Boné.
Deze gordel wordt bij zwaren arbeid om het middel
geknoopt. Vervaardigd van wewesoe (soort slingerplant).
94. Mandjes, Pamonejang kanare. Afkomstig
van Salajar.
Om kanari-vruchten te verzamelen.
95. Blad van den lontarpalm, Daoeng ta. Afkomstig
van Boné.
Lontarpalm-Borassus flabelliformis.
96. idem, idem. Afkomstig van Boné.
Geloogd.
97. Blad van den Koewalpalm, Daoeng aka.
Afkomstig van Boné.
98. Vezels uit den bladsteel v. d. lonterpalm,
Oera-ta. Afkomstig van Boné.
Materiaal voor fijn vlechtwerk.

99. Mand, Rangki. Afkomstig van Boeton.
Om borden in te bewaren.
100. idem, Okong. Afkomstig van Gowa.
Om potten op te zetten.
101. idem, Lapi. Afkomstig van Boné.
Om potten op te zetten.
102. Rijstzeef, Soro soro. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van bamboe.
103. Wan, Patapi. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van bamboe.
104. *a-b.* Koffers, Bêtjé. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van den bast van den roempiya (sagoe) boom; van boven en aan de kanten met sagoweerpennen of ook met fijn gesneden bamboesjes overdekt.
105. Handkoffer, Boengke boengke. Afkomstig van Boeton.
106. *a-b.* idem, Sampa. Afkomstig van Boeton.
107. idem, Bêtjé. Afkomstig van Boné.
Van hetzelfde materiaal vervaardigd als No. 104.
108. idem, idem. Afkomstig van Boné.
Van hetzelfde materiaal vervaardigd als No. 104.
109. Zitmat, Tappere. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van alemi. In gebruik bij vorsten en grooten.

U.

110. *a-b.* Zitmatten, Tappere bodong. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten. In gebruik bij de hoofden.
111. Zitmat, Tapere sada. Afkomstig van Boné.
Van pandan (*pandanus* sp.) gevlochten.
112. *a-r.* Zitmatjes. Afkomstig van Oostkust van Célébes (Këndari).
113. *a-d.* Ligmatten, Tapere atinrong. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten.
114. *a-b.* idem, idem. Afkomstig van Boné.
Gevlochten van bladeren van den Koewalpalm.
115. Ligmat, Tapere malondjo. Afkomstig van Boné.
Gevlochten van pandan.
116. Ligmatten, Bola. Afkomstig van Boeton.
Gevlochten van bladeren van den Koewalpalm.
117. *a-c.* idem. Afkomstig van Loewoe (Walili).
118. *a-e.* idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Këndari).
119. Vloermat, Tapere lalo. Afkomstig van Boné.
Van lontarblad gevlochten.
120. Draagmandjes met juk. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Van bamboe vervaardigd; dienen om de gedroogde padi van de sawah naar de schuur te dragen.

B. WEEFSELS.

121. *a-h.* Katoenen Saroeng's. Afkomstig van Boné.
Van geïmporteerde garens.
122. *a-l.* Halfzijden Saroeng's. Afkomstig van Boné.
Van geïmporteerde garens en zijde.
123. idem, Soebi sabbe poeté. Afkomstig van Salajar.
124. Katoenen Saroeng's, Soebie djala djali didi.
Afkomstig van Salajar.
125. idem, Soebi poete didi. Afkomstig van Salajar.
- 126—127. idem, Soebi poete. Afkomstig van Salajar.
128. idem, Tabboe tabboe. Afkomstig van Salajar.
129. idem, Soebi djala djala. Afkomstig van Salajar.
130. idem, Boenga attobo. Afkomstig van Salajar.
131. idem, Soebi allang. Afkomstig van Salajar.
- 132—134. idem, Kanakanari. Afkomstig van Salajar.
137. idem, Pappalaoe. Afkomstig van Salajar.
138. *a-c.* idem. Afkomstig van Boeton.
139. *a-e.* Katoenen Saroeng's. Afkomstig van Boeton.
140. *a-e.* idem. Afkomstig van Boeton.
Voor adellijke kinderen.

U.

141. idem. Afkomstig van Boeton.
Voor het gemeene volk.
142. *a-b.* idem. Afkomstig van Gowa.
143. Hoofddoek, Soebi alang. Afkomstig van Salajar.
Katoen met gouddraad.
144. idem, Lenso. Afkomstig van Boeton.
- 145 } Hoofddoeken, Lenso laode. Afkomstig van
145a) Boeton.
Voor den adel.
146. Kleedingstuk, Sambo. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor den Toradja een onmisbaar kleedingstuk, dienende overdag tot kleeding, 's nachts tot deken.
147. idem, idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Van Sadang-weefsel.
148. *a-b.* idem, Slèndang. Afkomstig van Boeton.
149. idem, idem. Afkomstig van Boeton.
150. *a-c.* Krisbanden, Tâli. Afkomstig van Boné.
151. Krisband, idem. Afkomstig van Boné.
152. Handdoek, Pabasah. Afkomstig van Salajar.
Katoen.

153. *a-d.* Tafelloopers. Afkomstig van de Noorderdistricten. U.
154. *a-i.* Handwerken. Noorderdistricten.
155. Broekband. Afkomstig van Boeton.
155. *a-b.* Broekjes.
156. Sprei, Birang. Afkomstig van Gowa.
157. *a-b.* Zakken. Afkomstig uit Loewoe (Toradjalanden).
Geborduurde sirihzakken.
158. Weefsel. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor sirihzakken.
159. Stof voor vrouwenkleeding. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van inheemsche bereide ananasvezel.
160. idem. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van inheemsche bereide ananasvezel, middelsoort.
161. idem. Afkomstig van Boné.
Vervaardigd van inheemsche bereide ananasvezel, fijne soort.
162. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Vervaardigd van inheemsche bereide ananasvezel, voor inwikkeling der dooden; ook door de armen om zijn goedkope en sterkte voor lendenlap gebezigd.

U.

163. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Vervaardigd van inheemsche bereide ananasvezel, door den gegoede gebezigd ter afsluiting der onderverdieping zijner padischuur, wanneer hij gasten herbergt.

164. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Van gemengde draad (katoen en ananas); voor sambo der gegoeden.

165. Ananasvezel. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Voor weefsel.

166. Zakken, Blassé. Afkomstig van Boeton.

Vervaardigd van Karow, voortbrengsel van den Koewal-palm (*corypha umbraculifera*).

167. Weefsel, Karoro. Afkomstig van Boeton.

Gebruikt voor zeilen.

168. Katoen. Afkomstig van Salajar.

Hiervan zijn de saroeng's No. 124—137 geweven.

169. idem. Afkomstig van Salajar.

Reeds tot rolletjes gewonden voor het maken van garen voor het weven dier saroeng's, benevens 2 rolletjes reeds tot garen vervaardigd katoen.

KLASSE 77.

170. Weefgerei. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Klein model.

171. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Normale grootte; voor het weven der smalle lendenlap. Door schooljongens gemaakt.

172. Schuiertje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Van Klapperbast. Dient om de draad bij het weven te zuiveren.

173. Klem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Om goed bij het naaien in de knieholte vast te zetten.

174. Weeftoestel, Patamoengang. Afkomstig van Gowa.

175. Spinnewiel met toebehooren. Afkomstig van de Zuiderdistricten:
a. Tingkéré.

175. b. Lolisang.

Toestel voor het verbrijzelen der Katoenpitten.

175. c. Bissoro.

Soort van boog, die door middel van een haakje in een mand met katoen aangehaald en dan weder losgelaten wordt, teneinde met kracht tegen die katoen aan te slaan en haar uit elkander te doen stuiven, waardoor zij meer en meer gezuiverd wordt.

175. d. Kërandjang kâpasa.

Mand behoorende bij de bissaro.

175. e. Papêpé kâpasa.

Werktuig van rotan, gebezigd om de katoen in elkaar te kloppen.

- U. 175. *f.* Garenwinder, Pangoeloengang.
176. Weefgetouw. Afkomstig van Boeton.
Voor broekbanden.
177. idem, Kaboelelanga. Afkomstig van Boeton.
Voor het gelijkmaken van het garen.
178. idem. Afkomstig van Boeton.
Voor karoro; zie No. 166 en 167.
179. Bundel Koewalreepen. Afkomstig van Boeton
Gladgestreken en gedroogd.

KLASSE 72.

D. POTTENBAKKERIJ.

180. *a-h.* Drinkwater potten, (grootte, met deksel),
Wanging. Afkomstig van Boné.
181. *a-m.* idem, kleine, zonder deksel.
Afkomstig van Boné.
182. *a-c.* Bloempotten. Afkomstig uit Boné.
183. Fornuis, Palloe tjadi of Palloe boetta.
Afkomstig van Takalar.
- Op de uitstekende gedeelten plaatst men de rijstpot.
In het fornuis brandt men hout of houtskool. Beide voor-
werpen zijn van klei gemaakt.
184. Rijstpot, Oering kauré. Afkomstig van
Takalar.

185. Spuwbak, Pappiroewang. Afkomstig van Takalar.

Eveneens van gebakken klei gemaakt en versierd met eenvoudige motieven. Het motief is op halve grootte.

186. Waschkom of Spoelbak, Pabissa lima of Kimbokang boetta. Afkomstig van Takalar.

Pabissa beteekent voorwerp om te wasschen; lima = hand; kimbokang = spoelbak; boetta = klei of grond.

187. Wierookvat, Padoepang. Afkomstig van Takalar.

De padoepang (van doepa = wierook afgeleid), dus plaats om wierook in te bewaren of te branden, is gemaakt van gebakken aarde en heeft de ware grootte.

188. *a-b.* Beeldjes, Ana ana boetta. Afkomstig van Takalar.

Woordelijk: kinderen van klei, dus beeldjes. De twee stellen voor de boenting baine (bruid) en de boenting boerani (bruidegom), die op zij een kris draagt.

KLASSE 53.

E. VISSCHERIJ.

Voorwerpen welke bij de vischvangst gebruikt worden.

189. Fuik, boe of boewoe. Afkomstig van Takalar.

Een soort fuik, bestaande uit twee in elkander passende gedeelten, waarvan een den naam ombeng draagt, n.l. het vaste gedeelte, dat bij het gebruik in den grond wordt gestoken. De losse koker wordt er dan overheen geschoven. Aan het einde van deze koker is een klapperdop, die men er afneemt, wanneer men de boe wil ledigen.

De geheele boe is gemaakt van bamboe-latjes en met rotan gebonden. Men gebruikt hem in de impang's (vischvijvers), in de sawah en in de rivier.

U.

190. Fuik, Bila. Afkomstig van Takalar.

Een soort fuik, bestaande uit verschillende vakken (kalengking) of afdeelingen welke, naar gelang men van het strand de zee in gaat, in grootte afnemen. Het kleinste vak heet kalengking tjadi, dat onmiddellijk overgaat in het einde van de fuik, waar ten slotte de visschen komen en borong of boenowang (plaats om te dooden) genoemd wordt.

Het geheel is gemaakt van matten, gevlochten uit bestanddeelen, welke uit Loewoe worden ingevoerd.

Deze matten worden rechtstandig, op den grond bevestigd. De mattenwand noemt men panodjo (van todjo = stijf). Naar gelang men in zee gaat, wordt de wand dikker. De lengte, gerekend van het strand tot de boenowang bedraagt 120 vaden, de gemiddelde breedte 10 M. (aan het strand).

Daar zoo'n bila nogal duur is, bezitten meestal meerdere personen één bila.

191. Schepnet, Balewang. Afkomstig van Takalar.

Een schepnet, gebruikt bij bovengenoemde bila, om de visch uit de boenowang te scheppen. Het net is gemaakt van rotan en geknoopt garen.

192. Bali bodo. Afkomstig van Takalar.

Een voorwerp, dat gemaakt is van bamboereepen, bevestigd met rotan, van boven en beneden open.

Men gebruikt ze alleen in ondiep vischwater op de volgende manier: in elke hand houdt de visscher een bali bodo en zet ze al loopend in het water. De visch, die hij op deze manier vangt, haalt hij er met de hand van boven uit.

193. Sodo sodo paroro. Afkomstig van Takalar.

Een soort schepnet, dat vooruit geduwd wordt over den grond (roro=steken). De visschen, die er door gegrepen

worden, komen terecht in een zakje, dat aan een van een opening voorzien plankje bevestigd is, hetwelk zich aan de achterzijde van 't net bevindt. Het zakje is van fijn goed, het overige van rotan gemaakt. Men vischt er mee in ondiep water, en vangt er kleine visschen en garnalen mee.

194. Sodo. Afkomstig van Takalar.

Deze heeft den vorm van den sodo-sodo paroro, maar is veel grooter en gemaakt van garen. Het net wordt gebruikt als de sodo sodo paroro.

195. Langka. Afkomstig van Takalar.

Deze bestaat uit een houten stok, waaraan een mand van bamboe. Om er mede te visschen, doet men als volgt: Men houdt den stok zoover mogelijk van zich af, zóó, dat de mand in het water blijft, loopt dan heen, de beenen met geruisch verzettend, om de visschen in de mand te jagen. Men vangt er, behalve visch, ook garnalen mee en de bamba lesoe, een beest dat er uitziet als een kakkerlak, welks vleesch als een lekkernij beschouwd wordt.

196. *a-b.* Boenre. Afkomstig van Takalar.

Men onderscheidt deze netten in 2 vormen, de eene gemaakt van touw, de andere van garens. Bij het gebruik vat men de boenre bij de opening van het net, op zijde van het lichaam houdend, loopt men er mede door het water.

197. Pakkadja. Afkomstig van Takalar.

Een cilindervormige fuik met openingen links en rechts en aan de zijanten. Men vischt er aldus mede: Aan boord van een lawang padjala (prauw om met netten te visschen) neemt men een stuk of 6 pakkadja's mee. Op een gegeven oogenblik laat men de praoe drijven en gooit de pakkadja's, door touw verbonden, in zee.

Onder aan de pakkadja's hangt een bamboe-lat met bladeren. Aan deze bladeren toch blijft de kuit hangen, daar de visschen hierin gaarne eieren leggen.

U.

In de pakkadja vangt men o. a. de torani of toewing toewing (Mal. bilalang laoet = vliegende visch). Men noemt deze prauw dan ook wel beseang patorani of beseang patoewing toewing. Daar deze visch niet schuw is en vlak bij de praoe komt, schept men ze ook wel met de boenre het schepnet, uit het water. De pakkadja is gemaakt van bamboe. Het bamboewerk der openingen links en rechts noemt men saloko, het geheel pakkadja.

198. Boe tamparang. Afkomstig van Takalar.

Tamparang = zee, dus is het een voorwerp, waarmede men alleen op zee vischt. Het is een fuik, bestaande uit een bamboe-mand, waarin een aan beide zijden open cilindervormige koker is geplaatst. De visschen komen door den koker in de fuik.

199. Salijoe. Afkomstig van Takalar.

De salijoe is een lang net, dat door stokken bevestigd wordt in de nabijheid van den oever eener rivier. Het net zelf drijft op stukjes hout en wordt strak gehouden door aan den onderkant bevestigde schelpen (djaleko). Het net is geknoopt van grof garen.

200. Treknet, Panambe. Afkomstig van Takalar.

De panambe is een treknet. In het water drijft het op houten dobbers. In het midden is een groote dobber aangebracht, in welk gedeelte van het net zich een zak bevindt.

Het geheele net bestaat uit vakken, die uit elkaar genomen kunnen worden. De mazen dezer deelen worden fijner naar gelang men naar het midden gaat.

De zak draagt den naam boeto, de groote dobber toemba lompo en de stokken aan het einde van het net atiatijang. Aan deze stokken zijn de touwen vastgemaakt, waarmede het net wordt ingehaald. De visch, waarop men dan stuit, wordt in den zak gedreven.

Het net is van touw genoopt (ramé, indjoek of garen) en heeft een waarde van *f* 70.—

201. idem, Gae. Afkomstig van Takalar.

U.

Dit treknet wordt door een praoe in zee gelaten. Een der einden zit aan de praoe bevestigd; aan het andere einde zit een groote houten dobber. Het net drijft op houten dobbers, aan de bovenzijde bevestigd, terwijl het strak gehouden wordt door steenen, die aan den onderkant hangen. Ook zijn aan den onderkant, op eenige afstand van elkaar, ringen, waardoor een touw loopt. Men begint met het net te laten zakken, totdat 't in zijn lengte in het water is; daarna vaart men met de praoe in een boogvorm naar den dobber, waardoor het net in een cirkelvorm komt te liggen. De beide einden haalt men naar binnen tot bij de ringen, trekt dan aan beide einden aan het touw dat daar doorheen loopt, waardoor zij naar elkaar toegeschoven worden. De visch zit zoodoende als in een zak; daarna haalt men het heele net binnen de praoe. Men vischt alleen 's nachts met dit net, en wel van November tot Maart.

202. idem, Parempa. Afkomstig van Takalar.

Dit is een treknet, waarbij twee zware stokken aan elk einde bevestigd, het net beletten te kantelen, indien er niet gesleept wordt. Tevens zijn aan het net voor de stevigheid op gelijke afstanden bamboezen aangebracht. Door twee touwen aan de uiteinden van het net wordt de trekkracht uitgeoefend.

De lengte van de parempa bedraagt 20 vaam en de breedte $\frac{1}{2}$ M.

203. Werknet, Djala boewang. Afkomstig van Takalar.

Zooals de naam aanduidt is het een werpnet. De vorm is, wanneer het uitgeworpen wordt, cirkelvormig. Daar de omtrek van cirkel evenwel verzwaaard is, zakt het net snel, zoodat het geheel samenvalt, de visschen er tusschen houdend. Om te maken, dat deze er bij het ophalen niet gemakkelijk aan den onderkant weder uitgaan, heeft men de randen van het net omgeslagen en deze op afstanden

U.

door touwtjes bevestigd; hierdoor ontstaat onder aan het net een soort van zak, waarin de visschen blijveu hangen, wanneer het net omhoog gaat.

Het net heeft een straal van minstens $1\frac{1}{2}$ en hoogstens 3 vaam.

204. idem, Djala djawa. Afkomstig van Takalar.

Een werpnet, dat aan boord van een vierkpraoe wordt gebruikt. Men kan er dus in diep water mede visschen. Het net is weder cirkelvormig, hangt voor de eene helft in de praoe, voor de andere helft in 't water. Omdat het zeer groot is, de schaal is n.l. 5 M., heeft men nog 2 bamboezen aangebracht met aan hun uiteinden een soort van katrol, waar doorheen touwen zijn aangebracht. Het eene einde dezer touwen houdt men in de praoe, het andere is bevestigd aan het net. Dit is aan den rand verzwaard met steenen en geknoopt van wit garen, terwijl de mazen klein zijn. Wanneer men er mede vischt, laat men eerst de helft van het net op het water rusten, viert de touwen, die door de katrollen loopen en deze helft van het net zakt naar beneden; tegelijkertijd gooit men ook de andere helft van het net, dat nog aan boord is, in het water; ook deze helft zakt naar beneden. Het net krijgt nu den vorm, dien de djala boewang aanneemt, wanneer hij zinkt. Is alles in het water gelaten, dan haalt men heele net weer binnen boord en de visschen zullen, tusschen de mazen verward, ook meegetrokken worden.

Bij dit net heeft men geen zakvorm, zooals bij den djala boewang, aangebracht.

205. Sleepnet, Djala renreng. Afkomstig van Takalar.

Dit is een sleepnet, dat in het midden een zak heeft. Het kan getrokken worden door twee personen. Deze trekken daarbij aan touwen in de boven-uiteinden, terwijl hun voet in een aan beide onder-uiteinden aangebrachte lus geplaatst is. Zodoende houden zij het net strak en

gaan, al schuivend met hun voet, vooruit. Men gebruikt dit net dus in ondiep water.

Het heeft kleine mazen en is gemaakt van garen. De lengte bedraagt 14 vaam, de breedte $\pm 1\frac{1}{2}$ M.

U.

206. Djala lombo. Afkomstig van Takalar.

Dit net komt veel overeen met de gae (zie no. 201), wat gebruik aangaat; immers men vischt er op dezelfde manier mede, alleen het touw, dat bij de gae aan de onderzijde door ringen is getrokken, ontbreekt en er komt nog een zak in voor, zooals bij de djala renreng. Verder zijn de drijvers van bamboe en vindt men onderaan steenen. Het net gebruikt men in diepe zee. De lengte bedraagt 40 à 50 vaam en de breedte 5 à 6 M.

207. Bandoeng lombo. Afkomstig van Takalar.

Soort van hooge bamboezen stellage, van waar men het net in zee neerlaat. Het is aan de 4 punten (het net is vierkant van vorm) verzwaaard door steenen. Aan twee zijden zijn lange bamboestokken bevestigd, waarvan het eene einde op het land rust. Op de stutten van de stellage zitten de personen, die de touwen, aan de vier punten bevestigd, ophalen. De visschen worden er met een schepnet uitgehaald, waarbij een der personen zich in het midden der stellage plaatst, die uit drie stukken bestaat.

209. Laura. Afkomstig van Takalar.

Een lang net, dat op kurken of houtjes drijft, en niet aan palen in den grond is bevestigd. De visschen, die er tegen aan zwemmen, raken in de mazen verward, en worden bij het ophalen meegesleept.

210. Poeka. Afkomstig van Takalar.

Dit net toont veel overeenkomst met het bovengenoemde het eenige verschil is, dat het eene einde vastgehouden wordt in een praoe. Zit er visch in het net, merkbaar

U.

aan de kurken drijvers, dan haalt men het binnen boord. Het net is gemaakt van grof garen. Men vangt er mede toebang en masa masa, beide een soort visch ter grootte van sardijntjes.

211. Pekang rawe. Afkomstig van Takalar.

Dit is een lang touw, dat aan één einde verzwaard is met een steen, om het afdrijven te beletten; het overige gedeelte drijft op kurken of op hout. Aan het touw heeft men aan kleine draden haakjes met het een of ander aas bevestigd.

212. *a-b*. Pekang selorang. Afkomstig van Takalar.

De pekang is een hengel, bestaande uit een lange bamboe, selorang geheeten, aan het einde waarvan een stuk hoorn, linggara genoemd. Door een gaatje in dit hoorn loopt een draad, otere pekang, gemaakt van tasi, een stof afkomstig uit China, garen of koperdraad. Aan het einde van dezen draad is een haak bevestigd, mata pekang; met een weerhaak, pakai. De haak wordt gemaakt van koper, of ijzer. Inplaats van met dierlijk aas omgeeft men den haak ook wel eens met veeren, waarop dan groote visschen toeschieten.

213. *a*. Rakkang Rakkang. Afkomstig van Pakalar.

De rakkang-rakkang bestaat uit een lange bamboe, waaraan een touw. Aan dit touw hangt een net met een rand van rotan, waarboven 2 bamboe's kruiselings in een boog zijn gespannen. Twee der uiteinden hiervan zijn verbonden door een bamboe, waaraan het aas wordt bevestigd. De 4 op den rand van het net rustende uiteinden der kruiselings aangebrachte bamboe's dragen steenen.

213. *b*. idem. Afkomstig van Takalar.

Aan het einde van een langen stok zit een rond net met een rand van rotan. De stok wordt in het water in den grond gestoken. In het midden van het net wordt het aas bevestigd. Met beide rakkang-rakkang vangt men gewoonlijk kreeften.

214. Pekang djoekoe êdja. Afkomstig van Takalar.

Een lang stuk touw, waaraan een stuk lood bevestigd is en hieraan een stuk tasi met een haak.

215. Pekang tonda. Afkomstig van Takalar.

Evenals de pekang djoekoe êdja, met dat verschil, dat de eerste uitgegoid wordt, als de boot stil ligt en de pekang tonda achter aan de boot gesleept wordt.

215x. Bandoeng bongga. Afkomstig van Takalar.

Soort van schepnet, bestaande uit twee elkaar kruisende bamboezen, waar het net in het vierkant omgespannen wordt en een bamboe handvat, dat de bamboezen in het snijpunt raakt. Dit handvat plaatst men met het einde op den dij (bongga = dij).

216. Boewa boewa of panapanai. Afkomstig van Takalar.

De boewa boewa is een net in den vorm van een driehoek, welks zijden vier meter lang zijn. Het wordt met de hoekpunten in ondiep water met paaltjes bevestigd. Bij elk dezer paaltjes blijft een persoon staan. Verder heeft men een lang touw, waaraan stukjes bamboe bevestigd zijn. Twee personen bewegen deze bamboe's in het water en jagen de visschen naar het net. Zoodra deze zich daarboven bevinden, halen de personen, die bij de drie hoekpunten staan, het net snel de hoogte in.

KLASSE 97.

F. IJZERSMEDERIJEN EN KOPERGIETERIJ.

217. Hakmes, Parang. Afkomstig van Boeton.

218. Kris, Djambia. Afkomstig van Boeton.

219. *a-b* Pootstokken, Kati dati. Afkomstig van Boeton.

Deze worden gebruikt bij het planten van djagoeng om gaten in den grond te maken.

U.

220. Harpoenen, Ponga. Afkomstig van Boeton.
221. Koperen lamp. Afkomstig van Boeton.
222. Koperen kwispedoors, Papiroewang. Afkomstig van Boeton.
223. Koperen waterketel met waschkom, Kêtelé met pabissa lima. Afkomstig van Boeton.
224. Koperen kookpot, Oerniq. Afkomstig van Boeton.
225. Koperen kalkdoosje, Tjappo. Afkomstig van Boeton.
226. Pinangdoosje, Pamoneyang rappo. Afkomstig van Boeton.
227. Koperen gambirdoosje, Pamoneyang gambere. Afkomstig van Boeton.
228. Wasmodel. Afkomstig van Boeton.
229. idem. Afkomstig van Boeton.
- Om dit wasmodel is reeds de aarde aangebracht, zoodat het voorwerp kan gegoten worden,
- De hier te gieten stukken vormen het bovenste en onderste deel van een paloekarisi = koperen pot, om rijst te koken.
- Bij deze smederijen en kopergieterijen worden gereedschappen gebruikt, die vrijwel met Europeesche overeen komen.
- Een blaasbalg uit groote bamboe's vervaardigd en een draaibank uit zware balken en op zeer primitieve wijze in elkander gezet, komen bij alle inlandsche smeden voor.
230. *a-d* Kapmessen, Bangkoeng. Afkomstig van Boné.

KLASSE 33.

U.

G. SCHEEPSBOUW.

231. Handelsvaartuig, Palari. Afkomst. van Boeton.
232. idem, Padewakang. Afkomstig van Boeton.
233. idem, Djarangka. Afkomstig van Boeton.
234. Werkproue, Balolang (palewai sewali). Afkomstig van de Zuiderdistricten.
Met één vlerk.
235. idem, Balolang. Afkomstig van de Zuiderdistricten.
Met 2 vlerken.
236. Visschersvaartuig, Soppé labboe. Afkomstig van de Zuiderdistricten.
237. idem, Soppé bondeng. Afkomstig van de Zuiderdistricten.
238. idem, Padjala. Afkomstig van de Zuiderdistricten.
239. Handelsvaartuig, Palari sombala tandja. Afkomstig van de Zuiderdistricten.
240. idem, Palari sombala penisi. Afkomstig van de Zuiderdistricten.

De houtsoorten die voornamelijk voor den scheepsbouw gebruikt worden, zijn de Nanas of Katondeng (*Vitex cofasus* Bl.) en de langoting (*Lagerströmia reginae*).

Men vervaardigt eerst den kiel, van een gebogen plank van 7 à 10 cm. dikte. Deze kiel bestaat uit 3 stukken nl. het middenstuk (loelasa), den voorstevan (pamaroe) en den achterstevan (sotting). Aan weerskanten van den kiel worden in schuine richting van 6 tot 10 planken aan-

U.

gebracht, die de wanden van 't vaarttuig vormen en verschillende benamingen hebben, als van onderen te beginnen:

de pangépé, de papan apa, papan anam en papan lima.

De planken rusten met de lange zijden op elkaar en worden verbonden door houten pinnen van sappanghout (Caesalpinia Sappan L.), bangko (Rhizophora sp.) of amara (ebben)hout. Is men zoover gereed, dan worden de kromhouten, die de pamaroe en sotting (voor en achterstevan) vasthouden, bevestigd; daarna de kromhouten (tadjo) aangebracht, die in de breedte van het vaarttuig over de planken heen liggen, en ze op haar plaats houden; dan wordt de verschansing gemaakt en het dek gelegd

Verder worden de masten gesteld en de zeilen aangebracht. Deze worden gemaakt van zeildoek of karoro. (Zie No. 166 en 167).

De werktuigen, waarvan men zich bij den bouw bedient, zijn uiterst primitief en bestaan uit een bijl, een dissel, een boor, een houten hamer en beitels.

KLASSE 85 en 86.

BIJZONDERE KLEEDING EN SIERADEN.

241. *a-i.* Hoofddeksels, Songko. Afkomstig van Boné.

242. Idem, Palo. Afkomstig van Boné.

Vervaardigd van lontarbladeren.

243. *a-b.* Idem. Afkomstig van Boné.

244. *a-b.* Idem, Songko. Afkomstig van Takalar.

Van bamboe en rotan vervaardigd.

De grondstof waarvan die hoofddekseel is gemaakt, wordt verkregen uit de vezels van de bladstelen der lontarbladeren. Die vezels worden genoemd oera tala of kanjang; de lontarpalm zelf heet tala.

Bij het vlechten gaat men als volgt te werk:

Men heeft van hout een vorm gemaakt, en vlecht daar-

omheen. Men begint bovenaan, en maakt eerst het geraamte, waarna men steeds in de rondte vlecht. Aan den top en aan den onderkant van den rand heeft men een strook, die van een andere kleur is dan het overige vlechtwerk. De verschillende kleuren krijgt men door vezels van oude of jonge lontarstelen te gebruiken. De punt en de onder-rand zijn meestal zwart, welke kleur men verkrijgt door de lontarstelen in water of in modder te leggen. Punt en onderrand zijn soms van koper, zilver of goud. Naar de breedte van den gekleurden rand onderscheidt men den rang van den bezitter.

De prijs der gewone songko's varieert tusschen f 1.— en f 8.— naar gelang van de fijnheid van het vlechtwerk; die van de songko's met zilver versierd, van f 4.— tot f 14.— en die met goud versierd, van f 25.— tot f 70.—

245. Idem, Songko. Afkomstig van Loewoe (Malili).

Gevlochten ven alemi.

246. *a-b.* Idem, Palo. Afkomstig van Paré Paré.

Deze hoofddeksels worden van bamboe of arènbladeren gemaakt.

De bamboe wordt in smalle breede reepen gespleten, welke reepen in elkaar gevlochten worden en wel de breedte voor de binnen- en de smalle voor de buitenzijde.

De rand van de palo is meestal van rotan, die aan de beide gevlochten vormen met vezels van arènbladeren wordt bevestigd. De helmvormige hoeden en de pet worden van arènbladeren vervaardigd. Ook hierbij is de rand van rotan.

De donkere kleur van de bamboe wordt verkregen door een bad in njila-verfstof (indigo).

247. Idem, Palopalo tjimpa. Afkomstig van Talakar.

Palo beteekent hoed, tjimpa opstaande randen. Hij wordt dagelijks gedragen, ook in den oogsttijd, door mannen en vrouwen.

De grondstof is lontarblad. De prijs bedraagt $\pm$ f 1.—

U

248. *a-c.* Idem, Saraoeng dompa dompa. Afkomstig van Takalar.

Deze hoed wordt gemaakt in drie grootten. De grootste wordt gebruikt bij het bewerken van de sawah en in den westmoesson als regenscherm. Door middel van een in het midden aangebrachten stok, waar de kin op rust, houdt men hem op het hoofd. De anderen worden ook in den oogsttijd gebruikt.

De hoeden worden gemaakt van jonge nipahbladeren, ook wel van lontarblad. Men versiert den hoed vaak door aan den top een pluim van gekleurd touw of katoen te bevestigen.

Bij het vervaardigen hangt men den hoed aan de zoldering en naait al draaiend de bladeren er op vast.

De prijs varieert van f 0.40 tot f 0.60.

249. Hoofddekseel, Pandoko. Afkomstig v. Takalar.

Een soort hoed, gemaakt van nipahblad, eigenlijk van een uit nipahblad gevlochten mat. Zoo'n mat noemt men samere. De hoed wordt gedragen als bescherming tegen den regen in den Westmoesson, door karbouwenhoeders, hengelaars enz.

250. idem, Toroe. Afkomstig van Loewoe (Malili.)

Gevlochten van alemi.

251. idem, idem. Afkomstig van Boeton.

252. idem, idem. Afkomstig v. d. Noorderdistricten.

Van nipah-bladeren (*nipa fruticans*) vervaardigd. Door vrouwen gedragen bij het padi-oogsten als beschutting tegen de zon.

253. *a-e.* idem. Afkomstig van de Oostkust van Célèbes. (Këndari.)

Voor mannen (Tokea's).

254. *a-d.* idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Voor vrouwen (Tokea's).

255. *a-b.* idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Voor hoofden (Tokea's).

256. *a-b.* idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Voor mannen (Tokea's).

257. idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Voor mannen (Badjo's).

258. idem. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Voor vrouwen (Badjo's).

De Tokea's en Badjo's zijn in Këndari voorkomende stammen.

259. idem, Dahoeng. Afkomstig van Salajar.

Van lontarbladeren vervaardigd.

260. *a-b.* Krijgshoeden. Afkomstig van Loewoe. (Toradjalanden.)

Vroeger gebezigd in den strijd tegen de Sidengrengers.

261. Kandaori. Afkomstig van Makale.

Een uit kralen van verschillende kleuren vervaardigd feestkleed in den vorm van een zak, welke van boven voorzien is van eene ronde opening van ± 1 d.M. middellijn met opstaande kraag van een of ander gekleurd weefsel en van onderen uitloopt in lange franjes van dezelfde kralen. Ze wordt op feesten gedragen door vrouwen uit

U.

den gegoeden stand, De draagwijze is op den rug met de ronde opening naar beneden, terwijl op de borst de franjes kruiselings ineen gevlochten worden (zie voor de draagwijze houten pop No. 313). Op dooden- en oogstfeesten zijn de vrouwen, die de kandaori dragen, belast met het aanbieden van de sirih aan de voorname gasten. Op andere feesten dient ze slechts als tooi.

Verder wordt de kandaori bij het bouwen van eene, nieuwe woning over een der eindstijlen als teeken van goedheid van den eigenaar gehangen, van bamboe gemaakt.

262. Haarkam. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen).

263. Sambo. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen).

Deze oranje-gekleurde sambo is op 31 Augustus (Koningin Wilhelmina's verjaardag) gedragen.

264. idem. Afkomstig v. Loewoe. (Toradja-landen.)

265. Jas. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen.)

266. Pantalon. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen.)

267. Haarband. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen).

Nos. 264—67 vormen het rouwcostuum van den man.

268. Feestjas. Afkomstig van Loewoe. (Toradja-landen).

Van het hoofd van Baloesoe. De gouden versieringen zijn in koper geïmiteerd.

269. Feestpantalon. Afkomstig v. Loewoe. (Toradja-landen).

Van hetzelfde hoofd.

270. Feestjas. Afkomstig van Loewoe. (Toradjalanden.)

Van het hoofd van Rante Pao met echt gouden sterren.

271. Kleedingstukken. Afkomstig van Boeton.

Van den adellijke, die eenige betrekking bekleedt.

272. idem. Afkomstig van Boeton.

Van den niet-adellijke, die eenige betrekking bekleedt.

273. *a-d.* Baadjes. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Van boomschors. Gebruikt door de Tokea's.

274. *a-b.* Zakken. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Van boomschors. Gebruikt door de Tokea's.

275. *a-b.* Hoofddoeken. Afkomstig van de Oostkust van Célébes. (Këndari.)

Van boomschors. Gebruikt door de Tokea's.

276. *a-c.* Saroeng's. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Këndari.)

Van boomschors. Gebruikt door de Tokea's.

277. Doek. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Këndari.)

Van boomschors. Gebruikt door de Tokea's.

KLASSE 94.

278. Gouden halsketting. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Voor krijgslieden en dansers.

- U. 279. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradja-landen).
Voor krijgslieden en dansers.
280. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradja-landen).
Voor krijgslieden en dansers.
281. Gouden ketting. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor vrouwen.
281. a. Rara. Afkomstig van Loewoe (Toradja-landen).
Gouden rara's, die geregen worden tusschen de krale van de halsketting.
282. Gouden halsketting. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor mannen.
283. Oorknoppen. Afkomstig v. Loewoe (Toradja-landen).
Voor dansmeisjes.
284. idem, Dali. Afkomstig van Loewoe (Toradja-landen).
285. Zilveren armband. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor krijgslieden.
286. Parlemoer armband. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor dansmeisjes.
287. Koperen armband. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor dansers.

288. idem. Afkomstig v. Loewoe (Toradjalanden). U.
Voor passergangers.
289. idem. Afkomstig v. Loewoe (Toradjalanden).
Voor vrouwen in rouw.
290. Armbanden, Simbi. Afkomstig van Boeton.
291. idem. Afkomstig van Zuiderdistricten.
Uit een soort schelp (biloesoe) vervaardigd.
292. Ringen. Afkomstig van Zuiderdistricten.
Uit een soort schelp (biloesoe) vervaardigd.
-

KLASSE 98.

293. *a.* Schelpen, Biloesoe. Afkomstig van Zuiderdistricten.
293. *b.* Schelp, idem. Afkomstig van Zuiderdistricten.
Uit een soort schelp (biloesoe) vervaardigd, voor bereiding gereed.
-

KLASSE 94.

294. Ring. Afkomstig van Loewoe (Toradja).
Voor hoofden en hunne vrouwen.
295. Pr. Koperen ringen. Afkomstig van Loewoe (Toradja).
Voor pasargangers en -gangsters.
296. Zilv. ringen. Afkomstig van Loewoe (Toradja).
Voor dansers en dansmeisjes, krijgslieden en vrouwen in rouw.

- U. 297. Ring. Singkaroe. Afkomstig van Boeton.
298. Paternoster, Tasbih. Afkomstig van Boeton.
Vervaardigd van de pitten van den koewalpalm.
299. Enkelringen, Koerongdjo. Afkomstig van Boeton.
300. Tengke. Afkomstig van Boeton.
Schaamdeelbedekkers voor kleine kinderen.
301. Krisdrager. Afkomstig van Loewoe (Malili).
Van alemi gevlochten.
-

KLASSE 98.

302. Houten pop. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende eene vorstelijke bruid.
303. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende eenen vorstelijken bruidegom.
304. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een bruidsmeisje.
305. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een bruidsjonker.
306. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een bruid van den regent.
307. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een regent als bruidegom.
308. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een kampoenghoofd.

309. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een vrouw van een kampoenghoofd.
310. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een gewone Boeginees.
311. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Voorstellende een Boegineesche vrouw.
312. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende Toradja in krijgscostuum.
313. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende vrouw in danscostuum.
314. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende kleine man in daagsch costuum.
315. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende vrouw in rouwcostuum.
316. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende man in danscostuum.
317. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voorstellende gewone vrouw in daagsch costuum.
- 317a. Papoea. Afkomstig van Gowa.
Wordt gebruikt tot berging van geld, sirihdoos met toe-
behooren, geneesmiddelen enz.
- 317b. Pantalon. Afkomstig van Gowa.
- 317c. Baadje. Afkomstig van Gowa.
- 317d. idem. Afkomstig van Gowa.

III. VOORTBRENGSELEN UIT OECONOMISCH OOGPUNT
VAN BELANG.

318. Mais. Afkomstig van Boné.
Zea Mays L. (gele soort).
319. idem. Afkomstig van Boné.
Zea Mays L. (witte soort).
320. idem. Afkomstig van Boeton.
Witte, gele en roode.
Waarde te Makkasser: witte en gele gemengd f 2.90
per pik.; roode f 2.60 per pik.
321. Rijst, ase awo. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
322. idem, ase tjanira Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
323. idem, ase panasa. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
324. idem, ase ana dara. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
325. idem, ase boli. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
326. idem, ase sawe. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
327. idem, ase pintjang. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
328. idem, ase sawe tjalla. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.

329. idem, ase poeloe Kalang-Kari. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa, var. *glutinosa* L. (Maleisch Kétan).
330. idem, ase poeloe tjalli. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
331. idem, ase poeloe belokanning. Afkomstig van Boné.
Oryza sativa.
332. idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
 Twee monsters.
333. „Katjang idjoe”. Afkomstig van Boné.
Phaseolus radeatus L.
334. Sesamzaad, Widjèn. Afkomstig van Boné.
Sesamus indicum L.
335. Pruihtabak. Afkomstig van Boné.
Nicotiana tabacum L.
336. Rooktabak. Afkomstig van Boné.
Nicotiana tabacum L.
337. Tabak. Afkomstig van de Noorderdistricten.
338. Koffie. Afkomstig van Boeton.
 Waarde f 35.— per pikoel.

 KLASSE 41.

339. „Kapoeik”. Afkomstig van Boeton.
 Niet schoon gemaakt. Waarde f 7.— per pik.
340. Rotan. Afkomstig van Boeton.
 Waarde f 7.— per pik.

U.

- 341a. idem, Rotan djaramasin. Afkomstig van Loewoe (Malili).
- 341b. Rotan, Rotan lita. Afkomstig van Loewoe (Malili).
- 341c. idem, Rotan lita, Afkomstig van Loewoe (Malili).
- 341d. idem, Rotan toengkët. Afkomstig van Loewoe (Malili).
- 341e. idem, Rotan lambang. Afkomstig van Loewoe (Malili).
342. idem, Rotan ronti. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
343. idem, Rotan epe. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
344. idem, Rotan tahiti. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
345. idem, Rotan Saboetan. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
346. idem, Rotan pajpoë. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
347. idem, Rotan lamboeng asoe. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
348. idem, Rotan nowal. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
349. idem, Rotan batang. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
350. Coprah. Afkomstig van Salajara. (Klasse 39).

351. Damar. Afkomstig van Loewoe (Malili).
- 351a. idem, Damar boea. Afkomstig van Loewoe (Malili).
352. idem, Damar loba. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
353. idem, Damar toea. Afkomstig van de Oostkust v. Célébes (Banggai).
354. Boewa radja. Afkomstig van Boné.
Cassia fistula L.
355. Kemiri. Afkomstig van Boné.
Aleurites triloba Forst.
356. Poédé. Afkomstig van Boné.
Calophyllum inophyllum.
357. Tjanggoreng. Afkomstig van Boné.
Arachis hypogaea L.
358. Palleng Kaliki djoere. Afkomstig van Boné.
Jatropha curcas L.
Wordt als purgeermiddel in de geneeskunde gebruikt, ook ter vervaardiging van de palleng (inlandsche kaars) evenals de poédé.
359. Suiker. Afkomstig van de Noorderdistricten.
Arèn-suiker.

KLASSE 53.

360. Plantaardige gelatine, agar agar (een zee-wier). Afkomstig van Boeton.
Waarde van f 2,50 à f 4.— per pik.
361. Was. Afkomstig van Boeton. (Klasse 42).
Waarde van f 70.— à f 80.— per pik.

U.

362. Tripang. Afkomstig van Boeton. (Klasse 53).

Van f 18.— tot f 100.— per pik.

Tripang *Holothuria-edulis*.

Voornaamste soorten:

Taripang kassi = zandtripang.

Taripang batoe = zwarte kliptripang.

Taripang koro = witte kliptripang.

Taripang pandang = ananastripang.

Deze laatste heeft als het ware doornen evenals de pandang of pandan (*pandanus*).

 KLASSE 52.

363. Hertehuid. Afkomstig van Boeton.

Waarde f 40.— per pik.

364. Hertehoorn. Afkomstig van Boeton.

Waarde f 40.— à f 50.— per pik.

365. Karbouwenhuid. Afkomstig van Boeton.
(Klasse 89).

Waarde f 20.— per pik.

 KLASSE 52.

366. Karbouwenhoorn. Afkomstig van Boeton.

Waarde f 18.— per pik.

367. Parelschelp. Afkomstig van Boeton.

Waarde f 50.— per pik.

368. Schidpad, Sisi. Afkomstig van Boeton.

Waarde f 600.— à 1500.— per pik.

369. Ralle. Afkomstig van Boné.

Cartamus tinctorius.

370. Aloepang. Afkomstig van Boné.

Sterculia foetida L.

Deze vruchtschillen worden gebrand en de asch hiervan, met water en ralle-bloemen vermeng, als roode verfstof voor garen gebruikt.

371. Indigo, Njila. Afkomstig van Boné.

Indigofera L.

De indigoplant wordt geweekt. Als de bladeren gerot laat men de aldus verkregen brij afdruppen. Het sap wordt daarna gezuiverd en vervolgens met kalk vermengd, verder als het gestold is, bewaard.

372. Mangkoedoe. Afkomstig van Boné.

Wortelschillen van den *Morinda tinctoria* Roxb. Worden gebruikt om roode verfstof te maken.

373. Bèngkoedoe tanah poetih. Afkomstig van Boeton.

Geeft een gele verfstof. Waarde f 20.— per pik.

374. Bèngkoedoe tanah mérah. Afkomstig van Boeton.

Levert een roode verfstof. Waarde f 16.— per pik.

375. Soga. Afkomstig van Boeton.

Boomschors van een *Rhizophoor*; geeft roode verfstof; wordt naar Soerabaja uitgevoerd. Waarde f 1.70 per pik.

376. Soga. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Banggaai).

377. Lalaro. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Banggaai).

Wordt als looistof gebruikt.

378. Bakau. Afkomstig van Boné.

Bast van den *Rhizophora conjugata* L. Wordt gebezigd om vischnetten te verven.

379. Boeli. Afkomstig van Boeton.

Boomschors van een Mangrove. Waarde f 1.30 per pik.

- U. 380. Lola. Afkomstig van Boeton.
Waarde f 13.— per pik.
Schelp voor het maken van knooopen en verfstof.
381. Batoelaga. Afkomstig van Boeton.
Schelp voor het maken van knooopen en verfstof.
Waarde f 18.— à f 28.— per pik.
382. Djaping djaping. Afkomstig van Boeton.
Schelp voor het maken van knooopen en verfstof.
Waarde f 20.— à f 25.— per pik.
383. Agal Kabaena. Afkomstig van Boeton.
Voor het maken van karoro en zakken (zie No. 166 en 167). Waarde f 8.— per pik.
384. Agal langkoloni. Afkomstig van Boeton.
Voor het maken van karoro en zakken (zie No. 166 en 167). Waarde f 5.— per pik.
385. Agal lakara. Afkomstig van Boeton.
Voor het maken van karoro en -zakken (zie No. 166 en 167). Waarde f 6.— per pik.
386. Blauwsel, Taroem. Afkomstig van Gowa.
387. Arènvezels. Afkomstig van Gowa.
387. a. Touw, Otere montjong. Afkomstig van Gowa.
Gemoetoe-touw, gemaakt van arènvezels.
388. Timmergereedschap. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
Voor houtbewerking.
-

VOORWERPEN BIJ DEN LANDBOUW IN GEBRUIK.

389. Modderslee. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Hiermede wordt de grond van de hoogere gedeelten der sawah verplaatst naar de diepere, om een gelijk niveau te verkrijgen.

390. Rooigereedschap. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

390. *a-b*. Ploeg, Pékali. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

391. Kapmes. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Scheede en handvat van licht hout, gewoonlijk tjanrana. Riem en bindsel van de scheede zijn van rotan.

Het lemmet wordt door inheemsche werklieden gesmeed.

392. Bingkoeng. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Steel van zeer licht hout, als waroe. De ijzeren punt wordt er eveneens door inheemsch smeden aangebracht. Wordt gebezigd om den grond om te werken als er geen gebruik gemaakt wordt van een ploeg.

393. Ploeg, Padjeko. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Getrokken door twee karbouwen. Gemaakt van hardhout, Kanoenang; de boom is van arèn-, klapper- of niboenghout. De konter is van inheemsch smeedwerk, soms ook gewoon van niboeng, evenals bij den volgenden ploeg.

394. Ploeg, Padjeko. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Hierbij is een juk voor een span karbouwen, welk juk van boven vastgehouden wordt op het uitgeholde gedeelte van den boom.

U.

395. Egge, Salaga, Afkomstig van de Noorderdistricten.

Van hout, met bamboemesjes, om wortels of gras na het beploegen van de sawah, door te snijden en uit den grond te verwijderen.

396. Hark. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Om het onkruid na het gebruik van de egge te verzamelen.

397. Rol, esa. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Deze dient om den omgewerkten weeken grond te effenen. Wordt evenals de egge en de hark door een span karbouwen getrokken. Meteen wordt de rol in den grond gedrukt. Is dit te diep geschied, dan wordt de rol er aan het touw weder uitgetrokken.

398. Mesje, Pakatto. Afkomstig van de Noorderdistricten.

Om de padi te snijden.

399. Juk, Lempa, Afkomstig van de Noorderdistricten.

Van niboenghout om bossen padi te dragen. De modellen Nos. 391—399 zijn op halve grootte.

GROEP III.

IV. SIER EN SCHRIJFKUNST.

400. Inkt. Afkomstig van Boné.

Van inlandsch fabrikaat, gemaakt van roet van gebrande hars, vermengd met het sap van de vrucht van den *anacardium occidentale* L. en vervolgens in een zijden lapje gedrenkt.

401. idem. Afkomstig van Boeton.

Gemaakt van azijn, uit toewak van den arènpalm bereid, en roet.

402. Schrijffpen. Afkomstig van Boné.

Gemaakt van de pen van den Inroepalm, *Areca saccharifera* Labill.

Wordt gebruikt voor het schrijven van Arabische of Inl. karakters.

403. Lontarblad. Afkomstig van de Noorder-districten.

Hierop is een verhaal geschreven in oud Boegineesch schrift.

Bijgevoegd is eene vertaling in het Boegineesch en Maleisch. (Geëxposeerd in Afd. VII).

404. Boetonsch schrift. Afkomstig van Boeton.

Mét 2 schrijfstokjes, zie No. 402.

405. Sirihzak. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Met echt zilveren band en sluiting.

KLASSE 94.

406. Zilv. tabaksdoosje. Afkomstig van Loewoe. (Toradjalanden).

407. idem gambirdoosje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

408. idem pinangdoosje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

409. idem peer voor sirihkalk. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

410. idem sirihkalk. Afkomstig van Loewoe (Malili).

411. idem gambirpotje. Afkomstig van Loewoe (Malili).

412. idem pinangpotje. Afkomstig van Loewoe (Malili).

U.

413. idem tabakspotje. Afkomstig van Loewoe (Malili).

414. idem kalktuil. Afkomstig van Loewoe (Malili).

415. idem tabaksdoos. Afkomstig van Loewoe (Malili).

416. Zegel. Afkomstig van Boeton.

Van den overleden sultan (Kayamoedin jang Ka-ampat). Bij gebruik wordt het zegel eerst boven de walm van een lampje zwart gemaakt. Wanneer het goed zwart is, wordt het op papier, dat van te voren met was of kaarsvet is ingewreven, afgedrukt.

KLASSE 35.

V. VOORWERPEN UIT ETHNOGRAPHISCH OOGPUNT VAN BELANG.

417. Rijstblok, Assoeng pallodaäng of Assoeng laboe. Afkomstig van Takalar.

Het rijstblok is uit één stuk hout gemaakt, waarin gehouwen zijn drie ronde gaten en een groot rechthoekig.

Men onderscheidt 2 soorten stampers, nl. houten: aloe todjing = ware of aloe kajoe en bamboezen: aloe boelo.

De eersten gebruikt men voor de drie gaten, waar men de gabah of rijst, voorzien van den bolster, stampt en waar ook de beras, d.i. de rijst zonder bolster, tot meel wordt gestampt. De laatsten worden gebruikt in de groote holte, waar de padi bewerkt wordt, om die van de halmen te ontdoen.

Het zijn de vrouwen, die dit stampen verrichten. Bij dit werk trekken zij een doorzichtig, gekleurd baadje aan en stampen dan met een zeker rythmus, telkens den stamper van de eene hand in de andere over latende gaan.

418. idem, Loempang. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

419. Varkensvoerbakje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

420. Sambalbakje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

421. *a-b*. Drinkmokken. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

422. Vleesch- of groenteschaal. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

423. Sambal- en vleeschbakje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

424. Lepel. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Ter uitdeeling van de gekookte rijst bij den maaltijd.

425. Groentenbakje. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

426. Houten vijzel. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Om djagoeng of rijst nogmaals over te stampen (met 2 stampers).

427. *a-b*. Scheppen. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Hiermede wordt de rijst uit den pot geschept.

428. *a-c*. Eetlepel. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Van gegoeden.

KLASSE 17.

429. *a-d*. Fluiten, Soeling. Afkomstig van Boné.

430. Fluit, Poewi Poewi. Afkomstig van Boné.

U.

431. idem, Basing Basing. Afkomstig van Boné
432. idem, Soeling. Afkomstig van de Noorderdistricten.
432. *a.* idem, idem. Afkomstig van de Noorderdistricten.
433. idem, Palowi. Afkomstig van de Noorderdistricten.
434. idem, Basing basing. Afkomstig van de Noorderdistricten.
435. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
436. idem, Soeling. Afkomstig van Gowa.

437. Fluiten, Palowi. Afkomstig van Takalar.

Van bamboe gemaakt, wordt evenals een Europeesche fluit bespeeld.

437. *a.* idem. idem. Afkomstig van Takalar.

438. Fluit, Poewi Poewi. Afkomstig van Takalar.

Deze bestaat uit yerschillende deelen. Het halfronde onderstuk is van klapperdop, daarop volgt een stuk bamboe, aan het boveinde met garen omwonden, ten einde het daarop volgende van gaten voorzien te plaatsen, waarin weder past een gedeelte, voorzien van een halfronde stukje klapperdop. In dit gedeelte zit een stuk gespleten nipahblad, waar doorheen men de lucht perst bij het bespelen.

Deze fluit wordt o. a. gebruikt bij het dansen der pakarena (dansmeisjes).

439. Idem, Basing basing. Afkomstig van Takalar.

Eveneens een soort fluit, bestaande uit een stuk bamboe met 4 gaten; om beide einden is nipahblad gewonden.

440. idem, Soeling. Afkomstig van Takalar.

De soeling is een soort fluit, gemaakt van een bepaalde soort bamboe, die een ruwe bast heeft (boelo karissa). Deze fluit heeft 6 gaatjes, om het einde zijn reepen van nipahblad gewonden. Het bovenstuk is dicht, op een kleine opening aan den achterkant na. Een reep lontarblad is om dat einde gebonden, zóódat zij een spleet vrijlaat tusschen de bamboe en de lontarreep. Men blaast de lucht in de spleet. De inrichting komt dus veel overeen met die van een orgelpijp.

441. Viool, Keso Keso. Afkomstig van Takalar.

Keso beteekent strijken, waaruit volgt dat dit instrument een strijkinstrument is. Men kan den vorm vergelijken met dien van eene mandoline. Het bovenste gedeelte van den buik is echter met karbouwendarm bespannen, die er met gekookte rijst opgeplakt is.

De grondstof van het instrument is hout, de snaren, die over den kam (patoempa) loopen, zijn van koper. Zij worden gespannen door twee houtjes aan het einde van den hals.

De strijkstok bestaat uit hout en paardenhaar.

Men gebruikt de Keso Keso bij feesten. De speler vertelt met begeleiding van zijn instrument geheele verhalen.

Bij het bespelen wordt het instrument op den grond geplaatst, en men strijkt dan boven de kam. Om tegen te gaan dat de strijkstok het vel stuk stoot, heeft men dit bij het begin van den hals aan den rand met pek besmeerd.

442. Viool, Keso keso. Afkomstig van de Zuider-districten.

443. Katjapi. Afkomstig van Takalar.

Een 2-snarig instrument, waarvan de vorm doet denken aan een praoe.

De 2 koperen snaren kunnen door knoppen gespannen worden. De opstaande blokjes dienen (evenals bij een gitaar), om de gewenschte tonen te verkrijgen.

U.

Men versiert dit instrument met fraai snijwerk. Het wordt bespeeld met de vingers, het als een gitaar in de hand houdende.

444. Katjapi. Afkomstig van de Zuiderdistricten.

445. Ging gong. Afkomstig van de Noorderdistricten.

446. Ging gong. Afkomstig van Takalar.

Ging gong is een klank nabootsend woord voor het geluid van een wesp. Dit geluid verkrijgt men door het instrument met den hand tegen den mond te houden en de andere er aan te trekken, waardoor het tandstaafje gaat trillen. Door verandering der mondholtte verkrijgt men verschillende geluiden.

447. *a-b*. Ganrang. Afkomstig van Takalar.

De ganrang of trom is lang van vorm; het hout is tjampakahout. Aan beide uiteinden zijn geitenvellen gespannen; de vereischte spanning krijgt men met behulp van rotan. De trommelstok (babala ganrang, letterlijk trommelzweep) is eenigzins gebogen van vorm en van hout of van hoorn. Men gebruikt twee van zulke trommen bij het dansen der pakarena. Verder komt de ganrang als rijkssierraad voor.

Een dergelijke trom vindt men in de moskee (masdjid), die echter grooter is en bespannen met Karbouwenhuid. Hiermede geeft men de uren van het gebed aan.

448. Rabana. Afkomstig van de Noorderdistricten.

449. Rabana. Afkomstig van Takalar.

Een Komvormig instrument. Het Komvormig gedeelte maakt men van tjampakahout of van aardewerk en spant er een geitevel overheen, evenwel niet sterk gespannen. Aan den onderkant der kom is een opening. Wil men het vel spannen, dan plaatst men, de hand door deze opening stekend, rotan tusschen het gedeelte van 't vel, dat over den rand der kom is en den rand der kom zelf.

Men gebruikt dit instrument bij feestelijke gelegenheden.

450. Ganrang boelo. Afkomstig van Takalar.

U.

Dit instrument is van bamboe gemaakt. Tusschen 2 geleidingen heeft men snaren van bamboe gespannen, verkregen door reepen uit deze bamboe te snijden, maar ze aan de uiteinden vast te laten zitten. De spanning geeft men er men er aan door er houtjes onder te plaatsen.

De middelste snaren zijn door een houtje verbonden.

Bij het bespelen slaat men met de vlakke hand tegen de opening der bamboe en tikt tegelijkertijd met de andere hand de snaren aan door tegen het houtje te slaan, dat de middelste snaren verbindt, waardoor deze gaan trillen of men brengt met die hand de andere twee snaren in trilling.

KLASSE 51.

451. *a-d.* Toom met lasso en lans. Afkomstig van Boné.

Voor de hertenjacht.

452. Scheeden voor kapmessen. Afkomstig van Boné.

453. Veldflesch. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Van bamboe, om de toewak (palmwijn) te bergen.

454. Sporen voor 't hanengevecht, Tadjj. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

455. Pinnen. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Ter vastlegging van de vechthanen.

456. Kokers. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden)

Ingelegd met arènstokjes en met snijwerk versierd.

U.

457. Doodkist. Afkomstig van Loewoe (Toradialanden).

Met bamboedeksel, zooals thans in gebruik.

458. idem. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden)

Versierd, zooals voorheen in gebruik.

459. Dobbelgerei. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

460. *a-c.* Schilden. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Van buffelhuid. (Bewerkt door schoolkinderen).

461. Schooltasch. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

Bewerkt door schoolkinderen

462. Kinderspeelgoed. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

463. Waterkan, Boesse. Afkomstig van Gowa.

464. Bezem, Pabarasa. Afkomstig van Gowa.

465. Sjabrak, Lapa. Afkomstig van Lapa.

466. Zweep, Babala. Afkomstig van Gowa.

467. Lasso met lans, Poke tali. Afkomstig van Gowa.

468. Hoofdstel, Samang. Afkomstig van Gowa.

469. Sirihstamper, Padengka tingka pangadjai. Afkomstig van Takalar.

Dit is een voorwerp om de ingredienten van de sirihpruim fijn te maken, behalve de tabak, die men apart in den mond steekt.

Het bestaat uit 4 stukken, die uit elkaar genomen kunnen worden. Met behulp van een beitelje wordt alles in het reservoir fijn gemaakt. Het houtje onderaan het reservoir dient om de pruim daarin te duwen, en om het toestel op het houten voetstuk te plaatsen. Als men uitgaat, laat men dit voetstuk achter.

470. *a-b*. Sirihdoozen. Afkomstig van Gowa.

470. *e*. Kokertje. Afkomstig van Gowa.

Ter bewaring van de kampoengpas.

471. *a-b*. Tafeltjes. Afkomstig van Boeton.

Hierop wordt gedurende oogstfeest en na de vastenmaand voedsel gelegd voor de geesten der overleden familieleden.

472. Boetonsche pasmunt. Afkomstig van Boeton.

Uitgegeven door ieder die eenigen rang had, bij gebrek aan koperen pasmunt vroeger gebruikt. (40 voor 1 dubbeltje.)

473. Soetoe. Afkomstig van Boeton.

Stokjes, gemaakt van damar, die vroeger als kaarsen gebruikt werden.

474. Harnas van een koppensneller. Afkomstig van de Oostkust van Célébes (Këndari).

Van buffelhuid vervaardigd.

475. *a-b*. Vischstekers. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

KLASSE 66.

476. Model woonhuis. Afkomstig van Boné.

(Vervalt.)

477. idem, Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).

- U. 478. Model rijtschuur. Afkomstig van Loewoe (Toradjalanden).
479. idem. Afkomstig v. Loewoe (Toradjalanden).
Van den rijke.
480. Model wachthuisje. Afkomstig van de Zuider-districten.
481. idem vorstenhuis. Afkomstig van de Zuider-districten.
482. idem woonhuis. Afkomstig van Takalar.
483. idem, idem. Afkomstig van Boeton.

KLASSE 80 en 83.

WEEFSELS

VAN DE AFDEELING MANDARSTATEN

(Gouvernement Célébes en Onderhoorigheden).

(Adviesnummer 92.)

1. 1 groen-zijden saroeng.
Inkoopprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
2. 1 zwart-zijden idem.
Inkoopprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.
3. 2 zijden broeken, geheel met zilverdraad doorweven.
Inkoopprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50 per stuk
4. 9 idem, met zilverdraad aan den rand.
Inkoopprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.— per stuk.
5. 4 katoenen broeken.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.— per stuk.
6. 1 roode tafellooper, m. gele zijde doorweven.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
7. 14 rood-zijden idem, idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—
8. 1 blauw-zijden idem, idem.
Inkoopprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

9. 32 idem, idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
10. 4 paarszijden idem, idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
11. 4 groen-changeant zijden idem, idem.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
12. 34 idem, idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
13. 2 rood-changeant zijden idem, idem.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
14. 17 idem, idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
15. 2 rood-zijden tafelloopers, geheel idem.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
16. 28 verschillend gekleurde zijden tafelloopers,
geheel met gele zijde doorweven.
Inkoopprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
17. 3 crème zijden tafelloopers met groene zijde
zijde doorweven.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
18. 1 zijden kussen, met gele zijde doorweven.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
19. 8 idem, idem.
Inkoopprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
20. 17 groene changeant zijden teacosies met
gele zijde doorweven.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
21. 16 blauw idem, idem.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
22. 3 rood idem, idem.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
23. 5 rood idem, idem.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
24. 1 Weeftoestel met begonnen tafellooper.
25. 1 groen-zijden tafellooper, geheel met groene
zijde doorweven.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.

15. *Inzending van den Heer Dr. P. W. van Kampen, Afdeelingchef Dep. van Landb., te Weltevreden.*
(Adviesnummer 35.)

Visscherij.

1. Prahoe sampan séro (model).
2. " kolèk " "
3. " djëgong " "
4. " majang Tègal " "
5. " sampan gaboès " "

16. *Inzending van Mevr. Van Leijen, te Bandoeng.*

COLLECTIE SCHELLEN.

(Deze inzending is te koop voor den prijs van f 600.—)

1. Buccinum Tritroris. Triton varigatus, Lamarck.
Bia trompet van Kinkhoven. Kei- en Aroe eilanden. Worden gebruikt voor waldhoorns.
2. Buccinum Pseudo purpura. Fasciolaria trapezium, L. Basterd purperschelp. Kei- en Aroe eilanden.
3. Cochlea bunaris major. Turbo marmoratus L. Parelmoerschelp. (mata boelan) Boeroe (Amboina). Worden veel uitgevoerd naar Singapoera.
4. Cassis tuberosa prima sive cornuta. Cassis cornuta L. Gehoornde stormhoeden, ossekoppen. Bia Kebeset. Talibo's (Moluksche benaming). Moloekoe.
- 5, 6. idem Oleässers.
7. Parelmoerschelp. Kei- en Aroe eilanden. Worden uitgevoerd naar Europa.
- 8, 9. idem. Talibo. (Moluksche benaming). Moloekoe.
10. idem Saparoea.
11. Nautilus major sive crassus. Nautilus pompilius L. Parelmoer hoorn. Bia pepeda. Banda.
12. Nautilus tenuis. Argonauta argo Gur. (Gmélin). Papier-nautilus Roemä goerita. Amboina.

13. Nautilus. Banda.
14. Murex Tribulus. Murex soort, misschien tenuispina, Lam. Doeri Lémon. (Moluksche benaming). Moloekoe.
- 15—16. Alata Harpago. Tatallan (Amb). Pterocera chiragra, L. Duivelsklauw. Saparoea.
17. idem. Java-zee bij Batavia.
18. idem. Moloekoe.
19. Alata Cornuta Nadosa Podagra. Pterocera scorpio Murray. Schorpioen. Moloekoe.
20. idem. Oleässers.
- 21—23. idem. Moloekoe.
24. Strombus lentiginosus (Linné) Diegotuares (Madagascar).
- 25—27. idem. Moloekoe.
28. Cassis Areola L. Saparoea.
29. Cassides Fimbriata Striata. Cassis vibex L. Gestrepte zoompje. Amboina.
30. idem. Ceram (Séran).
31. Purpura lapillus (Linné). St. Lunaire (Ille et Vilaine).
32. Littorina littorea (Linné). St. Lunaire (Ille et Vilaine).
44. Vivipara fasciata (Müller) La Marne à Charenton bij Parijs.
35. idem, Tjiliwoeng (rivier res. Batavia).
36. Unio gracilis Barnes, Colorado Rivier te Travis (Texas).
37. Campeloma subsolida anth. Grand River Michigan).
- 38—40. idem, Moloekoe.
- 41—43. Haliotis, varia. Linné France.
44. Natica olla, Marcel de Venes. Cette (Hérault).
45. Helix lactea, Müller. Saida (Oran).
46. Helix galena, Bourguignat. Le Sig (Oran).
47. Helix aspersa, Müller. Tournon (ardèche).
48. Helix Bredeana, Debeaux. Weg naar Breda (Oran).
49. Helix vernisculata, Müller. Marseille (Mond van de Rhône).

U.

50. *Helix Constantina*, Torbes. Tebessa (Constantine).
51. *Helix nomoralis*, Linné type gap. Opper Alpen.
52. *Helix Dupotetiana*, Verver. Omstreken van Oran.
53. *Campeloma integra*, Say. Buddimano Creek bij Muskégon (Michigan).
54. *Campeloma decisa*, Say. Buddimano Creek bij Muskégon (Michigan).
55. *Tectarius muricatus*, Linné. St. Marie (Martinique).
56. idem, Moloekoe.
57. idem, moerassen bij Batavia.
58. *Helix pomatia*, Linné. Tournus (Saône et Loire).
- 59—64. Idem Frankrijk.
65. Idem Saparoea.
- 66—68. Idem Amboina.
69. *Frochus tertuis papuanus cucussan* (papoea). Bia koekoesan. Maleische benaming. Nieuw Guinéa.
- 70—72. Idem Oleässers.
- 73—76. idem. Amboina.
77. *Trochus conuloïdes*, Linné, St. Lunaire (Ille et Vilaine).
78. *Trochus crassus*, Tennant, St. Lunaire (Ille et Vilaine).
79. *Helix nemoralis*, Linné, var. *Biguetia*. Enghien (Seine et Oise).
80. *Helix nemorales*, Linné, var. *rubella*. Boissy (Seine et Marne).
81. idem Ceram (Séran, Amahei).
82. Idem, Oleässers (Haroeke).
84. Idem, Saparoea.
84. Mata Sëriboe, Mal. benaming. Noesa Laut. *Cypraea argus* L. (is niet zoo erg zeldzaam).
85. Mata sëriboe, Mal. benaming, Straat Soenda.
86. Mata Sëriboe, Banda.
87. *Cypraea physes* (Gray). Zeer zeldzaam. Algiers.
88. *Cypraea lurida*, Linné, Algiers.

- 89—92. idem, Moloekoe.
93. *Ovula verrucosa* L. Djamboes, Saparoea, Maleische benaming.
94. *Cypraea mus*, Linné. Sainte Marie, Martinique.
95. *Voluta Musicalis*, Saparoea. Muziekhoorn.
- 96, 97. Idem Saparoea.
98. *Cerithium*, soort *Strombus Tympanosum*. Trommelschoef. Saparoea.
- 98a. *Turritella*, soort *Strombus tuberosus*. Saparoea. Geknobbeld Tuitje.
- 99, 100. *Strombus candatus granulatus*, Patamites, soort Tuitje. Noesa Laut.
101. Idem Saparoea.
- 102, 103. *Voluta Marmorata*, *Conus marmoreus* L., Saparoea.
104. *Cassides Cinerea Lavis*, *Cassis glauca* L. Grauwe Kasketten, Saparoea.
105. *Voluta Vespertilio*, *Voluta vespertilio*, Vleermuis. Amboina.
106. *Conus betulinus* L. Amboina Butyri, Boterweg.
107. Idem Amboina.
108. *Voluta Tygerina*, *Conus striatus* L. Amboina. Tijgers.
109. *Voluta Harpa*. Harpa-soort. Gewone Harp. Noesa Laut.
110. *Voluta Harpa*. Edele Harp. Noesa Laut.
111. *Voluta Harpa*. Bia Sarassa (Mal.), Bia Basigi (Amb.), Amouretjes. Harpen. Noesa Laut.
112. *Cassis undulata*, Quelin. Cap Falion (Algiers).
- 113, 114. Idem. Amboina.
115. *Buccinum undatum*, Linné. Berk. (Nauw van Calais).
116. *Cassidaria tyrrhena*, Linné. De Croux. Beneden Loire.
- 117, 118. idem, Saparoea.
119. idem, Noesa Laut.
120. *Buccinum Turricula*, *Turricula* soort, Saparoea.

U.

121. *Buccinum Mitra papalis*, *Mitra papalis*, L.
Pauskroon, Moloekoe.
122. idem, Moloekoe.
123. *Puccinum Mitra Episcopi*, Bisschops mijter.
Mitra episcopalis, L. Moloekoe.
124. idem, Moloekoe.
125. idem, Saparoea.
126. *Strombus octavus sive Lanceatus piquies*.
Terebra soort, Amboina.
127. *Strombus candatus albus*. *Cerithium* soort.
Witte tuitje. Noesa Laut.
128. *Strombus primus sive subula*. *Terebra*
maculasa L. Saparoea.
129. idem. Oleassers.
130. idem, Moloekoe.
131. idem, Amboina.
132. *Vertagus obeliscus*, Brug.
133. *Pyrozus suleatus*, Born.
134. *Cerithium columna*, Sowerby.
135. idem, Saparoea.
- 136, 137. idem, Oleassers.
138. idem, Saparoea.
139. idem, Noesa Laut.
140. *Patella ferruginea* (Quielin). Kaap Matifou,
(Algiers).
141. *Patella vulgata*, Linné *varia elata*. St. Lunaire
(Ille et vilaine).
142. *Verita versicolor*, Quielin. St. Marie (Mar-
tinique).
- 143, 144. idem, Saparoea.
145. idem, Frankrijk.
146. idem, Noesa Laut.
147. idem, Banda.
148. idem, Tandjoeng Prioek.
149. idem, Saparoea.
150. idem, Oleassers.
151. *Turbo rugosus*, Linné. Algiers.
- 152, 153. idem. Frankrijk.
154. *Cochlea Laciniata*, *Delphinula laciniata* Lam.
Dolfijntje. Amboina.

155. *Cochlea valvata laevis prima sive vitellus*
Natica vitellus L. Dooier. Amboina.
156. *Cochlea Lunar minima* Matta boelan Turbo
soorten. Ceram (Séran).
- 157, 158. *Cochlea Lunar minor* Ceram (Séran).
159. *Cochlea valvata compressus*, Nerita of Natica
soort. Saparoea.
160. Bia piring, Maleische benaming. Saparoea.
161. Bia kris, Maleische benaming. Saparoea.
162. idem, Noesa Laut.
163. idem, Saparoea (strand).
164. *Conus geographus*, Linné. Noesa Laut.
165. idem, zeldzaam. Noesa Laut.
166. idem, zeldzaam. Haroekoe.
- 167, 168. idem. Saparoea.
169. idem. Amboina.
170. idem. Banda.
171. idem. Saparoea.
172. *Oliva porphyria*, Linné. Panama.
173. *Conus rubiginasus*, Hwass. Noesa Laut.
174. *Conus Striatus*, Linné. Banda.
175. *Conus textile*, Linné. Moloekoe.
176. *Conus smaria*, Hwass. Moloekoe.
177. idem. Saparoea.
178. idem. Noesa Laut.

Van de z.g. slangenkoppen heet de grootste:
Cypraea mauritiana L.

- en de kleine: *Cypraea caput serpentis* L.
- 179—181. Koelit Oelar, Mal. ben. Moloekoe.
182. Katje, *Cypraea sigris*, L. Oleässers.
183. Grauwe katjes, zeldzaam. Oleässers.
- 184—187. Katjes, Oleässers.
188. idem. Noesa Laut.
189. idem, zeldzaam. Noesa Laut.
190. idem. Tandjoeng Priok.
- 191, 192. idem. Saparoea.
193. *Oliva Tunébralis*, Lamarck. Noesa Laut.
194. *Cypraea spurea*, Linné. Algiers.
- 195, 196. idem. Moloekoe.
197. *Oliva Maura*, var. *a.* Lamarck. Oleässers.

U.

198. *Oliva Guttata*, var. *c.* Lamarck. Saparoea.
 199. *Oliva sanguinolenta*, var. *d.* Lamarck.
 Saparoea.
 200. *Oliva Flammulata*, Lamarck. Saparoea.
 201. *Oliva Guttata*, var. *b.* Lamarck. Saparoea.
 202. *Oliva Guttata*, var. *a.* Lamarck. Saparoea.
 203. *Oliva Sanguinolonta*, Lamarck. Saparoea.
 204. *Oliva Irisans*, Lamarck. Saparoea.
 205. *Oliva Simillis*, Marrat. Noesa Laut.
 206. *Oliva Sanguinolento*, Lamarck. var. *c.* Sapa-
 roea.
 207. *Oliva Broderipi*, Dricros de St. Germain.
 Saparoea.
 208. *Oliva Venulata*, Lamarck. var. *a.* Saparoea.
 209. *Oliva Sanguinolento*, Lamarck. var. *b.* Noesa
 Laut.
 210. *Oliva Maura*, Lamarck. var. *d.* Noesa Laut.
 211. *Oliva Erythrostoma*, Lamarck. Noesa Laut.
 212. *Oliva Textilina*, Lamarck. Noesa Laut.
 213. *Oliva Maura*, Lamarck. var. *c.* Saparoea.
 214. *Oliva Maura*, Lamarck. var. *b.* Noesa Laut.
 215—217. *idem* Saparoea.
 218—220. *idem*. Noesa Laut.
 221. *Conus musicus*. Noesa Laut.
 222—224. *idem*. Saparoea.
 225. *Conus distans*, Hwass. Saparoea,
 226. *Conus quercinus*, Hwass. Saparoea.
 227, 228. *Conus figulinus*, Linné. var. *b.* Saparoea.
 229. *Conus flavidus*, Lamarck, Saparoea.
 230, 231. *Conus raphanus*, Hwass. Saparoea.
 232. *Conus miliarus*, Hwas. Noesa Laut.
 233. *idem*. Saparoea.
 234. *Conus arenatus*, Hwas Noesa Laut.
 235. *Conus Amiralis*, Linné. Zeldzaam. Amboina.
 236. *Conus catus*, Hwass. var. *b.* Noesa Laut.
 237. *idem*. Saparoea.
 238. *Conus betulinus*, Linné. Saparoea.
 239. *idem*. Straat Soenda.
 240—244. *Conus Amiralis*, Linné. var. *a.* Saparoea.
 245. *idem*. Noesa Laut.

246. *Conus aurisiacus*, Linné. Zeldzaam.
Noesa Laut.
247. *Conus vermiculatus*, Lamarck. Noesa Laut.
248. *Conus generalis*, Linné, var. B. Noesa Laut.
249. idem. Saparoea.
250. *Conus figulinus*, Linné, var. A. Saparoea.
251. *Conus vitulinus*, Hwass. Noesa Laut.
- 252—254. idem. Saparoea.
255. *Conus nocturnus*, Hwass. Zeer zeldzaam.
Noesa Laut.
- 256, 257. idem. Saparoea.
258. *Conus catus*, Hwass, var. A. Noesa Laut.
259. *Conus tessellatus*, Born. Amboina.
260. idem. Noesa Laut.
261. idem. Amboina.
262. *Conus litteratus*, L. Saparoea.
263. *Conus marmoreus*, Linné. Saparoea.
264. idem. Noesa Laut.
265. *Conus Virgo*, Linné. Saparoea.
266. *Conus nigropunctatus*, Sowerby. Noesa Laut.
- 267—276. idem. Saparoea.
- 277, 278.. idem. Noesa Laut.
279. idem. Amboina.
280. idem. Frankrijk.
- 281, 282. idem. Saparoea.
283. *Eisis suliqua*, Linné. Plestin les grèves.
284. *Solen vagina*, Linné. Le Pouliquen. Beneden Loire.
285. *Pharus legumen*, Linné. Plestin les grèves.
- 286—288. idem. Saparoea en Noesa Laut.
289. *Ostrea angulata*, Lamarck. Barcelona (Spanje).
- 290—309. idem, Saparoea en Noesa Laut.
310. *Clavella distarta*, Poli. Golf van Napels (Italië).
311. *Aporrhais* (= *chenopus*), Linné. Peo pelicani?
Barcelone.
312. *Semifusus morio*, Linné. Le Marin.
(Martinique).
313. *Murex brandaris*, Linné. Algiers.
314. *Murex trunculus*, Linné. Algiers.
315. *Purpura haemastoma*, Linné. Algiers.

U.

316. *Voluta musica*, Linné. Sainte Marie.
(Martinique).
317. *Mitra adustra*, Linné. Frankrijk.
318. *Latirus infundibulum*, Quiélin. St. Marie
(Martinique.)
319. *Cancellaria cancellata*, Linné. Algiers.
320. *Euthria cornea*, Linné. Algiers.
321. *Peristernia nassatala*, Lamarck. Amboina.
322. *Chorus xanthostomus*, Broderip. Kust van
Chili.
323. *Xenophora mediterranea*, Tibere. Zeer zeld-
zaam. Algiers.
324. *Fulgur pyrum*, Dillivijn. Golf van Mexico.
Kust van Texas. Klapschelpen.
325. *Pecten opercularis*, Linné. Le croisie.
Beneden Loire.
326. *Cytherea chione*, Linné. Cette, (Hérault).
327. *Solenocurtis strigillatus*, Lamarck. Cette,
(Hérault).
328. *Anomia ehippium*, Linné. Barcelona (Spanje).
329. *Asaphis violascens*, Fonkal. St. Marie.
(Martinique).
330. *Tapeo pullastra*, Mointagne. Le Croisie.
(Beneden Loire).
331. *Spondylus gadenodus*, Linné. Cette (Hérault).
332. *Maetra stultorum*, Linné. Var. alba. Barcelona
(Spanje).
333. *Pecten Jacoboeus*, Linné. Cette (Hérault).
334. *Anodonta Dosi*, Locard. L'Yvette à Bures
(Seine et Oize).
335. *Pectunculus violacescens*, Lamarck, Algiers.
336. *Fellina radiata*, Linné. Cuba.
337. *Tellina fausta*, Donovan. St. Marie (Martini-
que).
338. *Venus gallina*, Linné. Gibraltar (Spanje).
339. *Lima squamosa*, Lamark. Algiers.
340. *Tounuobia verpertia*, Cheni. Le Croisie
(Beneden Loire).
341. *Isocardia cor*, Linné). Le Croisie (Beneden
Loire).

342. *Pecten varius*, Linné. Barcelona (Spanje).
 343. *Anodonta piscinalis*, Nillson. (Saône bij Tournus).
 344. *Cardium tuberculatum*, Linné. Var. *alba*. Algiers.
 345. *Tapes virgincus*, Dinné. Var. *tecuratus*. Cette (Hérault).
 346. *Arca barbata*, Dinné. Algiers.
 347. *Donax trunculus*, Linné. Algiers.
 348. *Modiola gallica*, Dautzenberg, Villers sur mer. (Calvados).
 349. *Ostrea edulis*, Linné. Paris d'Arcackden (Gironde).
 350. *Mitylus pictus*, Boual (Algérie).
 351. *Cardium tuberculatum*, Linné. Algiers.
 352. *Tapes decussatus*, Linné. Santander (Spanje).
 353. *Mitilus edulis*, Linné. Saint Malo (Ille et Vilaine).
 353a. *Mitilus africanus*, Chennits, Oran (Algiers).
 354. *Margaritana marginata*. Say. Grand River (Michigan).
 355. *Modiola barbata*, Linné. St. Lunaire (Ille et Vilaine).
 356. *Unio giberti*, Locard. L'Yvette à Bures (Seine et Oise).
 357. *Unio NoviEloraci*, Lea. Grand River (Michigan).
 358. *Unio tuberculatus*, Barnes. Rivière de gaudalupe à Victoria (Texas).
 359. *Lutraria elliptica*, Lanck. Val André.
 360. *Mija truncata*, Linné. Duinkerken
 361. *Cardium edule*, Linné. Le Croisie. Beneden Loire.
 362. *Arca senilis*, (Linné). Dakar (Sénégal).
 363. *Mytilus gallo provincialis*, Lamarck. Gibraltar (Spanje).
 364. *Scrobicularia piperata*, Quelin. Hâvre. (Beneden Seine).
 365. *Tellina planata*, Linné. Algiers.
 366. *Mytilus uncinatus*, Tennant. St. Mala (Ille et Vilaine).

U.

367. Toedé's, Makassar.
 377. Kërangs, Batavia.
 378, 379. idem. Saparoea.
 380. idem. Amboina.
 381. 12 soorten. Oleassers.
 381. a. 12—1 soort. Venushartje. Moloekoe.
 382. Aardbeien. Amboina.
 083. idem. Moloekoe.
 384. Wenteltrap, *Scalaria pretiosa*, Lam. Banda.
 385. *Cochlea pennata altera*. Nousa Lout.
 386. *Cochlea pennata*, Patrijs-Bia. Koelit Bawang
Dolium perdix L. Noesa Laut.
 387, 388. Scheppertjes, *Murex Haustellium* L.
 Saparoea.
 389. Monnikskap, *Carinaria vitrea*. Séran.
 390. *Bythinia tentaculata*, Linné. La Marne à
 Charenton bij Parijs.
 391. *Littorina carinata*, d'Orbigny. Le Marin (Mar-
 tinique).
 392. *Nerita peloronta*, Linné. Le Marin (Marti-
 nique).
 393. *Hydrobia muricata*, Lamarck. De Pouliguen.
 (Beneden Loire).
 394. *Hydrobia pubumbilicata*, Montagne. Le Tou-
 quen. (Beneden Loire).
 395. *Rissoa splendida*, Esch. Cette (Hérault).
 396. idem. Saparoua.
 397. *Marginella miliaria*, Linné. Cette (Hérault).
 398. *Caecum trachea*, Montagne. Duinkerken.
 399. *Barleia rubra*, Montagne. St. Malo (Ille et
 Vilaine).
 400. *Oliva oriza*, Lamarck. Le Marin (Martinique).
 401. idem. Straat Soenda.
 402. idem. Saparoea.
 403. *Conus Ceylonensis*, Hwass. Colombo.
 404. *Marginella unguolata*, Dilwijn. Dakar (Sénégal).
 405. *Mesodesma cornea*, Toli. Sidi Fernuch
 (Algiers).
 406. *Syndesmia alba*, Wood. Duinkerken.
 407. *Limnea peregra*, Linné. Gap. Hautes Alpes.

408. *Helix memorialis*, Linné. var. *libellula*.
Enghien (Seine et Oise).
409. *Pecten glaber*. Linné. Cette (Hérault).
410. *Crepidula fornicata*, Linné. Prins Eduard
eiland (Noord-Amerika).
411. *Nucula leus*, Linné. (Finistère).
412. idem. Biliton. Blitoeng.
413. *Helix pisana*, Muller. var. *concolor*. Cha-
renten (Seine).
414. *Helix splendida*, Draparnand, var. *Savrata*.
Montpellier (Hérault).
415. *Planaxis sulcatus*, Philippi.
416. *Tartella carulea*, Linné. Algiers.
417. *Acmaea persona*, Eschscholtz. San Diego
(Californië).
418. Reede van Batavia.
419. *Terebra coerulea*, Linné. St. Marie (Marti-
nique).
420. *Campeloma rufa*, Hald. Rostwick Lake (Mi-
chigan).
421. *Pisania maculosa*, Lamarck. Algiers.
422. *Columbella rustica*, Linné. Barcelona (Spanje).
423. *Littorina obtusata*, Linné. St. Lunaire (Ille
et Vilaine).
424. *Trochus obliquatus*, Tennant. St. Lunaire
(Ille et Vilaine).
425. idem. Narmada (Lombok).
426. idem. Reede van Batavia.
427. *Trochus umbilicaris*, Linné. Cette (Hérault).
428. *Nassa incrassata*, Muller. L'adriatique à
Bicèglie (Italië).
429. idem. Biliton (Blitoeng).
430. idem. Reede van Batavia.
431. *Purpura lapillus*, Linné. Var. *imbricata*.
Cette (Hérault).
432. *Littorina melanostoma*, Gray. Riviere de
Saigon (Cochin chine).
433. *Siphonaria bifurcata*, Reeve. Nouméa (Nieuw
Calédonie).

U.

434. *Pleouroura intensum*, Auth. Grand River (Michigan).
435. *Pleouroura pollidum*, Lea. Grand River (Michigan).
436. *idem*. Reede van Batavia.
437. *Siphonaria siphon*, Saverby. Makka bij Honolulu (Hawai).
438. *Rumina decollata*, Linné. Nimes (Gard).
439. *Helix memoralis*, Linné. Var. *Cuvieriana*. Boissy (Seine et Marne).
440. *Helix soluta*, Michaud. Djebel Santa Cruz (Oran).
441. *Nassa reticulata*, Linné. St. Lunaire (Ille et Vilaine).
442. *Planaxis sulcatus*, Pilippé. Hongkong (China).
443. *Donax tossor*, Say. Anglesea, New-Jersey.
444. *idem*, Bilton (Blitoeng).
445. *Pandora rostrura*, Linné. Le Croisie (Beneden Loire).
446. *Pecten flexuosus*, Poli. Cette (Hérault).
447. *Meretrix maculata*, Linné. La Jamaïque.
448. *idem*, Straat Soenda.
449. *Helix lineata olivi*. Duinkerken.
450. *Cyclas rivicola*, Leach, La Seine te Billancourt bij Parijs.
451. *Helix acuta*, Muller. Alais (Gard).
452. *Helix hortensis*, Muller. Type. Saint Amour (Jura).
453. *Hakotis lamellosa*, Lamarck. Oran (Algiers).
454. *Helix alabastrites*, Michaud. Din-el-Turck (Oran).
455. *Helix hieroglyphicicla*, Michaud. Mascara (Oran).
456. *Helix hortensis*, Muller. Var. *unicolor*. La Preste (Oost-Pyreneëën).
457. *Planorbis corneus*. Frankrijk.
458. *Helix carthusiana*, Muller. Gap (Hautes Alpes).
459. *Helix lentipes*, Locard. Poort van Versailles. Vestingwerken van Parijs.
460. *Cylindromitra dactylus*, Linné.

461. *Planorbis marginatus*, Dupuy. De Marne te Charenton bij Parijs.
462. *Planorbis campanulatus*, Say. Bostwick Lake (Michigan).
463. *Helix arbustorum*, Linné. Gap (Hautes Alpes).
464. *Helix ericeterium*, Muller. var. *concolor*. Saligos.
465. Pupa *quinquedentata*, Born. Alais (Gard).
466. *Helix abrolena*, Bourquignat. Ile Rasche-gouns (Oran).
467. *Helix ericetorium*, Muller. var. *fasciata*. Saligos.
468. *Helix lapicida*, Linné. Alais (Gard).
469. *Planorbis vortex*, Linné. De Marne te Cha-ton bij Parijs.
470. *Cerithiupeetosune* Wood.
471. *Pisania d'Orbigny*, Tagrandeau. Cette. (Hérault).
472. idem. Reede van Batavia.
473. *Helix intersecta*, Toiret. Poort van Versailles. Vestingwerken van Parijs.
474. *Helix rotundata*, Muller. Bosch van St. Cloud bij Parijs.
475. *Valvata tricarinata*. Say. Rostwick Lake (Michigan).
476. *Helix Fontenillei*, Michaud. Bourge de Péage (Drôme).
477. *Helix edentula*, Draparnaud. Grande Char-treuse (Isère).
478. *Cyprea Europea*, Montfort. Algiers.
479. *Clausilia solida*, Draparnaud. Rousset.
480. *Bulimus detritus*, Huder. Gap.
481. *Eulima polita*, Linné. Rivière de Morlaix Finistère.
482. idem, Narmada. Lombok.
483. *Cyclostoma asteune*. Bourquignat. Bosch van Clamart bij Parijs.
484. *Littorina rudis*, Maton. St. Lunaire (Ille et Vilaine).

U.

485. *Trochus obliquatus*, Quelin, var. *agathensis*.
St. Lunaire (Ille et Dilaine).
486. *idem*. Biliton (Blitoeng).
487. *Planorbis corneus*, Linné. De Marne te
Charenton bij Parijs.
488. *Cyclostoma elegans*, Müller. Bosch van
Clamart bij Parijs.
489. *Helix obvoluta*, Müller. Bosch van Mendon
bij Parijs.
490. *Littorina zigzag*, Linné. St. Marie (Martinique).
491. *idem*. Reede van Batavia.
492. *Pleurovia neglectum*, Anth. Grand River
(Michigan).
493. *Amycla corninilum*, Olivi, var. Barcelona.
494. *Terebra aciculata*, Lamarck. Le Marin,
(Martinique).
495. *Nassa costulata*, Renièri. Cette (Hérault).
496. *idem*. Reede van Batavia.
497. *Marginella interrupta*, Linné. Dakar (Sénégal).
498. *Pleouroura clevatum*, Say. Grand River
(Michigan).
499. *Gibbula Richardi*, Pagrandeau. Oran. Algiers.
500. *idem*. Narmada (Lombok).
501. *Succinea putris*, Linné. De Marne te Cha-
renton bij Parijs.
502. *idem*. Biliton (Blitoeng).
503. *Cyclonassa neritea*, Mont. Cette (Hérault).
504. *Columbella mercaloria*, Linné. Le Marin
(St. Martinique).
505. *idem*. Reede van Batavia.
506. *Littorina carinata*, d'Orbigny. St. Marie
(Martinique).
507. *Littorina meritoidus*, Linné. Adriatische zee
bij Biceglie (Italië).
508. *Columbella fulgurans*, Linné. Le Marin
(Martinique).
509. *Amycla corniculum*, Linné. l'Adriatique à
Biceglie (Italie).
510. *Clausilia Rolphii*, Leach. Bosch van Mendon
bij Parijs.

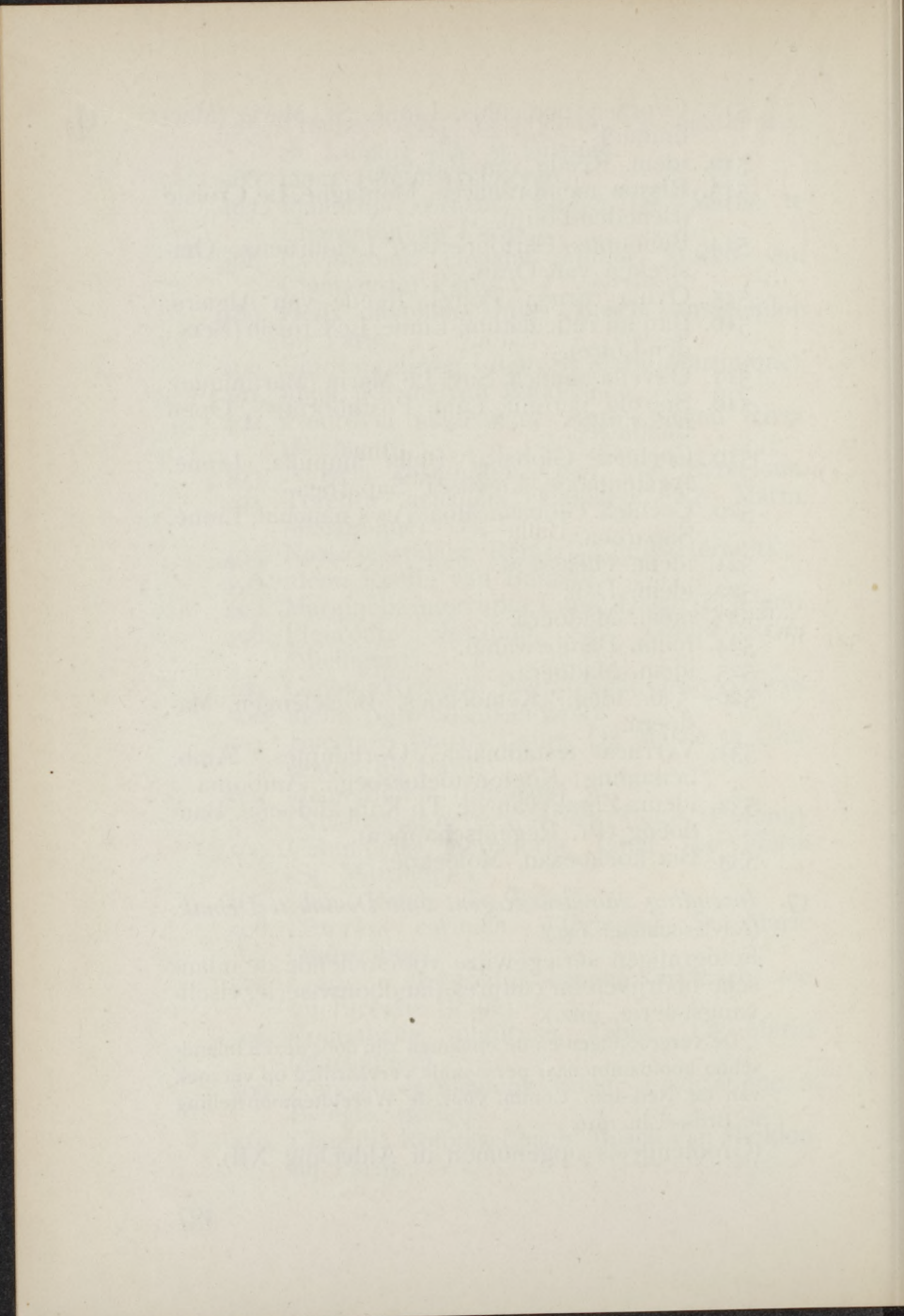
511. *Cypraea pediculus*, Linné. St. Marie (Martinique).
 512. idem. Reede van Batavia.
 513. *Rissoa membranacea*, Montagne. Le Croisie (Beneden-Loire).
 514. *Buliminus Cartonneris*, Letourueux. Omstreken van Oran.
 515. *Ovula carnea*, Poirét. Reede van Algiers.
 516. *Bittium reticulatum*, Linné. Le Croisie (Beneden-Loire).
 517. *Olivella mutica*, Say. Le Marin (Martinique).
 518. *Spirulo peronii*, Lam. Posthoortjes, Open Banda-zee.
 519. *Cochlea Globasa*, *Bulla ampulla*, Linné. Agatenbakje, kievitsei, Saparoea.
 520. *Cochlea Globasa alba*. *Atya naucum*, Linné. Saparoea.
 521. idem. Oleassers.
 522. idem. Deli.
 523. idem. Madoera.
 524. idem. Banjoewangi.
 525. idem. Madoera.
 526—530. idem. Këmoekoes. Boelélèngen. Madoera.
 531. *Verruca testadinaria*. Oorlampjes. Amb. benaming: Koetoe toetoeoga. Amboina.
 532. idem. Zijtak van de Tji Kapoendoeng. Bandoeng (Pr. Regentschappen).
 533. *Bia koekoesan*. Moloekoe.

17. *Inzending van den Regent van Demak te Demak.*
 (Adviesnummer 120.)

Fotografieën seriegewijze voorstellende de inlandsche bedrijven en cultures (landbouw-serie, vischvangst-serie, enz.).

De vergrootingen en de opnamen zijn door dezen Inlandschen hoofdbambenaar persoonlijk vervaardigd op verzoek van de Ned.-Ind. Comm. voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910.

(Grootendeels opgenomen in Afdeeling XII).

DE GOVERNEMENTS-BEDRIJVEN.

- 18—25. *Inzendingen van het Departement van Gouvernementsbedrijven te Weltevreden.*
(Adviesnummer 27.)

KLASSE 32 en 29.

18. *Gouvernements-Spoorwegen* (zie ook Afd. VI).
1. Kaarten, grafieken, teekeningen, panorama's en foto's (ook albums).
Specificatie der foto's:
    - a. Tunnel, Padang-pandjang zijde, Aneikloof.
    - b. Brug bij de Doerian-rivier.
    - c. Brug over de Ombilin-rivier.
    - d. Brug in de Préanger (Préjangan).
    - e. Brugtusschen Soembër-poetjoengen Radjèg.
    - f. Gezicht op de spoorbaan in de Préanger.
    - g. Brug in de Préjangan.
    - h. Station Maos.
    - i. Werkplaats te Bandoeng.
    - j. Brug bij Mrawan.
    - k. Werkplaats te Bandoeng.
    - l. Brug over de Sèrajoe-rivier bij Maos.
    - m. Ingang Tunnel bij Sasak-saat.
    - n. Brug in de Préanger.
    - o. Halte Lèbak-djèro.
  2. 2 Modellen van spoorweg-rijtuig. (Restauratie-rijtuig en Ie en IIe klasse rijtuig).
  3. Jaarverslagen van de Staatsspoorw. op Java.

KLASSE 26.

19. *Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.*
1. Kaarten, foto's en teekeningen; fotoalbums.

U.

Specificatie der foto's:

- a. Nieuw Telefoonkantoor te Sëmarang, linker-zijaanzicht.
- b. Zijaanzicht van het telefoonkantoor te Bandoeng.
- c. Herstellingswerkplaats te Weltevreden.
- d. Kabeltankhuis te Tandjoeng-Prioek.
- e. Post- en Telegraafkantoor te Tëbingtinggi, Déli (Soematra) met postautomobiel.
- f. Post- en Telegraafkantoor te Dën-pasar (Bali).
- g. Cursus tot opleiding van Telegrafisten te Weltevreden.
- h. Inladen van de Hollandsche Mail aan boord van het S.S. Koningin Wilhelmina te Tandjoeng-Prioek.
- i. Oude Telefoonaanleg te Soerabaja met kabelpaal voor den nieuwen aanleg.
2. Model van een postrijtuig met rails.
3. " postpraoe (Soematra's westkust).
4. Kabelmonster met koraal begroeid.
5. Een postmand (Djambi).
6. Model postpraoe (Bornéo).
7. Kabelmonsters.
8. Model postautomobiel.
9. " postkarretje.
10. Soerat's boeloe hajam (met verklaring).

KLASSE 108.

Postspaarbank.

1. La caisse d'Epargne postale. (Dit werkje wordt tegen afgifte van een naamkaartje aan belangstellenden bij het Handelsinformatiebureau verstrekt.)
2. Reclameplaten en 1 maandstaat van in Juli 1909 gestorte gelden.
3. Doos met jaarverslagen van 1898—1908.

4. Reglementen en 3 penningen voor Inlanders (bewijsstuk van bezit van een spaarbankboekje voor personen, welke de schrijfkunst niet machtig zijn).

U.

KLASSE 55 en 59.

20. *Zoutmonopolie.*

(Adviesnummer 29.)

1. Foto's, (vergrootingen en album), grafische voorstellingen.
Specificatie der foto's: (vergrootingen door Charls en van Es te Batavia), Klasse 13.
  - a. Zout-etablissement.
  - b. Zoutperslokaal.
  - c. Verpakkingslokaal. (Zout-monopolie).
  - d. Droogkanalen.
  - e. Stempelmachine.
  - f. Zoutpers.
  - g. Zoutpraoeën.
2. Tien pakketten Zout.
3. Vijf maatonnen.
4. Een kistje met Houtlijm.
5. Zoutpraoe compleet.
6. Zoutmakersgereedschappen. (Verkl. schaal.)
  - a. Houten rol „goeloeh” voor het gladmaken van den bodem der zoutpannen.
  - b. Schepmand met steel voor het overscheppen van zeewater van de eene pan in de andere „singoet”.
  - c. Hark voor het opharken van Zout „radjak”.
  - d. Hark zonder spijkers „sorkoet”.
  - e. Schop voor de bewerking der Zoutpannen „srèping”.
  - f. Draagjuk „pikoelan” met twee mandjes.
  - g. Breekijzer voor het stukstooten van den Zoutkorst „radjang”.
  - h. Houten stopper of hamer voor het vlakslaan der kleidijkjes „paktèpak”.
  - i. Pagaai of „sampang”.

U.

7. 6 Gepolitoerde kistjes met zinken binnenkistjes (zonder deksel) inhoudende monsters los zout. De naam van het Zoutland staat op het houten deksel vermeld.
8. 10 Kistjes inhoudende zoutpakketten opgevuld met zoutbriketten. De naam van het zoutland is op elk kistje aangegeven.
9. Pyramide van zoutbriketten.

KLASSE 55, 41 en 87.

21. *Opiumfabriek.*

(Adviesnummer 30.)

1. 2 Hoekversieringen.
2. Een doos met ledige tiké-plaat, voor de helft gesloten.
3. Doos met de verschillende bewerkingen, die het tin ondergaat, van af de gewalste reep tot de gesloten en gestempelde tube.
4. Doos met 4 bollen ruw Bènggaalsch opium.
5. Standaard met 9 tuben van verschillende grootte. (De tuben in afzonderlijke doosjes, verpakking der regie.)
6. Standaard met 8 hoornen doosjes van verschillende grootte. (Verpakking van pachtopium.)
7. 16 Houten doosjes gevuld met tuben (de verpakking der gevulde tuben van verschillende grootte in de doosjes).
8. Stopflesschen met
  - a. ruw Levantsch opium,
  - b. djitjing,
  - c. geroost opium,
  - d. tjandoe,
  - e. bakal,
  - f. tiké.
9. Standaard met de verschillende bewerkingen, die het tin ondergaat, van af de gewalste reep tot de gesloten en gestempelde tube.
10. Fotografiën met betrekking tot het bedrijf.

Specificatie der foto's:

- a. Vullen der tubes.
- b. Tube-makerij.
- c. Tjandoe-kokerij.
- d. Verpakkings-lokaal.
- e. Roost-lokaal.
- f. Schors-kokerij.
- g. Timmerwerkplaats.
- h. Electriche Centrale.

- II. Twee jaarverslagen van de Opiumfabriek over 1908.

KLASSE II.

22. *Landsdrukkerij.*

(Adviesnummer 31.)

1. Encadrementen en Drukwerken, Foto's, Teekeningen, Grafieken.

Specificatie der Foto's, (vergrootingen door Charls en van Es te Batavia) Klasse 13.

- a. Stereotypie-Freesmachines.
- b. Stereotypie Mal. van Droogstereotypie.
- c. Stereotypie-Freesmachine.
- d. Rotatie-Pers, wisselend formaat.
- e. Binderij. Inlandsche vrije arbeiders.
- f. Inlandsche Zetters.
- g. Snel-Linieermachine.
- h. Gedeelte Drukkerij.

2. Metalen Cliché's.

- a. Cliché's Rotatiepers.
- b. Breede Platstereotyp, letterhoogte
- c. Smalle Platstereotyp, "
- d. Cliché Rotatiepers.
- e. Cliché's Walterpers.

3. Nota over de Landsdrukkerij 1667—1909 (vijf exp.).

4. Album met 48 Foto's der Landsdrukkerij.

5. Jaarboekje Mijnwezen 1907.
6. Rapport betreffende terreinverkenningen en spoorwegplan voor Midden-Soematra.
7. Jaarboek Departement van Landbouw 1907.
Idem idem idem 1908.
8. Malay and Ferns handbook of the determination of the ferns of the Malayan Islands.
9. Gajoesch-Nederlandsch Woordenboek.
10. Dagregister anno 1679.
11. Regeerings Almanak, 2 deelen 1909.
12. Staatsblad 1908.
13. Bijblad deel 42.
14. Uitslaand boek met afdrukken van diverse Inheemsche lettertypen, benevens Chineesch, Grieksch en Sanskrèt.
15. Nederlandsch-Indië op de Tentoonstelling te Osaka (Japan) in 1903.
16. Het Gajoeland en zijne bewoners met bijbehoorende kaart in enveloppe.
17. Verslag Staatsspoorwegen 1903.
18. Leidraad bij het Onderwijs in de Natuurkunde (deel I en II).
19. Tijdschrift voor Inlandsche Geneeskundigen.
20. 2 Javasche Couranten Nos. 79 en 90.
21. Verslag over de Hervormingen van het Gevangeniswezen 1906/1907.
22. Getijtafel voor Palèmbang.
23. idem Djamoearif.
24. Reglement Exercitie Vesting-Artillerie.
25. Uittreksel Leidraad Velddienst.
26. Handleiding Gediplomeerde Ziekenverplegers.
27. Opsomming Ktl. en V. S. materieel.
28. Aanhangsels Schietvoorschrift Infanterie.
29. De Javaansche Taal door Ki Padmasoesastra.
30. Adi-Agama (oud Balineesch Wetboek), Latijnsche karakters.
31. Agama (oud Balineesch Wetboek), Latijnsche karakters.
32. Adi-Agama (oud Balineesch Wetboek), Bali-neesche karakters.

33. Agama (oud Balineesch Wetboek), Balineesche karakters.
34. Warnasari (deel II).
35. Toba Bataksch-Deutsches Wörterbuch.
36. Statistiek Handel en Scheepvaart (5 deelen 1908).
37. Verslag van de Soematra Staatsspoorweg.
38. Rechterlijke Organisatie, Javaansch.
39. Beschrijving der Javaansche, Balineesche en Sasaksche handschriften.
40. Voorschrift Gymnastische oefeningen.
41. Verzameling van voorschriften voor de Gouvernements-marine.
42. Soera Zekola Fancte Si Fofona.
43. Ilmoe Mëngoekoer.
44. Pëladjaran Hal Toemboeh-toemboehan.
45. Bërbagai-bagai Pëladjaran.
46. Soerat Tengen Ras Ogen.
47. Lajang Kanggo Sinaoe Êtoeng.
48. Boegineesch leesboek.
49. Makassaarsch verhaal van Makkoetanang.
50. Mandhélingsch leesboekje.
51. O Batja Ma Buku Ma Hira.
52. Lotgevallen van vijf Tëmënggoeng's.
53. Wind and Weather Currents Tides and Tidal.
54. Streams East Indian Archipelago.
55. 5 Papier Matrijzen (droog stereotyp) voor rotatiepers.
56. 2 Papier Matrijzen (droog stereotyp) plat.

KLASSE 63, (zie ook Afd. III).

23. *Mijnwezen.*

(Adviesnummer 32.)

- i. Foto's, Teekeningen, Grafieken enz.
Specificatie der foto's, betrekking hebbende op particuliere mijnbouw en Gouvernements grondpeilwezen:
  - a. Bataafsche Petroleum-Maatschappij, Raffinaderij te Pladjoe.

U.

- b.* Bat. Petroleum-Maatschappij, Raffinaderij te Pangkalan-Brandan.
  - c.* Mijnbouw-Maatschappij Rēdjang-Lēbong. (Goud).
  - d.* Mijnbouw-Maatschappij Poeloe-Laut. (Steenkolen).
  - e.* Grondpeilwezen. Aalborger-boormethode.
  - f.* Grondpeilwezen. Rapid-boorinstallatie.
  - g.* Mijnbouw-Maatschappij Totok. Hydraulische ontginning.
  - h.* Mijnbouw-Maatschappij Rēdjang-Lēbong. Filter-persen.
- Specificatie der foto's, betrekking hebbende op de steenkolen-ontginningen:
- a.* Laag C, steenkolenontginning Soematra's Westkust.
  - b.* Transport-galerij, steenkolenontginning Soematra's Westkust.
  - c.* Electriche centrale in de steenkolenontginning Soematra's Westkust.
  - d.* Ingang mijn Doerian. Ontginning Soematra's Westkust.
  - e.* Zeefhuis en briketfabriek. Soematra's Westkust.
  - f.* Galerij in de steenkoolontginning Soematra's Westkust.
  - g.* Remhelling.
  - h.* Electriche transportbaan.
2. Steenkool-monsters.
- a.* Mijnbouw-Maatschappij Poeloe-Laut, laag I.
  - b.* " " " " " II.
  - c.* Oost-Bornéo Maatschappij.
3. Goud- en zilvererts.
- a.* Mijnbouw-Maatschappij Simau, (1 stuk, naam aangegeven).
  - b.* Mijnbouw-Maatschappij Kētahoen, (4 stuks Nos. 20, 22, 23, 25).
  - c.* Mijnbouw-Maatschappij Totok, (3 stuks Nos. 1, 2, 3).

4. Sierkist met 9 monsters olie in flesschen, van de Dordtsche Petroleum-Maatschappij.
5. Sierkist met 5 Fleschjes olie-monsters, concessie Boeloe-tèlang.
6. 6 Flesschen met monsters en producten van Jodium-houdend water der vergunningen Kësambèn en Molang (Soerabaja).
7. Kistje olie-monsters, Bataafsche Petroleum-Maatschappij.
8. Inlandsche ontginningen.
  - a. Goud uit de Afdeeling Martapoera, 457. No. 9, 4, 7, 1, 6, 2 en 3 in reageerbuisjes.
  - b. 1 fleschje goud Salo Malei, afdeeling Loewoe.
  - c. 1 diamant in buisje, Soengei Enkamboel, Westerafdeeling van Bornéo.
  - d. 1 fleschje goud, mijn: Lo Sin Keo, Salisé, Westerafdeeling van Bornéo.
  - e. 3 diamanten in buisje, Tanah-Laut, Zuideren Oosterafdeeling van Bornéo.
  - f. 1 fleschje platina, Martapoera.
9. Diverse beitels in gebruik bij het grondpeilwezen, waaronder een verwijd-beitelsysteem HUGUENIN.

KLASSE 63.

24. *Tinwinning Bangka.*

(Adviesnummer 33.)

1. Foto's, Teekeningen. Grafieken, enz.
  - a. vijf groote tinnen vazen (op de tafel).
2. a. 25 blokjes tin.
  - b. Manggistan-vrucht.
  - c. Sigarenkoker.
  - d. Theebus.
  - e. Aschbak.
  - f. Theepot.
  - g. 5 diverse vazen.

U.

3. Diverse Boeken van de Mijnboekhouding.
(26 Exemplaren, in ieder boek ligt een etiket vermeldende het gebruik ervan).
  4. Boekhouding Mijn 3 Blinjoë.
    - a. Lijst van verstrekte voedingsmiddelen.
    - b. Lijst van boeken aangehouden in Mijn 3.
    - c. Plank met tabel der werk- en rustdagen van iederen mijnwerker.
    - d. Dubbele plank met tabel der verrichtingen der mijnwerkers op rustdagen.
  5. Miniatuur-boorgereedschap (aan de wand).
  6. Blokken Tin.
  7. Vitrine met 27 ertsmonsters.
25. *Steenkolen.*
(Adviesnummer 34.)
1. Drie modellen van Arbeiderswoningen, Koelverblijf en Kolenwagens (op de tafel).
  2. Steenkool uit de Ombilinmijnen.
  3. Pyramide van Kolenbriketten.
-

PART. SPOOR- EN TRAMWEGEN.

KLASSE 32, (zie ook Afd. V.)

26. *Inzending van de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij te 's-Gravenhage.*
1. Kaart van het spoorwegnet.
  2. 53 Fotografische afbeeldingen en statistieken van het vervoer van reizigers, goederen en suiker; tabellen van het aantal rijtuigen, wagons en locomotieven; vogelvlucht perspectief van Midden-Java; kaarten van Java's Noordkust; Sëmarang met omgeving (glas in lood).
  3. Bovenbouw van het baanvak Solo-Jogja, gemeenschappelijk gebruikt door den spoorweg Sëmarang-Jogja (spoorwijdte 1.435 M.) en de Staatsspoorwegen (spoorwijdte 1.067 M.)
  4. Beveiligingsinrichtingen.
  5. Laschverbindingen.
  6. Doörsnede van een spoorwegrijtuig.
  7. Lengteprofiel van den tramweg Jogja-Willem I met tandstaafbaanvak.
  8. Inrijstuk van het tandstaafspoor van den tramweg Jogja-Willem I.
  9. Album van den tramweg Sëtjang-Parakan.
27. *Inzending van de Semarang-Joana (Djoewana) en Semarang-Cheribon (Tjirebon) Stoomtram-Maatschappijen te 's-Gravenhage.*
1. Kaart van het tramwegnet.
  2. Fotografische afbeeldingen.
  3. Bovenbouw van den weg.
  4. Telefooninrichting met treintelefoontoestel.
  5. Brandstoffen voor locomotieven.
  6. Gedenkboek der Sëmarang-Joana (Djoewana) Stoomtram-Maatschappij.

- T. 28. *Inzending van de Déli Spoorweg-Maatschappij te Amsterdam.*

Fotografische afbeeldingen en kaart van Déli (Soematra).

29. *Inzending van de Koninklijke Fabriek van Rijtuigen en Spoorwagens, J. J. Beynes, Haarlem.*

Model van een rijtuig der Semarang-Cheribon Stoomtram-Maatschappij.

A.

ONDERWIJS EN BESCHAVING.

(INHEEMSCH EN EUROPEESCH.)

B.

DE OPENBARE WERKEN.

C.

HET BOSCHWEZEN.

A. ONDERWIJS EN BESCHAVING.

GROEP I DER ALGEMEENE KLASSE-INDEELING,
ZOOMEDE KLASSE 88.

30. *Inzending van de Vereeniging Widya-poestaka te
Buitenzorg.*

(Adviesnummer 94).

Inlandsche leerboeken.

Deze vereeniging als rechtspersoon erkend bij Gouvernementsbesluit van 7 Augustus 1909, no. 41, stelt zich ten doel het verzamelen en toegankelijk maken van geschriften en verdere gegevens betrekking hebbende op alle mystieke of gnostieke tradities, welke in den Indischen Archipel in den loop der tijden tot uiting zijn gekomen.

De inzending bestaat uit:

1. Een decoratieve voorstelling van den naam der Vereeniging in Oud-Javaansche „Nāga”-letters.

S.

Naar mystieke interpretatie zijn de Nāga's of slangezonen uit de holen der bergen (= „naga”, wat letterlijk wil zeggen „niet-gaande(n)”, „stil zittende(n)” en daarom ook vergeleken met de mediteerende kluzenaars der grotten) een symbool van Wijzen of Ingewijden. Elk van de letters verbeeldt dan ook een meditatie-toestand. De afgebeelde gekroonde Nāga-vormen komen steeds in dezen zelfden canonnicken vorm voor, hetzij ze in steen, hout of (vaak edel) metaal zijn uitgevoerd.

Merkwaardig genoeg wijkt de Javaansche Nāga (ondanks den aan het Sanskrēt ontleenden naam) evenzeer af van de voor ritueele doeleinden zoo veel gebezigde Cobra-siermotieven der Hindhoe's, als van de voorwereldlijke Heilige Draakvormen der Chineezers.

De als hulplijntjes afgebeelde slangetjes zijn op Java inheemsche soorten.

2. Twee gebeitelde „djati”-houten ramen uit Dēmak met „Kāla-makara” ornament.

Het Kāla-makara-ornament („Kāla” = de verslindende tijd, als zonne-leeuw voorgesteld, „makara” of „gadja-mina” de visch-olifant, die het rijdier, en dus het symbool is van Kāma-dēwa, de Begeerte- of Liefdegod, evenals de dolfin van Cupido) wordt bij den ingang van alle Boeddhistische en Hindhoesche tempels afgebeeld als een waarschuwing, dat wie in den tempel van Wijsheid is, Ruwheid („krodha”) en Hartstochten („rāga”) heeft buiten te laten.

Aan deze tempel-ingangen is in den „wajang” het „goenoengan”-schild ontleend. Een gestiliseerde vorm van de voorstelling komt bij Batak's, Makassaren en Dajak's veel voor, doch ook de oorspronkelijk-Indonesisch schijnende Papoea-kunst kent een soortgelijk motief.

2a. Drie origineele Javaansche beelden uit den Hindhoe-tijd in trachiet.

Het zijn 2 dwāra-pala's of tempeldeurwachters (één afkomstig uit Tēgal en één uit Kēdiri) en een „pantjoeran”, waarschijnlijk gediend bebbende tot doorlaat van den oor-

sprong van een rivier. De hoofdbronnen van een stroom worden steeds met bijzonderen eerbied behandeld: daaromheen laat men eenig ongerept bosschage (vaak met enkele heilig gehouden apen als waren het bewakers), terwijl de uitloop zelf met een steenen tuit („pantjoeran”) wordt voorzien. Het beeld schijnt een Garoeda (met geschonden sned) en eenige kinderen voor te stellen.

3. Een viertal geornamenteerde heupkleeden van Inlandsche plantenstof uit de Molukken (Moloekoe).

Deze kleedjes, welke met de bruiloftsmatten der inboorlingen van Oceanië overeenkomen, en een oeroud stadium van benutting van beschilderd plantaardig materiaal als kleeding voorstellen, mogen als bewijs gelden voor het zeer vroegtijdig gebruik van iets als papier of perkament in den Indischen Archipel, dit in afwijking van de meening van vele Orientalisten, welke de invoering van papier in Centraal-Azië als iets specifiek Bhotânsch of Thibetaansch beschouwen, omdat slechts daar de voor papierbereiding benodigde plant zou groeien.

Kleding uit geklopte boomschors komt nog in vele streken voor. Met gekleurde teekens beschrijfbare kleeding doen de onderwerpelijke heupkleeden zien, terwijl soortgelijk materiaal, als schrijfmateriaal bedoeld, in het volgend nummer is opgenomen.

4. Eenige vellen sahè-papier (Jav. daloewang of dalantjang) uit Garoet (Préanger-Regentschappen), Préjangan afkomstig, en voor schrijfpapier toebereid (Klasse 88).
5. Materiaal voor het vervaardigen van het papier als in 4 bedoeld gebezigd, met foto van de bereiding. (Afkkomstig van den Controleur van Kadjang) (Klasse 88).
6. Elf oude geschriften op daloewang-papier, van Java afkomstig.

Deze werkjes dateeren deels uit den eersten tijd van

S.

de invoering van den Islam op Java, en dragen dan een overwegend mystiek (Çoefisch) karakter. Het schrift is Arabisch.

Het feit dat na de invoering van den Islam, samenvallend met het optreden der Europeanen in den Archipel, het gebruik van papier in stede van andere materialen als schrijfstof toeneemt, met verdringing in het bijzonder van de palmbiad-handschriften, welke slechts op Bali en in Zuid-Célébës stand houden, is niet als bewijsgrond aan te voeren tegen het sub 3 opgemerkte.

7. Drie geschriften van astrologischen aard, afkomstig uit de Lampoeng's. Het materiaal is geklopte boomschors.
8. Een foto van een meer dan 500 jaar oud voorbeeld van schrijfmateriaal (basalt en andesiet lava), dat zoover terug als 400 na Chr. in den Archipel wordt aangetroffen. Schrift en taal wijzen op Hindhoeschen invloed.
9. Een bronzen plaat met Oud-Javaansche sage uit den tijd van Mâdjâpait, opgegraven in den Tënggër.

Behalve brons werden ook goudblad en zilveren plaatjes als schrijfmateriaal gebezigd.

10. Blad van den lontarpalm (ron-tal), gebezigd als schrijfmateriaal (ingezonden door den Gouverneur van Célébës).
11. Vijf geschriften op Lontarblad, afkomstig van Java. Alle beschreven met oud-Javaansche karakters. Het grootste afkomstig uit Soerabaja en bevattende een Moehammedaansche godsdienstige verhandeling, de vier kleinste afkomstig van den Tënggër en van Hindhoe-godsdienstigen inhoud.

12. Een Lontarblad (opgerold) met Boegineesch verhaal en transcriptie daarvan met Latijnsche karakters (ingezonden door den Gouverneur van Célébes.)
- 12a. Een „Kropak” bevattende het dichterlijk verhaal (aan Arabischen bron ontleend) van den Bijbelschen en Koeranischen kirischen Josef (Joesoep).
13. Een geschreven Oud-Javaansch (Kawi) woordenboek op Europeesch papier met inheemschen band.
14. Chineesche cultuur in den Archipel.
- a. Een serie op Java gebruikte leesboekjes tot het aanleeren van Chineesche karakters, met de voorstelling, welke tot de keuze van het schriftteeken leidde, er neven.
- b. Twee „dërma”-boekjes, d.w.z. werkjes, welke na herstel van een zieke of bij andere gelegenheden in de Chineesche tempels (klëntèng) in een groot aantal gratis beschikbaar gesteld worden, om het godsdienstig besef der bezoekers te verhoogen. Gewijd aan Kwan-Yin, de personificatie van Boeddha's barmhartigheid.
- c. Offerblaadjes in goud en rood en reukwerk (wierook) stokjes.
De geschriften zijn alle op Chineesch rijstpapier.
15. Proeven van papierbereiding op Europeesche wijze in den Archipel, vervaardigd door den heer H. G. HAVIK, Landbouwdepartement te Buitenzorg (Klasse 88).
- a. 4 vellen papier uit rijststroo.
- b. 2 „ „ „ uitgerperste vezels („ampas”) van suikerriet.

S.

- c. 2 vellen papier uit „bamboe”-vezels.
 d. 2 „ „ „ „alang-alang”.
 e. 2 „ „ „ „albizzia moluccana.

16. Lithografieën van den Bâraboedoer (aanzicht 1 : 100 met doorsneden); worden verkocht tot steun van den arbeid der Vereeniging Widya Poestaka. Minimum prijs fr. 1.—
17. Lithografieën van een Dhyâni-boeddha of Djina van Java; worden verkocht tot steun van den arbeid der Vereeniging Widya Poestaka. Minimum prijs fr. 1.—
 Zich te vervoegen tot het Handelsinformatie-bureau.
18. Letterproeven van verschillende inheemsche letterschriften, in gebruik bij de Landsdrukkerij te Weltevreden.
- 30A. *Inzending van eenige werken in Inlandsche talen door de Protestantsche Zending in Ned. Indië verspreid.*
1. De Heilige Schrift of al de boeken des Ouden en Nieuwen Testaments, in het Soendaneesch. (Kitab Soetji).
  2. Boegineesch Nieuw Testament, deel I en II, door Dr. B. F. Matthes.
  3. Boegineesche Bijbelsche Geschiedverhalen, door Dr. B. F. Matthes.
  4. Makassaarsch Nieuw Testament, deel I en II, door Dr. B. F. Matthes.
  5. Makassaarsche Bijbelsche Geschiedverhalen, door Dr. B. F. Matthes.
  6. Het boek Job, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
  7. Het boek Exodus, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.

8. De Profetieën van Ezechiël en Daniël. in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
9. De Spreuken van Salomo, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
10. De Profetieën van Hoséa, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Mahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, en Maleachi, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
11. De Profetieën van Hoséa, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Mahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, en Maléachi, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
12. De Profetieën en Klaagliederen van Jeremia, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
13. De boeken der Koningen, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
14. De Profetieën en Klaagliederen van Jeremia, in het Boegineesch vertaald door Dr. B. F. Matthes.
15. De Boeken der Koningen, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
16. De Boeken van Jozua, de Richteren en Ruth, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
17. De Spreuken van Salomo, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
18. Het Boek Exodus, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
19. De Boeken van Jozua, de Richteren en Ruth, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.

S.

20. De Boeken van Samuël, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
21. De Profetiën van Jesaja, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
22. De Boeken van Samuël, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
23. De Boeken van Mozes, Leviticus, Numeri en Deuteronomium, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
24. De Profetiën van Ezechiël en Daniël, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
25. Het boek Job, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
26. Het Boek der Psalmen, in het Boegineesch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
27. De Boeken van Mozes, Leviticus, Numeri en Deuteronomium, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
28. Het Boek der Psalmen, in het Makassaarsch vertaald, door Dr. B. F. Matthes.
29. Het Oude Testament in het Maleisch in Arabische karakters, deel I, II en III.
30. Het Nieuwe Testament in het Maleisch in Arabische karakters.
31. Indjil Susi e, Tuhu Bëken Lukas, (het Evangelie van Lukas).
32. Bijbelsche Geschiedenissen uit het oude Testament, in het Niassisch vertaald, door H. Sundermann, zendeling-leeraar op Nias.
33. Tjërta sëratoes ampat dari dalëm Kitab Soetji.
34. Bëken Kakanoa u Manga Rasûle.

35. Indjil Susi e, Tuhu Bëken Rasul I Mattheus, (het Evangelie naar Mattheus).
36. Indjil e, Tuhu Bëken Rasul Marcus, (het Evangelie naar Marcus).
37. Indjil Susi e, Tuhu Bëken Rasul I Johannes.
38. Manetualain Dedé' A-Kokola, het Evangelie van Lucas, vertaald in het Rottineesch door J. Fanggidaej, onderwijzer te Babau op Timoor.
39. Tjarjos Satoes Sëkawan pëpëtikan saking Kitab Soetji.
40. Het Nieuwe Testament, in het Niassisch vertaald door H. Sundermann, zendeling.
41. De 4 Evangeliën en de Handelingen der Apostelen, in het Madoereesch.

KLASSE I en 2.

31. *Inzending van 's Lands Dépôt van Leermiddelen te Weltevreden.*

(Adviesnummer 72).

Gouvernementsleermiddelen voor het Inlandsch onderwijs.

BHASA MELAJOE.

1. Wisseling. Kitab bëladjar mëbilang, II tot en met VII. (Catalogus Nos. 11 tot en met 16.)
2. Gerth v. Wijk. Bërbagai-bagai pëladjaran dari pada ilmoe alam. (Catalogus No. 20.)
3. Von Dewall. Hikajat Djahidin. Hoeroef Blanda. (Catalogus No. 21.)
4. Von Dewall. Hikajat Djahidin. Hoeroef Arab. (Catalogus No. 22a.)

S.

5. G. J. F. Biegman. Ilmoe alam. Natuurkunde, (Catalogus No. 814.)
6. D. Grivel. Rëmpah 2. I—IV. (Catalogus Nos. 823, 825, 826 en 842.)
7. Von Dewall. Hikajat Tjandra Hasan. Hoeroef Blanda. (Catalogus No. 879a.)
8. Ęmpat Sërangkei, I tot en met IV. (Catalogus Nos. 886 en 889.)
9. Van Ophuysen. Kitab Logat Mëlajoe. (Catalogus No. 932.)
10. Dr. H. N. v. d. Tuuk. Bëbërapa tjërita Mëlajoe. Maleisch leesboek, Hoeroef Arab. (Catalogus No. 1000.)
11. Soetama. Karangan përdjalanan ka Bëtawi. (Catalogus No. 1010.)
12. Moehamad Rais. Karangan përdjalanan ka Sëmarang. (Catalogus No. 1011.)
13. Radèn Krãmå Atmådjà. Pëndapëtan pëpëriksaän adanja Koeta Soerabaja. (Catalogus No. 1013.)
14. Mas Abdoellah. Vertaling Plantkunde van Dr. Anema. (Catalogus No. 1306.)
15. A. P. von Dewall. Hikajat Poetri Djohar manikam. (Catalogus No. 1337.)

BHASA DJAWA.

16. Bertsch. Lajang watjan, I tot en met IV. (Catalogus Nos. 52 tot en met 55.)
17. Radèn Sasra Koesoema. Sërat étoeng awangan. Handleiding. (Catalogus No. 59.)

18. Radèn Kamil. Pratikélé wong moelang étoeng, awoeng-awangan. Handleiding bij het rekenonderwijs. (Catalogus No. 60.) S.
19. Wisselink. Lajang kanggo sinaoe étoeng, I tot en met VII. (Catalogus Nos. 61 tot en met 67.)
20. Wisselink. 1e Verzameling vraagstukken. (Catalogus No. 1117.)
21. F. W. Winter. Tëmbang Djawa nganggo moesik I, handleiding. (Catalogus No. 78.)
22. Sëkar Kawi. Handleiding. (Catalogus No. 79.)
23. C. F. Winter. Dongèng isi wëwoelang bëtjik, I en II. (Catalogus Nos. 81 en 82.)
24. Idem. Lajang dongènging sato kéwan, hoeroef Djawa. (Catalogus No. 83.)
25. Tjandrâ Nègârâ. Tjarijos Radèn Mas Arja Poerwa Lélana, I en II. (Catalogus Nos. 95 en 96.)
26. Poensen. Ontjèn-ontjèn, I tot en met III. (Catalogus Nos. 104—106.)
27. Mangkoe Nègârâ. Pandji woeloeng. (Catalogus No. 107.)
28. F. L. Winter. Tjarita Djahidin. (Catalogus No. 130.)
29. Dr. W. Palmer v. d. Broek. Sërat Kantjil. (Catalogus No. 133.)
30. L. G. Bertsch. Tjëtaning Oetjap. (Catalogus No. 868.)

S.

31. Idem. Pangrimbaging tèmboeng. Javaansch taalboekje, 1e stukje. (Catalogus No. 1019.)
32. Mas Nirman. Lajang watjan, hoeroef Blanda. (Catalogus Nos. 1189 tot en met 1191.)
33. N. G. Wirå Poeståkå. Tåtåtjárå. (Catalogus No. 1206.)
34. D. van Hinloopen Labberton en L. G. Bertsch. Systeem voor de transcriptie van het Javaansch met latijnsche karakters en de Javaansche vertaling daarvan door Mas Boediardjo. (Catalogus No. 1272.)

PHASA SOENDA.

36. Ardiwinata. Tjatjarakan anjar. Soend. spel en leesboekje. Aksara Soenda, I en II. (Catalogus Nos. 140 en 141.)
37. Kitab tjatjarakan Soenda. Hoercof Bèlanda. (Catalogus No. 142.)
38. Van Haastert, Boekoe èdjahan djöng batjaan. Hoeroef Belanda, I en II. (Catalogus Nos. 143—144.)
39. Van Gelder. Boekoe èdjahan batjaan salawè toeladan, Aksara Soenda. (Catalogus No. 145.)
40. Van Gelder. Boekoe itoengan, I tot en met V. (Catalogus Nos. 150 tot en met 154.)
41. Van Haastert. Pètjahan bènèr. (Catalogus No. 155.)
42. Idem Pètjahan pèrpoeloehan. (Catalogus No. 156.)
43. Moehamad Moesa. Tjarita Abdoelrahman djöng Abdoelrachim. Aksara Wolanda. (Catalogus No. 158.)

44. Moehamad Moesa. Wawatjan Pandji Woe-loeng, Aksara Wolanda. (Catalogus No. 159.)
45. Moehamad Moesa. Wawatjan tjarijos Ali-moehtar, Aksara Soenda. (Catalogus No. 161.)
46. Radèn Ajoë Lasminingrat. Tjarita Érman. Aksara Soenda. (Catalogus No. 63.)
47. Idem. Warnasari, atawa roepa-roepa dongèng I. Aksara Soenda. (Catalogus No. 165.)
48. Idem II. Aksara Wolanda. (Catalogus No. 177.)
49. Linggang Kantjana.
Idem III. (Catalogus No. 168.)
50. W. van Gelder. Manglè nja èta roepa-roepa tjèrita rödjöng tjonto. Aksara Wolanda. (Catalogus No. 180.)
51. Hekker. Pèngadjaran basa Soenda, II en III. Aksara Wolanda. (Catalogus Nos. 808, 815 en 821.)
52. Mangoen di Kara. Tèmbang piwoelang pikön moerid-moerid di iskola Soenda. (Catalogus No. 1246.)

BHASA MADOERA.

53. L. G. Bertsch. Kètáb Batjaqan Madhoera; Madoereesch spel en leesboek, I en II. (Catalogus Nos. 197 en 198.)
54. Djojo Koesoema. Eboh ètong ètjaq Madhoera sapésan. Handleiding. (Catalogus No. 199.)
55. Eboh pangadhjaran ètong kapèng téloq. Regel van Drieën. (Catalogus No. 200.)
56. Wignja Ardja Pranata. Arija boekoe pangadhjaran dari bab ètongan. (Catalogus No. 201.)

S.

57. Wisselink. Kètab sè agoena dak naq anaq sè adhjar angètoeng. I tot en met VII. (Catalogus No. 203 tot en met 209.)
58. Sastra Nagara. Êlmo bhoemi Ka_rolowan India-Tèmor, Handleiding. (Catalogus No. 210.)
59. Mas Astra ténaja. Kètab baboeroeq hè tèm-bangagi. Madoereesch leesboek in dichtmaat. (Catalogus No. 318.)
60. Mas Wingo Amidarmo. Baboeroegan bétjik, Zedenleer. (Catalogus No. 1273.)
61. Mas Moekadi. Madoereesche raadsels. (Catalogus No. 1281.)
62. Bieler en Nata Koesoema. Sanakna orang tani Djaba. (Catalogus No. 218.)

BHASA BALI.

63. Ranta. Tjaképan papladjahan anak maboe di oening ring sastra. (Catalogus No. 219.)
64. Ardjoena Wiwaha. (Catalogus No. 220.)
65. I wan Djiwa. Balineesch leesboekje, 1e en 2de stukje. (Catalogus No. 938 en 939.)
66. I wan Djiwa. Tjërta përoepamaän. (Catalogus No. 979.)

BHASA SASAK.

67. Dari hal pënjakit Koléra. Bhasa Sasak. (Catalogus No. 1057.)

BHASA BALI.

68. I K'toet Nasa. Balineesch leesboekje, 1e, 2e en 3e stukje. (Catalogus. No. 1083 tot en met 1085.)

69. I Ranta. Balineesch leesboekje. (Catalogus No. 1313.) S.

BHASA BATAK.

70. Boekoe basaon ni dakdanak di sĕkola, hoeroef Wolanda I en II. (Catalogus No. 222 en 223.)
71. Pandapotan. Parsipodaän tĕringot toeparbi-notowan tano on. Hoeroef Wolanda. (Catalogus No. 226.)
72. Iskandĕr. Soerat basaon, hoeroef Batak. (Catalogus No. 228.)
73. Iskandĕr. Si-boeloes-boeloes si-roĕmboek-roemboek. Hoeroef Wolanda. (Catalogus No. 233.)
74. Iskandĕr. Taringot di ragam-ragam ni parbi-notoan dohot sinaloan ni alok Ēropa. Idem. (Catalogus No. 234.)
75. Barita nadĕnggan-dĕnggan basaon. (Catalogus No. 237.)
76. Djalĕmbang Goenoeng. Doli. Soerat pĕrsipadaän na niboen. Bataksche verhalen en sprookjes. Hoeroef Batak. III tot en met VII. (Catalogus No. 288.)
77. On ma Soerat na markasaja toe daganak na gijot marsipada marbilang. Hoeroef Wolanda III tot en met VII. (Catalogus Nos. 244, 245, 246, 1141 en 1212.)
78. Toloe Sampagoel. Spel- en leesboek I, II, en III. (Catalogus Nos. 1046—48.)
79. J. G. Dammerboer. Singolon Boekoe basaoen na niboen, 1ste en 2de stukje. (Catalogus No. 1241 en 1320.)

BHASA KARAU.

80. M. Joustra. Karo-Bataksch spel en leesboek 1ste, 2de en 3de stukje. (Catalogus Nos. 947—956 en 965.)
81. Idem. Soerat kiran. Rekenboek 1ste, 2de, 3de en 4de stukje. (Catalogus Nos. 1024, 1030, 1034 en 1039.)

BHASA NIAS.

82. Soetan Malin. Soera Nibaso. Niasch schoolboek I en II. (Catalogus Nos. 941 en 942.)

BHASA MANGKASAR.

83. Moehamad Tahir. Soera pappiladjarang kana Mangkasara nipatoedjoewa ri sikola taoe lelenga. Hoeroef Mangkassar I tot en met IV. (Catalogus Nos. 256 tot en met 259.)
84. Schmidt. Soera lagarisi pappiladjarang ribilang nisareja arèng I *b*. (Catalogus No. 264.)
85. Idem. Soera lagarisi pappiladjarang ribilang rëppë-rëppë tasampoelowa 2 *a* en 2 *b*. (Catalogus 265 en 286.)
86. Idem. Soera lagarisi pappiladjarang ribilang rëpë-rëpë larraja 3 *a* en 3 *b*. (Catalogus Nos. 267 en 268.)
87. Intjè Hoesin Daèng Parani. Pappiladjarang ri basa Mangkasara I. Makassaarsch taalboekje. (Catalogus No. 1203.)
88. Wisselink. Soera lagarisi. Rekenboek, I tot en met VII. (Catalogus 269 tot en met 275.)
89. Intjè Nanggoeng. Makassaarsch leesboek. (Catalogus No. 820.)
90. La toeppeoe Daèng Mapoeli. Makkatanang Daèng Mamoengtoengi, I en II. (Catalogus Nos. 1282 en 1377.)

BHASA BOEGIS.

S.

91. Matthes. Ijanoe Soerë Woegi powada adai padissënggèng Goborënamèng Bèlanda. (Catalogus No. 278.)
92. Schmidt. Soerë lagarisi agoeroeng ribilang rigewerenge aseng, I *a* en I *b*. (Catalogus Nos 279 en 280.)
93. Idem. Soerë lagarisi agoeroeng ribilang rëpa-rëpa lerraé, 3 *a*. (Catalogus No. 283.)
94. Moehamad Tahier. Ijanae aboeroe basa Woegi. Boegineesch taalboek, I tot en met IV. (Catalogus Nos. 285 tot en met 288.)
95. Siddik, I. Koekang. (Catalogus No. 321.)
96. Moehamad Tahir en La Toeppoe daèng Map-poeli. Boegineesch leesboek, I tot en met IV. (Catalogus Nos. 805, 813, 834 en 828.)
97. Boegineesche vertaling van Wisselink's rekenschool, I tot en met VII. (Catalogus Nos. 841, 850—857, 861, 878, 890 en 904.)
98. Boegineesche vertaling van het Makassaarsch leesboekje van Intjè Nanggoeng. (Catalogus No. 968.)

BHASA DAJAK.

99. Van Hoefen. Lima Sarita akan olo Ngadjoe idja radjin membasa Soerat. (Catalogus No. 289.)
100. Idem. Lima Sansanan olo Ngadjoe. (Catalogus No. 290.)
101. Idem. Soerat „Krookjes”, akan olo idja baroe taroe mëmbara isoet. (Catalogus No. 291.)

S.

102. Idem. Viooltjes. Soerat sarita akan anak olo mēngadji. (Catalogus No. 292.)

BHASA TOU-OENBOELOEH.

103. Graafland. Patatauwen kateretare ne kokih. (Catalogus No. 293.)
104. Graafland. Patatauwen kamarua ne kokih nuhuwen totor. (Catalogus No. 294.)
105. Riedel. Ijai jah unuhuwen maén doh patu-ruhan né kokih. (Catalogus No. 295.)
106. Idem. Ijai jah nu aasereng tuak pupuhna né mahasa. (Catalogus No. 296.)
107. Riedel. Ijai jah woho pirah nu asaren woh raranihan ne Touw- Unbuluh (Catalogus No. 297.)

BHASA BARÉÉ.

108. Dr. N. Adriani. Se 'imo Soera rapebasa. Leesboek in de Barèetaal. (Catalogus No. 860.)
108. Idem. Se 'imo Soera Roepangedja pai rapebasa. Spel- en leesboekje in de Barèetaal. (Catalogus No. 848.)
109. Idem. Se 'imo Soera rapebasa. Leesboek in de Barèetaal. (Catalogus No. 860.)

BHASA SANGI.

110. Riedel. Inih e beke lahi bawihoh dengang ri sesamboh gahihgahih e seng Nicomore. (Catalogus No. 298.)
111. C. W. J. Steller. Natuurlijke leesleerwijze voor Sangireesche scholen, I tot en met III. (Catalogus Nos. 1171 tot en met 1173.)

BHASA TABÉLO.

112. O Batja ma buku ma hira. Spelboekje iste en 2de stukje. (Catalogus No. 1038 en 1053.)

113. O Buku nenanga ma goranaka. (Catalogus No. 1061. S.

BHASA TONTEMBOA.

114. Tontembooansch spel- en leesboekje, iste tot en met 4de stukje. (Catalogus No. 1298 tot en met 1301.)

AARDRIJKSKUNDE.

115. W. van Gelder. Atlassekola Hindia Nèderland. (Catalogus No. 302.)
116. W. van Gelder. Atlas ketjil Hindia Nèderland. (Catalogus No. 990.)
117. Idem. Teekenschrift. (Catalogus No. 990a.)

KUNSTNIJVERHEID.

118. Holle. Patronen voor Inlandsch vlechtwerk. Tjonto-tjonto mēnganjam, tērdjilid. (Catalogus No. 304.)
119. Mangkoe mihardjo. Voorbeelden voor Inlandsch mat- en vlechtwerk (tjonto-tjonto anjaman tikar) (in enveloppen). (Catalogus No. 310.)
120. Sastro di Hardjo. Tjonto-tjonto anjaman tikar (in enveloppen). (Catalogus No. 315.)
121. Holle. Tjonto-tjonto gambar sēlangkapnja. (Catalogus No. 299.)
122. Krumpelman. Tjonto-tjonto gambar sēlangkapnja. (Catalogus No. 300.)

TAALKUNDE.

123. Javaansche handschriften. Stel van 67 stuks van te Mechelen met de transliteratie door D. van Hinlopen Labberton. (Catalogus No. 398.)

S.

124. Van der Tuuk. Beschrijving van Javaansche, Balineesche en Sasaksche handschriften door Dr. Brandes, 1ste en 2de deel. (Catalogus Nos. 918 en 918a.)

KOSMOGRAPHIE.

125. Oudemans. Ilmoe alam of wereldbeschrijving voor de Inlandsche scholen, I tot en met V. (Catalogus Nos. 400 tot en met 404.)

WOORDENBOEKEN EN SPRAAKKUNSTEN.

126. Von Dewall. Maleisch-Nederl. woordenboek met weglating van al het overtollige, uitgegeven door Dr. H. N. van der Tuuk, I tot en met III, ingebonden. (Catalogus Nos. 674, 675 en 678.)
127. Aanhangsel op het Maleisch-Nederlandsch woordenboek van H. von Dewall, bewerkt door Dr. H. N. van der Tuuk en uitgegeven door Dr. Ph. S. van Ronkel. (Catalogus No. 679.)
128. Gericke en T. Roorda. Javaansch-Nederl. handwoordenboek, vermeerderd en verbeterd door Prof. Vreede in 1901, met medewerking van Dr. J. G. A. Gunning. (Catalogus No. 682.)
129. Jansz. Supplement op Roorda's Javaansch-Nederduitsch handwoordenboek. (Catalogus No. 683.)
130. C. F. Winter Sr. Kawi-Javaansch woordenboek. (Catalogus No. 684.)
131. Oosting. Soendaasch-Nederlandsch woordenboek, 3 deelen. (Catalogus No. 685.)
132. Oosting. Soendaasch-Nederlandsch woordenboek, supplement. (Catalogus No. 686.)
133. Idem. Nederduitsch-Soendaasch woordenboek. (Catalogus No. 687.)

134. Idem. Soendasche grammatica, 2 stukken. (Catalogus No. 688.)
135. H. N. Kiliaan. Madoereesche Spraakkunst, 2de stuk, Woordleer en Syntaxis. (Catalogus No. 787.)
136. Idem. Idem, I Inleiding en klankleer. (Catalogus No. 689.)
137. Idem. Nederl.-Madoereesch woordenboek. (Catalogus No. 817.)
138. Idem. Madoereesch-Nederlandsch woordenboek, 1ste en 2de deel. (Catalogus Nos. 1028 en 1066.)
139. Vreede. Handleiding tot de beoefening der Madoereesche taal, 2de omgewerkte druk, I tot en met IV. (Catalogus Nos. 690 tot en met 693.)
140. Matthes. Boegineesch-Hollandsch woordenboek met ethnographischen atlas. (Catalogus No. 694.)
141. Idem. Supplement op idem 1889. (Catalogus No. 695.)
142. Idem. Boegineesche Spraakkunst. (Catalogus No. 696.)
143. Idem. Boegineesche chrestomatie II en III. (Catalogus Nos. 697 en 698.)
144. Matthes. Makassaarsche Spraakkunst. (Catalogus No. 699.)
145. Idem. Idem. Chrestomatie. Nieuwe editie met aantekeningen. (Catalogus No. 700.)

S.

146. Idem. Verzameling van Makassaarsche gedichten. (Catalogus No. 704.)
147. Idem. Atlas behoorende bij den 1sten druk van het Makkassaarsch-Hollandsch woordenboek 1885. (Catalogus No. 706.)
148. Idem. Makassaarsch-Hollandsch woordenboek 1885. (Catalogus No. 706.)
149. J. H. M. Meerwaldt. Handleiding tot de beoefening van de Bataksche taal. (Catalogus No. 1056.)
150. J. Warneck. Toba-Bataksch-Duitsch woordenboek. (Catalogus No. 1151.)
151. H. van der Tuuk. Bataksch leesboek I, stukken in het Tobasch. (Catalogus No. 707.)
152. Idem. Idem. II stukken in het Mandailingsch. (Catalogus No. 708.)
153. Idem. Idem. Stukken in het Mandailingsch III, 1862. (Catalogus No. 709.)
154. Hardeland. Dajaksch Deutsches Wörterbuch. (Catalogus No. 715.)
155. Thomas en Taylor Weber. Niasch-Maleisch-Nederlandsch woordenboek. (Catalogus No. 716.)
156. Holle en Karta Winata. Soendaasch-Hollandsche samenspraken. (Catalogus No. 717.)
157. Brugman. Nederlandsch- en Makassaarsche Samenspraken met woordenlijst 1883. (Catalogus No. 718.)

158. Mayer. Jav.-Holl. Samenspraken. (Catalogus No. 719.)
159. Taalkaart der kleine Soenda-eilanden. (Catalogus No. 720.)
160. Idem van het eiland Célébés en onderhoorigheden. (Catalogus No. 721.)
161. J. L. D. van der Roest. Woordenlijst der Tobélo-Bòèng-taal. (Catalogus No. 1147.)
162. Dr. H. N. van der Tuuk. Kawi-Balinesch-Nederlandsch woordenboek, I tot en met III. (Catalogus Nos. 782, 853 en 901.)
163. Dr. G. A. J. Hazeu. Gajoesch-Nederlandsch woordenboek met Nederlandsch-Gajoesch register. (Catalogus No. 1258.)
164. J. A. F. Schwarz. Tontëmbooaansche teksten. 3 deelen. (Catalogus No. 1230.)
165. M. Joustra. Karo-Bataksch woordenboek. (Catalogus No. 1274.)
166. J. v. d. Kley. Nederlandsch-Boegineesche samenspraken. (Catalogus No. 1334.)

 KLASSE 112.

32. *Inzending van het Blinden-instituut te Bandoeng.*
(Adviesnummer 9).
1. 15 stuks Borstels.
  2. 2 " Matten.
  3. 5 " Manden.
  4. 10 " Meisjes-handwerken.
  5. 5 " Touw.
  6. 8 " Foto's, voorstellende het Blinden-instituut en de verpleegden.
  7. 1 exemplaar van het Jaarverslag.
  8. 1 exemplaar beschrijving.

S.

De nijverheidsvoorwerpen zijn door de verpleegden in het Blinden-instituut vervaardigd. Uit de photo's kan blijken hoe er naar gestreefd wordt de geestelijke ontwikkeling dezer misdeelden te bevorderen. Door onvoldoende hygiënische voorzorgen bij de geboorte, treden vaak besmettelijke oogontstekingen bij zuigelingen op, welke het verlies der oogen ten gevolge hebben. Door verspreiding van boeken in de inheemsche talen, wordt getracht dit tegen te gaan, opdat de onschuldige kinderen niet het slachtoffer worden van de ziekten en zorgeloosheid der ouderen.

KLASSE 3.

33. *Inzending van de School tot opleiding van Inlandsche Geneeskundigen (z. g. Dokter Djawaschool), te Weltevreden.*
1. Foto's van de leerlingen, laboratoria, gebouwen, enz.
  2. 5 stuks kleiwerk, zooals deze vervaardigd worden door leerlingen der 1e klasse van de Geneeskundige afdeling om hen vertrouwd te maken met anatomische vormen.
Ze stellen voor:
    - a. Een onderkaak.
    - b. Een hielbeen.
    - c. Een kuitbeen (talus).
    - d. Een wervel.
    - e. Een heiligbeen.
  3. Een anatomisch praeparaat van de halsstreek, vervaardigd door een der leerlingen der 3e klasse van de Geneeskundige afdeling.
  4. Spiritus-paeparaten van de spierlagen van het hart en van de verschillende lagen van de handpalm, vervaardigt door jongelieden uit de 3e klasse van de Geneeskundige afdeling.

Aan deze school, welke geene academische graden verleent, worden honderden van Inlandsche jongelieden

S.

8. Aquaduct in de Tangsileiding over de Kali Kloeban (Kèdoe), foto.
9. Stuw benedendams-Empang, foto.
10. Bevloeiing der Tjihèavlake, teekening.
11. Stuw bovendams-Sèdadi, foto.
12. " benedendams- " foto.
14. Eenige kunstwerken uit het Tjomal- en Pèmaligebied, foto.
15. Inlaatsluis-Sèdadi, foto.
16. Regelingssluis van het Kratermeer Rawah-Idjèn (foto).
17. Stuw Lèngkong in de Brantasrivier, teekening.
18. " " " " Sidâardjârivier-Soerabaja, foto.
19. Stuw Goebèng in de Soerabajarivier, foto.
20. Wegaanleg in Dèli (Soematra), foto.
21. " " " " " foto.
22. Weg "Malang-"Ngantang, " foto.
23. " Poespâ-Tâsari-Java, foto.
24. Kaart der openbare lagere Inlandsche scholen op Java, teekening.
25. Plattegrond eener centrale gevangenis, teekening.
26. Type van eene centrale gevangenis voor 500 noofden, teekening.
27. Landraadgebouw te Buitenzorg, foto.
28. Inlandsche school te Buitenzorg, foto.
29. Type van Inlandsche scholen, teekening.
30. Europeesche lagere scholen, teekening.
31. School en logeergebouwen der vakafdeeling van eene Opleidingsschool voor Inlandsche Ambtenaren, teekening.
32. School en logeergebouwen der voorbereidende afdeeling van eene Opleidingsschool voor Inlandsche Ambtenaren, teekening.
33. Type van een Ambachtsschool voor Inlanders, teekening.
34. Europeesche lagere scholen, teekening.
35. Paleis van Z. E. den Gouverneur-Generaal te Batavia, foto.

S.

69. Keerpunt in den weg Tjibèbèr-Tanggöng-Java, foto.
70. Hoogreservoir der waterleiding Soerabaja, foto.

C. HET BOSCHWEZEN.

KLASSE 49 en 50.

35. *Inzending van den Dienst van het Boschwezen te Buitenzorg.* (Zie ook de 2 reuzenzuilen, op sokkel, staande in Afd. XII).

De werkzaamheden van den voor Java goed georganiseerd boschbouwkundigen dienst omvatten in hoofdzaak:
a. het beheer over de als Gouvernementseigendom geëxploiteerde „djati” of teak-bosschen, welke deels tot geregelde Houtvesterijen zijn ingericht; *b.* eene steeds toenemende bemoeiing met de andere of z.g. wildhoutbosschen, welke soms waardevolle houtsoorten bevatten; *c.* de geregelde aanplant of verjonging van „djati”, ficus en andere waardevolle boomsoorten, zoomede de reboisatie van hooge streken, vooral om climatologische redenen. Het meest belangrijk is tot dusver de export van „djati”-of teakhout, om zijn groote deugden over de geheele wereld bekend. Tot tegengang van het wel eens gekoesterd denkbeeld, dat „djati” steeds klein-hout zoude zijn, worden een tweetal reuzenzuilen (elk $12\frac{1}{2}$ M.) uit één stuk geëxposeerd. (Bij den doorgang van Afd. XII naar Afd. V.)

1. Album van het Boschwezen.
  2. Jaarverslagen van 1900 tot 1907.
  3. 1 teakhouten blad $2.40 \times 1.08 \times 0.10$.
  4. 8 monsters djatihout.
  5. 2 boomstamschijven.
  6. 5 monsterplankjes resakhout.
36. *Inzending van het Koloniaal Museum te Haarlem.*
4 of 5 platen Inlandsch hout met in dit hout gesneden plantengroei.
- 36a. *Inzending van de Landbouwschool te Wageningen.*
Een stuk boomstam.

A.

DE TOPOGRAPHISCHE DIENST.

B.

DE ARTILLERIE-
CONSTRUCTIEWINKEL.

KLASSE 14 en 123.

A. TOPOGRAFIE.

37. *Inzending van den Topographischendienst te Batavia.*
(Adviesnummer 93).

Buiten mededinging. Op de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1900 bekroond met den Grand Prix.

1. De Oost-Indische Archipel 1 : 2,500.000.
2. Java 1 : 500.000.
3. „ 1 : 1.000.000.
4. Atjeh 1 : 40.000.
5. De hoofdplaats Sëmarang 1 : 10.000.
6. Bestuurskaart van den Archipel 1909.
In Afdeeling XV, Leeszaal (in Paviljoen „Groot-Nederland”).
7. Bestuurskaart van den Archipel 1890.
In Afdeeling XV, Leeszaal.
8. Economische kaart van Soematra.
9. „ „ „ Bornéo.
10. „ „ „ Célébès.
11. Reiskaart voor de Residentie Batavia 1 : 250.000.
12. „ „ „ „ Pasoeroean 1 : 250.000.

R.

13. Batavia 1 : 20.000.
14. " 1 : 50.000.
15. Midden-Java 1 : 100.000.
16. Zuid-Soematra 1 : 100.000.
17. Eiland Lombok 1 : 100.000.
18. Midden-Lombok 1 : 100.000.
19. Eiland Bali 1 : 250.000.
20. Kaarteeringskaart van den Archipel
1 : 6.000.000.
21. Archipelkaart 1 : 10.000.000.
22. Java 1 : 2.000.000.
- 23—27. 5 Cartons met kraters.
De kraters Krakatau, Soembing en Dempo zijn ook in
relief voorgesteld.
- 28—30. 3 Cartons met kraters.
31. 6 Portefeuilles met kaarten.
32. 4 Deelen Jaarverslag Top. Dienst (à 2 ex.).
33. Reliefkaart van den Goenoeng Soembing.
34. " " " G. Dempo.
35. " " " de Krakatagroep in Straat
Soenda.
36. Reliefkaart van de Mëraپی met de Anei-kloof
(Soematra).

KLASSE 124.

B. ARTILLERIE-CONSTRUCTIE-WINKEL.

38. *Inzending van den Artillerie-constructie-winkel te Soerabaja.*

Bij deze instelling, welke niets slechts voor het Departement van Oorlog, doch ook ten behoeve van andere Departementen technische werkzaamheden verricht, wordt zeer veel werk gedaan door daarvoor opgeleide Inlandsche werklieden, welke spoedig eene groote vaardigheid, ook voor nauwkeurigheidswerken, vertoonen. De geëxposeerde inzending mag een beeld geven van hetgeen mogelijk is in de Kolonie zelve met behulp van de daar beschikbare middelen te doen.

1. Een stel Veldkookgereedschap.

Het stel Veldkookgereedschap dienende voor het bereiden van eten voor een compagnie te Velde (160 man) bestaat uit 2 lasten, welke door een Inlandsch „pikoel“-paard kunnen worden vervoerd.

Het geheele stel bestaat uit:

- a. 2 Ketels No. 1.
- b. 2   "   "   2.
- c. 2   "   "   3.
- d. 2   "   "   4.
- e. 2 Groote losse bodems voor ketels No. 1.
- f. 2 Kleine   "   "   "   "   "   2.
- g. 2 Braadpannen No. 1.
- h. 1 Braadpan No. 2.
- i. 3 Wateremmers.
- j. 4 „Waroe“-houten kruizen.

Van de ketels zijn omwanding en bodem van vertind staalplaat en de deksels van vertind ijzerplaat vervaardigd. Zij hebben een nuttigen inhoud van 85, 70, 60 en 50 L.

Voor het gaarstoomen van rijst worden de houten kruizen in de 2 grootste ketels van elk nest geplaatst, en hierop de losse bodems gelegd.

In de 2 kleinste ketels van elk nest kan soep, „sajoer“, thee of koffie worden bereid.

De van aluminium vervaardigde braadpannen dienen voor het bereiden van „sambël“, of voor het braden van vleesch of bakken van visch.

De wateremmers van zeildoek met metalen bodem hebben een inhoud van 16 L.

Het totale gewicht bedraagt ruim 57 K.G.

2. Een tuig voor Stuks-commandantpaard der Veld-Artillerie compleet op Y gestel (gemerkt I).

Dit harnachement bestaat uit:

- a. Het complete hoofdstel voor rijpaarden.
- b.   "   "   Artilleriezadel No. 1, met mondzak.
- c.   "   "   borstgareel.

R.

Het zadel bestaat uit zadelbok, kussen voor den zadelbok met kussenriem, de 2 singels, de 2 stijgbeugelriemen, fouragestrik met riempje, sabelkoker met 2 draagriemen, de 2 lederen poetszakken, elk met een sluitriem, de kleedinglap (van wasdoek) met 3 mantelriemen en de kaartentasch. De mondzak, dienende voor het medevoeren van 1 K.G. „gabah” (ongepelde rijst), is op de kleedinglap geplaatst, en met den middelsten mantelriem bevestigd.

Het borstgareel wordt aan het zadel bevestigd door de zijriemen aan de singels vast te gespen.

De strengen worden dubbel genomen, vóór langs de poetszakken op het zadel gelegd, en met de kussenriem en sluitriemen vast gemaakt. (Zie de geëxposeerde blauwdruk V.)

3. Een tuig voor draagdier Berg-Artillerie met „kré”-dekdrager en „kré”-dek compleet op Y gestel, gemerkt III.

Wanneer diepe ravijntjes met steile wanden door de bereden Artillerie overgetrokken moeten worden, dan wel wanneer diepe met modder gevulde coupures in den weg voorkomen, die niet dan met veel tijdverlies omgetrokken kunnen worden, en nog in vele andere gevallen wordt een brug geslagen bestaande uit:

4 Onderliggers van bamboe-pêtoeng en een kré-dek bestaande uit stevige wilah's (dwarslatten) die door vlechtingen van gespleten rotan bijeen worden gehouden; aan elk der 4 hoeken bevindt zich een rotan-lus.

Tot het slaan van de brug worden de 4 onderliggers in eenige kielspitten ingegraven; het kré-dek wordt los daarover heen gelegd, en zoo noodig door het inslaan van piketten in de 4 lussen gestrekt gehouden.

Met de door den Artillerie Constructie Winkel ingezonden kré-brug bestemd voor de Berg-Artillerie kunnen sloten van 4 Meter bovenbreedte worden overbrugd. De brug is dan sterk genoeg om hierover met aangespannen of opgeladen materieel der Berg-Artillerie de sloot te passeeren.

Het paard, dat het „kré"-dek moet vervoeren wordt opgetuigd met een harnachement bestaande uit:

- a. 1 Draagbok.
- b. 1 Linker kussen voor draagbokken.
- c. 1 Rechterkussen voor draagbokken.
- d. 1 Borstriem.
- e. 1 Dubbele singel.
- f. 1 Broek met staartriem.
- g. 4 Singelstooten.
- h. 1 Hoofdstel voor draagpaarden.

De met paardenhaar gevulde kussens, waarvan de buitenvlakken met leder en de binnenvlakken met getaand licht zeildoek zijn bekleed, hebben nabij den bovenachterhoek een vierkant stuk leder, dat een dubbele passant vormt, waarin 2 gekruiste riemen, en nabij den bovenvoorhoek een half cirkelvormige schoen. Nadat het linker of rechter kussen met de schoen over de bovenste steeg van den zadelbok is geschoven, wordt het kussen hier verder aan bevestigd middels de beide gekruiste riemen, op de wijze als in de geëxposeerde blauwdruk II is aangegeven

De bevestiging van de borstriem en de broek aan de kussens geschiedt door de stooten door de aan de kussens vastgenaaide Y ringen te steken, en daarna vast te gespen.

Vervolgens wordt de staartriem aan de kram van den draagbok bevestigd.

Het aansingelen van het paard geschiedt bij het harnachement voor „kré"-dekdragers op een bijzondere wijze. Daar n.l. gebleken is, dat de algemeen gebruikelijke wijze van aansingelen (Blauwdruk III fig. Ia) voor kleine personen lastig is, en de krachten van de Inlandsche geleiders hierbij wel eens te kort schieten, en voorts het losmaken der singels bij gestorte paarden moeilijkheden oplevert, is bij het bovenomschreven harnachement de zoogenaamde Amerikaansche methode van aansingelen toegepast, waarbij bovengenoemde nadeelen zich niet voordoen. Zooals blauwdruk III fig. 1b verduidelijkt, wordt bij de Amerikaansche wijze van aansingelen een takel gevormd, zoodat de aan te wenden kracht bij het aansingelen geringer kan zijn,

R.

terwijl door de wrijving der slagen op elkaar geen vrees voor losraken behoeft te bestaan.

In blauwdruk IV is aangegeven, hoe het „kré"-dek aan den „kré"-dekdrager wordt vastgesjord. De beide losse riemen lang ± 40 c.M. dienen tot het bevestigen van het „kré"-dek aan den draagbok, waartoe deze riemen tusschen een paar „wilah's" doorgestoken worden, en vast gemaakt aan het hoogste punt aan de voor en achterzijde van den draagbok.

4. Een treindraagtuig met manden compleet op Y gestel, gemerkt II.
(Zie blauwdruk I).

De trein dient tot het mede- of toevoeren van benodigdheden voor het Leger te velde, als munitien, verplegingsmiddelen, bagage, materialen en werktuigen van allerlei aard, die of geladen worden in voertuigen (grobak's) of gepakt in manden, welke gedragen worden door Inlandsche paarden, terwijl soms ook de lasten (bijv. zakken) aan het draagkussen worden vastgesjord.

Het harnachement voor een draagpaard nu, bestaat uit:

- a. het draagkussen,
- b. de borstriem met daaraan bevestigden halsriem,
- c. de broek met daaraan bevestigden staatriem,
- d. de 4 draagkettingen,
- e. de 2 manden,
- f. het hoofdstel met watertrenzen.

Het draagkussen, bestaande uit 2 helften, heeft een voering van getaand zeildoek, is met geplozen klapperbast gevuld, terwijl op de buitenzijde ter versterking een rotan-mat is aangebracht. Aan den binnenkant van het kussen zijn twee singelstooten en kappen vastgenaaid, die aan elkander kunnen worden vastgesjpt.

De plaatijzeren bok in het midden aan het draagkussen bevestigd, heeft ter weerszijden 2 draaghaken (a), waaraan de rotan-draagmanden worden opgehangen. Aan den voorkant van het Y bokje is een gesp zonder doorn aan-

gebracht, waaraan een stuk jaaglijn is bevestigd, dienende tot het vastsjorren van lasten ingeval deze niet in manden worden meegevoerd.

De borstriem, welke dient om het achteruitschuiven van het draagkussen te beletten, en de broek, welke dient om het vooruitschuiven te beletten, worden aan het draagkussen bevestigd door de stooten door de Y krammen, resp. aan voor- en achterzijde van het draagkussen, te steken, en daarna vast te gespen.

De staatriem wordt met een stoot vastgegespt aan de kram aan de achterzijde van den Y bok.

Het hoofdstel tot watertrenzen dient tot het geleiden van het draagpaard.

De rotan-draagmanden dienen tot het vervoer van lasten van 30 K.G. per mand.

5. Een stel patroontassen met bijbehorende draagriemen en koppel compleet op Y gestel.

Bestaat uit:

- a. 1 Achterpatroontasch.
- b. 1 Linkerpatroontasch.
- c. 1 Rechterpatroontasch.
- d. 1 Bandelier (samengesteld uit 3 draagriemen, 3 gesphaken en 1 knoopplaatje).
- e. 1 Gordel (No. 1)
- f. 1 Schoen voor stalen scheeden tot kapmessen.
- g. 1 Poetszakje.
- h. 1 Schoen voor Aluminium Veldflesschen.

In de achterpatroontasch kunnen 100 patronen worden geborgen (10 houders elk met 5 patronen), terwijl linker en rechter patroontasch resp. 20 en 30 patronen kunnen bevatten. De tassen zijn van zoolleder of tuigleder vervaardigd, en hebben messing beslag met koperen klinknagels.

Op het voorstuk van het poetszakje is een passant opgenaaid, dienende tot berging van een schroevendraaijer met grendelsleutel. In het poetszakje wordt een aluminium vetlapdoos geborgen.

6. Een Stalen veldbed.

Het stalen veldbed bestaat uit een raam van stalen buizen, waarover een ligzeil is gespannen, en dat op vier pooten rust. Een los kussen kan aan het ligzeil worden vastgeknoopt. Wordt het Veldbed als draagbaar voor zieken of gewonden gebezigd, dan kan de bindriem (in het midden van het ligzeil) over den lijder worden dichtgegespt. Europeesche dragers vervoeren het veldbed met behulp van helpzeelen aan de handvatsels; Inlandsche ziekendragers gebruiken daarbij nog bovendien een draagbamboe op de schouders rustende, en waaraan het veldbed met de helpzeelen is opgehangen. Tegen het afschuiven der helpzeelen moet de draagbamboe van twee rotan-kragen worden voorzien.

Het stalen raam bestaat uit twee lange zij- en twee korte dwarsstukken door kokers aan elkaar verbonden,

Aan den onderkant bevinden zich vier korte holle buizen eindigende in doorboorde platte voetjes, ter opname van de pooten (Fig. 1, blauwdruk 6). Indien het veldbed als draagbaar dienst moet doen worden de pooten als handvatsels gebruikt, en daartoe in de uiteinden der zijstukken gestoken (Fig. 2).

Geheel uit elkaar genomen kan het veldbed als een rol worden verpakt; de pooten en het kussen (dat bij gebruik met drooge alang-alang wordt gevuld) worden geborgen in zak *a*. (Fig. 3). De beide dwarsstukken worden bevestigd met de strooken zeildoek *b* en *c*. (Fig. 3). De rol wordt vastgebonden met de helpzeelen. Gewicht $8\frac{1}{4}$ K.G. (zonder draagbamboe).

7. Een Richtvlak No. 1 op drievoet.

Het richtvlak bestaat uit een kijker, een alhidade met kijkerdrager en een voetstuk met verdeelden cirkelrand.

De kijker is samengesteld uit 3 messing buizen, waarin lenzen en een glazen plaat met verdeelingen zijn aangebracht; deze verdeelingen geven duizendste deelen van den afstand aan, en loopen van 15—85 met de verdeeling 50 in het midden.

De buis, waarin zich de voorste lens bevindt, wordt door middel van een rondsel met knop bewogen. Genoemde lens kan door een uitschuifbare kap tegen regen beschermd en buiten gebruik door een dop gesloten worden. De oogbuis kan een hoek van iets meer dan 90° worden omgedraaid, doch niet in of uitgeschoven worden.

Aan de bovenzijde van den kijker is een vizierinrichting aangebracht.

Op het voetstuk van aluminiumbrons is een verdeelde cirkelrand bevestigd, bestaande uit een aluminiumplaat met nieuwzilveren rand, waarop een verdeling in honderdste deelen van de straal is aangebracht. Over dien cirkelrand beweegt zich om een verticale as de alhidade met kijkerdrager.

Aan de alhidade kan men met behulp van een wormschroef, die in de tanden van den cirkelrand grijpt, fijne bewegingen geven; door middel van een excentriekpal kan de wormschroef buiten werking gesteld, en daardoor de alhidade vrij over den cirkelrand bewogen worden. De alhidade is verder voorzien van een nonius, die een aflezing in duizendste deelen van den straal toelaat.

De kijker is om een horizontale as draaibaar, en kan met één moer in den gewilden stand worden vastgeklemd.

Het richtvlak kan op een driehoek gebezigd worden, welke dan van een richtvlakdraagstuk van aluminiumbrons vervaardigd, wordt voorzien. Het draagstuk heeft een tap met schroefdraad, en wordt met een vleugelmoer op den driehoek vastgezet; het is verder voorzien van een kegelvormigen tap, waarop het voetstuk van het richtvlak met den korten klembout wordt bevestigd.

Wordt het richtvlak op den vuurmond bevestigd, dan plaatst men het met zijn voetstuk op een der kegelvormige tappen van het stalen richtvlakdraagstuk, en zet het met den langen klembout vast.

Bij het richtvlak behoort nog een lichtvanger om des nachts de verdeelde glasplaat met een zijdelings geplaatst lampje te kunnen verlichten.

Het richtvlak dient voor het zijdelings in de richting stellen van vuurmonden.

- R. 8. Een rad voor het kanon van 7 c.M. L/28, houtwerk ongeverfd.

Het rad (hoog 1.26) bestaat uit een naaf, 12 speeken, 12 speekschoenen, 6 velgen en een radband.

De naaf is van staal en wordt gevormd door de naafbus met een met 3 klinknagels aangeklonken voor- en een losse achterplaat, welke door middel van 12 naafbouten met elkaar verbonden zijn. De voorplaat heeft een smeergat gesloten door een schroef. Aan weerszijden is in de naafbus een Br. voering geklemd, welke met een klinknagel daarin wordt vastgezet. Deze voeringen sluiten niet tegen elkaar aan, zoodat binnen de naafbus een smeerkamer wordt gevormd.

De speeken en velgen zijn van „djati“-hout.

Het rad weegt 56 K.G.

9. Blokjes van diverse houtsoorten bij den Artillerie Constructiewinkel in gebruik, in doos.

De blokjes zijn aan één kant gepolitoerd, en aan de tegenovergestelde zijde na geschaafd te zijn niet verder bewerkt.

10. Gietmodel van schroeven voor schroefpalen.

Tot de voorwerpen, welke voor het Departement der Burgerlijke Openbare Werken worden gegoten behooren o.m. schroeven voor schroefpalen.

De ingezonden schroef dient als gietmodel voor een schroef voor schroefpalen met een diameter van het schroefblad van 0.90 M. en een gewicht van 191 K.G.

11. Een gesmeede as met excentrieken. Een bijzonder kunstig stuk smeedwerk.

De asch is bestemd voor een double acting machine.

De asch is vervaardigd van vierkant staafijzer dik 0.14 M. Zij is gedeeltelijk onder den stoomhamer, gedeeltelijk uit de hand gesmeed. Er is niets aan gehakt, gevild of gedraaid.

De afmetingen zijn ongeveer 3 à 4 m.M. grooter gelaten, dan die welke de afgewerkte as behoort te zitten.

R.

De as is op deze wijze gesmeed ten einde als proeve van smeedwerk te dienen.

12. Een album met foto's op lessenaar.

Het album en de lessenaar zijn geheel op den Artillerie Constructie Winkel aangemaakt. De foto's zijn vervaardigd door een plaatselijke firma en geven eenige werkplaatsen, werktuigen en bij den Artillerie Constructie Winkel vervaardigde tentoonstellingsstukken weer.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second section of faint, illegible text in the middle of the page.

Third section of faint, illegible text at the bottom of the page.

DE SUIKER-INDUSTRIE.

—

KLASSE 55, 39 en 38.

39. *Inzending van het Syndicaat van Suikerfabrikanten in Nederlandsch-Indië.*

1. Model van een Suikerfabriek vervaardigd door de firma KELSO & Co. te Glasgow.

Dit model van een rietsuikerfabriek is ingezonden door eenige vrienden van de Java-suikerindustrie. Het is op $\frac{1}{50}$ van de ware grootte en stelt een van de laatst ingerichte fabrieken op Java voor (Poerwâ-rédjâ in Kêdoe) berekend voor eene capaciteit van 20.000 pikoel riet per dag.

2. 31 Foto's uit het bedrijf, vervaardigd door Kurkdjian te Soerabaja (Klasse 13).
3. Kaart van Java met suikervelden en fabrieken.
4. Statistieken der productie en opbrengst.
5. Friesbeschilderingen van suikerrietvervoer.
6. Bossen Suikerriet in natuurlijke staat.
7. Raffinade.
8. Broksuiker.
9. Cubes suiker.
10. Superieure suiker; kleur boven No. 25 Hollandsche Standaard.
11. Grof Grein.
12. Idem fijn Kristal.
13. Idem, idem.
14. Idem, idem.
15. Bristol Kristallen.
16. Hoofdsuiker No. 22, H. S., polarisatie 99.6
17. Hoofdsuiker No. 20, H. S., " 99.3
18. Hoofdsuiker No. 18, H. S., " 99.—
19. Hoofdsuiker No. 17, H. S., " 98.7

Q.

20. Hoofdsuiker No. 16, H. S., polarisatie 98.3
21. Hoofdsuiker No. 15, H. S., " 98.—
22. Ruwe suiker, zoogenaamde muscovado, No. 14, grof grein. Polarisatie 98.—
23. Ruwe Suiker, zoogenaamde muscovado, No. 14, fijn grein. Polarisatie 97.8
24. Ruwe Suiker, zoogenaamde muscovado, No. 13, H. S. Polarisatie 97.5
25. Ruwe Suiker, zoogenaamde muscovado, No. 12, H. S. Polarisatie 97.—
26. Ruwe Suiker, zoogenaamde muscovado, No. 11, H. S. Polarisatie 96.5
27. Superieure Stroopsuiker.
28. Idem.
29. Stroopsuiker, Demerara kleur.
30. Stroopsuiker No. 14.
31. Gecentrifugeerde Zaksuiker No. 10. Polarisatie 79.—
32. Gecentrifugeerde Zaksuiker No. 8, Polarisatie 75.—
33. Zaksuiker. Polarisatie 70.—
34. Zaksuiker. Polarisatie 78.—
35. Rietsuikermelasse.
36. Idem.
37. Melascuit.
38. Veevoeder bestaande uit 75 pCt. melasse en 25 pCt. ampas.
39. Molascinder. (Meststof, bestaande uit asch, melasse en filtervuil).
40. Rietwas, ruw en geraffineerd, volgens patent dr. A. Weinberg.
41. 49 Flesschen met suikerriet (op formaline).

40. *Inzending van het Proefstation voor de Java-Suikerindustrie te Pasoeroean.*

I. Zwart Cheribon (Tjirëbon) Riet.

In 1850 ontdekt door Gonsalves en sedert dien tijd algemeen in cultuur gebracht. Het geeft een goede riet-opbrengst bij een zuiver en suikerrijk sap. Om de groote

gevoeligheid voor séré en wortelrot, wordt het in de laatste 10 jaren steeds meer vervangen door voor die ziekten minder gevoelige zaadrietsoorten.

2. Gestreept Cheribonriet.

Deze variëteit, ook wel Gestreept Préanger genoemd, is een variëteit van het Zwart Cheribonriet, waarmee het de meeste eigenschappen gemeen heeft.

3. Fidjiriet.

Omsreeks 1890, vermoedelijk via Singapoera, van de Fidji-eilanden op Java ingevoerd. Het sap is onzuiver en niet suikerrijk. Om de groote rietopbrengst en het wat beter bestand zijn tegen de séré, zijn de overvloedig stuifmeel produceerende pluimen van deze variëteit veelvuldig gebruikt, om er de mannelijk steriele bloemen van het Cheribonriet mede te bevruchten. Uitsluitend voor bestuivingsdoeleinden wordt dit riet nog hier en daar aangehouden.

4. Z. 2 4 7 B.

Dit riet is als zaadriet gekweekt door BOURICIUS uit een kruising van beide bovengenoemde variëteiten. Het is het beste resultaat tot dusverre met deze kruising verkregen. Op het oogenblik is dit de meest aangeplante rietvariëteit op Java. De rietopbrengt is grooter, het sap is daarentegen armer, dan dat van Cheribonriet. Tegen séré is het niet immuun.

5 G. Z. No. 100. P. O. J.

Deze variëteit werd in 1893 door WAKKER aan het Proefstation Oost-Java verkregen uit een door windbestuiving bevruchte pluim van Zwart Bornéo riet (bekend onder den naam van Itêm Bandjérmassin). Het is een vroegrijp riet met zeer zuiver en suikerrijk sap, de rietopbrengst is echter niet groot. Vrijgoed bestand tegen séré, hoewel niet geheel immuun, stelt deze variëteit echter wel hooge eischen aan den grond. Onder de cultuurvariëteiten neemt zij een tweede plaats in.

6. Chunneeriet.

Werd in 1890 medegebracht door KOBUS uit Engelsch-Indie. Om de onvatbaarheid voor séré en het zuivere sap is deze rietsoort aan het Proefstation Oost-Java veelvuldig voor kruisingen met riet gebruikt. Van de vele afstammelingen met deze kruising verkregen, die alle een groote onvatbaarheid voor séré bezitten, zijn hier aanwezig:

7. G. Z. 33a. P. O. J.

Deze variëteit is zeer goed bestand tegen een drassige grondgesteldheid. Op zwaren grond geplant brengt zij een goed rietproduct met bevredigende sappen op. Zij bloeit niet, en sterft niet spoedig af.

8. G. Z. No. 36. P. O. J.

Bezit een suikerrijk en zuiver sap gepaard aan een goede riet-opbrengst. Het vezelstofgehalte is echter hoog. Niet vatbaar voor séré en zeer bestand tegen ongunstige cultuurvoorwaarden. Op enkele ondernemingen in Oost-Java voldoet deze variëteit beter dan No. 100, waarom de aanplant daar ook meer en meer wordt uitgebreid. Deze variëteit behoort tot de vrij vroeg rijpende variëteiten en bloeit niet zwaar.

9. G. Z. No. 139. P. O. J.

Een suikerrijke en vroegrijpe soort, die echter om de kleine riet-opbrengst minder gekweekt wordt. Moet op niet al te zwaren en niet al te lichten grond geplant worden. In het eerste geval is de riet-opbrengst klein, maar met goede sappen en in het tweede geval is de opbrengst groot maar zijn de sappen slecht. De uitstoeling is groot, de stengels zijn echter dun.

10. G. Z. No. 228. P. O. J.

Is van de Cheribon-Chunnee afstammelingen tot dusverre het riet met de grootste suiker opbrengst. Behoort niet tot de vroegrijpende soorten; op niet al te lichten grond geplant voldoet het in alle opzichten goed. Geeft een bevredigende rietopbrengst met een goede sapsamenstelling.

RIETZIEKTEN. 11a en 11b. zijn voorbeelden van stengelstrepenziekte, een verschijnsel, dat bij vele rietvariëteiten de gelestrepenziekte der bladeren vergezelt. Uit deze ziekte zich op de bladeren door een pleksgewijze in mindere mate aanwezig zijn van het bladgroen, op den stengel bestaat het verschijnsel in een pleksgswijze in meerdere of mindere mate aanwezig zijn van de roode kleurstof.

11a. Stengelstrepenziekte bij G. Z. No. 247B.

De roode kleurstof treedt hier in overlangsche vlekken of strepen op, die naar het midden van de geledingen dunner worden en den stengel een gevlamd uiterlijk verleenen. De door ziekte in hevige mate aangetaste stengels blijven bij deze variëteit dun, en zijn dikwijls in plaats van cilindrisch, klosvormig. (Vergelijk preparaat 4).

11b. Stengelstrepenziekte bij zwart Cheribonriet.

Hier bestaat het verschijnsel in het optreden van lichte plekken op de overigens roodgekleurde geledingen.

12a. De séréziekte bij gestreept Cheribonriet.

Het kenmerk van deze ziekte is het optreden van roodgekleurde vaatbundels in de knopen. De aangetaste planten blijven klein en vertoonen een sterk uitloopen van de wortelbeginsels aan de knopen.

12b. Séréziekte bij 247 B.

Bij deze variëteit komt het dikwijls voor dat uitwendig aan de plant niets te zien is, terwijl inwendig de roodgekleurde vaatbundels in de knopen aanwezig zijn, en het geheele stengelweefsel eenigszins bruin gekleurd is. Men heeft aan dezen vorm van séré den naam van „zeefvatenziekte" gegeven.

Q.

13. „Pokkah boeng” bij G. Z. No. 100 bruin.

Met dezen Madoereeschen naam, die „gebroken spruit” beteekent, bestempelt men een groeistoornis, die zich dikwijls voordoet, wanneer na een tijd van stilstand plotseling een sterke groei optreedt, zooals het geval is bij het doorkomen der regens na een tijd van droogte. Het verschijnsel berust daarop dat de jongere bladeren sterker groeien dan de oudere, hen omhullende en dientengevolge zich niet kunnen strekken, maar in allerlei kronkels en plooiën moeten groeien. Door de druk, die hierdoor op het groeipunt wordt uitgeoefend, sterft dit dikwijls af en treedt dan daarin toprot op. Bij jongere planten gaat „Pokkah Boeng” gepaard met het optreden van roodgekleurde vaatbundels in het uiteinde van den stengel. De variëteit, bekend onder den naam G. Z. No. 100 Bruin, geeft deze afwijking dikwijls te zien.

14. Ananasziekte of het zwart rot veroorzaakt door *Thielaviopsis ethacetica*, Went.

De schimmel, die deze ziekte veroorzaakt, is een wondparasiet en is daarom dan ook in hoofdzaak alleen gevaarlijk voor de stekken, die bij het snijden gemakkelijk geïnfecteerd kunnen worden. Een aangetaste stek kleurt zich inwendig sterk rood en verspreidt bij het doorsnijden een aangename vruchtengeur, die aan ananas doet denken. Waar de schimmel tot sporenvorming over gaat, treedt een zwarte kleur op. Van de zieke stekken kiemen de oogen niet. Door de snijvlakken van de stekken dadelijk na het kappen te teeren, wordt de ziekte met succes bestreden.

15. Roodsnot veroorzaakt door *colletotrichum falcatum*, Went.

Evenals de schimmel der ananasziekte is ook *colletotrichum falcatum*, Went een wondparasiet die niet in een gaven stengel vermag in te dringen. In het aangetaste weefsel treden roode vlekken op, waarvan het centrum wit blijft;

hetgeen voor deze ziekte karakteristiek is. De schade door deze ziekte veroorzaakt, bestaat hoofdzakelijk hierin, dat de stengel in suikergehalte achteruit gaat.

Doordat bij G. Z. 247 B overlansche barsten in de geleidingen optreden, waardoor de schimmel in staat is in den stengel door te dringen, komt rood snot bij deze variëteit dikwijls voor.

16. „Dongkëlan” ziekte veroorzaakt door *Marasmius sacchari*, Wakker.

Uiterlijk is deze ziekte het eerst daaraan te herkennen, dat de planten niet meer doorgroeien en verschijnselen van watergebrek gaan vertoonen. De bladeren krijgen een steilen stand, de toppen verdrogen, terwijl de dorre bladescheeden niet van den stengel loslaten, maar daaromheen blijven zitten, door een witte schimmelvegetatie daaraan gehecht. Snijdt men de stekken door, dan vindt men, dat in de ondereinden de vaatbundels rood gekleurd zijn. Bij microscopisch onderzoek blijken de vaten met schimmeldraden gevuld. Later treden in de onderste geleidingen rood omrande holten op, die van binnen met schimmelweefsel zijn bekleed. In den regentijd komen op de wortels van de zieke planten, de paddestoeltjes van den schimmel te voorschijn, waarvan in dit preparaat exemplaren te zien zijn. De zieke planten kunnen langen tijd een kwijnend bestaan voortslepen, maar sterven tenslotte af. Op Java komt de ziekte weinig voor, daarentegen is zij in West-Indië, waar zij onder den naam van „root disease” bekend staat, zeer gevreesd.

17. Brand veroorzaakt door *Ustilago sacchari*, Rab.

Bij een door deze ziekte aangetaste plant is het mycelium van de schimmel in alle deelen van den stengel te vinden. Het groeipunt van den stengel wordt, ook bij zeer jonge planten, door de infectie geprikkeld tot bloei. Evenals tegen den bloei worden lange klosvormige geleidingen gevormd, die naar den top toe in lengte toenemen, en waarvan de bovenste geen ooggen bezitten; de bladeren

Q.

nemen sterk in grootte af, terwijl een bloempluim wordt aangelegd, die echter nooit tot volle ontwikkeling komt, maar die ten slotte als een lang dun zweepvormig orgaan te voorschijn treedt, dat de sporen van de schimmel bevat en daardoor geheel zwart is gekleurd. De ziekte treedt meestal slechts sporadisch op; treedt zij echter epidemisch op dan is de schade zeer groot.

18. Roodrot veroorzaakt door een Sclerotium.

Het Roodrot is een ziekte der bladscheeden, die veelvuldig voorkomt, vooral bij jonge planten in vochtig klimaat. De aangetaste bladscheeden vertoonen vuurroode onregelmatige vlekken, terwijl aan de binnenzijde bundels van witte schimmeldraden optreden, die in een slijmerige vloeistof zijn gehuld. In erge gevallen wordt ook de stengel onder de bladscheede aangetast, en vertoont dan roode zachte plekken, waarvan de opperhuid gemakkelijk loslaat. Van de aangetaste deelen rot het zachtere weefsel weg, zoodat de vaatbundels ten slotte alleen over blijven. De schimmel vormt sclerotiën, die in jongen toestand pluizig en wit zijn en er in volwassen toestand uitzien als kleine bruine bolletjes. Sporenvorming is bij deze schimmel nooit waargenomen.

De voornaamste schade door de schimmel teweeggebracht is die aan de stekken. Aangetaste stekken komen dikwijls niet op, en rotten veel eerder dan gezonde. Aan het staande riet is de schade gering.

19. Oogvlekkenziekte der bladscheeden veroorzaakt door *Cercospora vaginae*, Kr.

Aangetaste bladscheeden vertoonen steenroode niet scherp begrensde plekken, die later in het midden donkerbruin of zwart worden. De ziekte breidt zich naar binnen toe uit; onder de vlek op de buitenste bladscheede vindt men een kleinere vlek dan op de daar onder liggende. Waar de zieke plekken aan de lucht zijn bloot gesteld, worden de sporen van de schimmel gevormd. De ziekte is zeer algemeen, de schade onbeduidend.

20. Roest veroorzaakt door *Uredo Kuehnii*, Kr. Wakker et Went.

Q.

Op de bladeren door deze ziekte aangetast ziet men eerst oranje, later meer bruine overlangsche streepjes, die blijkbaar uit het blad te voorschijn treden. Zij zijn aan beide zijden van het blad zichtbaar. Bij aanraking van de onderzijde van de aangetaste bladeren laat een oranjepoeder gemakkelijk los; dit zijn de sporen van den schimmel. Een spoediger afsterven der bladeren schijnt niet plaats te hebben, en de schade door de ziekte veroorzaakt is meestal gering.

21. Geelvlekkenziekte veroorzaakt door *Cercospora Koepkei*, Krueger.

De ziekte treedt uitsluitend op de bladeren op, en is zeer algemeen verspreid op Java. Op de jonge bladeren ziet men vaalgele vlekken ontstaan, die weldra helder geel worden, en op de volwassen bladeren langen tijd zoo blijven. Later vertoonen zich op deze vlekken roode puntjes of strepen, en soms wordt de geheele vlek vuil bloedrood. De vlekken hebben een onregelmatigen vorm en kunnen zoo talrijk worden, dat zij ineenvloeien. De zieke plekken verdrogen niet eerder dan de gezonde. De ziekte wordt alleen in vochtig klimaat soms schadelijk.

22. „Djamoer oepas” veroorzaakt door een *Sclerotium*.

De ziekte bestaat daarin, dat op de bladeren zeer karakteristieke, eerst vuilgroene, paarsch of bruin omrande vlekken optreden van onregelmatigen vorm. De hoofdnerf wordt daarbij of niet aangetast, of sterft eerst secundair af. Soms ziet men zeer duidelijk schimmeldraden over de bladoppervlakte verlopen, en op de langer aangetaste bladeren vindt men pluizige witte of bruine, oneffene lichaampjes van onregelmatigen vorm. Dit zijn de sclerotien van de schimmel, waarvan geen sporenvorming bekend is. Ook op de bladscheeden komt de schimmel voor, maar de teekening is hier onduidelijker. De aangetaste bladeren

sterven af, en soms doodt de schimmel ook de geheele rietplantjes. „Djamoer oepas” is de gevaarlijkste bladziekte. De bestrijding bestaat in het verwijderen van de aangestaste bladeren uit de tuinen.

23. Ringvlekkenziekte, veroorzaakt door *Leptosphaeria sacchari*, van BREDA DE HAAN.

De ziekteverschijnselen zijn als volgt: Eerst ziet men op de effen groen gekleurde bladvlakte een donkerder gedeelte ontstaan, waarvan het midden een bruine tint verkrijgt, terwijl de vlek zich uitbreidt. Naarmate de vlek ouder wordt, neemt de bruine tint toe; tenslotte, als het weefsel is afgestorven, is de kleur wit of vuilgrijs, steeds echter door een bruine rand van het groene gedeelte gescheiden. Behalve op de bladschijven is de ziekte nog niet gevonden.

De ziekte kan in „bibit” tuinen soms tamelijk veel schade aanrichten en duidelijke groei-stagnaties veroorzaken.

24. Oogvlekkenziekte veroorzaakt door *Cercospora sacchari*, van BREDA DE HAAN.

De beginstadiën van deze ziekte zijn roode stippen op de bovenzijde van het blad. Terwijl deze stip langzamerhand in de lengte gerekt wordt, ziet men het daaraan grenzende deel een gele verkleuring ondergaan. De gele vlek heeft een ovaal vorm; aan de uiteinden is zij meestal toegepitst.

In oudere stadiën wordt het bruinroode centrum breeder en de gele rand verlengt zich dikwijls naar den top van het blad toe, als een lange streep. Op de aangetaste bladeren komen de vlekken meestal in groot aantal voor. Alleen in vochtig klimaat doet de ziekte soms schade.

25. Ontwikkeling van den rietplant uit zaad.

Dit preparaat geeft de verschillende stadiën in de ontwikkeling van een rietplant uit zaad te zien, van af de kieming, die meestal drie dagen na het uitzaaien zichtbaar wordt, tot op den leeftijd van een maand.

AFDEELING X.
DE SCHEEPVAART.

P.

KLASSE 29 en 33.

41. *Inzending van de Maatschappij „Nederland”.*
1. Model S. S. „Juliana”.
  2. Reisgidsen, prospecti, enz. (tegen afgifte van een naamkaartje te verkrijgen bij het Bureau voor Handelsinformatie).
  3. 11 foto's van aanlegplaatsen en schepen, vergrotingen door ALEX BRATSCH, te Amsterdam, (Klasse 13).
  4. Route-kaart Europa—Indië.
  5. Silhouette van de afvaarthaven te Amsterdam.
  6. Afvaarthaven Genua (silhouette).
  7. Vloot der Maatschappij met opgave der bruto tonnenmaat der schepen.
42. *Inzending van de Koninkl. Paketvaart-Maatschappij.*
1. Model S. S. „Rumphius”.
  2. 11 foto's van schepen en havenplaatsen, vergrotingen door ALEX BRATSCH, te Amsterdam, (Klasse 13).
  3. Reisgidsen, prospecti, enz. (Bureau voor Handelsinformatie.)
  4. 1 stuurcompas.
  5. 1 observatiecompas.
  6. 1 klein compas.
  7. 1 contrôle-instrument voor het stuurcompas.
  8. Kaart van den Archipel met route-lijnen voor de Paketvaartmaatschappij.
  9. Vloot der Maatschappij met bruto tonnenmaat der schepen.
43. *Inzending van de Rotterdamsche Lloyd.*
1. Model S.S. „Sindoro”.

P.

2. 10 foto's van Schepen, vergrooitingen door ALEX BRATSCH, te Amsterdam, (Klasse 13).
  3. Reisgidsen, Prospecti enz. (Bureau voor Handelsinformatie.)
  4. Routekaart van de Maatschappij.
  5. Vloot der Maatschappij. Namen der schepen.
  6. Namen der havens.
44. *Inzending van de Vereeniging Toeristenverkeer te Batavia.*
2 Reclame Borden. (Zie verder de schilderingen in de Afd. XI, XII en XIII.)

KLASSE 29.

45. *Inzending van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken.* (Zie ook Afd. VIII.)
(Adviesnummer .)
1. Havenplan Tjlatjap.
  2. " " Makassar.
  3. " " Tandjoeng-Prioek.
  4. " " Emmahaven.
  5. 3 Foto's van de haven van Makassar.
  6. 2 " " " " Sabang.
  7. 2 " " " " Belawan-Déli.
  8. Haven in vogelvlucht. Tandjoeng-Prioek.
  9. Foto van de Westerkade van Tandjoeng-Prioek.
  10. Foto van de Haven van Tandjoeng-Prioek.
46. *Inzending van den Heer F. J. Gentis te Soerabaja.*
(Adviesnummer 4.)
Fotografisch Panorama der reede van Soerabaja.
(Atelier Kurlédjan te Soerabaja), Klasse 13.

KLASSE 29 en 123.

- 46A. *Inzending van het Dep. der Marine, te Batavia.*
1. Kaart aangevende bebakeningenkustverlichting in den Indischen Archipel.
  2. Lichttoestellen, enz.

DE INLANDSCHE BEVOLKING.

(CULTURES, ENZ.)

(Vervolg van Afdeeling IV.)

 KLASSE 13.

47. *Inzending van de heeren Ed. Cuypers te Amsterdam en B. J. Matron op Bali.*

Fotografieën van Bali, vergroot in het atelier Alex Bratsch te Amsterdam.

48. *Inzending van de vereeniging Toeristenverkeer.*

1. Friesbeschilderingen.
2. Fotografieën van Java, vervaardigd en vergroot in het atelier Kurkdjian te Soerabaja.

 KLASSE 89.

49. *Inzending van de firma Maintz & Co., te Batavia.*
(Adviesnummer 107).

Javaansche leerlooierij te Soerabaja.

1. Album met Leermonsters.
  2. Een bundel Trënggoelibast (looistof).
  3. Twee Slangenhuiden.
  4. Een bundel Pilangbast (looistof).
  5. Foto van de Leerlooierij te Soerabaja.
-

50. *Inzending van de Nederl. Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia.*

(Adviesnummer 74.)

„Akar-wangi”-artikelen.

1. Grove waaiers, 100 stuks.
Inkoopprijs f 0.10, verkoopprijs fr. 0.30.
2. Fijne waaiers, 4 stuks.
Inkoopprijs f 0.40, verkoopprijs fr. 1.20.
3. Groote doozen, 10 stuks.
Inkoopprijs f 0.80, verkoopprijs fr. 2.40.
4. Kleine doozen, 20 stuks.
Inkoopprijs f 0.40, verkoopprijs fr. 1.20.
5. Dichte vierkante mandjes, 20 stuks.
Inkoopprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
6. Open ovale mandjes, 10 stuks.
Inkoopprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
7. Briefhangers, 20 stuks.
Inkoopprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
8. Stoffers, 50 stuks.
Inkoopprijs f 0.10, verkoopprijs fr. 0.30.
9. Een flesschenrek.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
10. Hoorns, 2 stuks.
Inkoopprijs f 0.20, verkoopprijs fr. 0.60.

51. *Inzending van den heer Max Fleischer te Wettevreden.*

(Adviesnummer 109.)

Een schaakbord met 32 figuren.

Inkoopprijs f 60.—, verkoopprijs fr. 180.—.

52. *Inzending van de N. Venn. Aetherische Oliefabriek „Odorata” te Tjitjoeroeg (Préanger Regentschap-
pen).*

(Adviesnummer 36.)

De beteekenis van deze industrie moge blijken uit de volgende uitvoercijfers voor Citronella-olie, in guldens.

1905	61.340
1906	116.797
1907	104.897

1. Essence de Citronelle de Java, 6 fl. à 500 gram.
Javaprijs f 7.65, verkoopprijs fr. 22.95.
2. Essence de Lemongras (Verveine des Indes)
3 fl. à 500 gram.
Javaprijs f 6.15, verkoopprijs fr. 18.45.
3. Essence de Palmarosa, 2 fl. à 500 gram.
Javaprijs f 4.50, verkoopprijs fr. 13.50.
4. Essence de Febranthera Citrata, 3 fl. à 200 gram.
Javaprijs f 2.25, verkoopprijs fr. 6.75.
5. Essence de Vetiver, 2 fl. à 150 gram.
Javaprijs f 18.75, verkoopprijs fr. 56.25.
6. Monsters idem idem, 10 fleschjes.
7. Fotografiën van de fabriek „Odorata”

Specificatie der fotografiën.

- a. Fabrique „Odorata” Façade.
- b. „ „ Côté de derrière.
- c. Générateur et Usine à Vapeur.
- d. Alambies pour la distillation.
- e. „ „ „ „
- f. Magasins des Essences.
- g. Transport de Matériaux.
- h. Plantation de Citronelle.
- i. Differentes plantes pour la fabrication des Essences.

De monsters zijn voor verkoop bestemd.

53. *Inzending van den Heer J. L. K. van de Willigen, Namaléa, eiland Boeroe.*

(Adviesnummer 64).

1. Een schijf hout van den „Kajoepoetih”-boom.
2. 25 flesschen „Kajoepoetih”-olie.

KLASSE 54.

54. *Inzending van den heer Gustav Fischer te Djambi, M. Sabacq, Soematra.*

(Adviesnummer 110).

Caoutchouc.

1. Rood-caoutchouc, plaat.
2. Grijs-caoutchouc, plaat.
3. 1 paar grijs-caoutchouc zolen.
4. 1 paar rood-caoutchouc zolen.
5. Rood-caoutchouc, ronde plaat.
6. Grijs-caoutchouc, ronde plaat.
7. Grijs-caoutchouc voetenveger.
8. Blok ruw caoutchouc.
9. Partij boxwood.

- 54a. *Inzending van de „Société anonyme franco-neerlandaise d'exploitations coloniales” te Parijs.*

1. 12 foto's, met betrekking tot het rubberbedrijf op de plantage Pasir-Oetjing, (Préanger regentschappen, Java) en van de fabriek.
2. 3 Caoutchouc-monsters, kripvorm, 1e. kwaliteit.
3. 3   "   "   2e.   "
4. 3   "   "   3e.   " |
5. 8   "   „sheets”, 1e.   "

55. *Inzending van N.V. Rijstpelmolens Indramajoe te Indramajoe (Java).*
(Adviesnummer 68)

Rijstmonsters.

1. Gemerkt $\frac{K S}{LLK}$
2. „ Losarang.
3. „ LL^hK.
4. Een monster „DédéK” (rijstzemelen).
5. Gemerkt K S.

Kandang-hauer.

6. Gemerkt $\frac{\text{Kandang-hauer}}{G V}$
7. „ $\frac{\text{Kandang-hauer}}{G V}$
8. „ Indramajoe West.

KLASSE 41.

56. *Inzending van den heer E. de Rijck te Soerabaja (Kali asin).*
(Adviesnummer 23.)

Kapoek, Vetiver en Patchonly.

De beteekenis der „Kapoek” moge blijken uit de volgende uitvoercijfers, in Kilogrammen:

1905	6.886.578
1906	6.257.001
1907	8.916.780

1. Baal van 0,73 „pikoel” of 45 K.G. Kapoek.
2. Monster Kapoek.

KLASSE 90.

3. Baal van 2.06 „pikoel” of 127 K.G. Vetiver, „akar wangi”.
  4. Monster Vetiver, „akar wangi”.
  5. Baal van 2.02 „pikoel” of 124 K.G. Patchouly.
  6. Monster Patchouly.
-

KLASSE 90.

57. *Inzending van de Makassaarsche Stanggi-fabriek, eigenaar The Kong Hoa te Makassar.*

(Adviesnummer 21.)

48 Monsters Stanggi Makassar.

Deze reukwerken (wierook) hebben in Indonesië en het vasteland in den omtrek een bekenden naam.

Verkoopprijs fr. 5.— per flesch.

KLASSE 50.

58. *Inzending van den Gouverneur van Célèbes te Makassar,*

(Adviesnummer 15.)

1.	Bos Tamboekoe rotan.		
2.	„ Bèngkoka	„	
3.	„ Batoe	„	
4.	„ Loewoe	„	No. 2.
5.	„ Gorontalo	„	
6.	„ Salobanka	„	
7.	„ Mamoedjoe	„	
8.	„ Tahiti	„	
9.	„ Boeton	„	
10.	„ Datoe	„	
11.	„ Këra	„	
12.	„ Loewoe	„	No. 1.
13.	„ Kandori	„	
-

KLASSE 53.

W.

14. 10 exemplaren Greensnail shell.
 15. 12 " Trocas "
 16. Mother of Pearl shell 6 exempl. Bangaai.
 17. " " " " 6 " Aroe.
 18. " " " " 6 " Bima.
 19. 12 exemplaren Flores shell.
-

KLASSE 50.

20. Bundel Cassiavera
 21. " Cassia Fistula.
-

KLASSE 52.

22. Paar buffelhorens.
 23. " hertenhorens.
-

KLASSE 50.

24. Bundel masoewi.
 25. Stuk Buswax.
 26. 3 Stuks Sandelhout.
 27. Monster Loewoe Gom Copal A.
 28. " " " " B.
 29. " " " " C.
 30. " " " " D.
-

KLASSE 39.

31.	Monster	Boengi koffie.
32.	"	Bonthain koffie.
33.	"	Bali koffie, Crop 1908.
34.	"	Timoer koffie, Crop 1908.
35.	"	Papoea Nutmegs.
36.	"	Moloekoe Nutmegs.
37.	"	Coprah mixed.
38.	"	" sundried.
-

KLASSE 50.

39.	Monster	Kloempang of Tangkawangpitten.
40.	"	Soft gom copal
41.	"	Papoea Foeli.
42.	"	Moloekoe Foeli.
-

KLASSE 52.

43.	Exemplaar	Kroonduif Victoria
44.	"	Parotia sixpensis.
45.	"	Blackbird.
46.	"	Lapherina atra.
47.	"	Cicinnurus regius.
48.	"	Diphylloides atra speciosa.
49.	"	Epimachus magnificus.
50.	"	Seleus. alba.
51.	"	Paradisea Papuana.
52.	"	Epimachus magnus.
53.	"	Paradisea rubra.
-

KLASSE 50.

W.

60. *Inzending van de Moluksche Handelsvennootschap te Menado.*

(Adviesnummer 8.)

1. 2 stukken Ebbenhout.
-

KLASSE 39.

2. Monster Menadokoffie.
 3. " Liberiakoffie.
 4. " Talisse Copra No. 1.
 5. " " " " 2.
-

KLASSE 54.

6. Monster (5 ballen) *Ficus elastica*.
 7. " (20 platte koeken) *Hevea brasiliënsis*.
-

KLASSE 41.

61. *Inzending van den heer P. Buwalda te Semarang.*

(Adviesnummer 1.)

1. 1 Baal (matverpakking) inhoudende netto 200 K.G. hennepvezels.
 2. 1 Baaltje (gonjeverpakking) hennepvezels.
 3. 8 Fotografiën, voorstellende aanplant en bedrijf.
-

KLASSE 50.

62. *Inzending van de Batjan Exploitatie Maatschappij te Batjan.*

(Adviesnummer 5.)

1. Monster zachte gom copal F S.
 2. " " " " F S X.

W.

3.	Monster gom damar			GD 1 A.
4.	"	"	"	GD 1 B.
5.	"	"	"	GD 2.
6.	"	"	"	GD 3.
7.	"	"	"	GD 3 X.
8.	"	"	"	GD 4.
9.	Een zak coprah (Klasse 39).			
10.	Monster harde gom copal			H 1 A.
11.	"	"	"	H 1 B.
12.	"	"	"	H 2.
13.	"	"	"	H 3.
14.	"	"	"	H 4.
15.	"	"	"	HF A.
16.	"	"	"	HF 1.
17.	"	"	"	HF X.
18.	"	"	"	HF X X.
19.	"	zachte	"	HS A.
20.	"	"	"	HS.
21.	"	"	"	HSS.
22.	"	"	"	FSA.
23.	"	"	"	FS 2.
24.	"	"	"	GSA.
25.	"	"	"	GS.

KLASSE 39.

26. " Liberia Koffie.
 27. " Java Koffie.

Omschrijving der Gom-monsters-standaard geëxposeerd door de Batjan-exploitatie-maatschappij te Batjan.

1. Gom Copal, hard en halfhard, blank en geel.
 2. " " " " " lichtbruin.
 3. " " " " " donkerbruin.
 4. " " " " " naturel.
 5. " " " " " grof fragment.
 6. " " " " " uitschot.
 7. " " halfhard.
 8. " " stof en gruis.

9. Gom Copal hard, afkomstig van den boom, niet
gegraven. W.
10. " " „Hiroe” soort, re soort, zuiver.
11. " " " " naturel.
12. " " " " uitschot.
13. " " " " grof fragment.
14. " " " " fijn fragment en stof.
15. " " Nébé soort, re soort.
16. " " " " naturel.
17. " " zacht, blank en zuiver.
18. " " " licht bruin en zuiver.
19. " " " bruin, niet geheel zuiver.
20. " " " fragment.
21. " " " gruis en stof.
22. " Damar, blank en geel, grofstukkelig.
23. " " " " kleinstukkelig.
24. " " roodachtig.
25. " " naturel.
26. " " grof fragment.
27. " " gruis en stof.
28. " " uitschot.
29. Kanari Gom, voor het maken van toortsen.
30. Djodjaroe Gom, " " " " "
31. Hitem Gom, wordt vermengd met petroleum, gebruikt
tot het dichten van naden van praoëën.
32. Rasamala Gom, wordt gekookt met Klapperolie, door
de Alifoeroe'sche vrouwen gebruikt als haarolie.

KLASSE 41.

63. *Inzending van de Vezelonderneming Kali Telepak te Kempit.*

(Adviesnummer 73.)

Vezelmonsters.

1. Baal V O B No. 1, 50 K.G.
2. Monster V O B " 1, ± 2 "

W.	3.	Monster	VOB No. 2,	± 2	K.G.
	4.	"	VOB "	3, ± 2	"
	5.	"	ABVOB No. 1,	± 2	K.G.
	6.	"	ABVOB "	2, ± 2	"
	7.	"	VOB-AB "	3, ± 2	"

KLASSE 98.

64. *Voorwerpen uit Nias, ingezonden door den heer N. van Vuuren, Assistent-resident van Nias.*

(Niet voor verkoop bestemd).

(Adviesnummer 123.)

- 1 en 2. Bolambago sinasa tarawa, „tëmpat rokok pandan”, sigarenkokers van pandan.
3. Bolambago silai, „tëmpat rokok silai”, sigarenkoker van biezen gevlochten.
4. Bolanafo tarawa, „tëmpat sirih”, sirihzak van pandan gevlochten.
5. Adoeza toea, „adjoe-adjoe”, een afgodsbeeldje.

KLASSE 98.

65. *Voorwerpen uit Padang lawas, ingezonden door den Resident van Tapihan na oeli, C. J. Westenberg.*

(Adviesnummer 123.)

1. 2 Fendi's.
2. 1 Mat.
3. 3 Sigarenkokers.

KLASSE 98.

66. *Niassche voorwerpen ingezonden door den Resident van Tapihan na oeli, C. J. Westenberg.*

(Adviesnummer 123.)

1. Sie Kelejomo (Karoeng masiang), van biezen gevlochten zakken, Oost-Nias.
Waarde per stuk f 0.025.

2. Sowoe² nifa (Toedoeng nipah), Etensdeksel van nipah, Oost-Nias. Waarde per stuk f 0.20. W.
3. Kafoe² (Kapoe²), doos van boombast, Noord-Nias. Waarde per stuk f 0.50.
4. Toefo Suiasa (Tikar pandan), „Pandan” mat, Oost-Nias. Waarde per stuk f 0.50.
5. Niroe balari (Niroe bamban), Wan van „bamban” (een soort heester), Oost-Nias. Waarde per stuk f 0.20.
6. Niroe lewoeó (Niroe bamboe), Wan van bamboe, Oost-Nias. Waarde per stuk f 0.10.
7. Boeloe gambé (Daoen gambir), „Gambir” bladeren, Oost-Nias. Waarde per pakje f 0.01.
8. Ezoi sawoe (Sapoe saboet), Bezem van klapperbast, Oost-Nias. Waarde per stuk f 0.03.
-

KLASSE 39.

9. Banio sokoli (Kélapa djemoer), in de zon gedroogde Coprah, hoofdzakelijk langs de kust en eilanden. Waarde per kati f 0.125.
10. Banio niđenago (Kélapa solei), op het vuur gedroogde Coprah, hoofdzakelijk langs de kust en eilanden. waarde per kati f 0.125.
11. Boea falo (Boea pala), Nootmuskaat, Oost-Nias. waarde per kati f 0.30.
12. Boenga falo (Boenga pala), Foeli, Oost-Nias. waarde per kati f 0.80.
-

KLASSE 50.

13. Fangaro (Ambalon), Mier-raten, Oost-Nias.
waarde per kati f 0.20.
-

KLASSE 50 en 54.

14. Gito (Gëtah soesoe), „Gëtah”, West-Nias.
waarde per kati f 1.20.
15. Gitogodoe (Gëtah balam), „Gëtah”, West-Nias.
waarde per kati f 4.—.
-

KLASSE 53.

16. Oeli gojo (Koelit Korah), Schildpad, Oost-Nias.
waarde per kati f 10.—.
-

KLASSE 50.

17. Soeloemooe (Damar), Hars, West-Nias.
waarde per kati f 0.05.
18. Afasi (Kapoeik), „Kapoeik”, Oost-Nias.
waarde per picol f 4.50.
19. Oeë sasa (Rotan sago), „Rotan”, West-Nias.
waarde per stuk van 2 vadem f 0.02.
-

KLASSE 80.

67. *Inzending van Z. M. den Soeltan van Koetei Residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Bornéo*
Mohamed Alimoedin Adil Chalifatoel Moenimin,
Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

(Adviesnummer 122).

1. Saroeng (hoofddekse) Bahau Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
2. Oedoek (vrouwenmuts) Modang Dajak's.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.

3. Labong (hoofddoek) Bahau Dajak's. W.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
4. Labong (hoofddoek) Bahau Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
5. Labong djomoek (hoofddoek) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
6. Labong djomoek (hoofddoek) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
7. Tjantjoet (lendengordel) Bahau.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
8. Tjantjoet (lendengordel) Bahau.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
9. Badjoe kërëp (jas) Bënoea.
Inkoop f 10.—, verkoop fr. 30.—.
10. Badjoe kërëp (jas) Bahau.
Inkoop f 10.—, verkoop fr. 30.—.
11. Tapih (saroeng of vrouwenkleed) Bënoea.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
12. Tapih (saroeng of vrouwenkleed) Bënoea.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
13. Tapih (saroeng of vrouwenkleed) Behan.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
14. Tapih (saroeng of vrouwenkleed) Behan.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.

KLASSE 86 EN 97.

15. Soebang (vrouwenoorsieraad) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 1.50, verkoop fr. 4.50.
16. Zilveren timpaka's (kuitring voor mannen)
Modang Dajak's.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
17. Gëlang kaki (beenring) Bahan.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
18. Gëlang kaki (beenring) Bahan.
Inkoop f 0.25, verkoop fr. 0.75.
19. Koperen gëlang tangan (armbanden voor
vrouwen) Bahan Dajak's.
Inkoop f 2.—, verkoop fr. 6.—.

W.

20. Kaloeng sèrvèt (halssnoer voor mannen)
Bahan Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
21. Kaloeng Kërawoe (halssnoer voor mannen)
Bahan Dajak's.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
22. Biroe tongkoe (regenscherm) Bahan Dajak's.
Inkoop f 2.—, verkoop fr. 6.—.
23. Biroe kadjang (regenscherm) Bahan Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.

KLASSE 98.

24. Tikar patjar (zitmat) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
25. Tikar patjar (zitmat) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
26. Tikar patjar (zitmat) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
27. Andjat bikoeng (droogwand) Bahan Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
28. Andjat poeton (droogwand) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 2.50, verkoop fr. 7.50.
29. Kiang Soemon (droogwand) Bënoea Dajak's.
Inkoop f 2.50, verkoop fr. 7.50.
30. Bërangka Soemon (droogwand) Bënoea
Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
31. Een Këbon (doos).
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
32. Een stel doelang met dadih (eetgerei) Modang
Dajaks.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
33. 2 Toedoeng's (vliegendeksels) der Maleiers in
Koetei.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
34. Gërdi (muziekinstrument) Modang Dajak's
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50

35. Tadjî béroepas (vergiftigde mesjes voor hanengevechten) in gebruik bij de Maleiers in Koetei.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
36. Pënginangan (sirih-doos).
Inkoop f 10.—, verkoop fr. 30.—.
37. Pënginangan (sirih-doos).
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
38. Pënginangan (sirih-doos).
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
39. Olah tjërok (roeispaan) Modang Dajak's.
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
40. Soempitan met toebehooren (blaasroer) Modang Dajak's.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
-

KLASSE 77.

41. Tjonto përkakas tënoen (model weefgerei) van de Boegineezen in Beneden-Koetei.
Inkoop f 0.50, verkoop fr. 1.50.
42. Doelang Tjari-mas (in gebr. bij goudwasschen).
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
-

KLASSE 86.

43. Mandau-oeloe këwan (vechtgewaad) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 75.—, verkoop fr. 225.—.
44. Mandau Kënjah (vechtgewaad) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 50.—, verkoop fr. 150.—.
45. Mandau Kënjah (vechtgewaad) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 25.—, verkoop fr. 75.—.
46. Mandau Kënjah (vechtgewaad) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 25.—, verkoop fr. 75.—.

W.

47. Kĕlian (schild) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 10.—, verkoop fr. 30.—.
  48. Kĕlian (schild) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
  49. Kĕlian (schild) Maleiers en Dajak's in Koetei.
Inkoop f 2.50, verkoop fr. 7.50.
  50. Loedo (masker) Bahan Dajak's.
Inkoop f 2.50, verkoop fr. 7.50.
  51. Loedo (masker) Bahan Dajak's.
Inkoop f 2.—, verkoop fr. 6.—.
-

KLASSE 80.

52. Saroeng boegis. Boegineezen in Beneden-Koetei.
Inkoop f 10.—, verkoop fr. 30.—.
  53. Saroeng boegis. Boegineezen in Beneden-Koetei.
Inkoop f 8.—, verkoop fr. 24.—.
  54. Saroeng boegis. Boegineezen in Beneden-Koetei.
Inkoop f 8.—, verkoop fr. 24.—.
  55. Saroeng boegis. Boegineezen in Beneden-Koetei.
Inkoop f 5.—, verkoop fr. 15.—.
-

KLASSE 50.

56. Een Partij Kajoe lawang (uit de Lawa-steek).
Inkoop f 3.—, verkoop fr. 9.—.
  57. Een Stuk Bidara pait (van Sangkoelirang).
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
  58. Partijtje Koelit rawih en daarvan afkomstig garen en daarbij behoorend werktuigje (Kota Bangoen).
Inkoop f 25.—, verkoop fr. 75.—.
-

KLASSE 52.

W.

59. Een paar „tandoek lëmbœ” (hoorns van de wilde stier) Moeëra kaman.
Inkoop f 2.—, verkoop fr. 6.—.
60. Een paar „toengkat kajoe gading” (in Koetei groeiend).
Inkoop f 1.—, verkoop fr. 3.—.
61. Partijtje „sisik” (schildpad) Sangkoelirang.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
62. Partijtje, 1 K.G. „sarang poetih” (eetbare vogel-nestjes) Bëljong streek.
Inkoop f 25.—, verkoop fr. 75.—.
-

KLASSE 50.

63. Partijtje, 1 H.G. „garoe” (reukhout) Midden-Koetei.
Inkoop f 7.50, verkoop fr. 22.50.
64. Partijtje, 10 K.G. „lilin” (was) Midden-Koetei.
Inkoop f 9.—, verkoop fr. 27.—.
65. Partijtje, 6 K.G. „gëtah mérah”, 1e soort, Sangkoelirang.
Inkoop f 16.50, verkoop fr. 49.50.
66. Partijtje, 5 K.G. „gëtah soesoe”, Midden-Koetei.
Inkoop f 6.25, verkoop fr. 18.75.
67. Partijtje, „rotan sëgah lëngis”.
Inkoop f 2.—, verkoop fr. 6.—.
- 67a. Partijtje, ijzerhouten Këpong's (of sirappen) voor huisbedekking Midden-Koetei Tënggarong.
Per duizend f 7.50.
-

KLASSE 63.

68. Partijtje, steenkolen (Loah bëlit nabij Tënggarong, Bornéo).
-

63. Partijtje, 3 stuks, ijzerhouten planken (tëlian foeliu) Koetei.
Inkoop f 3.—, verkoop fr. 9.—.
70. Partijtje, 15 stuks, planken (Mërwali, laong tèmpoedan, rëngas boeroeng, enz.), Koetei.
Inkoop f 2.25, verkoop fr. 6.75.

 KLASSE 50.

68. *Inzending van den Dienst van het Boschwezen te Buitenzorg.*
(Adviesnummer 37).

1. 2 met snijwerk versierde voetstukken van Djati- of teak-hout.
2. 2 Djati-houten achtkant bekapte stijlen.
12.50 M. lang en 50 c.M. in diameter.

De expositie van een paar reuzezuilen uit één stuk „djati”- of teak-hout scheen noodig, om belanghebbenden duidelijk te maken dat het djatihout in zeer groote formaten kan worden verkregen. De superieure hoedanigheden van het djatihout verdienen nog meerdere waardeering dan het thans reeds vindt.

 KLASSE 39 EN 41.

- 68A. *Inzending van Weise en Co., Rotterdam.*

- I. Monsters oliehoudende zaden:
  - a. „Djarak”.
  - b. „Kapoek”.
  - c. Katoen.
  - d. Aardnoten („katjang tanah”).
  - e. Sesamzaad („widjen”).
  - f. Copra.

2. Inlandsche cultures:

W.

- a. „Kapoeek”.
  - b. Plantzijde.
  - c. Tapioca-meel.
  - d. Tapioca-wortels.
  - e. Tapioca-pearl.
  - f. Tapioca seed pearl.
  - g. Tapioca „ampas”.
  - h. Mais.
-

KLASSE 50 en 53.

3. Bosch- en Visscherijproducten:

- a. „Rotan”.
  - b. „getahpértja”.
  - c. Gom-elastiek.
  - d. Gom „Damar”.
  - e. Paarlmoerschelpen.
  - f. Gom.
  - g. Benzoë.
  - h. Schildpad.
-

KLASSE 39.

4. Specerijen:

- a. Nootmuskaat.
  - b. Foeli.
  - c. Zwarte en witte Peper.
-

KLASSE 54.

5. 16 Monsters Gom-copal, handelssorteering.

W.

KLASSE 39.

6. 4 Stukken ebbenhout.

KLASSE 50.

7. Vanille.

De beteekenis van enkele van deze cultures of produkten moge blijken uit de volgende uitvoercijfers.

KATOEN.

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

<i>a.</i> Gegind.		<i>b.</i> Ongezuiverd.	
1905	406.658	1905	7.417.718
1906	558.131	1906	8.142.530
1907	1.640.569	1907	7.861.234

COPRA („klapa”).

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

1905	202.726.627
1906	129.080.983
1907	167.547.035

Klapperolie in Liters.   Oliekoecken.

1905	2.912.024	1905	1.633.404
1906	2.571.284	1906	1.786.699
1907	2.617.965	1907	1.706.568

OLIEZADEN.

W.

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

Aardnoten („katjang”)	Kapoekpitten. Ricinus („djarak”).
1905 6.447.192	1905 3.794.640 1905 1.687.245
	1906 5.947.787 1906 5.414.528
	1907 12.460.519 1907 5.231.512

TAPIOCA-MEEL.

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

1905 23.109.865	„Gaplèk” („kètèla pohoeng”).
1906 21.614.021	1906 2.083.598
1907 44.587.810	1907 224.636

MAIS („djagoeng”).

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

1906 4.582.119
1907 4.817.477

„ROTAN.”

De uitvoer bedroeg in Kilogrammen:

	„Rotan”-stokken.
1905 30.533.302	1905 44.741
1906 44.455.143	1906 82.231
1907 43.289.447	1907 66.815

W.

HARSEN.

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

Damar.		Copal.	
1905	4.766.410	1905	8.609.852
1906	5.654.711	1906	9.216.216
1907	5.586.054	1907	11.552.510

BENZOË („mënjan”).

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

1905	1.307.924
1906	1.698.924
1907	1.359.016

PEPER („lada”).

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

Witte Peper.		Zwarte Peper.	
1905	2.061.697	1905	10.920.017
1906	2.900.364	1906	17.230.072
1907	2.493.252	1907	14.450.505

EBBENHOUT.

De uitvoer bedroeg, in Kilogrammen:

1906	8.774.774
1907	5.217.545
1908	3.255.329

VANILE („anggrèk”).

De uitvoer bedroeg in Kilogrammen:

1906	691
1907	3.417
1908	2.239

DE INLANDSCHE NIJVERHEID.

Om een denkbeeld te geven van de werkwijzen, bij de Inlandsche kunstnijverheid gevolgd, is door eenige vrienden van Insulinde en de Inlandsche bevolking het noodige kapitaal bijeengebracht om een twaalfstal Inlandsche werkers en werkers op de Tentoonstelling aan den arbeid te zien.

Moge dit aan de belangstelling in en den omzet van de Indonésische kunstnijverheid ten goede komen.

67x. *Inzendingen van de Nederlandsch-Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia.*

(Advieslijst No. 13).

KLASSE 70, 78 en 80.

BATIKWERK.

De kunst van het batikken, ten opzichte van de weefkunst, door een geestrijk schrijver met het Krâmâ (de vormelijke taal) tegenover het Ngoko (de volkstaal) der Javanen vergeleken, behoort in den Indischen Archipel eigenlijk alleen thuis op Midden-Java.

Dat de toegepaste patronen alle eene symbolische betekenis hebben, al is deze vaak in den loop der tijden op den achtergrond geraakt, behoeft, voor wie eenig inzicht heeft in het zoo mystieke gemoedsleven van den Indonesiër, haast niet herhaald. Evenzeer schijnt het laatst overbodig er op te wijzen, dat zich een groot standsverschil in het gebruiken van bepaalde patronen openbaart.

Nog zoo jong als 1830 van de (Javaansche) Çaka-Jaartelling ($\pm$ 1900 A. D.) is een „pranatan” (Soeltans-edict) welke voor Jogjakarta dit gebruik regelt.

W.

Als vorstelijk praerogatief, voorbehouden aan Z. H. den Soeltan en zijne gemalin en den Kroonprins (Kangdjeng goesti pangéran Adipati anom) met diens echtgenoot wordt beschouwd het bezigen van de volgende patronen :

1. „Oek”. Bij wijze van hooge onderscheiding kan het recht tot het dragen hiervan aan iemand worden toegekend.

2. „Parang-roesak”. Behalve den Kroonprins zijn ook de andere Prinsen, geboren uit de hoofd-gemalin, hiertoe gerechtigd. Deze echter alleen in dagelijksch gewaad, en niet in gala („kampoeh”).

N.B. De gangbare „verklaringen” van den naam zijn ongetwijfeld alle onjuist. Vgl. 3.

3. „Parang-tjëntoeng”. Hiervoor geldt hetzelfde als voor 2, en evenzoo voor alle andere „parang”-motieven („parang-parangan”), dat zijn dezulke waarin banen met (ruitvormige) „mlindjoe” of (spiraalsgewijze) „oentër” voorkomen.

N.B. Het verdient in 't bijzonder de aandacht dat hierin de hoofdzaak der „parang”-patronen gelegen is.

4. „Sëmèn agèng sawat groda”. Dit patroon mag slechts gedragen worden door de Prinsen van hoogsten bloede, (zoons van den regeerenden vorst) en de Pangéran's, (zoons van vroegere vorsten), welke door afkomst gerechtigd zijn tot het voeren van den goudgelen „pajoeng”.

De „semèn” (= ontluiken, ontbotten) motieven zijn ontleend aan het plantenrijk, en stellen het weder uitloopen met frisch groen van een afgehouden stonk voor, iets wat overeenkomt met de jaarlijksche weder-ontkieming na den wintertijd, welke in Nederlandsch-Indië onbekend is.

De „sawat groda” is de groote „Garoeda”-vleugel op deze patronen voorkomende: een wiek van de Middagzonvogel als drager van het Goddelijk beginsel (Wisnoe).

5. „Dan-iris”. Alleen de Prinsen uit bij-vrouwen gesproten zijn tot het dragen hiervan gerechtigd.

Het motief van „oedan-iris”, 'n zachte, weldadige regen, wordt gevormd door een veelheid van vorstelijke patronen in schuine banen bijeengebracht.

6. „Kawoeng”. Alleen 's Vorsten kleinkinderen, uit diens wettige gemalin gesproten, zijn tot het dragen hiervan gerechtigd.

Het „kawoeng” (= suikerpalm) -motief is aan de doorgekaptte vrouwelijke bloeiwijze (de „kolang-kaling”) van de *Arenga saccharifera* ontleend, en bestaat uit een cirkel ('t vruchtstakje) met 4 ellipsen (de spiraalsgewijs staande vruchtjes) er om heen. In het „wajang”theater is „Sëmar” (de Javaansche Papageno) met dit patroon gekleed. In de legenden is hij dan ook de ontdekker van het suikersap in den „kawoeng” of „arèn”.

7. „Sëmèn rëdi.” Alleen de Prinsen uit bijvrouwen geboren, zijn tot het dragen hiervan gerechtigd.

Komen er adelaars-vleugels in het patroon voor, dan is het dragen ervan hen niet veroorloofd, daar het dan tot de rubriek „Sawat-groedâ” zou behooren.

De naam „sëmèn rëdi” beteekent dat de afgehouden stronk in de bergen nieuwe spruiten schiet. De boomstronk staat voor een vorstelijk geslacht, terwijl het gebergte met zijne bewoners voor den Javaan zijn, wat wij dorpsch of boersch zouden noemen in tegenstelling met beschaafd of hoofsch. Vele adellijke zijlinies vonden dáár hun stammoeder.

8. „Tlatjap”. Dit patroon wordt gedragen als gala door de zoons van den Kroonprins („kampoeh poetrâ-ing Kadipatèn”) en door de ridderschap in 's vorsten dienst („abdi-dalëm pradjoerit”). „Tlatjap” beduidt franje-rand.

9. „Sëmèn alit.” Dit is de vaste gala-dracht voor de Boepati panèwoe mantri's, doch 't gebruik ervan valt niet onder de verbodsbepalingen tegen 't dragen door onbevoegden gemaakt.

De naam „sëmèn alit”, die kleine of geringe spruitsels beduidt, wijst op adellijke afkomst, doch van lagere graad.

10. „Sëmar mèsëm”. Gala-patroon voor de hof-voorlezers. Het patroon valt niet onder de verbodsbepalingen.

Deze hof-voorlezers („abdi dalem pamaosan”) hebben tot taak de nachtelijke voorlezing (of eigenlijk 't opzingen)

W.

van kronieken, heldensagen, enz. Bij groote feesten geven zij de verklarende inleiding op de mystieke, door jonge prinsessen of ook prinsen uitgevoerde hofdansen (Srimpi en Bědājā). De naam „Srimpi” voor deze danseressen is afgeleid van „impi”, droom, en beduidt een veelheid van droombeelden, terwijl bėdaja een Sanskrėt-naam is, welke in Europa tot bayadère werd verbasterd.

„Sėmar mėsėm”, of de glimlachende „Semar”, noemt de merkwaardige tragicomische figuur, welke het Javaansche genie aan de helden van het Mahābhāratam-epos toevoegde, en die daar staat als eene personificatie van den hang naar het mystieke, of 't occulte („kasėngsėm-samar”), meest in zijn lager aanzicht.

II, „Slobok”. Galapatroon voor de dragers („gėladag”). „Slobok” wil zeggen langgerekte banen.

Op deze regelen wordt tot in de hoofdsteden Jogjakarta en Soerakarta uitzondering geduld voor personen in dienst van Europeanen. Overigens beperken zich de bepalingen tot een deel van het vorstenlandsch gebied van uit den „Kėraton” (de hofstad) in Jogjakarta, Oostelijk tot Toengkak, Noordelijk tot Kanitrėn, Westelijk tot aan de Winong-rivier en Zuidelijk tot aan Doengkėlan; in Soerakarta Oostelijk tot Ganggang, Noordelijk tot Mbibis, Westelijk tot Poerwādadi en Zuidelijk tot de Djėnės-rivier.

Het is bijzonder eigenaardig dat een zoo gecompliceerd sierstelsel, berustend op het achtereenvolgend afdekken van teekeningdeelen met was, en het doen intrekken van de kleurstof in de open gebleven deelen door onderdompeling in „blauwkuip”, roodkuip, enz. in Indonesiė een bepaald centrum tot zulk een hoogen trap van ontwikkeling kan komen, zonder dat op historische overneming van elders valt te wijzen ('t schijnt vast te staan dat de oude Egyptenaren en de oude cultuurvolken van Amerika een soortgelijk stelsel toepasten), en zonder dat de kunst eene belangrijke verbreiding vond.

(Zie ook de aantekening bij de belangrijke Inzending nummer 72).

1. Sawittan, bestaande uit een gebatikte Kain (1a) en een gebatikte hoofddoek.

Onder Kain wordt een open lendedoek voor mannen (bèdèd) of voor vrouwen (tapih) verstaan. De batikkunst behoort eigenlijk bij deze open lendedoeken, de nationale dracht der eigenlijke Javanen (Midden- en Oost-Java). De Saroeng, het gesloten lendekleed, is de nationale dracht der Soendaneezen (West-Java), terwijl daarop slechts de in West-Java inheemsche weefkunst van toepassing zou moeten zijn.

2. Kain.

Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.

3. Kain.

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—

4. Slèndang (draag- en omslagdoek).

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

5. idem

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

6. Hoofddoek.

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

7. idem

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

8. Saroeng.

Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.

9. idem

Javaprijs f 40.—, verkoopprijs fr. 120.—.

10. Kain.

Javaprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

11. idem

Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.

12. idem

Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

13. idem

Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

14. Hoofddoek.

Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75

WEEFSELS.

15. Songkèt (met draden van edel metaal doorweven).
Javaprijs f 35.—, verkoopprijs fr. 105.—.
16. idem
Javaprijs f 35.—, verkoopprijs fr. 105.—.
17. Saroeng.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
18. Buikband.
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50
19. Tafellooper.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
20. Kleed.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
21. Looper.
Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
22. Kleed.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
23. Zijden tjindé (Klasse 83).
Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.
24. idem (Klasse 83).
Javaprijs f 50.—, verkoopprijs fr. 120.—.
25. idem (Klasse 83).
Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.
26. Songkèt.
Javaprijs f 75.—, verkoopprijs fr. 225.—.
27. Buis van boomschors (Klasse 79).
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

KLASSE 50.

HOUTWERK.

28. Houten beeld.
Javaprijs f 80.—, verkoopprijs fr. 240.—.
29. idem
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

KLASSE 72.
AARDEWERK.

W.

30. Këndi, waterkaraf.
In deze këndi's, mits ongeglazuurd, blijft door perspiratie het water steeds koel en aangenaam van smaak.
Javaprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
31. idem
Javaprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
32. idem
Javaprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
-

KLASSE 50 en 86.
VLECHTWERK, ENZ.

33. Hoed.
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
34. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
35. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
36. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
37. idem
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
38. idem
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
39. Sigarenkoker.
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
40. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
41. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
42. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
43. idem
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
44. Sigarettenkoker.
Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.

- W.
45. Sigarettenkoker.
Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
  46. Sigarettenkokers.
Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
  47. idem
Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
  48. idem
Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.
  49. Draagmand.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
  50. Ténong.
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
  51. idem
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
-

KLASSE 97.

68x. *Inzending van Mevrouw J. F. van Suchtelen te Buitenzorg.*

(Adviesnummer 11).

Deze inzending is merkwaardig door het feit, dat zij een volledig beeld geeft van de zeer bijzondere koperindustrie van Zuid-Bornéo (Këndangan), welke een specialiteit van die streek is.

Terwijl het Java-koperwerk gegoten en gedreven wordt, ligt hier de kracht in het uitsnijden van plaatkoper. De producten van deze nijverheid zijn zóó belangwekkend, dat zij verdere ontwikkeling ten volle schijnt te verdienen.

De inzendster, die met inlandsche bewerkers ter plaatse in relatie staat, heeft zich bereid verklaard, hare tusschenkomst bij bestellingen te verleen.

1. Lantaarn.
Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
2. idem
Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
3. Presenteerblad.
Javaprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.

4. Presenteerblad.
Javaprijs f 13.—, verkoopprijs f 39.—.
5. Jardinière.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
6. idem
Javaprijs f 4.25, verkoopprijs fr. 12.75.
7. Jardinière.
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
8. idem
Javaprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
- 9—12. Postzegeldoosjes.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
13. Een paar muurborden.
Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
14. Geldtrommel.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
15. Papieren trommel.
Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.
16. Presenteerblad, rond.
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
17. Jardinière.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
18. idem
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
19. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
20. idem
Javaprijs f 4.75, verkoopprijs fr. 14.25.
21. idem
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
22. idem
Javaprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
23. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
24. idem
Javaprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
25. idem
Javaprijs f 3.25, verkoopprijs fr. 9.75.
26. idem
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.

W.

27. Jardinière.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
28. idem
Javaprijs f 4.50, verkoopprijs fr. 13.50.
29. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
30. idem
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
31. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
32. idem
Javaprijs f 4.50, verkoopprijs fr. 13.50.
33. idem
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
34. idem
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
35. Jardinière.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
36. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
37. idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
38. Bloempot.
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
39. idem
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
40. Jardinière.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
41. idem
Javaprijs f 4.50, verkoopprijs fr. 13.50.
42. idem
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
43. Sigarenkoker.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
44. Rookstel.
Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
45. Presenteerblad.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
46. Papierentrommel.
Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.

47. Geldtrommel.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
48. idem
Javaprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
49. idem
Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
50. Geldtrommel, met wit koper.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
51. idem
Javaprijs f 11.—, verkoopprijs fr. 33.—.
52. idem
Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
53. Vierkant vaasje.
Javaprijs f 3 50, verkoopprijs fr. 10.50.
54. idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
55. Vierkant vaasje.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
56. Jardinière.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

KLASSE 86.

69. *Inzending van Prins Pakoe-alam te Jogjakarta.*

Pajoeng's (Zonneschermen).

Deze zonneschermen zijn bij Vorsten het mystieke symbool van alomvattend gezag, en bij wijzen (b.v. de Djina's of Boeddha's) van alomvattende wijsheid. Wie de „pajoeng” of „songsong” voert is in staat om te beschutten of te beschermen. Deze symbolen werden door het Nederlandsch gezag oorspronkelijk overgenomen, doch een geest van positivisme heeft onlangs daaraan een einde gemaakt, zoodat bij Gouvernements-aanschrijving het officieel gebruik van den „pajoeng” door Europeesche ambtenaren is afgeschaft.

W.

1. 2 groote Pajoeng's.
2. Pajoeng's.
3. 2 Pajoeng's.
4. 2 Pajoeng's.
5. 2 Pajoeng's.
6. 2 Pajoeng's.

KLASSE 86.

70. *Inzending van den Heer L. Petit-Jean te Tanggeran (Java).*

(Adviesnummer 40.)

1. 46 Bamboehoeden.

a.	4	Merk	oooo.
b.	4	"	ooo.
c.	4	"	oo.
d.	4	"	o.
e.	4	"	1.
f.	4	"	2.
g.	4	"	3.
h.	4	"	4.
j.	4	"	5.
k.	4	"	6.
l.	4	"	7.
m.	2	"	8.

2. 4 Hoeden.

a.	Extra fijn „bamboe”,	niet gemailleerd.
b.	„ „ „	gereed.
c.	Wit bamboe,	natuurlijke kleur, gereed.
d.	„ „ „	niet gemailleerd.

3. 19 Hoeden.

a.	Van „pandan”-bladeren,	dubbele dikte
	merk 1.	
b.	idem	merk 2.
c.	idem	„ 3.

- d.* Van „pandan”-bladeren, dubbele dikte merk 4. W.
- e.* idem „ 5.
- f.* idem „ 6.
- g.* idem „ 7.
- h.* idem „ 8.
- j.* idem „ 9.
- k.* idem „ 10.
- l.* idem, halve dikte „ 11.
- m.* idem idem „ 12.
- n.* Pandan, half wit, enkele dikte.
- o.* idem idem
- p.* idem, dubbele dikte.
idem idem
- r.* Pandan, half wit.
- s.* idem, gevlochten als „rotan”, enkele dikke.
- t.* idem idem

4. 8 Hoeden.

- a.* Palmblad, Raphia, enkele dikte.
- b.* idem, dubbele dikte.
- c.* idem idem
- d.* idem, enkele dikte, en dubbel als rotan.
- e.* idem idem, niet gemailleerd.
- f.* Vezels van de palm Raphia, gevlochten als enkele rotan; geen dubbele dikte.
- g.* Palmblad, dubbele dikte.
- h.* Palmblad, Raphia, halve dikte, gevlochten als de Panama-hoed.

5. 3 Hoeden.

- a.* Gevlochten ananas-blad, een op een.
- b.* idem, een op twee, als „rotan” of „bamboe”.
- c.* Gevlochten ananas-blad, namaak-Panama.

6. 3 Hoeden.

- a.* Gevlochten van echt Panama, culludovico.
- b.* idem idem
- c.* idem idem

W.

7. 5 Hoeden.
- a. Gevlochten van een moerasplant, als „rotan”, een keer gebleekt.
  - b. „Pisang”bast, gevlochten een op twee als rotan.
  - c. Gevlochten Lontar-blad (palm: Latanier).
  - d. Gevlochten „Pandan”-wortel-vezel.
  - e. Gevlochten Orchidee-stengel, van Célébès.
8. 4 Hoeden.
- a. Grote dameshoed van gevlochten palmblad, raphia.
  - b. idem van „rotan” of „bamboe”.
  - c. idem van niet gebleekt „bamboe”, natuurlijke kleur.
  - d. „Pandan”-hoed.
9. 2 Hoeden.
- a. Gevlochten van „pandan”.
  - b. Gevlochten van palmblad, raphia.
10. Verschillende grondstoffen voor de hoeden-
vlechterij.
- a. Bamboereepen.
  - b. Wit bamboe.
  - c. Half-gebleekte pandanbladeren.
  - d. Pandanbladeren in hun natuurlijke kleur.
  - e. Palmbladeren, raphia.
  - f. idem, niet bedekt, voor namaak-Panama.
  - g. Ananasbladeren voor plat-vlechten.
  - h. Blad-ribben van de „gèbang”-palm, raphia.
  - i. „Lontar”bladeren, Latanier.
  - j. „Mindon”, in Jogja gecultiveerde plant voor de fabricatie van vloermatten en hoeden.
  - k. „Tali-asin”, moerasplant, als bindmiddel gebruikt.
  - l. Palmbladeren, voor Panamahoeden.

71. *Inzendingen van de Jaarmarkt-commissie te Soerabaja.*

W.

(Adviesnummer 14).

(Zie de aantekeningen bij Inzending nummer 67 en nummer 72.)

Te verkoopen voor rekening van de Jaarmarktcommissie.

KLASSE 70, 78 en 80.

BATIK'S.

1. Hoofddoek, groot donkerblauw midden-veld.

Afkomst: Sâlâ. Deze en andere van Sâlâ afkomstige batik's zijn o. a. verkrijgbaar in de Toko Djawa, beheerder R. Ng. Tohprâdjâ te Sâlâ, Java.

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

2. idem idem

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

3. Hoofddoek, groot donkerblauw middenveld.

Patroon: Parang roesak klitik, kleine parang roesak.
Afkomst: Sala.

Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.

4. Een Kain.

Patroon: Parang roesak barong, groote parang roesak.
Gebatikt door de Radèn Ajoe, echtgenoot van den Regent van Soerabaja.

Javaprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.

5. idem, patroon: boeah lèngkèng.

Een soort dracht. Gebatikt door de Radèn Ajoe van den Regent van Soerabaja.

Javaprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

WEEFSELS.

6. Saroeng Songkèt, groene zijde met zilverdraad doorweven.

Afkomst: Grèsik. Grèsiksche weefsels zijn te bestellen bij Nasiroen te Grèsik (Java).

Javaprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

7. Tafellooper van tjindèn-stof.

Een soort zijden weefsel, waarvan de inslagdraden geikat, d. w. z. plaatselijk omwonden en gekleurd zijn. Rood fond. Breede randen van goudweefsel. Afkomst: Grèsik.

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

8. idem idem. Blauw fond.

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

9. idem idem. Rood fond.

De geikatte figuren zijn witte streepjes.

Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.

10. Tafellooper van tjindèn-stof. Rood fond.

Geikatte, witte streepjes. Behalve dat de randen met gouddraad doorweven zijn, bevat ook het veld lijntjes van gouddraad, waardoor de doek het aanzien krijgt van de „dringin”, een weefsel, dat in Midden-Java voor buikband gebruikt wordt. Afkomst: Grèsik.

Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.

11. idem idem. Vierkante doek. Oranje fond.

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

12. Èndèk, tevens Songkèt, d.w.z. een geikatte zijden doek, met geikatte inslag, tevens goud- en zilverweefsel.

Patroon: Tambalan (d. i. als stukjes lapwerk). Afkomst: Boelèlèng (Bali). Bij vergelijking van de Balische èndèk's en de Grèsiksche tjinden's merkt men treffende overeenkomsten. Er wordt gedacht dat de kunst van het ikatten te Grèsik van uit Bali is ingevoerd.

13. Èndèk, Geïkat weefsel.

Patroon: Kémbang karang (koraal-motieven).
Afkomst: Boelèlèng (Bali).

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 32.50.

14. idem idem

Patroon: limaran (ruitpatroon). Afkomst: Boelèlèng.

Javaprijs 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.

15. idem idem

Patroon: limaran. Afkomst: Boelèlèng.

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

16. Kleed, Bataksch oelos.

Afkomstig van Lagoeboti (Toba-Bataklanden). Fond: zwart. Het patroon bestaat uit wit-geïkatte langgerekte ruitfiguren. Daarnaast wordt de soort van het kleed genoemd Sitoloe toeho, (d. i. het veld verdeeld in drieën). De uit het gebied der Toba-Batak's afkomstige voorwerpen zijn verkrijgbaar bij Radja Pénatoes te Hoeta Barat (Si Bolga) en ook bij den heer P. Pohlig, zendeling te Lagoeboti (Si Bolga), Soematra.

Javaprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.

17. Kleed, Bataksch oelos. Fond: Zwart.

Materiaal: katoen. Soort: Sitoloe toeho, (vergelijk Inzending 73, No. 120) doch met witte scheringlijntjes en blauwe ikatfiguren. Afkomst: Lagoeboti.

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

18. idem

Kleine witte ikatvlekjes in de scheringbanen; breede, bruinroode lengteranden. Patroon: rasi hoeting, d. i. gevlekt als een kat. Afkomst: Lagoeboti.

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

W.

19. idem, doch niet geikat.

Zwart fond met blauwe scheringlijntjes, welk patroon Soeri-soeri, d.i. kam, wordt geheeten. Vlak boven de franjes bevinden zich eenvoudige patroonrandjes, waarvan de inslaggen uit de hand worden ingebracht, nadat de overgebleven eindjes scheringgaren tot franjes ineengevlochten zijn. Afkomst: Lagoeboti.

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

20. idem

De geïkate figuren in de schering zijn hertehoornspitsen, welke alle naar één richting gekeerd zijn. Daarom heet, zegt men, het patroon: Mangiring, d.i. elkaar volgen. Franjerand als boven, doch iets smaller. Afkomstig: Lagoeboti.

Javaprijs f 8.50, verkoopprijs fr. 25.50.

21. idem

Soort: ragidoep, oud, gebruikt weefsel. Afkomst: Hoeta barat. Toba-Bataklanden.

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

22. Kleed, Bataksch oelos.

Met witte kraaltjes doorregen. Soort: oelos Angkola, een kleed uit Angkola: Hoeta barat. Oud en ietwat beschadigd.

Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

23. idem

Soort: Sitoloe toeho (zie Nos. 16 en 17 hierboven). Afkomstig: Hoeta barat.

Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

24. idem

Veld blauw. Figuurtes in rood, groen en geel van niet doorloopenden wollen inslag. Doorregen met witte kraaltjes. Soort: oelos Angkola (zie no. 22 hierboven). Afkomst: Hoeta barat.

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

25. Smalle katoenen looper, z.g. Kain Bëntënan, met eenvoudige lijnpatronen.

Soort: pinatikan (Ratahanisch) of tinotana (Tombatoesch).
Afkomstig: Ratahan (Minahasa).

Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

26. Kleed, Kain Bëntënan.

Soort: als boven. Afkomst: Ratahan (Minahasa).

Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

27. Smalle kokerdoek. Kain Bëntënan.

Soort: kaïwoe d.i. geïkat (schering geïkat). Afkomst: Ratahan (Minahasa).

Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.

28. Dajaksche katoenen slëndang.

Geïkatte figuren in scheringbanen. Afkomst: Koetei (Bornéo).

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

29. Dajaksche katoenen tapel (kort vrouwenkleed).

Ingewikkelde geïkatte figuren in de schering. Afkomst: Koetei (Bornéo).

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

30. Dajaksche badjoe (buis).

Geïkatte figuren in de schering. Afkomst: Koetei (Bornéo).

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

31. Rottineesche saroeng,

bestaande uit twee aan elkaar genaaide kokerdoeken, zwarte scheringbanen met hier en daar geïkatte figuren. Afkomst: Roté.

Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.

W.

32. Rottineesche slimoet (kleed).
Geïkatte figuren in schering. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
33. Dajaksche katoenen tapèl (kort vrouwen-
kleed).
Als no. 29 hierboven. Afkomst: Koetei (Bornéo).
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
34. idem idem
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
35. Makassaarsche geruite doek.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
36. Katoenen changeant-weefsel met diverse
dwarsbanen aan de eindranden.
Roode schering, groene inslag. Afkomst: Madjéné (Zuid
Célebes).
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
37. Katoenen changeant-weefsel zonder dwars-
banen.
Afkunst: Madjéné (Zuid-Celebes).
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
38. Katoenen weefsel met dwarsbanen.
Afkunst: idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
39. idem
Roode schering, blauwe inslag.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
40. idem
Roode schering, groene inslag.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

41. Katoenen weefsel met dwarsbanen.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
42. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
43. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
44. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
45. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
46. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
47. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
48. idem idem
Roode schering, blauwe inslag.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
49. idem idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
50. Slèndang.
Oranje. Afkomst: Madjéné (Zuid-Célébes).
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
51. idem idem
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
52. Changeantweefsel.
Roode schering, blauwe inslag. Patronenbanen. Afkomst:
idem.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

W.

53. Changeantweefsel.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

54. idem
Roode schering, groene inslag.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.

KLASSE 50 en 70.
VLECHTWERK.

55—131. 77 Monsters matten gevlochten van pandan in diverse patronen.

Afkomst: eiland Bawéan. Het Bawéansch vlechtwerk is verkrijgbaar bij Hadji Djamal oedin te Bawéan.

In dit artikel heeft een zeer groote omzet plaats, welke zich voorloopig tot de Aziatische omgeving beperkt. Ook in Europa en Amerika is ongetwijfeld iets met dit artikel te doen.

Javaprijs f 0.20, verkoopprijs fr. 0.60 per stuk.

132. Mat, gevlochten van de bladreepen van den silarpalm.

Met rood katoen omboord. Ongekleurde en gekleurde reepen, die samen een diagonaal patroonvlechtsel vormen.

Afkomst: Wahaai (Séran).

Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

133. Mat, gevlochten van de bladreepen van den silarpalm, doch kleiner.

Afkomst: idem.

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

KLASSE 50 en 86.

134. Tabakskoker.

Vlechtwerk van denzelfden aard. Afkomst: idem.

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

135. Tabakskoker.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
136. idem idem
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
137. idem idem
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
138. idem idem
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
139. idem idem
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
- 140—149. 10 sigarenkokers van hetzelfde materiaal.
Afkomst: Wahaai (Séran).
Javaprijs f 0,50, verkoopprijs fr. 1,50.
150. 3 sigarenkokers van hetzelfde materiaal.
Afkomst: Wahaai (Séran).
Javaprijs f 0,75, verkoopprijs fr. 2,25 per stuk.
151. idem, doch van bamboe.
Voering van silarblad. Diagonaal patroonvlechtwerk.
Javaprijs f 1,50, verkoopprijs fr. 4,50.
152. Taschje.
153. Vliegendeksel van palmbiad samengesteld.
Met djërëngang of drakenbloed beschilderd en met kraaltjes en mica versierd. Afkomst: Koetei (Bornéo).
Javaprijs f 17,50, verkoopprijs fr. 52,50.
154. idem idem
Javaprijs f 17,50, verkoopprijs fr. 52,50.

W.

155. Dajaksche „andjat” (draagkorf).

Materiaal rotan. Ongekleurde, roode en zwarte reepen. Diagonaal patroonvlechtwerk. Afkomst: Koetei (Bornéo)
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

156. Tabakskoker.

Materiaal: rotan. Diagonaal patroonvlechtwerk van ongekleurde en zwarte reepen. Afkomst: Koetei (Bornéo).
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.

157. Model van een tasch.

Materiaal: bladreepen van den silarpalm. Diagonaal vlechtwerk. Eénslag. Ongekleurde reepen. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

158. Tasch.

Hetzelfde materiaal en dezelfde vlechtmethode als boven. Middenpatroonrand supplementair doorvlochten met roode en zwarte reepen. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.

159. Sirihtasch.

Hetzelfde materiaal en dezelfde vlechtmethode. Supplementair patroon vlechtwerk van roode en zwarte reepen. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 2.—.

160. idem idem idem

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

161. Doos met ingezonken deksel.

Hetzelfde materiaal. Recht patroonvlechtwerk van ongekleurde en zwarte reepen. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

162—168. 7 Kokertjes.

Hetzelfde materiaal. Wanden van recht patroonvlechtwerk van ongekleurde, roode en zwarte reepen. Voering gevlochten volgens de drierichtingsmethode. Afkomst: Roté.
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.

169—173. 5 Hoeden van Roté.

Materiaal lontarblad. Gevlochten in diverse vormen.
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.

174. Hoed.

Samengesteld van de bladreepen van den gébangpalm.
Afkomst: Karanganjar.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.

175. idem idem

Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.

176. „Toedoeng” (hoed).

Samengesteld van palmbladreepen, die over elkaar bevestigd zijn. Afkomst: Paré-paré (Zuid-Célébès).
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

177. idem idem

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

178. Gevlochten „toedoeng”.

Materiaal: ongekleurde bambooreepen. Vlechtmethode: drieslag. Grove voering. Afkomst: Paré-paré (Zuid-Célébès).
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

179. idem idem

Versierd met zwarte patroonbanen. Afkomst: idem.
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

180. Gevlochten „toedoeng”.

Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

181—182. 2 „Toedoeng's”.

Als No. 178 hierboven.
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

W.

183. Songkok (hoofddekseel).

Gevlochten van de „indjoek” van den lontarpalm. Ongekleurde en zwarte reepen. Afkomst: Paré-paré (Zuid-Célébès).

Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.

184. idem idem

Van zwarte lontar-idjoek. Versierd met ingevlochten koperdraad. Afkomst: idem.

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

185. idem idem

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

186. idem idem

Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.

187—189. 3 Kopiah's (hoofddekseels) van hetzelfde materiaal.

Gevlochten volgens de rondbuigings-methode. Afkomst: Atjeh en onderhoorigheden.

Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

KLASSE 86 en 98.

LEDERWERK.

190—207. 18 Ceintuurs van uitgeslagen lederwerk.

A jour uitgeslagen tot verschillende Inlandsche motieven en daarna beschilderd en met bladgoud belegd. Hetzelfde procédé, dat men bij de behandelingen van leder volgt tot verkrijging van de wajang poerwa-figuren, is hier toegepast op gebruiksartikelen. Afkomst: Soerabaja. Gemaakt door P. Salikin, kampoeng Koepang-Praoepan te Soerabaja.

Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.

HOUT, BAMBOE, KLAPPERDOP ENZ.

208. Sigarendoos, gemaakt van „djati”hout (geel)
en „sânâ”hout (bruin).

Afkomst: Djapara. Het Djaparasche houtsnijwerk kan besteld worden bij de „Afdeelingsbank” te Djapara en bij Tio Gin An, wijkmeester te Djapara.

Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

209. Fichesdoos van „sânâ”hout (met sleuteltje).

Afkomst: idem, idem.

Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

210. Schrijfdoos van djatihout.

Afkomst: idem.

Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.

211. Bataksche bamboe-koker met houten stop.

Ingegrifte figuren. Afkomst: Lagoeboti. Dergelijk bamboesnijwerk is te bestellen bij den heer P. Pohlig, zending te Lagoeboti (Si Bolga), Soematra.

Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.

212. idem, doch kleiner.

Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

- 213—217. 5 Balische padi-snijmesjes van gepolychromeerd, uitgesneden hout.

Afkomst: Djembrana (Bali).

Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

- 218—230. 13 Rotineesche lepels van klapperdop met tot figuren uitgesneden handvat.

Afkomst: Roté.

Javaprijs f 0.15, verkoopprijs fr. 0.45.

W.

231—239. 9 „Éntong's" (rijstlepels) van klapperdop met „sawoe" houten handvat.

Afkomst: Sâlâ (Java). Te bestellen bij R. Ng. Tohprâdjâ, Srinoegrâhâ IV, Koewasa Toko Djawa te Sâlâ (Java).

Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.

KLASSE 52.

HOORNWERK.

240. Kleerenhanger.

Afkomst: Ngawi. Hoornwerk te bestellen bij de Huisvlijtschool te Ngawi (Madioen). Op deze Huisvlijtschool worden Inlandsche jongelieden voor handwerken be-
kwaamd.

Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.

241—252. 12 Boterlepels.

Afkomst: Ngawi.

Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.

253—255. 3 Dozijn glasdeksels.

Afkomst: Ngawi.

Javaprijs f 0.80, verkoopprijs fr. 2.40

256—289. 30 Aschbakjes.

Javaprijs f 0.12, verkoopprijs fr. 0.36.

KLASSE 70, 78 en 80.

72. *Inzending van Prins Pangèran Koesoema Diningrat te Soerakarta (Java).*

(Adviesnummer 126.)

Zie ook Inzending 76.

6 Monsterlappen met 137 verschillende patronen.

Op verzoek van de Nederlandsch-Indische Commissie werd door den broeder van den Soesoehoenan van Soerakarta, kangdjéng Pangéran Arya Koesoema Diningrat, kapitein bij den Generalen Staf van het N.-I. leger en Xatriya te Soerakarta, een 6 tal monster-lappen ontworpen, en onder diens persoonlijke leiding bewerkt, waarop de voornaamste groepen van motieven, bij het batikken toegepast, stelselmatig geordend zijn aangegeven.

Deze proefstukken, welke onberispelijk zijn uitgevoerd, geven een goed inzicht in het wezen van het Javaansche batik-ornament, en verdienen daarom zeer de belangstelling.

Genoemde Prins heeft zich bereid verklaard zijne tusschenkomst te verleen tot het doen vervaardigen van stukken gebatikt volgens deze modellen, welke dan te verkrijgen zullen zijn tegen de bij ieder model aangegeven prijzen; uit den aard der zaak verschillen deze prijzen per eenheidsmaat naar de meerdere of mindere bewerkelijkheid der modellen.

Aan Z. H.'s bemiddeling kan worden overgelaten de uitwerking van het motief in verband met het te versieren oppervlak. Immers bij de bewerking van een doek wordt rekening gehouden met het doel waarmede het wordt aangemaakt. Elk doek wordt daartoe op zichzelf beschouwd en op zichzelf ingedeeld, en met vlakornament versierd. Het is een kunst-handwerk en geen afknippen van zoo en zooveel el van een zich telkens repeteerend motief.

De kleuren welke in verschillende tinten op de doeken worden aangebracht zijn feitelijk slechts 4 in getal: blauw (of zwart), rood (bruin), geel en wit. Dit zijn de kleuren welke in de Indonesische mystiek een groote rol spelen. Ook aan de inheemsche verfstoffen, bij de bereiding gebezigd, worden bepaalde eigenschappen toegekend, vooral aan de grondstof voor de blauwkleuring, de Indigo, die voor ons aan het woord Indië zijn naam ontleent, en in Indonesië met het aan het Sanskrët ontleende „nila” of het inheemsche „taroem”, „taloem”, „tagoem”, „taoem” of „tom” wordt genoemd.

De heilbrengende invloed aan het Indigo toegeschreven maakt dat het ondanks alles een voorkeur blijft behouden

boven de goedkoopere aniline-kleurstoffen, welke ter vervanging daarvan zouden kunnen strekken.

De weefsels, welke bebatikt worden, zijn maar zelden meer van eigen bereiding. Waar nog geweven wordt, bepaalt men zich tot de, trouwens zeer merkwaardige, versiering, welke de weeftechniek door het gebruik van gekleurde draden aanbiedt.

Voor groote stukken wit katoen heeft de Europeesche fabrieksnijverheid, practisch gesproken, het handwerk geheel verdrongen. Dat dit voor de voortgebrachte stukken te bejammeren is, blijkt uit de prachtige stukken, welke uit vroegere tijden bij verschillende oude families nog over zijn, en die een zijige fijnheid van katoen toonen, als alleen door de uiterst nauwgezette en tijdroovende arbeid voorheen daaraan besteed, kon worden opgeleverd.

Merkwaardig is ook, dat het meer algemeen worden van het Europeesche katoen er toe geleid heeft, dat de goedkoopere en minder fijne soorten, het op de markt van de allerbeste hebben gewonnen, zoodat de klacht algemeen is, dat men voor bijzonder mooie stukken, welke men zoude willen vervaardigen, niet meer de kwaliteiten katoen kan verkrijgen, welke daarvoor vroeger op de markt kwamen.

Dat speciaal katoenen stoffen voor het batikken worden gebezigd behoeft haast niet herhaald.

De Indonesiër gebruikt stoffen uit het plantenrijk, en niet uit het dierenrijk tot bekleeding, en tegenover de wol van het gure Europa en de zijde van China staat het tropen-gebied met zijn luchtig katoen, „kapas” of een daarop gelijkende naam dragende in de Archipel talen, evenals in het Sanskrèt en de Prakèrt's van Hindhoestan „karpâsa” (wellicht van een Indonesisch woord afgeleid).

De katoenplant is in Indië sinds onheuchelijke tijden inheemsch geweest, en dat ook aan deze plant eene mystieke beteekenis wordt gegeven kan uit tal van nog steeds mondeling overgeleverde volkslegenden blijken, om van de tempel-varieteiten der Hindhoe's niet te gewagen.

Het batik-procédé beperkt zich speciaal tot eigenlijk Java, al meent men er elders in den Archipel prototypen van gevonden te hebben, en het is zeker niet aan de Hindhoe's ontleend.

Men moet tot voor ons haast prae-historische volken terug om analogieën te vinden als bij de Egyptenaren en in Centraal-Amerika.

De zeer langdurige werkwijze is herhaaldelijk beschreven, het best en uitvoerigst door den heer G. P. Rouffaer.

Hier kan worden volstaan met er op te wijzen, dat het proces bestaat in een beteekenen met was van het te bewerken doek aan beide zijden, waarna de vrij blijvende deelen door onderdompeling in eene kleurkuip met een verfstof (nila, soja enz.) worden doortrokken. Dit proces wordt vaak herhaald tot alle gewensche tinten zijn verkregen. Na iedere onderdompeling en droging wordt de was-laag door kokend water geheel, of door afkrabben gedeeltelijk, verwijderd, waarna het doek opnieuw met was beschilderd wordt. Deze beschildering geschiedt uit de vrije hand met behulp van een eigenaardig metalen tuitje, met dikbuigig houdertje „tjéntoeng” genaamd, en de ingeboren kunstvaardigheid der Javaansche vrouwen (vooral de adellijke dames in de Vorstenlanden zijn om hun artisticeit en techniek beroemd) is noodig om het aesthetisch geheel te verkrijgen, dat een beschilderd doek geeft.

De ingezonden monsterlappen zijn door de prinselijke echtgenoot van Pangéran Koesoema Diningrat persoonlijk bewerkt. Het zijn meest vorstelijke patronen waarvoor men vergelijkelijke het opgemerkte bij Inzending nummer 67.

1. Deze bevat een opschrift in Javaansche karakters, hetwelk overgezet zijnde wil zeggen:

MODELLEN VAN BATIK-PATRONEN.

„Te zamen hiermede gaan een hoofddoek „dëstar-modang” met „sëmoe-kirang” motieven, deels witten, deels blauw-zwarten ondergrond; een borstkleedje, „sëmëkan” met randpatronen, (oempak-oempakan), een heupkleed, als tot geschenk kan dienen, met patronen welke vallen onder de vorstelijke praerogatieven, een dito met eenige sëmënpatronen, idem spiegelei-patronen (tjèplok-tjèplok) enz. te samen 4 stuks, gevend en totaal van 6 doeken.

Alle deze ingezonden door Kandjèng Pangéran Koesoema Diningrat, Kapitein van den Generalen staf, Xatriya in Soerakarta-adingrat, en zulks om de Batikkunst der

W.

Javanen te bevorderen door fraai uitgevoerde monsters aan het grovere, minder zorgvuldig bewerkte goed dat thans wel in den handel is tegenover te stellen. De inzender verklaart zich bereid om de batikkunst toe te passen op andere zaken dan de nationale kleederdracht, zooals (Indo-) Europeesche slaapbroeken, portières (poltjër), stoel- en sophakleedjes, (mainan bangkoe, koersi) alles volgens de afmetingen door aanvragers op te geven.

Het vorenstaande den tentoonstellingbezoekers tot naricht! Aangenaam zal het den inzender zijn, zoo zij met hem in vaste relatie willen treden.

De bewerking der doeken werd voltooid in de maand Soera, van het jaar Djé, ten getale 1840 (van de Javaansche Çaka-telling)".

2. Doek met „semèn"-patronen.

Elk van deze patronen kan over de geheele oppervlakte van het doek verkregen worden tegen de onderstaande prijzen (te verhoogen met de kosten van verzending, enz.) Normale lengte 2.67 M. en breedte 1.08 M.

a.	Semèn	Rama	f 30.—
b.	"	Tjandra	f 22.—
c.	"	gëndong	f 25.—
d.	"	sarowol	f 23.—
e.	"	sidâ moekti	f 30.—
f.	"	tjoewiri	f 23.—
g.	"	èsti	f 25.—
a ¹ .	Semèn	sidâ-râdjâ	f 25.—
b ¹ .	"	imâ-imâ krênda	f 25.—
c ¹ .	"	djêlêngoet-garoeda	f 21.—
d ¹ .	"	gringsing djêladri	f 30.—
e ¹ .	"	sidâ-loehoer	f 22.—
f ¹ .	"	nâgâ bisikan	f 28.—
g ¹ .	"	lar mângâ	f 22.—

3. Doek met „tjêplok"-patronen.

Elk van deze patronen kan over de geheele oppervlakte van het doek verkregen worden tegen de onderstaande prijzen (te verhoogen met verzendkosten enz.) Normale lengte 2.67 M. en breedte 1.08 M.

- a. Madoe-branta f 25.—
- b. Pari kantel f 25.—
- c. Tjèplok mijis f 25.
- d. Peksi Krèna f 25.—
- e. Sèkar kapas koeroeng f 25.—
- f. Ganggong joedjana f 25.—
- g. Sri dènta f 25.

- a¹. Satriâ wibâwâ f 25.—
- b¹. Pari krèna f 25.—
- c¹. Ganggong sondèr f 25.—
- d¹. Pari binti f 25.—
- e¹. Ganggong pari nakik f 25.—
- f¹. Ganggong koesoema f 25.—
- g¹. Tjèplok sinapit f 25.—

- a². Bandil ori f 25.
- b². Bibis rawa f 25.
- c². Oentoek banjoe f 25.
- d². Loeng kèstlop f 25.
- e². Bandji kasoet f 25.
- f². Abimanjoe f 25.
- g². Toendjoeng karoban f 20.

- a³. Ganggong sidâwajah f 25.
- b³. " rinèngga f 25.
- c³. Tjèplok mahredja f 25.
- d³. Ganggong kilajoe f 25.
- e³. Tjèplok narèndrà f 25.
- f³. Djâjâ rèsmi f 25.
- g³. Tjakra koesoemâ f 25.

4. Doek met verschillende patronen.

Elk van deze patronen kan over de geheele oppervlakte van het doek verkregen worden tegen de onderstaande prijzen (te verhoogen met verzendkosten, enz.). Normale lengte 2.67 M., en breedte 1.08 M.

- a. Tatit f 10.
- b. Slobok f 12.
- c. Toendjoeng f 15.

Gedragen door de vrouwelijke ordonnansen Midji Gandèk Èstri.

W.

- d.* Tirtâ tédjâ f 15.
- e.* Sri wédari f 18.
- f.* Gambir sèkèti f 20.
- g.* Krambil sètjoekil f 10.
- h.* Këmbang randoe f 10.

*a*¹. Troengtoen f 15.
Gedragen door den bruidegom en de ouders.

*b*¹. Pandelëgan f 25.
Gedragen door panëwoe mantri ordonnans.

*c*¹. Wora wari roempoe f 12.

*d*¹ en *d*². Rëdjèng f 25.
Hofdracht van de echtgenoot van den Wëdana en de panëkars.

*e*¹ en *e*². Tambal kanoman f 25.
Hofdracht van de Njai mas adipati sèdah mirah en van den Wëdana secretaris.

*f*¹. Soelaman f 12.—

*g*¹. Djamblang f 15.—
Gedragen door de ambtenaren van den Rijksbestuurder (Poenggawâ kadipatèn).

*h*¹. Këmbang sëmak f 15.—

*a*². Pâtâwâlâ f 25.—

*b*². Tjâkrâ f 15.—
Gedragen door personen, die door hun kinderen een huwelijk willen doen sluiten.

*c*². Baris koendoer f 25.—
Gedragen door de Njai ria.

*f*². Kahwâ pëtjah f 15.—

*g*². Këngâ f 13.—

*h*². Moedik mëtoek f 10.—

*a*³. Sëberang f 12.—

*b*³. Limaran f 15.—

*c*³. Këndagan f 15.—

*d*³. Palang sinânggâ bandji f 15.—

*e*³. Polèng f 15.—

- f*³. Ganggong f 1c.—
*g*³. Tjarong tjomplong f 10.—
*h*³. Malang sinânggâ f 15.—

5. Doek met parang-motieven.

Elk van deze patronen kan over de geheele oppervlakte van het doek verkregen worden tegen de onderstaande prijzen, te verhoogen met verzendkosten, enz. Normale lengte 2.67 M. en breedte 1.08 M.

1e Baan.

- a*. Parang dëmpël f 15.—
b. Gëndrèh pètak-tjëmèng f 15.—
c. Gëndrèh sèling ganda-soeli f 15.—
d. Parang-roesak gëndrèh tjëmèng f 12.—
e. Gândâ koesoemâ f 15.—
f. Gëndrèh roedjak-sénté f 20.—
g. Parang sarpan f 20.—
h. Pariksit f 25.—

2e Baan.

- a*¹. Parang tédjâ f 15.—
*b*¹. " pèrang latar tjëmèng f 12.—
*c*¹. " koesoemâ f 15.—
*d*¹. Kagok paroeng tjëmèng f 12.—
*e*¹. " roedjak-sénté f 13.—
*f*¹. Parang paroeng kagok f 13.—

3e Baan.

- a*². Kawoeng sari, latar tjëmèng f 15.—
*b*². " pitjis sèkar f 15.—
*c*². Parang sondèr f 15.—
*d*². " paroeng latar tjëmèng f 12.—
*e*². " paroeng barong f 13.—
*f*². " roesak, barong f 13.—

4e Baan.

- a*³. Kawoeng kemplang f 15.—
*b*³. " gamblok f 15.—

W.

- c*³. Parang poespitâ f 18.—
*d*³. " roesak barong roedjak sénté f 13.—
*e*³. " " " " latar tjëmèng f 13.—
*f*³. " " " " paroeng roedjak sénté f 15.—

5e Baan.

- a*⁴. Parang baris pètak tjëmèng f 13.—
*b*⁴. " baris f 13.—
*c*⁴. " minâ f 15.—
*d*⁴. " roesak gagok f 13.—
*e*⁴. Kagok paroeng roedjak-sénté f 13.—
*f*⁴. Kagok paroeng tjëmèng f 13.—

6e Baan.

- a*⁵. Parang tjantèl f 15.—
*b*⁵. Gëndrèh séling sèkar djëroek f 15.—
*c*⁵. Gëndrèh séling kawoeng f 15.—
*d*⁵. Parang ganda f 13.—
*e*⁵. " roesak gëndrèh f 15.—
*f*⁵. Dan iris tjëmèng f 15.—
*g*⁵. " " pètak f 15.—
*h*⁵. Parang roesak klitik f 25.—

6. Omslagdoek. (Sëmèkan of Slèndang).

De hierop aangegeven randpatronen zijn ter keuze bij het bestellen van portières enz., waarvan het lichaam gebatikt wordt volgens een van de sub 2—5 genoemde batik-patronen. Deze rand is dan in den prijs begrepen.

Ook kunnen afzonderlijke randstukken geleverd worden, doch dan ter lengte van minstens 10 M., tegen de onderstaande prijzen (te verhoogen met verzendkosten, enz.)

De nummers zijn in gouden cijfertjes op den doek aangegeven.

1.	Bij afneming van 10 M.	f 1.—	per M.
2.	" " "	10 " " I.—	" "
3.	" " "	10 " " I.—	" "
4.	" " "	10 " " I.I0	" "
5.	" " "	10 " " I.—	" "
6.	" " "	10 " " I.—	" "

7.	Bij afneming van 10 M. f I.— per M.			
8.	" " " IO " " I.— " "			
9.	" " " IO " " 0.90 " "			
10.	" " " IO " " 0.90 " "			
11.	" " " IO " " 1.20 " "			
12.	" " " IO " " I.— " "			
13.	" " " IO " " — " "			
14.	" " " IO " " I.— " "			
15.	" " " IO " " 1.10 " "			
16.	" " " IO " " 1.10 " "			
17.	" " " IO " " 1.10 " "			
18.	" " " IO " " I.— " "			
19.	" " " IO " " I.— " "			
20.	" " " IO " " 1.20 " "			
21.	" " " IO " " 1.10 " "			
22.	" " " IO " " I.— " "			
23.	" " " IO " " 1.20 " "			
24.	" " " IO " " I.— " "			

Bij bestelling is het voldoende het nummer op te geven, daar van deze nummers door den inzender aanteekening is gehouden.

KLASSE 80, 83 en 70.

73. *Inzending van den Heer J. E. Jasper, Controleur in Commissie, te Soerabaja.*
(Adviesnummer 19).

De Heer JASPER bekend door zijne talrijke onderzoekingen op het gebied der kunstnijverheid in Nederlandsch-Indië, heeft als Controleur in Commissie voor dit deel van het leven der Inlandsche bevolking* gelegenheid gevonden tot het aanleggen van eene rijke verzameling van bewerkte gebruiksvoorwerpen uit de belangrijkste centra van kunstnijverheid. De hier tentoongestelde collectie verdient, zoowel voor vele onderdeelen ervan in het bijzonder, alsook als geheel, zeer de aandacht.

W.

Onderafdeeling Lètti (Amboina).

1. Weeftoestel met gedeeltelijkbewerkte buikband.
2. Idem met gedeeltelijk afgewerkte doek.
3. Doek met geïkatte scheringbanen.

Onder „ikat”, „ikèt” of afbinden (elders „tjoel” (wordt verstaan eene bewerking, waarbij de draden, hetzij van schering of van inslag of van beide, vooraf bij gedeelten gekleurd worden, zoodat bij het weven eigenaardige schakeeringen ontstaan die vaak tot zeer sprekende motieven zich rijen.

Residentie Pèkalongan.

4. Saroeng loerik.
5. Slèndang songkètan.
6. Sètagèn, buikband.
7. idem
8. idem
9. Lawajan, haspel.

Residentie Mènado.

10. Weeftoestel met geïkatte kain Bèntènan.
Vergelijk de aanteekening bij 3.
11. Kain Bèntènan.
12. idem
13. idem
14. idem
15. idem
16. idem
17. Onafgewerkte kain Bèntènan.
18. Kain Bèntènan.
19. idem

Britsch-Indië.

20. Tjindé met gouddraad doorweven.

Onder „tjindai”, „tjindé” of „patola” (alle 'n fraai geteekende slangensoort beteekenende) wordt een volmaking van het ikèt-procédé verstaan, waarbij door toepassing hiervan op zijden stoffen zeldzaam fraaie patronen ontstaan. Het vervaardigen van één doek is een werk van jaren en jaren.

Eiland Soembawa.

W.

21. Salampa of pëbasa, Slëndang.
22. Salampa, met gouddraad doorweven.
23. Témbé of kéré, Saroeng.
24. Témbé of kéré.
25. Sambolo of Sapoe, hoofddoek.
26. Wèri of bëbat, buikband.
27. Pasapoe of Sapoe, zakdoek.
28. Pasapoe of Sapoe.

Pajakoemboeh.

29. Slëndang koeri risau.
30. „ pantjoeki ragam.

Bataklanden, Toba-gebied.

31. Ragi-doep.

Makassaarsche en Boegineesche landen.

32. Saroeng, Makassaarsch.
33. Saroeng, Makassaarsch.
34. idem
35. idem
36. Saroeng, Boegineesch.
37. Bira'sche slëndang.

Afdeeling Sëloema (Residentie Bëngkoelen).

38. Dimpoe, hoofddoek voor mannen.
39. Kain doegan, vrouwenkleed.
40. Koeling, mannensaroeng.
41. Koeloek dragam, borstkleed voor vrouwen.
42. Doegan itëm, vrouwenkleed.
43. Kain bëragi, vrouwenkleed.
44. Koeloek bëragi, borstkleed voor vrouwen.
45. idem

Eiland Soemba.

46. Ningekombo, met geïkatte schering.
Zie aanteekening bij 3.

W.

47. Ningekombo, met geïkatte schering.
48. idem
49. idem
50. idem
51. idem

Eiland Sawoe.

52. Geïkatte Slëndang.
Zie aanteekening bij 3.
53. idem
54. idem

Zuidwester- en Tenimbar-eilanden.

55. Geïkatte Slimoet.
Zie aanteekening bij 3.
56. idem
57. Geïkatte Slimoet.
Zie aanteekening bij 3.
58. idem
59. idem

Eiland Sawoe.

60. Geïkatte Slëndang.
Zie aanteekening bij 3.

Céram (Séran).

61. Doek van palmbladreepen.
62. idem
63. idem
64. idem
65. idem

Residentie Kediri.

66. Loerik-weefsel.
67. idem
68. Slëndang.

Madoera.

69. Katoenen weefsel.

Lombok.

70. Katoenen weefsel.

Afdeeling Manna en Pesoemah Oloe Manna
(Bëngkoelen).

71. Geïkatte Slëndang.

Zie aantekening bij 3.

72. idem

73. idem

74. idem

Residentie Banjoemas.

75. Katoenen weefsel.

Afdeeling Koetei (Bornéo).

76. Weeftoestel met onafgewerkte Dajakschen
doek.

77. Geïkatte Dajaksche doek.

Zie aantekening bij 3.

78. idem

79. idem

80. idem

81. idem

Afdeeling Blora.

82. Katoenen weefsel.

83. idem

84. idem

85. idem

86. idem

87. idem

88. idem

89. idem

W.

Residentie Pekalongan.

90. Twee „kain kasang”, geïkatte doeken, elk $\pm$ 40 M. lang en $\pm$ 1 M. breed.

Zie aantekening bij 3.

Het maken van deze ruwe, maar vaak zeer harmonisch getinte doeken is reeds vrij zeldzaam geworden.

Afdeeling Martapoera.

91—102. Twaalf Saroeng's van verschillende loerik- of polèng-patronen.

Onder loerik's of polèng's worden eenvoudig geruite of gestreepte patronen verstaan, waarvan het motief overeenstemt met de huid van den koningstijger, zooals de „tjindé”, zie de aantekening bij 20, met de huid van den koningsslang.

Residentie Soerakarta.

103. Kain loerik.

Zie de aantekening bij nos 91—102.

104. idem

105. idem

106. idem

107. idem

108. idem

Residentie Kèdiri.

109. Kain loerik.

110. Buikband.

Soekadana (Westerafdeeling van Bornéo).

111—115. Vijf verschillende weefpatronen.

Residentie Banjoemas.

116. Kain goebah, met geïkatte schering.

Zie de aantekening bij no. 3.

117. Ragi-doep.

De patronen van dit weefsel houden verband met de voorouder-vereering.

118. Hohos Soeranti.

119. Djobit.

120. Sitoloe toeho.

Dit patroon heeft een mystieken zin, welke vermoedelijk zeer oud is en ook in de Javaansche wajang (in de Bima-figuur) aan den dag treedt.

121. Baroendjat.

122. Boploppan.

123. Padang-roesa.

124. Bintang marotoer.

125. Boléan.

126. Oelos Angkola.

127. Mangiring.

128. Ragi Singkam.

129. Ragi Toba.

130. Haroenggoean.

131. Kain Sengka.

132. Ragi hoeting.

Sumatra's Oostkust.

133. Slèndang, Karo-landen.

134. Ragi Sapot, Simaloengoen.

135. Soeri Soeri, Simaloengoen.

136. Tèba, Karo-landen.

137. Ragi djing tjantik, Simaloengoen.

138. Hatirongga, Simaloengoen.

139. Ragi djinggi, Karo-landen.

140. Ronta-rontja, Karo-landen.

141. Boeroeniampon, Koro-landen.

142. Hatirongga bergatip, Simaloengoen.

143. Boelang boelang, Simaloengoen.

144. Idja plang roetha, lendendoek.

145. Idja meukathab, lendendoek.

146. idem

147. idem

W.

Oost-Lombok.

- 148. Lèmpot, Slèndang.
- 149. idem
- 150. idem
- 151. idem
- 152. idem
- 153. Sorban, hoofddoek.
- 154. Sorban, hoofddoek.

Gorontalo.

- 155. Oeiladepo, saroeng.

Limbotto.

- 156. Kain.
- 157. Saroeng.
- 158. Kain.

Gorontalo.

- 159. Pilitota.

Timor en Onderhoorigheden.

- 160. Slimoet van Endèh.
- 161. " " Rotti (Roté).
- 162. " " Sawoe.
- 163. " " Amarassi.
- 164. " " Amanoebang.
- 165. Buikband van Timoer.
- 166. Slèndang van Alor (Aloeroe).
- 167. Hingikombo van Soemba.
- 168. Slimoet van Amanoebang.
- 169. idem
- 170. Buikband van Amarassi.
- 171. Buikband van Amanoebang.
- 172. Buikband van Alor (Aloeroe).

Residentie Banjoemas.

- 173. Kain goebah.
- 174. idem
- 175. idem

Boven-Kapoeas, (Bornéo).

W.

176. Weeftoestel met onafgewerkte kantoek,
Dajaksche jas.

Tenimbar-eilanden.

- 177—186. Tien geïkatte lontardoeken.
Zie aanteekening bij no. 3.

Lètti.

187. Tafelkleed.
188. Tjawat.
189. idem
190. Slimoet.
191. Jassengoed.
192. Handdoek.

Larat.

193. Weeftoestel met Lontarweefsel.

Soematra's Oostkust.

194. Gatip gewang (Karo-landen).

Toba-landen.

195. Mangiring.
196. Seka.

Lematang Oeloe.

197. Slèndang.
198. idem

Padang Pandjang.

199. Dèta palangai, hoofddoek.
200. Saroeng.
201. Dèta palangai, hoofddoek.

W.

202. Saroeng.
203. Slëndang.
204. idem
205. Hoofddoek.
206. idem.
207. Slëndang rantjangan.

Bandjar-masin.

208. Dajaksche doek.

Boelèlèng.

209. Èndèk.

Roté.

210. Slëndang.

211. Slimoet.

212. Slëndang.

213. idem

Bangka.

214. Tjindé-zakdoek.

Zie aantekening No. 37.

Padang Pandjang,

215. Hoofddoek,

Djapara,

216. Dringin.

KLASSE 80, 83 en 79.

74. *Inzending van de N. I. Commissie voor de Wereld-tentoonstelling te Brussel 1910.*
(Adviesnummer 83).

WEEFWERK.

Afkomstig uit Atjéh.

- I. Idja Lambajoeng panjang (met goud bestikt).
Inkoop prijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

2. Idja Lambajoeng panjang (met zilver bestikt).
Inkoopprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.
3. Idja Lambajoeng panan (met goud bestikt).
Inkoopprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.
4. Idja Lambajoeng panjang (met goud bestikt).
Inkoopprijs f 40.—, verkoopprijs fr. 120.—.
5. Idja Mirah meukasab (met goud bestikt).
Inkoopprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.
6. Idja Loenggi hidjo (met zilver bestikt).
Inkoopprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
7. Idja Loenggi hidjo (met goud bestikt).
Inkoopprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
8. Tangkoeloe (hoofddoek met goud bestikt).
Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
9. Boengkoeih ranoeb (met goud bestikt).
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.

Afkomstig uit Palèmbang.

10. Lëmbar songkèt oengoe brakan.
Inkoopprijs f 120.—, verkoopprijs fr. 360.—.
11. Lëmbar songkèt ilam brakan.
Inkoopprijs f 120.—, verkoopprijs fr. 360.—.
12. Lëmbar limar Mëntok brakan.
Inkoopprijs f 70.—, verkoopprijs fr. 210.—.
13. Lëmbar eimar Mëntok idjoe.
Inkoopprijs f 60.—, verkoopprijs fr. 180.—.

KLASSE 86.

75. *Inzending van den Prins van Pakoe alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 113).

Vergelijk de aantekening bij Inzending 69.

Pajoeng's.

1. Landmeter pajoeng.
Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
2. Landmeter pajoeng's.
Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

W.

3. Pajoeng padang boelan (= volle maan).
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
4. Pajoeng padang boelan.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
5. Pajoeng padang boelan.
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
6. Pajoeng padang boelan.
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
7. Pajoeng.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
8. idem
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
9. idem
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
10. idem
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
11. idem
Inkoopprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
12. idem
Inkoopprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.

KLASSE 70, 78 en 80.

76. *Inzending van Prins Pangéran Aria Koesoema-Diningrat te Soerakarta.*

(Adviesnummer 56).

Javaansch Batikwerk.

(Vergelijk Inzending 72).

1. I dozijn kleedjes.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
2. I Dozijn kleedjes.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
3. I Dozijn kleedjes.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
4. I Tafellooper.
Inkoopprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
5. I Dozijn bijbehorende kleedjes.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

77. *Inzending van Radèn Ajoë Adipati Koesoema Soebrata te Tjamis.*
(Adviesnummer 127).

BATIKWERK.

De inzender is de echtgenoot van den Regent van Galoeh. Zij heeft reeds veel voor de verlevendiging van de Inlandsche industrie in haar regentschap gedaan, en hare producten zijn herhaaldelijk bekroond.

1. Gebatikt tafelkleed, voorstellende de lakon Pèrgiwa-Pèrgiwati, benevens 6 kleinere kleedjes.

Prijs fr. 150.—

De personen, welke in deze lakon(drama) een rol spelen en in verschillende tafereelen handelende zijn afgebeeld, zijn de goden:

Badjing akiring.

Sapta pangrèngoe.

Batara Samboe.

Batara Bajoe.

Batara Brama.

Batara Wisnoe.

Batara Soeria (Zonnegod).

Batara Narada (Historiegod).

Sang Hang Madipati (de Heer der Onderwereld).

Voorts:

Bradja Moesti.

Bradja Wikapa.

Bradja Wisésah.

Bradja Widènta.

Kala Bèrdjoengga.

Kala Wèrgisa.

Jonkvrouw Dèwi Arimbi.

Jonkvrouw Dèwi Pèrgiwati.

Kama Djaja (de God der liefde).

Praba Kesah.

Abimanjoe (Ardjoena's kleinzoon).

W.

Sëmar (Ardjoena's trouwe helper).

Tjèblok " " "

Soera pringga.

Tjitrangsin.

Dëwa Goesa Tjitrangsin.

Tapakmanggala.

2. Gebatikt tafelkleed.

Prijs fr. 90.—

3. Gebatikte saroeng, voorstellende de lakon-
(drama), Bradjamoesti.

Prijs fr. 45.—

4. Gebatikte saroeng.

Prijs fr. 45.—

KLASSE 80, 83 en 70.

WEEFWERK.

5. Pisang-weefwerk. Tjaoe Koeloetoeck.

De zilvergians van dit weefwerk is de eigenaardige kleur welke de vezels van de pisang- of banaansoort, voor het weven gebezigd, daaraan verleen. Het schijnt als kleedingsstof voor Europeesch gebruik door deze eigenaardige tint wel aanbevelenswaardig, en bij voldoende debiet zou het in grootere hoeveelheid (het komt thans zelden ter markt) kunnen worden geproduceerd.

Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

6. Ananas-weefwerk.

Bij dit weefwerk zijn de bijzonder sterke vezels van de ananasplant benut. Bij navraag zou de productie hiervan zeer groot kunnen zijn. De ananas-vezel wordt thans voor de touwslagerij veel benut. De vezel is taai en tegen vocht bestand.

Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—

7. Ananas-weefwerk.

Vergelijk de aanteekening bij no. 6.

Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—

KLASSE 13.

W.

78. *Inzending van den Regent van Demak.*

Fotografiën voorstellende Inlandsche bedrijven persoonlijk opgenomen en vergroot door hooger-genoemden Inlandschen Hoofdambtenaar.

KLASSE 50.

79. *Inzending van den Controleur E. Mantz, te Mangoen redja (Java).*

(Adviesnummer 7).

Singaparna vlechtwerk.

1. Waschmand
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
2. 2 Snippermanden, per stuk
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
3. 1 idem
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
4. 2 Werkmanden, per stuk
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
5. Kaartenbakje.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
6. Sleutelmandje
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
7. Sigarenkoker
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

KLASSE 50.

80. *Inzending van de N.-I. Commissie, te Weltevreden (Batavia).*

(Adviesnummer 17).

Matwerk van Bawéan.

- I—10. Gekleurde matten
Inkooprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
- II—18. Kleine loopers
Inkooprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.

W.

19—20. Loopers van 6 M. lang
Inkoopprijs f 6.60, verkoopprijs fr. 19 80.

21—22. idem 10 M. lang
Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36 —.

Matwerk van Bornéo.

23. Rotan-mat van koeala Kapoeas
Inkoopprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 87.50.

24. idem
Inkoopprijs f 10.50, verkoopprijs fr. 31.50.

De van Bornéo afkomstige matten in no. 23 en 24 bedoeld (vaak Bandjrëmasinsche matten geheeten hoewel van de Noordwester afdeeling afkomstig) munten uit door zeer groote taatheid en duurzaamheid. Na een twintigjarig gebruik (als slaapmatje op een bed b.v.) zijn ze nog zoo goed als nieuw.

Voor bestellingen kan de tusschenkomst worden gevraagd van de Jaarmarkt-commissie te Soerabaja of van de Bawéan vlechters op de Tentoonstelling werkzaam, voor zoover de van door afkomstige producten betreft.

KLASSE 86.

81. *Inzending van de N. I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 te Weltevreden (Batavia).*
(Adviesnummer 82).

20 Stuks met goud- en zilverdraad op fluweel geborduurde voorstukken voor slossen.

De kunst van borduren met goud- en zilverdraad is een bedrijf, dat aan de vorstenlandsche hoven op groote hoogte staat, daar er voor de groote halfjaarlijksche staatsie-optochten (grëbëg's) heel wat gala-costumes noodig zijn. Voor gebruik buiten Jogjakarta is eigenlijk alleen de toepassing op bekleedsel voor de lichte voetjes van Indo-Chineesche en Indo-Europeesche dames van belang.

Een eigenaardigheid van de versiering is, dat zij niet willekeurig is, maar een bepaalde en nog altijd bekende beteekenis heeft. Om een voorbeeld te nemen is de op

een „hoorn des overvloeds” gelijkende figuur op No. 3 geenszins een Indonesische copie daarvan, hoezeer de beteekenis geheel daarmee overeenstemt. Ze belooft toch „overvloedige welvaart” voor de draagster. De afbeelding geeft een rijstplantje met volle aren, met worteltjes en al uit den grond getrokken en door gierst-aren geflankeerd. In den naam, Sri sa-woeloe, (één rijstaar) is de beteekenis van Sri ontleend aan de personificatie van het overvloed brengende graan (vergelijk Ceres) tot de Geluksgodin Sri.

1. Zilver op zwart.

Motief: Poerbâ nagârâ, ron taloeiki (Zonnebloem en Taloeiki- of loengsir-bladeren) Tloeki is de algemeene naam voor gebloemde versiering.

2. Zilver op zwart.

Pelèn prêkoetoet (tortelduif-motief).

3. Goud en zilver op groen.

Sri sawoeloe, uitgetrokken padiplant met de aarde er aan en een gierst- of „djawa-woet”plantje er naast.

4. Zilver op zwart.

Motief: Mèrak sintir, een inheemsche pauw.

5. Zilver op blauw.

Si Kémis, dit is de naam van een van de staatsie-olifanten van den Soeltan van Jogjakarta, zoo genoemd wijl hij op een Donderdag werd geboren.

6. Zilver op blauw.

Këmbang tandjoeng, motief van tandjoeng-bloemen, duidelijk komt hier de Indonesische wijze van ornamenteeren aan den dag, waarbij het diagram van de bloem tot vlakornament verwerkt wordt.

7. Zilver op blauw.

Liman Sijëm, de Siameesche of witte olifant, met lotus in de slurf.

W.

8. Goud en zilver op groen.

Kembang djeroek, oranjebloesem. Evenals tandjoeng is dit een zeer veel toegepast motief, zoowel bij de vlecht-kunst als bij batik en weven.

9. Zilver op zwart.

Kembang djeroek, zie No. 8.

10. Zilver op zwart.

Motief: Tépésan.

11. Goud en zilver op rood.

12. Zilver op rood.

13. Zilver op zwart.

14. Zilver op rood.

Motief: Mèrak (pauw).

15. Zilver op rood.

16. Goud en zilver op zwart.

Motief: Mèrak (pauw)

17. Goud en zilver op zwart.

18. Goud en zilver op zwart.

19. Zilver op zwart.

20. Zilver op zwart.

Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—

KLASSE 50.

82. *Inzending bijeengebracht door den heer M. J. A. Kruseman, Assistent-Resident van Soekapoera te Tasikmalaja.*

(Adviesnummer 16).

Singaparna vlechtwerk.

1. Papiermand.

Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—

2. idem

Javaprijs f 2.40, verkoopprijs fr. 7.20.

3. Sleutelmand.
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
4. Messenbak.
Javaprijs f 2.25, verkoopprijs fr. 6.75.
5. Flesschendrager. (4)
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
6. Flesschendragers. (3)
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
7. idem (2)
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
8. Sigarettenkoker.
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
9. idem
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
10. idem
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
11. Sigarenkoker.
Javaprijs f 1.75, verkoopprijs fr. 5.25.
12. idem
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
13. Bloemenmand.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
14. idem
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
15. Broodmand.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
16. 6 Bordenonderleggers.
Javaprijs f 3.90, verkoopprijs fr. 11.70.
17. Doos.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
18. Mandje.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
19. 2 Matten van bamboe.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
20. 2 idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
21. 2 idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
22. 2 idem
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

W.

23. 2 Matten van bamboe.
 Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
24. 9 Matten van djaksi, een soort van Pandan.
 Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
25. 12 Sigarenkokers van djaksi.
 Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
26. 12 Sigarenkokers van bamboe.
 Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
27. 7 Portefeuelles van bamboe.
 Javaprijs f 1.30, verkoopprijs fr. 3.90.
28. 24 Bordenleggers.
 Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
29. 12 Bamboe waaiers.
 Javaprijs f 0.30, verkoopprijs fr. 0.90.

Te verkoopen voor rekening van de „Nederlandsch-Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910”, te Weltevreden (Batavia).

KLASSE 70, 78 en 80.

83. *Inzending van Hadji Ali Moertala te Soerabaja, (Boeboetan).*
 (Adviesnummer 18).
1. 10 Stuks Loektjan
 Javaprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
2. 10 idem
 Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
3. 18 idem
 Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
4. 10 idem
 Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

KLASSE 52 en 50.

84. *Inzending van Mejuffrouw Ph. Kam, te Soekaboemi*
 (Adviesnummer 96).
- Hoorn- en steenwerk.
1. Inktkoker, groen steen.
 Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.

2. Inkkoker, grijs steen.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
3. Portrethouder, grijs steen.
4. 2 opengewerkte doozen, wit steen.
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
5. Opengewerkte doos, grijs steen.
Javaprijs f 1.75, verkoopprijs fr. 5.25.
6. Kurkenhouder, grijs steen.
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
7. 3 Klapperdoppen.
Javaprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
8. 2 Stempels van hoorn.
Javaprijs f 1.40, verkoopprijs fr. 4.20.
9. 2 Pennenstandaards.
Javaprijs f 1.60, verkoopprijs fr. 4.80.
10. Slalepel en vork.
Javaprijs f 0.85, verkoopprijs fr. 2.55.
11. 2 Pennehouders, hoorn.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
12. Pennehouder, wit been.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
13. Zuurtang.
Javaprijs f 0.40, verkoopprijs fr. 1.20.
14. Sigarettenpijpje.
Javaprijs f 0.25, verkoopprijs fr. 0.75.
15. 2 Mosterdlepels.
Javaprijs f 0.15, verkoopprijs fr. 0.45.
16. 6 Eierlepels, zwart hoorn.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
17. 6 idem, wit hoorn.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
18. Boterlepel.
Javaprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
19. 2 Vouwbeenen, dolken.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
20. 2 Dolkjes, messen.
Javaprijs f 0.35, verkoopprijs fr. 1.05.
21. Groot vouwbeen, gegolfd lemmet.
Javaprijs f 0.55, verkoopprijs fr. 1.65.

W.

22. Vouwbeen.
Javaprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
23. Klein vouwbeen.
Javaprijs f 0.40, verkoopprijs fr. 1.20.
24. Kurkenhouder, hoorn
Javaprijs f 0.40, verkoopprijs fr. 1.20.
25. idem, witbeen.
Javaprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
27. Sigarettenstandaard, doosvorm.
Javaprijs f 2.25, verkoopprijs fr. 6.75.
28. idem, vaasvorm.
Javaprijs f 2.75, verkoopprijs fr. 8.25.
29. Groote inktkoker, „manggistan”.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
30. Kleine idem.
Javaprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
31. Stempels, steen.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
32. Presse-papier, olifant.
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
33. Kleine postzegeldoos, steen en relief.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
34. idem, groene steen.
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
35. Lange idem.
Javaprijs f 1.60, verkoopprijs fr. 4.80.
36. Doos, groene steen.
Javaprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.

 KLASSE 65.

85. *Inzending van Toko Tontonan te Soerabaja.*
(Adviesnummer 42.)

Koperwerk.

1. Bléwa, vrucht.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
2. Kèda, suikerpot.
Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.

3. 2 Blèntjong, wajanglamp.
Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.
4. Tèrong, vrucht.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
5. 2 Kèda's.
Javaprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
6. Bokor rantjangan, à jour gegoten kom.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
7. Paidon, kwispedoor.
Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.
8. 4 Kèmpoe's, schalen met deksel.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
9. 4 idem
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
10. Kleine Paidon.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
11. Pot, met zwarte „gala” bedekt.
Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
12. Talam, bord.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
13. 2 Kèda's.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
14. 2 Doeplak's, vijzels.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
15. Kèda.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
16. 2 Ampok bogëman.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
17. Tèmpat sirih, sirih-doos.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
18. Kèndi.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
19. 2 Paidon's
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
20. 2 Kleine Tjèmoeng's
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
21. 1 Tjèrèt, keteltje.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 60.—.
22. Kèda.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

- W. 23. 4 Tjemoeng's.
 Javaprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
24. 2 Bokor's, spoelkommen.
 Javaprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.
26. 2 Vazen.
 Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
-

KLASSE 70, 78 en 80.

86. *Inzending van den Rijksbestuurder van Soerakarta te Soerakarta.*

(Adviesnummer 41).

Batikwerken.

Eene zeer stelselmatig geordende en met groote zorg bewerkte inzending.

Voor kenners van dit vlakornament zal eene zorgvuldige motiefstudie zeer loonend zijn.

1. Kain batik, motief Parang roesak gèndrèh.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
2. Kain batik, Parang roesak kagok.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
3. Kain batik, Parang roesak barong.
 Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
4. Roedjak sénté.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
5. Djamblang.
 Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
6. Naga-kirik.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
7. Sémèn-rama.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
8. Bantji kasoet.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
9. Mèlati sari.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
10. Parang baris.
 Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

11. Hoedan riris.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
12. Tjâkrâ koesoemâ.
Javaprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
13. Loeng kĕstlop.
Javaprijs f 13.—, verkoopprijs fr. 39.—.
14. Madoe brângtâ.
Javaprijs f 13.—, verkoopprijs fr. 39.—.
15. Satriâ wibâwâ.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
16. Soelaman.
Javaprijs f 18.—, verkoopprijs fr. 54.—.
17. Dèmpèl.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
18. Tjoewiri.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
19. Kĕmbang gambir.
Javaprijs f 13.—, verkoopprijs fr. 39.—.
20. Djâjâ koesoemâ.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
21. Tjândrà.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
22. Gambir sawit.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
23. Ganggong.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
24. Kain batik, motif Blibar manggis.
Javaprijs f 13.—, verkoopprijs fr. 39.—.
25. Kain batik, Siwalan tjipot.
Javaprijs f 11.—, verkoopprijs fr. 33.—.
26. Kain batik, Sida-loehoer.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
27. Kain batik, Hoentoek lahoet.
Javaprijs f 11.—, verkoopprijs fr. 33.—.
28. Kain batik, Laras miring.
Javaprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
29. Kain batik, Tambal miring.
Javaprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
30. Kain batik, Tirtâ tédjâ.
Javaprijs f 12.— verkoopprijs fr. 36.—.

W.

31. Kain kapala batik, Sēmèn rāmā,
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
32. Kain kapala batik, Naga-kirik.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
33. Kain kapala batik, Djājakoesoemā.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
34. Kain kapala batik, Tjāndrā.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
35. Kain kapala batik, Siwalan tjèpot.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
36. Kain kapala batik, Modang.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
37. Kain kapala batik, Modang hoempak poetih.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
38. Kain kapala batik, Hoempak sinom.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
39. Kain kapala batik, Hoempak itēm.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
40. Kain kapala batik, Hoempak tjègoek.
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
41. Kain kēmbèn batik, Parang koesoemā.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
42. Kain kēmbèn batik, Parang tjanté.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
43. Kain kēmbèn batik, Hoedan riris.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
44. Kain kēmbèn batik, Gagak sètā.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
45. Kain kēmbèn batik, Loeng taman.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
46. Kain kēmbèn batik, Traté.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
47. Kain kēmbèn batik, Paksi manjoera.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
48. Kain kēmbèn batik, Rama.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
49. Kain kēmbèn batik, Modang.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
50. Kain kēmbèn batik id, Sēmèn latar irèng.
Javaprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.

87. *Inzending van den Inspecteur van het gevangenis-
wezen te Weltevreden.*

W.

(Adviesnummer 49).

Batik's, aangemaakt onder leiding van den heer
DUCRO, in de Centrale gevangenis voor vrouwen
in Sëmarang.

1.	80	Stuks	Saroeng's,	gemerkt	S
2.	9	"	idem	"	F S
3.	87	"	Hoofddoeken,	"	H
4.	7	"	idem	"	F H
5.	4	"	Gordijnen,	"	G
6.	7	"	Tafelkleedjes,	"	T
7.	4	"	Kussens,	"	K
8.	9	"	Tafelloopers,	"	T L
9.	8	"	Pianoloopers,	"	P L
10.	5	"	groote Reticules,	"	R G
11.	29	"	kleine "	"	R K
12.	22	"	Boekomslagen,	"	B O
13.	8	"	Handschoenen-cachets,	"	H S
14.	7	"	Tea-cosies,	"	T C
15.	5	"	kleine Kleedjes,	"	K K
16.	4	"	Saroeng's,	"	F S
17.	8	"	groote Reticules,	"	R G
18.	14	"	kleine "	"	R K
19.	12	"	Canapé-kussens	"	K
20.	6	"	Tea-cosies,	"	C
21.	12	"	Boekomslagen,	"	B O
22.	6	"	Tafelloopers,	"	T L
23.	7	"	Pianoloopers,	"	P L

KLASSE 50,

88. *Inzending van den Assistent-Residentie van Marta-
poera (Z. en O.-afd. van Bornéo) te Martapoera.*

(Adviesnummer 76).

Vlechtwerk.

1. Boetah bësar bër-këmbang.
Inkooprijs f 1.—, verkooprijs fr. 3.—.
2. Boetah këtjil bër-këmbang.
Inkooprijs f 0.50, verkooprijs fr. 1.50.

W.

3. Boetah.
Inkoopprijs f 0.75, verkoopprijs fr. 2.25.
4. Kāndangan bēsar bērkēmbang.
Inkoopprijs f 0.80, verkoopprijs fr. 2.40.
5. Kandangan kētjil bērkēmbang.
Inkoopprijs f 0.60, verkoopprijs fr. 1.80.
6. Tandakan bēsar.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
7. Tandakan kētjil.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
8. idem
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
9. Tandakan bēsar.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
10. Tandakan bēsar bērkēmbang.
Inkoopprijs f 1.65, verkoopprijs fr. 4.95.
11. Tandakan kētjil bērkēmbang.
Inkoopprijs f 1.35, verkoopprijs fr. 4.05.
12. Bakoel.
Inkoopprijs f 0.12⁵, verkoopprijs fr. 0.37⁵.
13. idem
Inkoopprijs f 0.05, verkoopprijs fr. 0.15.
14. Tjoepikan.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
15. Tjoepikan bērkēmbang.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
16. Topi poeror.
Inkoopprijs f —.—, verkoopprijs fr. —.—.
17. Topi poeror bērkēmbang.
Inkoopprijs f 1.60, verkoopprijs fr. 4.80.

 KLASSE 50.

89. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereld-tentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden (Batavia).*
(Adviesnummer 119).
Matten van Moentilan.
  1. 2 Kodi matten, (een „kodi” is twintig stuks).
Inkoopprijs f 29.—, (te zamen), verkoopprijs fr. 87.—.

2. 1 Kodi matten, No. 6.
Inkoopprijs f 15,50, verkoopprijs fr. 46,50.
3. 1 idem, No. 5.
Inkoopprijs f 16,50, verkoopprijs fr. 49,50.
4. 1 idem, geblauwd.
Inkoopprijs f 21 —, verkoopprijs fr. 63.—.
5. 1/2 idem, No. 4.
Inkoopprijs f 9,25, verkoopprijs fr. 27,75.

Matten van Saporan.

6. 100 stuks „agel”-matten.
Inkoopprijs f 50.—, verkoopprijs fr 150.—, te zamen.

KLASSE 50.

90. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden (Batavia).*

(Adviesnummer 81).

Vlechtwerk.

- 1 tot en met 100. Sigarenkokers van pandan.
Afkomstig van Gombong.
Inkoopprijs f 0,50, verkoopprijs fr. 1,50 per stuk.

KLASSE 84.

91. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden (Batavia).*

(Adviesnummer 124).

Kantwerk van Palëmbang.

1. 11 Tafelloopers.
Inkoopprijs f 1,50, verkoopprijs fr. 4,50 per stuk.
2. 1 idem
Inkoopprijs f 3,25, verkoopprijs fr. 9,75.
3. 1 1/2 Dozijn zakdoeken.
Inkoopprijs f 6,30 (te zamen) verkoopprijs fr. 18,90.

W.

4. $\frac{1}{2}$ Dozijn zakdoeken.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
5. $1\frac{1}{2}$ Dozijn idem.
Inkoopprijs f 3.37, verkoopprijs fr. 10.11.
6. $1\frac{1}{2}$ Dozijn idem.
Inkoopprijs f 2.63, verkoopprijs fr. 7.98.
7. $\frac{1}{2}$ Dozijn idem
Inkoopprijs f 1.95, verkoopprijs fr. 5.85.

KLASSE 80, 83 en 70.

92. *Inzending van de N.-L. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden Batavia.*

(Adviesnummer 66).

Siloengkang-weefsels.

1. Groot tafelkleed.
Inkoopprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
2. Gordijnen, een paar.
Inkoopprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
3. Kleedje.
Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
4. Goed voor een blouse.
Inkoopprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
5. Tafelloopers, 2 stalen.
Inkoopprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
6. idem
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
7. Stoelkleedjes, een dozijn.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
8. idem
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
9. Saroeng.
Inkoopprijs f 17.—, verkoopprijs fr. 51.—.
10. idem, twee stuks.
Inkoopprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
11. Zijden tafelloopers, 2 stuks.
Inkoopprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

12. Tafelloopers met goud, 2 stuks.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
13. Tafelloopers, 2 stuks.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
14. Tafelkleed.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
15. Kleedje.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
16. Goed voor een baadje.
Inkoopprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
17. Dassen, 2 stuks.
Inkoopprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
18. Angkin.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
19. Stoelkleedjes, een dozijn.
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
20. Slëndang.
Inkoopprijs f 6.50, verkoopprijs fr. 19.50.
21. Tafelkleed.
Inkoopprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
22. Tafellooper.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
23. Kussen van zijde.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
24. Kussen.
Inkoopprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
25. Tafellooper met goud.
Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
26. Zijden tafelloopers met goud, 2 stuks.
Inkoopprijs f 16.—, verkoopprijs fr. 48.—.
27. Das.
Inkoopprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.

KLASSE 93 en 73.

93. *Inzending van Prins Pakoe Alam te Jogjakarta.*
(Adviesnummer 79).
Pamor-smeedwerk.
1. Lans met zilver geciseleerd.
Inkoopprijs f 150.—, verkoopprijs fr. 450.—.

2. Lans.

Inkoopprijs f 175.—, verkoopprijs fr. 525.—.

3. Kris branggah.

Een kris (doewoeng, wangkingan) met minder goed geslaagd pamorwerk in het motief „Blaraq-ngirit”. De kris heeft den vorm (dapoer) paroeng-sari. De „batis” van de „wronka” (scheede) heeft den vorm (wangoen) branggah (ladrangan) en de scheede is overdekt met een pëndok blèwèhan (bléwahan), een metalen (in casu zilveren) overscheede met een spleet om het kostbare hout zichtbaar te doen zijn.

Inkoopprijs f 45.—, verkoopprijs fr. 135.—.

4. Kris gajaman, patrèm of vrouwenkris.

Fraai goedgeslaagd pamorsmeedwerk in het motief kèmbang „pala” (foeli). De kris heeft 3 „loeq's” of bochten.

Inkoopprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

5. Kris gajaman.

Inkoopprijs f 55.—, verkoopprijs fr. 165.—.

6. Vouwbeen.

Hierop spreuk: „biksoe ngoembara troes ing ron”, aangevende in „tjandra-sengkala” het jaartal 1907.

Biksoe (Boeddhistisch monnik) = 7, ngoembara (wegvliegen, verdwijnen) = 0, troes of troesta de 9 openingen van het menschelijk lichaam = 9, ron = blad = 1., met pamor motief „kèmbang pala” (foeli).

Inkoopprijs f 35.—, verkoopprijs fr. 105.—.

7. Vouwbeen.

Hierop het jaartal 1907 uitgedrukt in de figuren en in de woorden rësi = 7, moekswa = 0, troesta = 9 en patra = 1. Pamor: bëräs woetah.

Inkoopprijs f 35.—, verkoopprijs fr. 105.—.

8. idem.

Het jaartal 1836 (Javaansch) uitgedrukt in de figuren en in de woorden, „Bermara lan loengsi ginoebèt ing sarpa hanèng hing ron”. Bèrmara (hommel) = 6, loengsi (worm) = 3, sarpa (slang) = 8, ron (blad) = 1.

(Zie over de krissen en pamorsmeedkunst het werk van Dr. J. Groneman: „Het edelwapen van den Javaan, in Duitsche vertaling verschijnend in het orgaan van het Rijks ethnografische museum te Leiden van December 1909 en 1910).

Inkoopprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.

(Te verkoopen voor rekening van de Nederlandsch Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia).

9. Werktuigen van den krissensmid.

Bëkakas doewoeng.

1. Soepit knijper kahanggé njëpëngi doewoeng.
2. Paloe (hamer) pirantos kahanggé maloe badé doewoeng.
3. Pënimbal, pirantos kahanggé ngëleoq badé doewoeng.
4. Padjoe (wigge) pirantos kahanggé ngëtoqi tossan.
5. Pënikap (houder) pirantos kahanggé nësëk badé doewoeng.
6. Pënoesok, (els) pirantos kahanggé bolong gandja.
7. Tossan pamor wadja (meteoorstaal) badé doewoeng badé kalapis.
8. Tossan pamor badé doewoeng, pamor sëkar pala, pamor saha wësi (tëpi) wadja doewoeng, doewoeng lapissan rikala nëkëm mëdal 600 tikël.
9. Tjalon doewoeng hinggang sampoen badé dados (kris welke bijna gereed is) pamor bëras woetah.
10. Kikir (vijl) pirantos kahanggé ngikirri doewoeng.

Badé doewoeng lan Dadamëllipoen pandé.

1. Badé doewoeng, sëkar pala.
2. Badé doewoeng hinggang badé kalapis.

W.

3. Pètèl, pirantos kahanggé noetoeq panggénan sagaqan.
4. Pénimbal, pirantos kahanggé maloe doewoeng.
5. Soepit, pirantos kahanggé njëpëngi doewoeng.
6. Padjoe, pirantos kahanggé ngëtoq doewoeng.
7. Kikir lèpèq, pirantos kahanggé ngikirri doewoeng.
8. Kikir dada-walang, kahanggé ngikirri panggénann loeq doewoeng.
9. Pangoer, kanggé ngëroeqi panggénann po-djoqan.
10. Pegang, kahanggé ngëroeqi sagaqan.
11. Kikir sagaqan.
12. Pëngloeroeh, kahanggé ngëntjèngakèn gandja.
13. Tatah kahanggé natah tossan.

Toelichting. Behalve van de lans is het pamor der andere artikelen, No. 3, 4, 6, 7 en 8, van zuiver nikkel vervaardigd, afkomstig van den nikkelfabrikant A. KRUPP te Bendorf, Nieder-Oesterreich, welke het nikkel ter beschikking van Dr. J. GRONEMAN gesteld heeft, tot bevordering van de Javaansche kunstnijverheid.

KLASSE 65.

94. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 116).

Javaansch Zilverwerk.

1. Kwispedoor, „Pangidon”.

Inkooprijis f 22.—, verkoopprijis fr. 66.—.

(Te verkoopen voor rekening van de Nederlandsch-Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia.)

95. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 77).

Koperwerk.

1. „Gong”-standaard (gajor) met gong.

Deze standaard is versierd met 2 naga's poelëtan (Javaansche draken met ineengekronkelde staart).

Inkoopprijs f 42.—, verkoopprijs fr. 126.—.

2. Bouilloire.

Inkoopprijs f 35.—, verkoopprijs fr. 105.—.

3. Vaas.

Inkoopprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

4. idem.

Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

5. idem.

Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

6. idem.

De vazen nos. 3, 4, 5, 6 en 10 geven in gewijzigden vorm de oud-Javaansche pëngidon of paidon (spuwvaas).

Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

7. Bel („gënta” of koe-bel) van Soerabaja.

Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

8. Bel, „gënta”, gekroond door een olifant.

Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

9. Bel, bidschel, gekroond met den Lëmboe andini, Ciwa's stier.

Inkoopprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

10. Vaas.

Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

11. idem

Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

12. Bakje.

Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

13. idem

Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.

W.

14. Bakje.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
15. idem
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
16. idem
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
17. idem
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
18. idem
Inkoopprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
19. idem
Inkoopprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
20. idem
Inkoopprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
21. idem
Inkoopprijs f 1.25, verkoopprijs fr. 3.75.
22. idem
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
23. idem
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
24. Aschbakje.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
25. idem
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
26. idem
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
27. idem
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
28. idem
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
29. Aschbakje
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
- De aschbakjes onder no. 24 tot en met 29 geven den gewijzigden vorm van de pēlita's of oude inheemsche olie-lampjes.
30. Dandang.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
31. idem
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

Deze „dandang's" of ketels voor het gaarstoomen van rijst zijn in gewijzigden vorm geschikt gemaakt voor bloempotten. Sommige van deze zaken zijn vervaardigd door bemiddeling van Mevrouw Ter Horst—de Boer te Jogjakarta.

W.

(Te verkoopen voor rekening van de Nederlandsch-Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia).

KLASSE 7 en 13.

96. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam, te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 78).

Photografiën en Inlandsch Schilderwerk.

1. Schildering.

Geteekend door den dalang Wirja-djawata, volgens des inzenders opgave voorstellende Praboe Krësna (een awatara van den god Wisnoe), den derden der 5 Pandawa-broederen, Radèn Djanaka (een incarnatie van den god Ardjoena), vermanend tot den strijd met diens halfbroeder, Adipati Karna, die in den grooten oorlog de zijde van de Koe'rawa's tegen de Pandawa's gekozen heeft. Djanaka is de eenige, die Karna verslaan kan (uit de Bratajoeda: zie Bhagawad Gita).

In de lucht zweeft de Garoeda, de wahana of het rijdier van Wisnoe boven het reukoffer (padoëpan).

De Garoeda voert den Tjakra of de werpschijf van Wisnoe (het kruis in den cirkel) genaamd Soe-darsana of „de Goede Leer" en de Sangka-kala of kinkhoren genaamd Pantja-djaneja of „Vijfde Ras".

Verkoopprijs fr. 150.—

2. Photo's van wajangfiguren, krissen, lansen, het drijfwerk van edel metaal.

Inkooprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.

3. Teekening.

Inkooprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—

W.

4. Teekening.

Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50,

5 en 6. Twee gekleurde idem, voorstellende de jaartallen 1909.

Een gekleurde, symbolische voorstelling van de Indische drie-éénheid (Trimoerti). Siwa, Wisnoe, Brahma (of kiem-leven-en dood).

De andere zijn voorbeelden van lanspunten van tataan pëndok krisscheede-beslag.

(Te verkoopen voor rekening van de N. I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 te Batavia.)

KLASSE 86.

97. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 112.)

Leerwerk.

1. Ceintuur.

Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

2. idem

Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.

3. idem

Inkoopprijs f 8.50, verkoopprijs fr. 25.50.

4. idem

Inkoopprijs f 10.— verkoopprijs fr. 30.—.

5. idem

Inkoopprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.

6. idem

Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

7. Ceintuur.

Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.

8. Kaarsenkapje met slang.

Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.

9. idem

Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs f 10.50.

10. Albumomslag.
Inkoopprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.
11. Sigarettentaschje.
Inkoopprijs f 3.25, verkoopprijs fr. 9.75.
12. Naaldenboekje.
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
13. Visitekaartboekje.
Inkoopprijs f 2.75, verkoopprijs fr. 8.25.
14. idem
Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
15. Omslagje.
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
16. Portretlijst.
Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
17. idem
Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs f 10.50.
18. idem
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
19. Boekomslag.
Inkoopprijs f 10.—, verkoopprijs fr. 30.—.
20. idem
Inkoopprijs f 8.40, verkoopprijs fr. 25.50.
21. Waaier.
Inkoopprijs f 8.50, verkoopprijs fr. 25.50.
22. idem
Inkoopprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 18.—.
23. idem
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
24. idem
Inkoopprijs f 8.50, verkoopprijs fr. 25.50.
25. idem
Inkoopprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
26. idem
Inkoopprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
27. Bovenkant van een portefeuille.
Inkoopprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
28. Vloeilegger.
Inkoopprijs f 8.50, verkoopprijs fr. 25.50.
29. Bladwijzer.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

W.

30. Bladwijzer.
Inkoopprijs f 3.50, verkoopprijs fr 10.50.
31. idem
Inkoopprijs f 3 50, verkoopprijs fr 10.50.
32. idem
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr 4.50.
33. idem
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
34. idem
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
35. Waaier, kĕpĕt,
met de teekening „tjoewiri naga”, gevormd uit den vogel
Garoeda als verdelger der naga's.
Inkoopprijs f 8.—, verkoopprijs fr. 24.—.
36. idem
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
37. idem, voorstellende het jaar 1907.
Inkoopprijs f 7.—, verkoopprijs fr. 21.—.
38. Reticule
Inkoopprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
39. idem
Inkoopprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
40. Waaier, kĕpĕt,
voorstellende Batara Goeroe (den God Siwa in de gestalte
van een askeet), houdende den trisoela (symbool van de
levenskiem tirta-prawitadhi). In de tjoepoe manik wordt
de tirta-prawitadhi bewaard. Aan de voeten van Batara
Goeroe een Kala-kop en het rijdier van Sanghyang Siwa
den Nandi. Kala is Siwa als doodende God. (de Tijd).
Inkoopprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.
41. Portefeuille,
waarop eene symbolische voorstelling van de kiem, levende
vorm, verdelging
Maan = vormlooze kiem (ganta).
Vogel = vorm of leven (woedjoed, hoerip).
Kala = verdelging.
Inkoopprijs f 17.50, verkoopprijs fr. 52.50.

42. Portefeuille,

waarop onvoltooide (ongekleurd en onverguld) Wajang figuur om het fijne beitelwerk te doen uitkomen. Zij stelt Praboe Krësna voor in de houding (wanda) soerak, d.i. de Pëndawa's aanvurend ten strijde.

Inkoopprijs f 12.50, verkoopprijs fr. 37.50.

43. idem

Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.

44. Wajang Krësna

Inkoopprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.

45. Wajang figuur

voorstellend Radèn Djanaka of Ardjoena, in de wanda kinanti.

Inkoopprijs f 30.—, verkoopprijs fr. 90.—.

Enkele van deze artikelen zijn vervaardigd door tusschenkomst van Mevrouw TER HORST—DE BOER (Permanent show-rooms) te Jogjakarta.

(Te verkoopen voor rekening van N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia.)

98. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 115).

I. 4 Stuks lampenstandaards.

Inkoopprijs f 7 50, verkoopprijs fr. 22 50.

(Te verkoopen voor rekening van de Nederlandsch-Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia).

 KLASSE 90.
99. *Inzending van den Prins van Pakoe Alam te Jogjakarta.*

(Adviesnummer 114).

Aan de Inheemsche hoven gebruikelijke reukwerken.

I. 3 Flacons „Minjak kënanga”.

Inkoopprijs f 10.50, verkoopprijs fr. 31.50.

W.

2. 2 Flacons „Minjak ratjik kënanga”.
Inkooprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—,
3. 1 Flacon „Minjak ratjik kënanga”.
Inkooprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
4. 1 Flacon „Minjak tjampoer bawoer”.
Inkooprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
5. 2 Flacons „Minjak ganda-poera”.
Inkooprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.

(Te verkoopen voor rekening van de Nederlandsch Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia).

KLASSE 50 en 69.

100. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden.*
(Adviesnummer 86).

Javaansch Houtsnijwerk.

1. Klein schutsel.
Inkooprijs f 50.—, verkoopprijs fr. 150.—.
2. 4 Naaidoozen, djati-hout.
Inkooprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
3. 3 idem, zonder poot.
Inkooprijs f 9.—, verkoopprijs fr. 27.—.
4. 4 Sigarendoozen.
Inkooprijs f 5.50, verkoopprijs fr. 16.50.
5. 3 Handschoenendoozen.
Inkooprijs f 11.—, verkoopprijs fr. 33.—.
6. 3 Albumdoozen.
Inkooprijs f 20.—, verkoopprijs fr. 60.—.
7. 3 Papierdoozen.
Inkooprijs f 22.50, verkoopprijs fr. 67.50.
8. 3 Naaidoozen, „Sânâ-kling”hout.
Inkooprijs f 16.—, verkoopprijs fr. 48.—.
9. 3 Naaidoozen, zonder pootje.
Inkooprijs f 12.—, verkoopprijs fr 36.—.
10. 3 Lepeldoozen.
Inkooprijs f 9.—, verkoopprijs fr 27—

11. Kast.
Inkoopprijs f 900.—, verkoopprijs fr. 2700.—.
12. 3 Stoelen en tafel met marmereblad.
Inkoopprijs f 325.—, verkoopprijs fr. 975.—.
13. Spiegel.
Inkoopprijs f 75.—, verkoopprijs fr. 225.—.
14. Zwart houten kast.
Inkoopprijs f 250.—, verkoopprijs fr. 750.—.
15. Schutsel.
Inkoopprijs f 100.—, verkoopprijs fr. 300.—.

KLASSE 80, 83 en 80.

101. *Inzending van den Heer Th. V. Zimmerman, te Batavia.*

(Adviesnummer 93).

Goud- en zilverweefsels; zijden weefsels.

1. Gouden Slèndang van Koeta Gèdang (Padangsche Bovenlanden, W. Soematra).
2. Zijden slèndang van Mèntok.
3. idem, met gouden kapala van Mèntok.
4. Goudgeweven slèndang met groene strepen van Atjèh.
5. Zilvergeweven slèndang met changeant strepen van Atjèh.
6. Hoofddoek, zijde met gouden bordure van Palèmbang.
7. idem

KLASSE 94.

8. Sirihstel van zilver, drijfwerk, behoord hebbende tot de rijks-insignien van den vroegeren Soeltan van Tjirèbon, bestaande uit een groot rond blad en 3 andere daartoe behoorende voorwerpen.

W.

9. Doos van schildpad met goud gemonteerd van Djapara.
10. Doos van schildpad met zilver gemonteerd waarschijnlijk van Palèmbang.
(Niet voor verkoop bestemd.)

KLASSE 94.

102. *Inzending van den heer Th. V. Zimmerman, te Batavia.*

(Adviesnummer 84).

Inlandsch zilverwerk.

Afkomstig uit Makassar.

1. Zilveren borstplaat.
2. idem

Afkomstig uit Mènès, Bantèn.

3. Zilveren knop voor een wandelstok.

Afkomstig uit de Residentie Batavia.

4. Borstspeld.
5. Gesp.
6. Gesp met buikband.
7. idem
8. idem.
9. Zilveren plaat voor een hoofdkussen.
10. Haarspeld.
11. Tabaksdoos.
12. idem
13. Sleutelring met haak.

Afkomstig uit Soerakarta.

14. Gesp voor een buikband.
15. Haarkam.
16. idem
17. Borstplaat met ketting voor kinderen.

Filigrain Zilverwerk.

W.

18. Huisje.
19. Bedehuisje.
20. Armband.
21. Broche, kapel.
22. idem, tijgerklauw.
23. Huisje.
24. idem.
25. Rijstschoor „loemboeng”.
26. idem

KLASSE 94.

103. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel 1910, te Weltevreden.*
(Adviesnummer 85).

Javaansch Zilverwerk.

1. 1 Zilveren doos.
Inkoop prijs f 50.—, verkoopprijs fr. 150.—.
2. 2 Zilveren kopjes met schotels.
Inkoop prijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.
3. 1 Zilveren presenteerblad.
Inkoop prijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.

KLASSE 13.

104. *Inzending van den Kapitein der Genie, Th. van Erp, lid van de Baraboedoer-Commissie en belast met de fotografische opname en gedeeltelijke restauratie van dit kunstwerk, bestaande uit 19 opnamen, (op No. 2 en No. 17 na door hemzelf gemaakt.)*

De vergrootingen zijn vervaardigd door den fotograaf
ALEX BRATSCH te Amsterdam.

Van deze fotografiën is er één opgenomen in afd. IV.

1. Totaal aanzicht van den Baraboedoer na gedeeltelijke restauratie.
2. Hoofdmuur van den omgang vóór de restauratie. (Opname van KINSBERGEN).

W.

3. Gerestaureerde nis, hoofdmuur, 4e gaanderij.
4. " " poort, hoofdmuur,
4e gaanderij.
5. Gerestaureerde ballustrade van het plateau.
6. " " dagobs der ronde terrassen.
7. Makara van de omgang.
8. Singa.
9. De zeven Djina's of Dhyâni-boeddha's.
10. Relief uit de Boeddha-legende.
11. idem
12. Djataka-relief.
13. idem
14. idem
15. Tjandi Pawon, gerestaureerd.
16. Tjandi Mendoet, gedeeltelijk gerestaureerd.
17. Tjandi Kalasan. (Opname CEPHAS.)
18. Tjandi Sari.
19. Ciwa Mahadéwa van Tjandi Prambanan.

De hieronder volgende vergrootingen zijn vervaardigd door den fotograaf ALEX BRATSCHE te Amsterdam, op no. 11 na, naar diapositieven, van de beroemde collodium-opnamen door VAN KINSBERGEN.

1. Tjandi-Bima. Dijèng-plateau, Java.
2. Lingga op Naga-voestuk.
3. Tjaitya van Tjoepoe watoe.
4. Hari-Hara.

Beeld uit Kèdiri, voorstellende Wisnoe, de goddelijke Werkdadigheid, en Çiva, de Weldoende, te zamen, elk met zijn Çakti of gepersonifiëerde kracht.

5. Ganéça, beeld van Blitar. Voorzijde.

De heerscher der lagere natuurkrachten of gana's. De regelaar der menschelijke geboorten en de god van de wijsheid, welke als resultaat van den kringloop der geboorten door den mensch verkregen wordt. Ganéça is dan ook de zoon van den grooten Inwijder, Çlwa. Hij wordt met

een olifantshoofd voorgesteld omdat de regeling der geboorten als eene dierlijke functie wordt beschouwd.

De ring van doodshoofden tot zetel symboliseert, evenals het borstsnoer, de opvolgende incarnaties.

6. Ganéça, beeld van Blitar. Rugzijde.

Op deze rugzijde is Kāla afgebeeld, de verslindende Tijd, waarin de cyclische ontwikkeling van den Mensch onder Ganéça's leiding plaats heeft.

7. Rugkant van het Kāla-beeld van Panataran.

In het aan den goenoengan van de wajang herinnerenden berg-motief aan de onderzijde is weder een Kāla, doch thans gestyliseerd, voorgesteld. De stier herinnert weder aan diens berijder, de Hiërophant Çiwa, wiens zoon de verdelgende Tijd, Kāla, is. Op den stierenrug zit een hagedis.

8. Klein tempeltje van Panataran.

9. Tempel-model van Panataran.

10. Zittend beeld, Wisnoe (?) van (?).

11. Relief van Tjandi Toempang.

(Opname van LEIJDIE MELVILLE).

KLASSE 94.

105. *Inzending van Mevrouw J. F. v. Suchtelen te Buitenzorg.*

(Adviesnummer 95).

Zilversmederij, Inheemsche lijtsieraden.

1. Kris, badik, oud.

Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

2. Verguld zilveren borstped.

Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

3. Zilveren gesp, oud.

Inkoopprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.

4. Zilveren tabaksdoos.

Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.

5. idem

Inkoopprijs f 2.25, verkoopprijs fr. 6.75.

W.

6. Vergulde gesp.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr 3.—.
7. Gesp.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
8. Halsketting.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
9. Sleutelring met haak.
Inkoopprijs f 0.50, verkoopprijs fr. 1.50.
10. idem
Inkoopprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
11. Vergulde broche.
Inkoopprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
12. Buikband.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
13. 1 paar verguld zilveren armbanden, oud.
Inkoopprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
14. Verguld zilver bovengedeelte van een kindermuts, taboer.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
15. Verguld zilveren borstplaat met ketting voor kinderen.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.

KLASSE 94.

106. *Inzending van de N.-I. Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden.*
(Adviesnummer 108).

Filigrain Zilverwerk.

- 1 4 Kettingen.
Inkoopprijs f 28.—, verkoopprijs fr. 84.—.
- 2 1 Tafeltje.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
- 2 Bankjes.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
- 2 Wipstoeltjes.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.

- 4 Stoeltjes.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
- 2 Voetenbankjes.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
3. 6 Vruchten.
Inkoopprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50.
4. 4 Armbanden.
Inkoopprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
5. 3 Broches, C.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
6. 2 idem, D.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
7. 3 idem, G.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
8. 1 idem, H.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
9. 2 idem, I.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
10. 2 Broches, J.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
11. 2 idem, F.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
12. 2 idem, P.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
13. 1 idem, R.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
14. 2 idem, Z.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
15. 2 idem, vlinders.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
16. 2 idem, vlinders.
Inkoopprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
17. 3 idem, sterren.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
18. 1 Stel speldjes, halve maan.
Inkoopprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
19. 3 Stel idem, sterren.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
20. 3 Stel idem, knoopjes.
Inkoopprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.

107. *Inzending van den heer F. Neumann, te Batavia.*
(Adviesnummer 125)

Goud- en zilverwerken.

1. Gouden krisgevest onder glazen stolp.
Raksasa met robijnen, afkomstig van Goesti Djilantik-Bali.
Waarde f 300.—
2. Gouden kwispedoor.
Afkomstig van de vorsten van Madjapahit.
Waarde f 500.—
3. Gouden armband.
Afkomstig van Kraing-Sigiri, Radja van Boné-Célébès.
Waarde f 175.—
4. Gouden krisschede (Java).
Waarde f 100.—
5. Zilveren schaal op voetstuk Boné.
Waarde f 80.—
- 6 -7. 2 Zilveren borden Boné.
Waarde f 45.—
- 8-9. 2 Zilveren odeurflesschen Boné.
Waarde f 80.—
10. 1 Zilveren tabaksdoos (Java).
Waarde f 25.—
11. 1 Zilveren tabaksdoos (Java).
Waarde f 15.—
(Niet voor den verkoop bestemd.)

KLASSE 93.

108. *Inzending van de Nederlandsch Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Weltevreden (Batavia).*
(Adviesnummer 55).

Wapens van Tjikeroeh.

1. 5 klèwang's.
Inkooprijs f 7.50, verkoopprijs fr. 22.50 per stuk.

2. 1 Bědog.
Inkooprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
3. 1 Kleine bědog.
Inkooprijs f 1.50, verkoopprijs fr. 4.50.
4. 2 Sěkin's.
Inkooprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.— per stuk.
5. 7 Piso raoet.
Inkooprijs f 0.25, verkoopprijs fr. 0.75 per stuk.
6. 25. Sěkin lötik.
Inkooprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 10.— per stuk.

KLASSE 89.

109. *Inzending van den Heer A. C. Buisson te Weltevreden.*

(Adviesnummer 50).

De ledertechniek toont in den laatsten tijd een groote belangstelling in de fraai geteekende huiden, welke Nederlandsch-Indië kan opleveren

Van tijgervellen af tot slangen- en krokodillenvellen toe worden benut voor de vervaardiging van Europeesche gebruiksvoorwerpen.

Zooals elders reeds gemeld, ontleende de Inlandsche sierkunst o.a. bij het weven hare motieven aan tijger- en slangenhuid, zonder dat echter tot het gebruik van dierlijke huiden werd overgegaan. Naar Indonesische opvatting is het plantenrijk de basis voor menschelijke kleedij.

Een artikel dat van de vroegste oudheid af door Indonesië op groote schaal geëxporteerd werd, is het schildpad.

Als leverancier hiervan was Java reeds aan Ptolomeus en de oude Chineesche schrijvers bekend.

De firma A. C. Buisson, een van de grootste lederwerkhandelaars van Indië, streeft er met ernst naar van deze producten voor de wereldmarkt te maken wat er van te maken valt.

1. *Peau d'iguane avec tête et griffes.*
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.

W.

2. Peau d'iguane dépouillée par le ventre.
Javaprijs f 2.—, verkoopprijs fr. 6.—.
3. Peau d'iguane dépouillée par le dos.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
4. Peau de serpent d'eau dépouillée par le dos.
Javaprijs f 2.50, verkoopprijs fr. 7.50.
5. Peau de serpent d'eau dépouillée par le ventre.
Javaprijs f 3.50, verkoopprijs fr. 10.50.
6. Peau de serpent kalimansa, 1.60 M.
Javaprijs f 1.60, verkoopprijs fr. 4.80.
7. Peau de serpent Python Molure, 3.25 M.
Javaprijs f 9.75, verkoopprijs fr. 29.25.
8. Peau de serpent Python réticulé, 4.75 M.
Javaprijs f 15.50, verkoopprijs fr. 46.50.
9. Peau de serpent Python réticulé empaillée.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.
10. Peau de crocodile dépouillée par le ventre.
Javaprijs f 5.60, verkoopprijs fr. 16.80.
11. Peau de crocodile dépouillée par le dos.
Javaprijs f 4.50, verkoopprijs fr. 13.50.
12. Serviette extérieur peau de crocodile.
" " intérieur " " serpent d'eau.
Javaprijs f 25.—, verkoopprijs fr. 75.—.
13. Ceinture en peau de serpent Python.
" " Molure et " " kalimansa.
Javaprijs f 5.—, verkoopprijs fr. 15.—.
14. Boîte à cigares, forme de livre, en peau de serpent d'eau.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
15. Sac bavolet en peau d'iguane.
Javaprijs f 14.—, verkoopprijs fr. 42.—.
16. Sac à mains en peau de crocodile.
Javaprijs f 12.—, verkoopprijs fr. 36.—.
17. Boîte à cigares en peau de serpent d'eau et kalimansa.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
18. Cadre en peau de serpent.
Javaprijs f 15.—, verkoopprijs fr. 45.—.

19. Deux étuis à lorgnon en peau de serpent d'eau et peau d'iguane. W.
Javaprijs f 1 25, verkoopprijs fr. 3 75.
20. Trois bracelets porte-montres en peau de Python, crocodile et d'iguane.
Javaprijs f 2 50, verkoopprijs fr. 7 50.
21. Noeud de cravate serpent kalimansa.
Javaprijs f 1.—, verkoopprijs fr. 3.—.
22. Trois portefeuilles en peau de serpent d'eau. Python Molure et Python réticulé.
Javaprijs f 6.—, verkoopprijs fr. 18.—.
23. Deux porte-cartes pour hommes en peau de serpent d'eau et Python Molure.
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
24. Etui à cigares en peau Python Molure.
Javaprijs f 3 50, verkoopprijs fr. 10 50.
25. Porte-carte pour dames en peau d'iguane.
Javaprijs f 3.—, verkoopprijs fr. 9.—.
26. Trois portemonnaies en peau d'iguane et Python reticule, modèle moyen.
Javaprijs f 3 50, verkoopprijs fr. 10 50.
27. Trois portemonnaies en peau de serpent d'eau et d'iguane, grand modèle.
Javaprijs f 4.—, verkoopprijs fr. 12.—.
28. Etui à cigarettes en peau d'iguane.
Javaprijs f 2 50, verkoopprijs fr. 7 50.
29. Portemonnaie en peau de serpent d'eau.
Javaprijs f 3 50, verkoopprijs fr. 10 50.
30. Portemonnaie en peau de serpent, Python réticulé, petit modèle.
Javaprijs f 2 50, verkoopprijs fr. 7 50.

KLASSE 65.

110. *Inzending van den Rijksbestuurder van Soerakarta te Soerakarta.*

(Adviesnummer III).

I. 2 koperen gong's.

Inkooprijs f 400.—, verkoopprijs fr. 1200.—.

W.

Deze gong's worden zeer nauwkeurig gegoten en daarna afgestemd. Gedurende een jaar worden ze dan op vaste tijden geslagen (d. w. z. bespeeld) en klankvast gemaakt. Wanneer dit behoorlijk is geschied blijft de klank goed.

(Te verkoopen voor rekening van de N.-I. Comm. voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910, te Batavia).

DE AMERIKAANSCH E KOLONIEN.

ONDERAFDEELING A.

KOLONIE SURINAME (NEDERL. GUYANA).

KLASSE 63.

III. *Inzending van de Sub. Commissie voor Suriname, bestaande uit de Heeren D. H. Havelaar, J. G. von Hemert en Mr. Dr. C. F. Schoch.*

1. Zuil, voorstellende de hoeveelheid goud in Suriname verkregen in de jaren 1876—1908.
2. Eenige gesteenten, verzameld door de Maatschappij Suriname, door Dr. H. van Capelle en door de expedities van het Comité voor het Wetenschappelijk onderzoek van Suriname, afgestaan door het Geologisch Museum der Technische Hoogeschool te Delft.
3. 2 Stukken goud, pepites (nagemaakt).
4. 5 Exemplaren van de geologische en technische aantekeningen over de Surinaamsche Goud-Industrie, door E. Middelberg.

KLASSE 39.

THEOBROMA CACAO. CACAO.

- 10 Monsters cacaoboonen op verschillende wijzen bereid.
5. Ongewasschen gefermenteerd machinaal en in de zon gedroogd en gesorteerd.
6. Gewasschen 96 uren gebroeid.

V.

7. Machinaal gedroogd in de droogmachine „Non Pareil”.
8. Machinaal gedroogd, 6 dagen gebroeid en gesorteerd.
9. In de zon gedroogd.
10. Voor de Hollandsche markt.
11. 84 Uren gebroeid voor de Europeesche markt.
12. 168 Uren gebroeid voor de Amerikaansche markt.
13. 156 Uren gebroeid, gewasschen, 4 dagen in de zon en verder in den wind gedroogd.
14. 156 Uren in de zon gedroogd.

COFFEA LIBERICA. LIBERIA KOFFIE.

15. Product 1897 in de zon gedroogd en uitgezocht. Liberia Koffie No. 1.
16. Machinaal gedroogd en uitgezocht.
17. Grofboon, 3 dagen droog gebroeid, gewasschen, in de zon gedroogd en machinaal gedroogd.
18. Parelboon, 3 dagen droog gebroeid, gewasschen, in de zon en machinaal gedroogd.
19. In hoornschil.
20. In hoornschil, product 1908.
21. Blauwboon, 2 uren gekookt, gepulpt, 1 uur gekookt, gedroogd, zilvervlies verwijderd.
22. In de zon gedroogd en uitgezocht.

COFFEA ARABICA. ARABISCHE KOFFIE.

23. In hoornschil.
24. Mokka-koffie.
25. Bereide boonen.
26. Koffie der Boni-negers, mindere kwaliteit.

ORYZA SATIVA. RIJST.

- 27. Rijstaren.
- 28. Gepelde rijst.
- 29. Gepelde rijst, gekweekt in den omtrek van Paramaribo, zeer goede kwaliteit.
- 30. Door negers voor eigen gebruik gekweekt.
- 31. Rijstmeel.

MANCHOT UTILISAMA. BITTERE CASSAVE.

- 32. Wortels.
- 33. Meel, bereid van wortels der cassave.
- 34. Tapioca.
- 35. Stijfsel.
- 36. Couac.
- 37. Koeken.

ZEA MAYS. MAIS. SURINAAMSCH KOREN.

- 38. Kolven.
- 39. Zaden.
- 40. Gebakken zaden.
- 41. Surinaamsch korenmeel.
- 42. Azoopie, gebakken gemalen koren met suiker (lekkernij der inboorlingen).

ARTOCARPUS MUSA. BROODBOOM.

- 43. 2 Monsters meel.

MUSA PARADISIACA. BANAAAN. PISANG.

- 44. Meel.

MUSA SAPIENTUM. BACOVEN.

- 45. Bacoven.

V.

KLASSE 41 en 81.

COCOS NUCIFERA. KOKOSPALM. KLAPPER.

46. Copra.
 47. Vezels 1e qualiteit.
 48. id. 2e id.
 49. id. 3e id.
 50. id. voor de borstelfabricatie.

GOSSYPIUM HERBACEUM. KATOEN.

51. Gezuiverde katoen.

ERIODENDRON ANFRACTUOSUM. KAPOK.

52. Vruchtpluis (kankantri dons).

BOMBAX CEIBA. ZIJDE KATOEN.

53. Vruchtpluis.

BOCHMERIA SP. RAMEH.

54. Ruwe bast.

BROMELIA PINGUIN. ZEILGRAS. SINGGRASSI.

55. Ruwe vezel.
 56. Touw.

KLASSE 41 en 89.

CAESALPINIA CORRIARIA, DIVI-DIVI.

57. Peulen gebruikt als looistof

PSIDIUM AROMATICUM. GUAVE.

58. Bast gebruikt als looistof en als verfstof.

PSIDIUM. SP.

59. Bast gebruikt als looistof.

RHIZIPHORA MANGLE. MANGROVE. MANGRO.

60. Hout gebruikt als looistof.

KLASSE 50 en 90.

V.

ANOCARDIUM OCCIDENTALE. CACHU.

- 61. Vruchten.
  - 62. Gom.
  - 63. Bast.
-

KLASSE 50 en 87.

COPAIFERA SURINAMENSIS. COPAIVA.

- 64. Bast.
- 65. Balsem.

QUASSIA AMARA. BITTERHOUT.

- 66. Hout met bast.
- 67. Roode bast.
- 68. Witte bast.

BIXA ORELLANA. ROUCOU.

- 69. Vruchten.
  - 70. Opengesprongen vruchten.
  - 71. Zaden gebruikt als kleurstof.
-

KLASSE 50, 98 en 116.

PHYTELEPHAS MOEROCARPA.
PLANTENIVOOR.

- 72. Vruchten, gebruikt voor draaiwerk.

ATTALEA FUNIFERA.

- 73. Vruchten, gebruikt voor draaiwerk.
-

KLASSE 87.
CASTILLOA RUBBER.

74. Eerste plantage-rubber.

HEVEA RUBBER.

75. Monster.

KLASSE 50.

76. Stamstuk *Vonacapona americana*. Bruinhart.

77. " *Hymenaea* sp. Locushout.

78. " *Begonia leucoxyton*. Groenhart.

79. " *Icico altissima*. Cederhout.

80. Balkje *Lecythis ollaria*. Mambarklak.
Hout, gebruikt voor zeeweringen, bestand tegen
paalworm.

81. Balkje *Copaïfera bracteata*. Purperhart.

82. " *Mimusops balata*. Bolletrichout.

KLASSE 45 en 54.

VRUCHTEN IN WAS OF PAPIER MACHÉ.

83. Bacove.

84. Appelbacove.

85. Surinaamsche Oker.

86. Zoete Peper.

87. Awarra.

88. Paarsche Sterappel.

89. Granaatappel.

90. Morinda.

91. Lemmetje.

92. Birambi.

93. Tomato.

94. Tamarinde.

95. Kalebas.

96. Massosoesa.

97. Guave.
 98. Sapodille.
 99. Pomme de Cythère.
 100. Averhoa Carambola.
-

KLASSE 72.

INDIAANSCH AARDEWERK.

101. 1 Kannotje ongekleurd.
 102. 1 idem effenrood.
 103. 1 idem beschilderd.
 104. 1 idem idem.
 105. 1 Koelkannotje.
 106. 1 Bakje.
-

KLASSE 98.

107. Vier besneden kalabassen.
 108. Drie lepels vervaardigd uit kalabasschalen.
 109. Rammelaar (Saka) vervaardigd van een
 uitgeholde besneden kalabasschaal.
 110. Vuurwaaier van jonge awarrabladeren.
 111. Mand (pagaal) }
 112. Mandje } Gevlochten van warimba-
 113. Sigarenkoker } vezels.
 114. Sigarettenkoker }
 115. Mandje van bambam matika.
 116. Mandje.
-

KLASSE 39 en 40.

Acht foto's betrekking hebbende op de
 rubbercultuur in Suriname.

117. Drie-jarige rubberboom (*Hevea brasiliensis*
 op plantage „Wederzorg”).
 118. Drie-jarige rubberboom (*Hevea brasiliensis*
 op plantage „Voorburg”).

V.

119. Gemengde cultuur van *Hevea brasiliensis* (3-jarig) en bacoven op plantage „Clevia”.
120. Vierjarige rubberboomen (*Hevea brasiliensis*) op de plantage „Voorburg”.
121. Tien-jarige rubberboomen (*Hevea brasiliensis*) op de plantage „Waterland”.
122. Tien-jarige rubberboomen (*Hevea brasiliensis*) op de plantage „Waterland”.
123. Rubberboom (*Hevea guyanensis*) in het oerwoud tijdens de aftapping.
124. Acht-jarige rubberboom (*castilloa elastica*) op de plantage „la Liberté”.

 KLASSE 49.

125. 45 Exemplaren van eene brochure over de balata industrie van Suriname, te koop à f 1. per stuk.
126. 5 Ex. van een bundel verordeningen, betreffende immigratie en kolonisatie in Suriname.
127. 500 aanteekeningen omtrent de kolonie Suriname.
128. 2 Ex. van het Surinamenummer van „Neerlandia.”

 KLASSE 12 en 13.
112. *Van de plaatselijke commissie in Suriname.*

1. Surinaamsche almanak 1905—1910.
2. Bericht über eine Reise nach Niederländisch West Indien, van K. Martin.
3. Essai sur la constitution geologique de la Guyane hollandaise. H. van Cappelle.
4. Abriss einer geschichte der Brudermision von Adolf Schulze.
5. Missionsatlas der Brudergemeine.

6. Die Brudermission in Wort und Bild.
7. Jahusbericht über das Missionswerk der Evang Bruder Unstät für das Jahr 1908.
8. Geologische en technische aanteekeningen over de Goudindustrie in Suriname.
9. Geologische und bergmännische skizzen aus turnam von C. Du Bois.
10. Medische wenken voor bewoners der Surinaamsche binnenlanden.
11. Mededeelingen betreffende de malaria, Koloniale spoorwegen.
12. J. A. Polak, goudindustrie.
13. Aanteekeningen betreffende spoorwegaanleg in Suriname, van Reigersberg Versluys.
14. Koloniaal Verslag van Suriname 1909 over 1908.
15. 1 Exemplaar Gouvernementsblad 1905 No. 1 Goudverordening
16. 1 idem idem 1905 No. 2 Goudverordening.
17. 1 idem idem 1905 No. 3 Balataverordening.
18. 1 idem Rapport der Commissie betreffende Centrale Suikerfabriek.
19. 2 Exemplaren bekroonde handleiding omtrent Malaria van Schoo.
20. 1 Exemplaar Rapport over de exploratie van het Lawagebied, door Prof. van Loon.
21. 1 Exemplaar de Balataindustrie in Suriname.
22. 1 idem de Binnenlanden van Nickerie. (Nederl. en Fransche tekst), Dr. van Capelle,
23. 1 idem van de waarnemingen en opmerkingen omtrent de Rietsuiker-industrie in West-Indië, door Prof. Went.
24. 1 idem geschrift voor den Landbouw, door Dr. C. J. J. van Hall.
25. 1 idem van de ziekteverschijnselen van de cacaoplant in Suriname, door Prof. Went.
26. 1 idem kleinbedrijf in de Goudindustrie.
27. 1 landkaart van Suriname, door W. L. Loth.

V.

28. 1 idem idem Cateau van Roozeveld en van Lansbergen.
29. 2 Exemplaren Brochure van Dr. Sack.
30. Postgids voor Suriname.
31. Havenreglement.
32. Tariefverordening en hare wijzigingen.
33. Verordeningen betreffende formaliteiten in acht te nemen bij in- en uitvoer.
34. Couranten.
a. Nieuwe Surinaamsche Courant. b. Excelsior. c. De Surinaamsche Bode. d. Het Protestantenblad. e. Zondagsblad van de Evangelische Broedergemeente. f. Het Onderwijs. h. De Katholieke Waarschuwer. g. Gouvernements Advertentieblad. i. De Surinamer. j. Onze West. k. Suriname. l. De West.	}	Liggen in de Leeszaal.
35. Bulletins van het Landbouw-proefstation No. 1—21.
36. Jaarverslagen 1904 tot en met 1908.
37. Meteorologische Waarnemingen door het Landbouw-proefstation.
38. Tabel van de Scheepvaartbeweging in de Kolonie Suriname over de jaren 1899—1908.
39. Tabel van de in- en uitvoer over de jaren 1899—1908.
40. Beschrijving van de Lucifersfabriek „Vulcanus” met Foto.
41. Beschrijving van de Ijs- en Limonadefabriek van de firma Sträter Esser & Co., met Foto's.
42. Jaarverslagen van de Surinaamsche Bank 1905—1908.
43. Eenige Geschriften omtrent Stoomvaartlijnen.

FOTOGRAFIËN.

V.

44. Bacovenveld met Rubber als tusschen beplanting.
45. Idem, idem.
46. Transport Bacoven Decauvillespoor naar de pont op plantage „Katwijk”.
47. Watertransport Bacovenveld naar de pont op plantage „Waterland”.
48. Het laden van Bacoven in de pont op plantage „Waterland”.
49. 4 Foto's, het laden van Bacoven uit de ponten in het Bacovenschip.
50. Bacovenbossen, zooals zij verscheept worden.
51. Het Bacovenschip „Coppename”.
52. 2 Foto's 7-jarige Heveaboomen op plantage „Clarenbeek”.
53. 2 Foto's Hevea boomen op plantage Clarenbeek met bacoven als tusschenbeplanting.
54. Heveaboomen op plantage „Clevia” als schaduwboomen bij cacao.
55. 5-jarige Heveaboomen op plantage „Toutlui-fout”.
56. 3-jarige Heveaboomen op plantage „Toutlut-fout”.
57. 2 Foto's van 12-jarige Heveaboomen op plantage „Waterland”. 300 gr. rubber opleverende.
58. Sinaasappelen aanplant op plantage „Vredenburg”.

STADSGEZICHTEN.

59. Gouvernementshuis.
60. Administratie van financiën, Hof van Justitie en Secretarie.
61. Gezicht in de Gravenstraat.
62. Kermis op het plein.
63. Gezicht in den Palmentuin.
65. Markt op Lelydorp.
65. Vervoer per ezelkar.

V.

66. 2 Foto's militair hospitaal.
 67. De Loge.
 68. Het Boardinghouse. Smith.
 69. Het Postkantoor.
 70. Het Tooneelgebouw.
 71. Buitensocieteit „Het Park.”
 72. Mulatin.
 73. Negerinnen.
 74. Inlandsche vrouwen naar een feest, met de geschenken op het hoofd.
 75. Indiaansche vrouw met haar kind.
 76. Indianen voor hunne woning.
 77. Verschillende typen in Suriname.
     Javaansche vrouw
     Koelie vrouw
     Negerin
     Koelievrouwen } van links naar rechts
 78. Waagsteiger.
 79. Gedeelte Entrepôt en landswaag.
 80. Gedeelte waagsteiger.

SPOORAANLEG.

81. 40 stuks foto's.

 KLASSE 33 en 116.

82. 2 Modellen van corjalen.
 83. 1 Model van een Tentboot.
 84. 1 id. id. id. Visschersboot.
 85. 1 id. id. id. Bacovenpont.
 86. 1 id. id. id. Suikerpont.

 KLASSE 50.

87. 1 Stuk letterhout lang $\pm$ 2 M. wegende
     92 K.G.
 88. 1 Blok Wanehout.
 89. 1 id. Wittekabbes.

90. 1 Blok Pakoelie, soort geelhart (*Platonia insignis* Mart.)
91. 1 id. BastaardLocus (Surinaamsch notenhout). (*Dicorynia paraensis* Beuth.)
92. 1 id. Kopie (*gaupia glabra* Aubl.)
93. 1 id. Zwarte kabbes (*Tachigalia* Nov. spec.)
94. 1 id. Roode kabbes (*Andira coriacea* Pulle, Nov. sp.)
95. 1 party Locushars.
96. Diverse soorten meubelhout, gedeeltelijk bewerkt.

V.

KLASSE 63.

97. Model van een Sluice.
98. idem van een Longtom.
99. 6 Pepites wegende tezamen 53 gr.
100. 1 Fleschje goudamalgama wegende 50¹/₂ gr. bruto, 35¹/₂ gr. netto, afkomstig van placer de Jong.

KLASSE 69.

101. Vierkant ingelegd tafeltje vervaardigd van de volgende 22 houtsoorten: Purperhart, Wane, Boschtamarinde, Sali, Watergroenhart Bolletrie, Possentrie, IJzerhart Krappa, Groenhart, Awarra, Slangenhout, Kopi, Letterhout Bijlhout, Pisi, Bruinhart, Suikerhart, Satijnhout, Zwart Mahoni, Geelhart, Goudhout.

KLASSE 86.

102. Een paar manchetsknoopen, Letterhout.
103. Een paar idem IJzerhart.
104. 6 Garneerknoopen, Zwart IJzerhart.
105. 6 idem wit en zwart IJzerhart.

V.

KLASSE 98.

106. 1 Vingerdoekring van Bolletrie (Mimusops balata.)
 107. 2 Flesschenbakjes ingelegd Mahoniehout, (Swietenia Mahagoni L.)
 108. 1 Liniaal bruinhart (Andira inermis H. B. K.) Letterhout, mahonie (swietenia mahagoni) Purperhart.
 109. 2 Flesschenbakjes Purperhart (Peltegyne paniculata B th.)
 110. 1 idem Pretipari.
 111. 1 penhouder Bruinhart (Andira inermis H. B. K.)
 112. 1 idem Bolletrie (mimusops balata.)
 113. 1 Speldendoosje, Bruinhart.
 114. 1 Servetring, idem.
 115. 2 bekers van Kwassi bita (Quassia amara L.)
 116. 1 Doos met fleschenbakjes. Doos purperhart, 2 bakjes van mahonie, 2 bakjes van purperhart en 2 bakjes van bruinhart.
 117. 1 Postzegeldoos van letterhout.
 118. 2 Wandelstokken van idem
 119. 1 Aschbakje van bruinhart
 120. 1 Dirigeerstok van letterhout.

KLASSE 50 en 99.

113. *Inzending van den heer J. G. von Hemert te Amsterdam.*
1. 1 Vel Balata van superieure qualiteit.
  2. 1 Baal mercantile Bladbalata.
  3. 2 Zweepen, gemaakt van Balata.
  4. 1 Beeld, gemaakt van Balata, voorstellende een Arrowak Indiaansche vrouw met een mand vruchten op het hoofd.
  5. 1 Slang, gemaakt van Balata.
  6. 2 Hertekoppen, gemaakt van Balata.
  7. 1 Kip op eieren, " " "
  8. 1 Houten Raam met graphische voorstelling

- van de geheele Balata-productie van Suriname en van de Balata-productie van J. G. von Hemert, over de jaren 1894 tot 1909.
9. 1 Klimspoor met gordel, bandijzer en staal-draad, in gebruik om de Mimusops Balataboomen te tappen.
  10. 1 Getapte boomstam van Mimusops Balata.
-

KLASSE 63.

11. 25 Goudpepites (nuggets) wegende tezamen 239 gram.
  12. 1 Foto in lijst van Goudpepites, op $\frac{2}{3}$ der ware grootte, gevonden op de concessie J. G. von Hemert & Co. De cijfers geven het gewicht aan in grammen.
  13. 1 Batteé (pan) van cederhout, om goudhoudende grond te prospecteeren.
-

KLASSE 117, 39 en 54.

14. 1 Monster Tonkaboonen.
  15. 1 Idem Arrowroot.
  16. 1 Indiaansche Tooverstaf.
  17. 1 Vitrine met nagebootste Vruchten.
-

KLASSE 63.

114. *Inzending van de Surinaamsche Bank.*
    1. Pepite wegende $345\frac{1}{2}$ gram.
-

KLASSE 39.

115. *Inzending van Plantage „Wederzorg.”*
    1. Monster Liberiakoffie, 1e qualiteit.
    2. id. id. 2e id.
    3. id. id. in hooreschil.
-

V.

KLASSE 39.

116. *Inzending van Plantage „Susannasdaal”.*
 1 monster gewasschen cacao.
 2 id ongewasschen cacao.

 KLASSE 61.

117. *Inzending van den Heer May te Parimaribo.*
 1. 2 fleschjes Bayrum.

 KLASSE 59.

118. *Inzending van Plantage „Rust en Werk”.*
 1. 5 monsters Suiker.
 2. 2 id. Melasse.

 KLASSE 58.

119. *Inzending van „Gedroogde Surinaamsche Bananen Import”.*
 1. 1 Kist met diverse monsters gedroogde en geconfijte Bananen.

KOLONIE CURAÇAO (NEDERL. ANTILLEN).

EILAND CURAÇAO.

KLASSE 41.

120. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de kolonie Curaçao te Willemstad.*

1. Aloë.

KLASSE 45.

2. Flesch Oranjabloesems.
  3. Kistje oranjeschillen.
-

KLASSE 58.

4. Vruchten op alcohol.
-

KLASSE 69.

5. Mahoniehouten tafeltje.
Verkoopprijs f 40.—
  6. idem. lessenaar met inlegwerk.
Verkoopprijs f 25.—
-

KLASSE 83.

7. Zijden blouse met penteekening.
Verkoopprijs f 12.—
-

KLASSE 84.

8. Tafellooper van soles.
Verkoopprijs f 55.—
  9. Theetafelkleedje.
Verkoopprijs f 20.—
-

10. Jipijapa-panamahoeden. 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 12.—
11. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 10.—
12. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 7.—
13. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 6.—
14. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
15. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 5.—
16. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
17. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 12.—
18. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 10.—
19. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 10.—
20. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 10.—
21. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
22. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 2.50
23. Tiktak, 1 idem
Verkoopprijs f 3.—
24. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 7.—
25. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 7.—
26. idem, 1 kinderhoed.
Verkoopprijs f 2.50
27. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 4.—
28. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 2.50

29. Tiktak 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 2.50
30. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 4.—
31. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 5.—
32. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 3.—
33. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
34. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
35. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 7.—
36. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 4.—
37. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
38. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 7.50
39. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
40. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
41. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 8.—
42. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 7.50
43. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 5.—
44. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 9.—
45. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 6.—
46. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 7.—
47. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 3.—
48. idem, 1 kinderhoed.
Verkoopprijs f 1.50

V.

- 49—59. Tiktak 11 dameshoeden, per stuk
Verkoopprijs f 2.50
60. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 2.50
61. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 4.—
62. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 4.—
63. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 40.—
64. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 8.—
65. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 4.50
66. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 4.—

GEWONE JIPIJAPAHOEDEN.

67. Tiktak gevlochten, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.—
68. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 2.—
69. idem, 1 idem
Verkoopprijs f —.75
70. idem, 1 idem
Verkoopprijs f —.75
71. idem, 1 idem
Verkoopprijs f —.75
72. idem, 1 idem
Verkoopprijs f —.50
73. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.—
74. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 2.—
75. idem, 1 dozijn heerenhoeden.
Verkoopprijs f 6.—
76. idem, $\frac{1}{2}$ dozijn idem
Verkoopprijs f 3.—

77. Tiktak 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f —.75
78. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.50
79. idem, 1 idem
Verkoopprijs f —.50
80. idem, gevlochten 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.75
81. idem, 1 dozijn dameshoeden.
Verkoopprijs f 18. —
82. idem, 1 idem hoeden.
Verkoopprijs f 4.—
83. idem, 1 idem idem
Verkoopprijs f 5.—
84. idem, 1 idem idem
Verkoopprijs f 6.—
85. idem, 1 idem idem
Verkoopprijs f 7.50
86. idem, 1 idem dameshoeden, diversen.
Verkoopprijs f 9.—
87. idem, 1 idem heerenhoeden.
Verkoopprijs f 14.—
88. idem, 1 idem idem
Verkoopprijs f 1.—
89. idem, $\frac{1}{2}$ idem idem
Verkoopprijs f 3.—
90. idem, 14 kinderhoeden.
Verkoopprijs f 6.—
91. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.50
92. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.50
93. idem, 4 heerenhoeden.
Verkoopprijs f 2.—
94. idem, 4 idem
Verkoopprijs f 2.—
95. idem, 3 kinderhoeden.
Verkoopprijs f 1.50
96. idem, 6 idem
Verkoopprijs f 3.—

V.

97. Tiktak, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.75
98. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.50
- 99—104 idem, 6 idem per stuk.
Verkoopprijs f 1.50
105. idem, 3 hoeden.
Verkoopprijs f 1.50
106. idem, 1 hoed.
Verkoopprijs f 1.50
107. idem, 4 kinderhoeden.
Verkoopprijs f 3.—
108. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.50
109. Latai hoeden 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 1.—
110. idem, 2 dameshoeden.
Verkoopprijs f 3.—
111. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 1.25
112. idem, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 2.—
113. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 2.—
114. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 2.—
115. idem, 1 heerenhoed.
Verkoopprijs f 1.—
116. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.—
117. idem, 5 dameshoeden.
Verkoopprijs f 3.75
118. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.75
119. idem, 1 idem
Verkoopprijs f 1.75
120. idem, 4 heerenhoeden.
Verkoopprijs f 3.—
121. idem, 3 idem
Verkoopprijs f 2.25

122. Tiktakhoeden, 1 dameshoed.
Verkoopprijs f 1.—
123. Half afgewerkte hoed.
124. Drie kruinen.
125. Ongeboorde dameshoed.
126. Plaat.
127. idem.
128. Voor driekwart afgewerkte dameshoed.
129. Afgewerkte dameshoed waarvan het stroo
niet is afgeknipt.
130. Pakje latai stroo.
131. Pakje jipijapa-stroo grof.
132. „ „ „ fijn.
-

KLASSE 94.

133. Filigraanwerk — medaillon.
134. idem armband.
135. idem manchetsknoopen.
136. idem dasspeld.
137. idem hemdsknoop.
-

KLASSE 98.

138. Mahoniehouten gebeeldhouwd kastje.
Verkoopprijs f 30.—
139. Bloemen van vischschubben.
Verkoopprijs f 20.—
140. Wassen bloemen met standaard.
Verkoopprijs f 40.—
141. Wassen vruchten met bak.
Verkoopprijs f 47.—
142. Lijst van leëren bloemen.
Verkoopprijs f 28.—
-

V.

KLASSE 84.

121. *Inzending van Mejuffrouw H. E. Welhous te Willemstad.*
 143. Kindermutsje.
-

KLASSE 13.

122. *Inzending van Soublette et Fils te Willemstad.*
 144. Album met photographiën van de Benedenwindsche Eilanden (Curaçao, Bonaire, Aruba). Verkoop prijs f 60.—
-

KLASSE 63.

123. *Inzending van Plantage Siberië.*
 145. Zout van plantage Siberië.
-

KLASSE 50.

146. Dividivi van idem.
-

EILAND BONAIRE.

KLASSE 63.

124. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de kolonie Curaçao te Willemstad.*
 147. Negen monsters zout.
-

KLASSE 41.

148. Monster aloë.
-

KLASSE 50.

V.

149. Monster dividivi.

KLASSE 41.

125. *Inzending van J. W. F. Hellmund.*

150. Kistje aloë.

KLASSE 50.

151. Idem dividivi.

KLASSE 50.

126. *Inzending van de firma Ad. Nouel.*

152. Kistje dividivi.

KLASSE 50.

127. *Inzending van Craane Hermanos.*

153. Kistje dividivi.

KLASSE 50.

128. *Inzending van P. L. de Haseth.*

154. Kistje dividivi.

KLASSE 63.

129. *Inzending van J. J. Debrot, plantage Slagbaai.*

155. Kistje grof zout.

156. Idem, gemalen zout.

KLASSE 50.

157. 28 Verschillende houtsoorten.

V.

KLASSE 41.

130. *Inzending van N. N. Rincon.*
 158. Petavezels.
 159. Gevlochten touw.
 160. Halster.

KLASSE 58.

131. *Inzending van de Weduwe A. Schotborgh—Römer.*
 161. Schelpenbouquet.

KLASSE 84.

132. *Inzending van mejuffrouw A. Torbed.*
 162. Waschbare Tafellooper.

KLASSE 86.

133. *Inzending van de dames M. en W. van der Rec.*
 163. Doos Stroohoeden.

KLASSE 39.

EILAND ARUBA.

134. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de kolonie Curaçao te Willemstad.*
 164. Monster penda (aardnoten).

KLASSE 41.

165. Idem, ricini zaad.
 166. Idem, aloë.

KLASSE 50.

167. Idem, dividivi.

KLASSE 53.

V.

168. Vischfuik.
169. Collectie sponzen.
170. Vischnet.
171. Schelpen.

KLASSE 58.

172. Marmelade en gelei.

KLASSE 63.

173. Monsters graniet.

KLASSE 69.

174. Arubiaansche stoel.
Verkoopprijs f 1.—
175. Idem, Kinderstoel.
Verkoopprijs f 1.50

KLASSE 82.

176. Monster wol.

KLASSE 83.

177. Zijden koord met klossen.
Verkoopprijs f 1.75
178. Gehaakte zijden zakdoek.
Verkoopprijs f 3.50

KLASSE 84.

179. Tafellooper.
Verkoopprijs f 5.—
180. Kantwerk.
Verkoopprijs f 1.—
181. Tafelkleed,
Verkoopprijs f 4.50

V.

182. Gehaakt borststuk.
Verkoopprijs f 2.—
183. idem idem
Verkoopprijs f —.50
184. Zakdoek.
Verkoopprijs f 1.50
185. idem
Verkoopprijs f —.62⁵
186. idem met soles.
Verkoopprijs f 1.50
187. idem met idem
Verkoopprijs f —.75
188. Twee zakdoeken.
Verkoopprijs f 1.25
189. Kantwerk.
Verkoopprijs f 2.25
190. Twee stukken kantwerk.
Verkoopprijs f 2.62⁵
191. Geborduurde zakdoek.
Verkoopprijs f 1.50
192. Paar wiegstoelkleedjes.

KLASSE 86.

193. Paar pantoffels (sajetwerk).
Verkoopprijs f 3.—
194. Gehaakte handdoek.
Verkoopprijs f 3.50
195. Gebreide muts.
Verkoopprijs f 1.50
196. Gehaakt borststuk.
Verkoopprijs f 1.—
197. Gebreide muts.
Verkoopprijs f 1.—
198. idem, paar schoentjes.
Verkoopprijs f —.62⁵
199. Paar koorden met klossen.
Verkoopprijs f 1.75

200. Paar antimacassars.
Verkoopprijs f 1.25
201. Handdoek.
Verkoopprijs f 1.50
202. Gehaakt borststuk.
Verkoopprijs f 3.25
203. idem, idem
Verkoopprijs f 3.—
204. idem, zakdoek.
Verkoopprijs f —.75
205. 16 stroofoeden.
Verkoopprijs f 12.15

KLASSE 98.

206. Collectie keukengereedschappen.
Verkoopprijs f —.75
207. Schelpen bouquet.
Verkoopprijs f 1.25
208. idem, idem
Verkoopprijs f 1.—
209. Schelpwerk borstspeld.
Verkoopprijs f 5.—
210. idem. paar manchetknoopen.
Verkoopprijs f 6.—
211. idem, dasspeld.
Verkoopprijs f 2.50
212. Karetwerk idem.
Verkoopprijs f 2.50
213. idem, borstspeld.
Verkoopprijs f 5.—
214. Sigarenpijp.
Verkoopprijs f 7.50
215. Signet.
Verkoopprijs f 6.50
216. Vrachtzadel.
Verkoopprijs f 1.25

KLASSE 63.

217. Collectie kristal.

KLASSE 46.

218. Collectie melocactus.
-

KLASSE 63.

135. *Inzending van de Aruba Phosphaat-Maatschappij.*
 219. Monster fosphaat 1e qualiteit.
 220. idem idem, 2e idem
-

KLASSE 63.

136. *Inzending van den Secretaris der Aruba Goud-
 Maatschappij.*
 221. Monster gouderts.
-

KLASSE 63.

137. *Inzending van J. A. Arends Succs.*
 222. Monster zout.
-

KLASSE 98.

138. *Inzending van Pastoor Krugers.*
 223. Indiaansch afgodsbeeld. (antiquiteit.)
-

EILAND ST. MARTIN. (HOLLANDSCH GEDEELTE.)

KLASSE 58.

139. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de
 kolonie Curaçao te Willemstad.*
 224. 3 flesschen geconserveerde vruchten.
 1 „fishpot.”
-

KLASSE 72.

V.

225. 38 stuks aardewerk.

KLASSE 86.

226. 2 Hoeden.

KLASSE 98.

227. 4 mandjes.

KLASSE 84.

140. *Inzending van Mej. H. Buncamper.*

228. Een doos naaldwerk.

KLASSE 63.

141. *Inzending van de Firma D. C. van Romondt & Co.*

229. Monster zout.

KLASSE 63.

142. *Inzending van de Firma L. A. van Romondt & Sons.*

230. Monster zout

EILAND SABA.

KLASSE 84.

143. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de kolonie Curaçao te Willemstad.*

231. Kinderhemdje.
Verkoopprijs f 15.—

232. Zijden blouse.
Verkoopprijs f 35.—

V.

233. Kussensprei.
Verkoopprijs f 30.—
234. Kraag.
Verkoopprijs f 3,50
235. Zakdoek.
Verkoopprijs f 5.—
236. idem
Verkoopprijs f 5.—
237. Kinderhemdje.
Verkoopprijs f 18.—
238. Rond tafelkleed.
Verkoopprijs f 10.—
239. Kraag.
Verkoopprijs f 4.—
240. Zakdoek
Verkoopprijs f 2,50
241. Draagkleed.
Verkoopprijs f 25.—
242. Linnen blouse.
Verkoopprijs f 20.—
243. Zakdoek.
Verkoopprijs f 2,50
244. idem.
Verkoopprijs f 2,50
245. $\frac{1}{2}$ dozijn ronde doilies.
Verkoopprijs f 10.—
246. $\frac{1}{2}$ idem vierkante idem.
Verkoopprijs f 10.—
247. Zakdoek.
Verkoopprijs f 2,50
248. Theekleed.
Verkoopprijs f 25.—
249. Linnendoek.
Verkoopprijs f 10.—
250. $1\frac{1}{2}$ Yard tusschenzetsel.
Verkoopprijs f 2.—
251. Tafellooper.
Verkoopprijs f 17,50
252. Kussensprei.
Verkoopprijs f 30.—

KLASSE 39.

144. *Inzending van de plaatselijke Commissie voor de kolonie Curaçao Willemstad.*
253. 3 Stopflesschen suikerriet (Zeelandia).
 254. 1 Flesch arrowroot.
 255. 1 idem idem stokken.
 256. 1 idem zoete aardappelen (H. B. Mussenden).
 257. 1 Mand aardappelen (Jac. Berkel).
 258. 1 Flesch cassavewortel (G. J. Hassell).
 259. 1 idem sorgho (T. P. Hassell).
 260. 1 idem cocosolie (S. Busby).
 261. 3 Stuks cassavekoeken (Camilia Godet).

KLASSE 41.

262. 1 Flesch Sea Island katoen (Bengalen).
 263. 1 idem idem met zaad (idem).
 264. 1 idem zaad (idem).
 265. 1 idem Sea Island katoen (Zeelandia).
 266. 1 idem idem met zaad (idem).
 267. 1 idem zaad (idem).
 268. 1 idem Sea Island katoen.
 269. 1 idem idem
 270. 1 idem idem, var. Seabraak.
 271. 1 idem Upland katoen, var. Doughty.
 272. 1 idem Egyptische katoen, var. Abbassi.
 273. 1 idem idem, var. Mitafifi.
 274. 1 idem Egyptische Katoen, var. Joannowich.
 275. 1 idem, Roekoe.
 276. 1 idem, Olienoten.
 277. 1 Blad Tijgerlelie (Sansoeviera) I.
 278. 3 Bladen Chandelier (Spanish dagger) I.
 279. 1 Pakje Sweetroot.
 280. 1 Flesch Sea Island Katoen (H. B. Mussenden).
 281. 1 idem Katoen (H. H. Johnson).
 282. 1 idem, idem (J. G. E. Every).

V.

283. 1 Flesch pitavezel (idem).
284. 1 idem, katoen (J. M. Griffith).
285. 1 Stuk cachaugom (G. J. Hassell).
286. 1 Flesch cassavestijfsel (idem).
287. 1 idem, idem (F. Mussenden).
288. 1 idem, idem (Camilia Godet).
289. 1 idem, aloë (F. G. Groebe).
-

KLASSE 42.

290. 2 idem honig.
291. 1 Stuk bijenwas.
-

KLASSE 50.

292. 41 Stukken hout van Sint Eustatius.
-

KLASSE 53.

293. 1 Vischval (J. G. Lispier).
294. 1 Vischnet (idem).
295. 1 Flesch parelschelpen (F. H. Hill).
-

KLASSE 58.

296. 1 Flesch Guave-gelei (R. W. Lispier).
297. 1 idem, Blijden van Cactusvijg (G. J. Hassell).
298. 1 idem, Cactusvijgen (idem).
299. 1 idem, Cassareep (idem).
300. 1 idem, Guave-gelei (idem).
301. 2 idem, idem, (S. Busby).
302. 1 idem, idem, (M. Groebe).
303. 2 idem, gestoofde tamarinde (R. Hodge).
304. 3 idem, geconfijte oranjeschillen (idem).
305. 1 idem, gestoofde Guave (idem).
306. 1 Mand jams (Wielcam May).
307. 1 Flesch lemoentjes (Henny Tearr).
-

KLASSE 63.

V.

308. 1 Kist sugarloaf-clay en tras (F. H. Hill).
 309. 1 Zak ijzersteen van Smith's gat (idem).
 310. 1 idem, ijzererts, idem, (idem).
 311. 1 idem, zilvererts, idem.
-

KLASSE 81.

312. Touw van Tijgerlelie (G. J. Hassell).
-

KLASSE 84.

313. 4 Zakdoekjes. (A. Lispier.)
 314. 1 Kleedje. (L. Mussenden.)
 315. 1 Das (A. Male.)
 316. 6 Kleedjes. (A. Southern).
-

KLASSE 86.

317. 1 Hoed. (R. W. Lispier.)
 318. 2 Waaiers van Chandelierblad (B. Martin.)
 319. 1 Hoed. (S. ten Broeke.)
 320. 1 Centuur. (idem)
-

KLASSE 41.

145. *Inzending van A. G. Lispier.*
 321. 1 Flesch Sea Island katoen.
 Verkooprij f —.62⁵
-

KLASSE 41.

146. *Inzending van Timber Spanner.*
 322. 1 Flesch katoen.
 Verkooprij f —.62⁵
-

KLASSE 41.

147. *Inzending van James Berkel.*323. 1 Flesch katoen.
Verkoopprijs f —.62⁵

KLASSE 41.

148. *Inzending van William Gibbs.*324. 1 Flesch Sea Island katoen.
Verkoopprijs f —.62⁵

KLASSE 41.

149. *Inzending van G. E. M. Heyliger.*325. 1 Flesch Sea Island katoen.
Verkoopprijs f —.62⁵

KLASSE 53.

150. *Inzending van de Sub-Commissie voor de kolonie
Curaçao in Nederland.*326. 4 Ex. Rapport betreffende een voorloopig
onderzoek naar den toestand van de vis-
scherij en de industrie van zeeproducten
in de kolonie Curaçao door Dr. J. Boeke.

KLASSE 38.

327. 5 Ex. Rapport omtrent den toestand van
land- en tuinbouw op de Nederlandsche
Antillen door Prof. Dr. F. A. T. C. Went.328. 5 Ex. Rapport betreffende een reis door
de kolonie Curaçao door D. H. Havelaar c.i.329. 5 Ex. Curaçao. — Verbetering van
den landbouw aldaar als middel ter ver-
heffing der kolonie door R. H. Rijken,
landbouwkundige.

DE LEESZAAL.

Deze bevindt zich in paviljoen „Groot Nederland”.

151. *Inzending van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Weltevreden, onder den zinspreuk „Tot Nut van het Algemeen”.*
(Adviesnummer 51.)

1. Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap, Jaargang 1—52.
2. Tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde, Deel 1—47.
3. Notulen der Directie-vergaderingen, Jaargang 1—22.
4. De Java-Oorlog, 5 deelen.
5. Ned.-Ind. Plakaatboek, Deel 1—17.
6. Dagboek-Register, gehouden in 't kasteel „Batavia”, Deel 1—27.

KLASSE 13.

152. *Inzending van den Kapitein der Genie, Th. van Erp, belast met de fotografische opname en gedeeltelijke restauratie van den Baraboedoer, te Magelang, Kedoe.*
(Adviesnummer 52).

4 Albums met reeksen van photo's van den Baraboedoer, naar de nieuwste opname.

Deze laatste opname van den Baraboedoer, heeft met de uiterste zorg plaats gehad, teneinde een in wetenschappelijken zin betrouwbaar materiaal te verkrijgen voor de studie van dit in archeologisch en cultuurhistorisch

opzicht zoo belangrijk kunstwerk. Dat ook in aesthetisch opzicht dit werk van de allerhoogste waarde is, zal bij het beschouwen der albums blijken. De fotografische opname van de ruim 1400 sprekende reliefs aan het hooger genoemd grafmonument (tjandi) is bijna voltooid. Eene reproductie der opnamen heeft nog niet plaats gehad, en de Wereldtentoonstelling te Brussel heeft dus het voorrecht aan de wetenschappelijke wereld en aan de kunstenaars de gelegenheid te bieden deze 92 opnamen te bestudeeren.

Inhoud van Album 1.

Cibi-djataka (in één tafereel).
 Kinnara-djataka (in twee tafereelen).
 Mitrakanyaka-djataka (in zes tafereelen).
 Crésthidjataka (in vier vier tafereelen).
 Çaçadjataka (in drie tafereelen).
 Mairabala-djataka (in vier tafereelen).
 Unmadayanti-djataka (in vier tafereelen).
 Matsyadjataka (in twee tafereelen).
 Çudda-bodhidjataka (in vier tafereelen).
 Çarabhadjataka (in twee tafereelen).
 Rurudjataka (in vijf tafereelen).
 Hastindjataka (in vier tafereelen).
 Sutasomadjataka (in vier tafereelen).
 Mahisadjataka (in vier tafereelen).
 Kachapadjataka (in vier tafereelen).

Inhoud van Album 2.

Rudravadana (in vijftwintig tafereelen).

Inhoud van Album 3.

De Bodhisattva in den Tusita-hemel (één tafereel).
 Nederdaling van den Bodhisattva (één tafereel).
 Mâyas droom (één tafereel).
 Suddhodana begeeft zich naar het açoka boschje (één tafereel).

Mâya-déwi in de verschillende paleizen (één tafereel). Y.Y.

De geboorte scène in den lusthof Lumbini.

Aanbieding van de ring aan Gopa (één tafereel).

Déwadatta doodt den olifant (één tafereel).

De boogproef (één tafereel).

Eerste verschijning: „de oude man” (één tafereel).

Tweede verschijning: „de zieke” (één tafereel).

Derde verschijning: „het lijk” (één tafereel).

Vierde verschijning: „de heilige” (één tafereel).

De vlucht (één tafereel).

De Bodhisattva op den berg Gaya (één tafereel).

Vimalaprabha brengt den Bodhisattva de geele monnikspij (één tafereel).

Sudjata biedt den Bodhisattwa meelsoep aan (één tafereel).

Bad in de Mairanjana (één tafereel).

Vereering door Brahina en Kalika (één tafereel).

De aanval van Mara (één tafereel).

Ontvangst te Uruwilwa Kalpa (één tafereel).

De Bodhisattva nadert de vijf Rsi's (één tafereel)

De Bodhisattva wordt gebaad in den lotusvijver (één tafereel).

Inhoud van Album 4.

Sudhanakumârâvadana (in twintig tafereelen).

153. *Inzending van het Departement van Koloniën te 's-Gravenhage.*

1. Ex. Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië, Jaargang 1910 (2 deelen).

2. Koloniaal verslag over 1909.

154. *Inzending van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid te Batavia.*

Uitkomsten van het Welvaartsonderzoek.

- Y.Y. 155. *Inzending van den Topografischen dienst.*
2 Bestuurskaarten van den Indischen Archipel
(een van het jaar 1890 en een van het jaar 1909).
156. *Inzending van Mej. A. Prange, te Weltevreden.*
4 Schilderijen.
157. *Inzending van den heer Max Fleischer.*
1 Ex. Laubmoos flora von Java.
158. *Inzending van den Heer Max Fleischer, te Weltevreden.*
(Adviesnummer 48.)
Schilderijen.
1. De Gedékraater bij Zonsondergang.
2. Maansopgang in de Préjangan bij Tjipanas.
3. 3 Olieverfschilderijen.
Oude Hindhoetempel op den Dijèng (Java).
4. Een Javaansch dorpje in de Sawah.
5. Oud inlandsch huis bij Batavia.
6. 3 Waterverfschilderijen.
Tjandi Sèwoe bij Jogjakarta.
159. *Inzending van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's-Gravenhage.*
1. Bijdragen voor de T., L. en Vk., 6 Reeksen.
2. Tjandi Djago (Toempang), door de Commissie voor Archeologisch onderzoek op Java en Madoera onder leiding van Dr. J. L. A. Brandes.

3. Tjandi singasari en de wolkenooneelen van Panataran, door de Commissie van Archeologisch onderzoek op Java en Madoera, onder leiding van Dr. J. L. A. Brandes, met diens necrologie door G. P. Rouffaer.
  4. Rapporten van de Commissie voor oudheidkundig onderzoek.
  5. Dr. J. Groneman, Tjandi Prambanan.
160. *Inzending van den heer D. van Hinloopen Labberton te Buitenzorg.*
- Encyclopaedie van Nederl.-Indië, compleet.

161. *Inzendingen van diverse boekwerken.*

1. Baraboudour dans l'île de Java, par le Dr. C. Leemans, Directeur du musée public d'Antiquités à Leide.
2. Barobaedoer op het eiland Java, door Dr. C. Leemans, Directeur van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.
3. Berichte der Versuchsstation für Zuckerrohr in West-Java, Kagok-Tégal (Java), van Dr. Phil. Wilhelm Krüger.
4. De ziekten van het suikerriet op Java, door J. H. Wakker en F. A. F. C. Went.
5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, van 18 Mei 1817 tot 18 Mei 1892.
6. Atlas ichthyologique des Indes orientales neerlandaises, tome I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, par P. Bleeker.
7. Naar Lombok, door Dr. C. J. Neeb, Officier v. gezondheid 2e klasse en W. E. Asbeek Brusse, Luitenant der infanterie.
8. Observations, made at the Magnetical and Meteorological Observatorium at Batavia.
9. De versierende kunsten in Nederlandsch Oost-Indië, eenige Hindoe-monumenten op Midden-Java, door E. A. von Saher.

10. Geologische verkenningstochten in Centraal-Borneo, door Dr. G. A. F. Molengraaff.
11. Ninetieth annual report of the United States geological survey, 1897—1898, by Charles D. Walcott, director.
12. Twentieth Annual report of the United States geological survey, 1898—1899, bij Charles D. Walcott, director.
13. Dwars door Sumatra, van Padang naar Siak, door de leden der expeditie: J. W. IJzerman, J. F. van Bemmelen, S. H. Koorders en L. A. Bakhuis.
14. Maleisch-Nederlandsch woordenboek, deel I, II en III, door H. von de Wall.
15. Makkassaarsch-Hollandsch woordenboek, door Dr. B. F. Matthes.
16. Krakatau, par H. D. M. Verbeek, ingénieur et chef des mines.
17. Catalogus van de bibliotheek van het Departement van Koloniën te 's-Gravenhage.
18. Nederlandsch-Indië onder koningin Emma, van 1890—1898.
19. Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, deel I, door P. A. van der Lith, A. J. Spaan en F. Fokkens.
20. Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, deel II, door P. A. van der Lith.
21. Java, deel I en II, door Prof. P. J. Veth.
22. Minhâdj at-tâlibin, le guide des Zélés croyants, Volumes I, II et III, par L. W. C. van den Berg.
23. Het Loeh-foeng-dialect, door S. H. Schaank, contr. B. B.
24. Bèri-bèri, par C. A. Pekelharing, prof. à la faculté de médecine de l' université d' Utrecht, et C. Winkler, lecteur à la même université.
25. Madoereesche spraakkunst, deel I en II, door H. U. Kiliaan, contr. B. B.
26. Tekst platen Bârâ-Boedoer.

27. The religious system of China, book I, II and III, by J. J. M. de Groot, Ph. D. Y.Y.
28. Nederlandsch-Chineesch woordenboek, deel I, II, III en IV, door Dr. G. Schlegel.
29. Die triangulation von Java, von Dr. J. A. C. Oudemans.
30. Description géologique de Java et Madoura, tome I et II, par Dr. H. D. M. Verbeek, et A. Fennema.
31. G. P. Rouffaer en Dr. H. H. Juynboll, De Batikkunst.
32. Geïllustreerd Handboek van Insulinde zijnde een synthetische catalogus van den Oeconomischen staat van den Nederlandsch Indischen Archipel, bewerkt door D. van Hinloopen Labberton, O. I. ambtenaar en leeraar in de Javaansche taal aan afdeling B van het Gymnasium Willem III te Batavia naar de gegevens van de Regeeringsbureaux en de meest bevoegde deskundigen op ieder gebied.

De uitgave van dit werk is te danken aan de omstandigheid, dat de „Nederlandsch Indische Commissie voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910" te Batavia, aan welke bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 7 April 1909 no. 24 de zorg was opgedragen voor eene waardige vertegenwoordiging van Nederlandsch Oost-Indië op deze tentoonstelling, gemeend heeft de uitbeelding van den oconomischen toestand niet tot haar recht te kunnen doen komen, dan door naast een beeld in voorwerpen er ook een in woorden en cijfers te geven. Meenende dat de tijd rijp was om aan het beschaafde publiek een denkbeeld te geven van de beteekenis welke Nederlands kolonisatie voor Insulinde heeft, werd bij den aanvang harer werkzaamheden door de N. I. Commissie in overeenstemming met en onder krachtige medewerking van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid Mr. Dr. M. S. Koster het tot stand brengen van zulk een

Y.Y.

encyclopaedischen arbeid als grondslag van de bijeen te brengen inzending op den voorgrond gesteld, terwijl de zorg voor de redactie aanvaard werd door den Leeraar in de Javaansche taal aan afdeeling B van het Gymnasium Willem III te Batavia, den heer D. van Hinloopen Labberton, die tevens als Lid-secretaris der Commissie zoude optreden. Het ontwerpen van de geëxposeerde collectieve Indische inzending heeft op den basis van bedoeld encyclopaedisch boekwerk plaats gehad, waarnaar dus tot bredere toelichting van deze gansche inzending mag worden verwezen. Door toekenning van een subsidie aan den uitgever voor uitgave en illustreering is het mogelijk het werk voor de bezoekers van de expositie verkrijgbaar te stellen voor f 1.90, gebonden f 2.30 per exemplaar. (De verschijnende uitgaven in de Fransche, Duitsche en Engelsche talen tegen overeenkomstige bedragen). Voor inlichtingen wende men zich tot het Bureau voor handelsinformatie.

ALPHABETISCH REGISTER VAN DE INZENDERS.

	Bladz.		Bladz.
A arts, H. J.	215	Arbeidsbeurzen, Vereeni-	
Abrahams, Mej. A.	35, 49	ging van Nederlandsche.	234
Abshoven, Ph. van.	169	Arends, S. (J. A.)	616
Academie van Beeldende		Arkel, G. van.	62
Kunsten.	14	Arntzenius, Fl.	36
Addicks, Ch. J.	35	Artillerie-Constructiewinkel	
Ahrend, Wed. J. en Zoon.	72	te Soerabaja.	450
Akkeringa, J.	35	Aruba Goud Mij.	616
Alberts Lzn., G. en Co.	86	Aruba Fosphaat Mij.	616
Algem. Nederl. Verbond.	293	Asperen-Vervenne, B. van.	188
Alkmaarsche IJzer- en Me-		Asphaltfabriek (Nederland-	
taalgietterij.	88	sche). Zie v. d. Wetteren.	
Allan en Co.	252, 253	Asphaltfabr. (Utrechtsche).	
Alsbach en Co.	73	Zie Stein en Takken.	
Altorf, J. C.	222	Assum, Frans van den.	215
Ambachtsschool, 's Gravenh.	22		
Amphora.	201	B aan, J. C.	258
Amsterdam, Gemeente.	235	Bach, J. M.	36
„Amsterdam”, Handelsver-		Backer en Co., Fred.	185
eeniging.	251, 254, 256	Backe en Rueb zie Breda.	
Amsterdamsche Bank	251, 254, 256	Bake, Bertha.	208
Ansingh, Mej. L.	36	Bakker & Zoon.	212
Apol, Louis.	36	Bakker, Firma A. de & Zoon	82
Apparatenfabriek, Hengelo-		Bakker Jz., S.	72
sche Electricische en Me-		Baksteenfabrik., Vereen. van	287
chanische.	284	Bankverein. Zie Twentsche.	
„Arbeid Adelt”, Afd. Am-		Barmhartigheid, (Huis van)	242
sterdam.	248	Bastert, N.	36
„Arbeid Adelt”, Afd. Baarn-		Batavier-lijn	254
Hilversum.	248	Batelt, Mej. A. E. J.	36
„Arbeid Adelt”, Afd. 's Gra-		Batjan, Explotatie Maatsch.	481
venhage.	248	Bauer, M. M. J.	36, 54
„Arbeid Adelt”, Afd. Haar-		Becht en Dijserink, Firma.	202
lem.	248	Beekum, Firma, Wed. W. v.	183

Bladz.	Bladz.		
Beer, H. B. de	187	Bogaerts Petit, firma	168
Begeer, Carel, J. A.	61	Bohn, De Erven F.	73
Begeer, Firma C. J.	80, 219	Boissevain, Adolph en Co.	251, 254, 256
Beijers, J. L.	74	Bolle, D.	73
Beijers--de Graaff, M. E.	247	Bongers, B.	49, 53
Beijnes, J. J.	420	Bont, De en Leijten	259
Belinfante, Gebr. (N.V. Boekhandel)	73	Boom, P. en Vesters.	209
„Belvédère”, N. V. Stoomsteenfabr. en Kiezelexpl.	85, 287	Boon, J.	37, 54
Bensdorp en Co. Holl. Cacao- en Chocoladefabrieken	258	Boon, W. J. en Co.	259
Berg, Mej. A. C. van den	36	Boot, Gebr.	169
Bergsma, G.	36	Bosch, E.	37, 54
Berkel, James	622	Bosch, Jac. v. d.	198
Berkemeijer, L.	36	Boschwezen, Dienst van het (in Ned.-Indië)	448, 492
Berlage, H. T.	197	Bosch-Exploitiatiemij, Java-sche	251, 254, 256
Berlage Nzn., H. P.	62	Bosson, K. G. W. de.	213
Berssenbrugge, H.	75	Botercontrôlestations.	122, 132
Betlem en Hermsen.	72	Bourgonjon, Gerard P. D.	223
Betz en van Heijst.	169	Bousquet en Co.	211
Beurden, M. A. van	209	Brandt, J. en Zoon.	73
Bierman, M.	193	Breda, Machinefabriek.	283
Bispinck, Ign.	75	Breitner, G. H.	37
Bisschop, R.	37	Brill, E. J.	73
Bisschop-Robertson, Mevr. S.	37	Brink, H. ten.	73
Blaas, P. J.	139	Broeksmit, Mej. F. H.	54
Bleckmann, W. C. C.	49	Broese, J. G.	74
Blikman en Sartorius.	69	Brom, Jan H.	220
Blindeninstituutte Bandoeng	443	Bronsmotorenfabr., Appingedammer	280
Bloemendaal en Laan.	184	Brouwers, J.	37
Blom, A.	172	Brouwers Aardewerk, N. V. fabriek van.	200
Blommers, B. J.	37, 49	Bruin en Raadsheer, zie Valk	
Blooker, J. en Co. N. V. Intern. Cacaofabr.	252, 259	Brusse en Gransberg.	252, 254, 256, 258
Boekhandels, Vert. bev. v. d. belangen des	72	Brusse, W. L. en J.	73
Boer, Mej. M. de	37	Buisman, H.	37
Boers, Henri	233		

Bladz.		Blads
Buisson, A. C.	583	Cools en Co. 88
Buncamper, Mej. H.	617	Craane Hermanos. 611
Burgerlijke Openbare Wer- ken, Departement der (in Ned.-Indië)	445, 472	Grone, H. G. Th. 251, 254, 256, 258
Burgh-van Aalst, Mevrouw J. v. d.	206	Cuypers, Ed. 63
Buskens, P. G.	63	Cuypers, Joseph Th. J. 195
Bussy, J. H. de	73	Daalderop, J. N. en Zn. 203
Buwalda, P.	481	Dag- Teeken- en Kunstam- bachtsschool voor Meisjes te Amsterdam. 15
Cacaofabriek, Kon. Ned. 259		Dake, Pr. C. L. 54
Calvé-Delft Fransch Holl. Oliefabrieken	131	Dake Jr., C. L. 38
Caminada, Gebr.	84	Dam, W. P. van. 167, 170
Capsulefabriek (Deventer).	192	Dankmeyer, Ch. B. 38
Centraal Beheer, Coöpera- tieve Ver.	231	Dantzig, Mej. R. M. van. 59
Centr. Werkg. Risicobank.	231	Debrot. 611
Chabot, Gebr. 252, 255, 257		Dekker, Mar. F. E. 77
Chattel, Fred. J. du. 37, 49		Dekker, R. 55
Chemische Producten, Fa- briek van.	211	Delft, Gebr. van. 215
Chemische Werke.	217	„Deli”, Stoom Cacao- en Chocolade- en Suiker- werkfabriek. 259
Christelijke Verzorging van Krankzinnigen in Neder- land.	243	Deli-tabak. 297
Chroomlederfabr., De Leid- sche.	216	Delispoorweg 420
Clausing, Jzn., P.	75	Demak, Regent van. 547
Cleef, Gebr. van.	73	Dentz H. 252, 254, 256, 258
Clercq, S. d.	63	Derkzen van Angeren. 55
Cocaïnefabriek, Nederland- sche.	214	Deventer. Zie capsules Holt- kamp en Tapijten.
Cohen, Mzn., S.	75	Diamant- emaille- en email- leerfabrieken, N. V. de Hollandsche 192
Comte, A. le	38, 49	Diepenbrock en Reigers 191
„Conrad”, Werf.	282	Dijk, A. van 75
Cool, G. & J.	200	Dijk, H. van 75
Cool, Wouter.	75	Dijsselhof, G. W. 38
		Dingemans, A. J. 193
		Dijkers, G. en Co. 284
		Dishoeck, C. A. J. van 73

	Bladz.
„Distel De”, Plateelbakkerij	200
Doesburgh Mej. E. van	38
Doesburgh S. C.	73
Dokter Djawaschool	444
Domaniale Steenkolen- mijnen	190
Dooyewaard, J.	38
Doorgangshuizen „Bosch- zicht”, „Nieuw Veldzicht” en „Beekzicht”	241
Doorn, G. van	246
Dorens, Wed. G. en Zonen	222
Dortmond Pennock, van	209
„Drakenburgh” Machine- fabriek	280
Driessens, Cacao- en Cho- coladefabrieken	259
Droste en Co.	259
Druten, J. F. van	74
Duyvis en Co.	184
Duyvis, Jacob	184
Dulk, Jacques den en Zn.	169
Dupont, Prof. P.	55
Dupuis, Toon	59, 61
Dusseldorf en Co., J. M. W. van	257
Duuring en Zn., G. 252, 255	257
Eckhart, B.	249
Eeghen en Co., van 251, 254, 256, 258	258
„Eendracht”, Maatschappij De	168
Eysinga, Mej. I. van	53
Eilers, Bern. F.	75
Eisenlöffel, Jan	221
Ellens, H.	223
„Elsevier”, Uitg. Mij.	73
Elst, J. W. van der	86

	Bladz.
Elte P. Hzn., H.	64
Emmerik, P. J. van	76
Enschedeé, Joh. en Zonen	69
Ensink, C. V.	38
Epen, J. C. van	64
Erp, Th. van	310, 577, 623
Essen, J. van	38
Ezerman, D. G.	38, 53
F. „Feyenoord” Mij. voor scheeps- en werktuigbouw 252, 253, 255, 257	
Figee, Gebr.	281
Fijnhouthandel en Stoom- zagerij, Mij. tot Exploitatie van	88
Fischer, Gustav	476
Fleischer, Max	497, 626
Flick, Erven Casper	258
Fokker, Mr. A. J. F.	167
Francken en Co.	259
Franken, P.	39
Frankfort, Ed.	39
Fraser en Suermond.	258
Friesche Kunstnijverheid 201, 219, 221, 222	
Fritz, Jacob	186
Fritzlin, Mej. M. C. L.	39
Frowein en Co.	218
Frowein J. F. L.	64
Fuhri Snethlage, Mej. M.	206
Funke, G. L.	73
Futura	72
Garde, H. J. v. d. en Co.	74
Geerkens, W. H.	76
Gentis, F. J.	472
Gerberzon, P.	222

	Bladz.
Geuer, Frits	196
Gewapend Beton Holland- sche Mij. tot het maken van werken in	87
Gezondheidsraad; Centr.	236
Gibbs, William	622
Gijswijt, Mej. A. C.	39
Gist- en Spiritusfabriek, Nederlandsche	231
Goede en Goedkoope Lec- tuur, Mij. voor	73
Goedhuys, W.	259
Goedkoop Jr., D.	282
Goederenhandel, Vereeni- ging voor den	259
Goedvriend, Th.	39
Goenoeng Boeud, Cultuur- maatschappij	258
Goor, G. B. van Zonen	73
Goor, Jac. J. van	61
Goossens, firma M. F.	187
Gort, Jr. J. J.	64
Gorter, A. M.	39
„Gouda”, Koninklijke Stea- rine-kaarsenfabriek	212
Gouda Quint, S.	73
Goude, Helena	76, 246
Gouvernements bedrijven in N.-I., Dep. van	409
Gouvernements-Kina-Onder- neming in Ned.-Indië	299
Gouvernements-Spoorwe- gen (in Ned.-Indië)	409
Gouverneur van Célèbes 331, 478	
Graadt van Roggen, J. M.	55
Graaf Mej., G. A. H. de	207
Graanhandel, Commissie voor den	251, 254, 256, 257

	Bladz.
Graanhandelaren, Comité van	252, 255, 257
Graan- en Zaadimporteurs, Bond van Nederl.	252, 257
Grand, N. le	197
Gras, A. le.	39
Griendcultuur	155
Groen en Co., Tob.	219
Groenen, Jos.	209
Grofsmederij, Kon. Nederl.	284
Grondhout, W. A.	39
Groot, G. de	39
Groot, J. A. de 252, 255, 257, 258 „Groot Emaus”, Gesticht	242
Grootes, Gebr. D. en M. 186, 259	
Guanofabrieken, Centrale	215
Gusto, zie Smulders.	
Haan, W. de	74
Haarlemsche Machinefa- briek, zie Figée	
Haas, A. de	219
Haas, W. de	221
Haberer, Oscar	222
Hack, M. J.	61, 221
Hadji Ali Moertala	552
Haaersolte, J. J. C. Baronesse van	245
Hamel, W.	39, 49
Hamers en Co.	218
Hammes, C. H.	40
Hanau, J. H. L.	49
Handelsbank, Nederl. Indi- sche	251, 254, 256
Handelmaatschappij, Ne- derlandsche 251, 254, 256, 257	
Handelsvennootschap, Mo- luksche	481
Hansen, P.	173

Bladz.	Bladz.		
Harkema, G.	252, 254, 256, 258	Hoet, Mej. C. W. ten	55
Hartsen, Gebr.	258	Hoeting, J. A.	220
Harmsen, C. M. W.	247	Hoffen, H. A. M. van	70
Haseth, P. L. de	611	Hofman, J. J.	214
Havelaar, Jan en Zn. 253, 255, 257		Hoynck van Papendrecht	40
Haverkamp, G. C.	49, 53	Hoytema, Th. van	56
Haverman, H. J.	40, 49, 53	Holkema en Warendorf (van) 73	
Haverman-Birnie, Mevr. C. 40		Holland-Amerika Lijn	
Heek, D. van.	77		252, 256, 260
Heekeren, van en Co. 251, 254, 256		Hollandia (stoomrijstpellerij) 184	
Heemskerk v. Beest, Freule		Holtkamp, A. J.	192
J. van.	55	Honig, H.	74
Heidemaatschappij, Nederl. 141		Hoof, G. P. 't	77
Heijberg—Ledeboer, Me-		Hoog, B. de	40
vrouw S.	40, 55	Hoogenraad, A.	169
Heijne, K.	310	Hoogenstraaten & Co.	185
Heijl, Mars.	40	Horstman, R. J.	305
Heijmann, J. A.	168	Houten, C. J. van en Zn. 252, 259	
Heijliger, G. E. M.	622	Hove, Prof. Bart. van	60
Heldringgestichten.	242	„Hubertina”, Werf.	279
Hellmund, J. W. F.	611	Hudig N.	237
Hemert, J. G. von.	600	Hudig en Veder. 252, 255, 257	
Hengelosche, zie Apparaten		Huifkar, zie Hamers.	
en Trijp.		Huishoud-enIndustrieschool	
Hendrichs en Co., A.	258	Alkmaarsche	22
Hendricks, C. J.	287	Huishoud-enIndustrieschool	
Henkes, G.	40, 50	Haarlemscne	22
Herman, Jos.	64	Huishoudonderwijs in Ne-	
Herschel en Co.	218	derland	22
Herschel Enthoven en Co.		Hulk, John F.	40
	252, 254, 256, 258	Hulstkamp en Zoon en Molijn 187	
Hesselink, A.	60	Huttinga.	222
Heumann, F. en Co.	184	Hydrography (zie Marine).	
Hingmann, J.	40, 53		
Hijmans, N. H.	170	IJmuiden Stores, N. V. 167, 170	
Hoef, C. J. van der	60, 61	IJsselstein, H. A. van.	231
„Hoenderloo”, Christelijk		IJmker, C.	207
Opvoedingsgesticht.	241	Immig, Corn. en Zn.	70
Hoeker en Zoon	220	Importeurs-vereen. 252, 255, 257	

	Bladz.
Incassobank.	251, 254, 256
Indramajoe, N. V. Rijstpel- molen.	477
Industriesch. en Huishoud- school, Dordrecht.	23
Industriesch. en Huishoud- school, Leeuwarden.	23
Industriesch. en Huishoud- school, Zwolle.	23
Industrieschool voor Meisjes Arnhem.	22
Industrieschool voor Meisjes 's Gravenhage.	23
Industrieschool voor Meisjes Groningen.	15
Industrieschool voor Vrou- welijke Jeugd	16
Inspecteur van het gevan- genisw. te Weltevreden.	559
Ipenbuur en van Seldam.	71
Israels, Isaac	41, 50
Israels, Jozef.	41, 50
Jaarmarktcommissie te Soe- rabaja	511
Jaager, J. P. de.	60
Jacobs, F. A.	76
Jacobs, F. G.	167, 170
Jacobs, W. H. Zie Hubertina. Jacobson, Leonard en Zn.	252, 255, 257
Jaffa. Zie Smulders.	
Jansen, F.	50
Jansen, H. T. en Zonen.	197
Jansen, H. H.	216
Janssen, J.	173
Jansz, A. W.	65
Jasper, J. E.	533
Java-China-Jap. Lijn 251, 254, 255	

	Bladz.
Java-tabak	298
Jeltsema, T. E.	62
Jessurun de Mesquita, S.	199
Joling, A. J.	65
Jong, Erve H. de	186, 259
Jong, T. de	56
Jurissen en Zoon, Jac.	139
Justitie, Ministerie van	237, 239, 240, 242
Kaascontrôlestations.	132
Kaashandelaren, De Neder- landsche Vereen. van 122, 132	
Kali Telepak, Vezelondern.	483
Kam, Mej. P.	552
Kamer van Koophandel te Brussel, Nederlandsche	260
Kampen, P. N. van, en Zoon	73
Kampen, Dr. P. W. van	392
Kantwerkschool, Koninkl. Nederl.	21, 247
Karsen, Ed.	41
Kaufmann Jr., H.	76
Kaup• en Wilde	258
Keessen Jr., K.	139
Keessen Jr., W.	139
„Kennemerland” N.V.	135
Kever, J. S. H.	41
Kleintjes, J. L.	41
Klijberg Pernot's, Stoom- schoenfabriek „Hollandia”	209
Klinkenberg, K.	41
Kluitmans, Gebr.	72
Knap. G. W.	41
Knoeff. W. G.	220
Knottenbelt en Co.	252, 253
Koelewijn, Willem.	172
Koffiehandel, Vereeniging voor den	251, 254, 256, 259

Bladz.	Bladz.
Kolff en Witkamp	252, 255, 257
Koloniaal Museum	448
Koloniale Bank	251,
. . . . .	254, 256 258
Koloniale Bank te Soerabaja	300
Koloniën, Ministerie van	625
Konijnenburg, E. van.	89
Koning, A. H.	41
Koning, C. L. de	65
Koopman, Mej. H. A.	207
Korff en Co., F.	252, 259
Koster, J.	173
Krabbé, H. M.	41, 56
Kramer, M.	42, 56
Krankzinnigen zie Christel.	
Kreijenbroek, F. G.	247
Krelage en Zoon E. H.	139
Kroeze, J.	207
Kromhout Czn. W.	65
Krugers, Pastoor	616
Kruseman, M. J. A.	550
Kuit, W.	200
Kuypers, C.	42
Kunsten en Wetenschappen te Weltevreden, Genoot- schap van	623
„Kwatta” Stoom Chocolade- en Cacaofabriek	259
L abberton, D. v. Hinloopen	627
Labouchère, Oyens en Co's Bank	251, 254, 256
Lalieu, zie Belvédère.	
Lambeek Jr., Johs B.	201
Lamminga, H. J.	76
Landbouw in N. I., Dep. v.	309
Landb., Nijverh. en Handel, Minist. van	225, 251, 260
Landbouwschool	298, 448
Landbouwvereniging, Kon. Ned.	112, 131, 226
Landbouwvereniging, Soe- kaboemische	395
Landsdrukkerij in N. I.	413
Lange, Allert de	73
Lange, D. de	167, 170, 208
Lange, J. C. de	139
Langenhuyzen, C. L. van	73
Lankhout en Co., S.	71
Lanooy, Chris	201
Lary, R.	42
Laura en Vereeniging, Mijn	190
Laurillard, J. M. 252, 255, 257, 258	
Leeraren bij het Midd. Ond. Vereen. van	14
Leermiddelen in N. I., 's Lands depot van	429
Leeuwen, Dr G. J. van	80
Leeuwen, Kl. van	56
Legner., J. C. U.	42
Leijdenroth v. Boekhoven	74
Leijen, Mevr. v.	392
Lelij, J. M. v. d.	167, 170
Lettinga, Neeltje	222, 249
Leurs, J. K.	42
Levekamp, N.	170
Lichter moet en Zoon, G.	223
Ligt, J. de	258
Lippman, Rosenthal en Co.	251, 254, 256
Lispier, K. G.	621
Lips Bzn., J.	191
Lloyd, Kon. Holland- sche	251, 253, 255, 260
Lloyd, Nederlandsche	233
Lloyd, Rotterdamsche 252, 253, 254, 255, 256, 471	
Lob, A. S.	197

	Bladz.
Looy, S. L. van	73
Looymans, P. J.	139
Louwerse, J.	42
Lukas, N. V. Kunstaaarde- werkfabr. St.	201
Lukwel en Thiele.	252, 255, 257, 258
Luns, H.	42
Maarel, M. van der	42
Mac Gillavry, Mevr. A.	298
Maintz en Co.	473
Mallmann, „Chemische Wer- ke" v/h W.	217
Mantz, E.	547
Marine in N.-I., Dep. v.	472
Marine, Ministerie van	79
Maris, W.	42
Maris Jbz., W.	50
Martapoera, Assistent Resi- dent v.	559
Martens, Willy	43
Mastenbroek, J. H. van	43, 50
Matron, B. J.	473
May	602
Meer, T. A. J. van der	223
Meerkamp van Embden en Zoon, P.	252, 255, 257, 258
Mees en Zoonen, R.	252, 255, 257
Meeter, Mej. Den	60
Meijer, J.	76
Meijere, Jan de	76
Meissner, Th.	43
Melis, H. J.	43, 50
Melk-hygiënisch Vereeni- ging, Ned.	122, 132
Melksuikerfabriek, N.V. Holl.	214
Mensing, Jan	199
Mesdag, H. W.	43, 50

	Bladz.
Methorst, Mr. H. W.	235
Meulen, F. P. ter	42, 50
Meulen—Nulle, L. W. van der	21, 247
Meulenhof en Co.	73
Meulenboff, H.	73
Middenstand, Ned. Bond van Vereenigenen van den Handeldrijvenden en In- dustrieelen	226
Midderigh—Bokhorst, B.	74
Mijnbouwkundige Werken, Ned. Mij. t. h. verrichten v.	189
Mijnsbergen, M. J. P.	168
Mijnwezen in N.-I.	415
Mijs, D.	74
Modelhuis	197
Mohamed Alimoedin Adil Chitafatoel Moenimim.	486
Mohr, Helene	207
Mondt, J. A.	43
Monnickendam, Martin	44
Moulijn, S.	56
Mouton en Co.	71, 73
Mouton, W. G.	207
Muyen en Zonen, F. van	209
Muller, Gerard	51, 53
Müller en Co., W.	252, 255, 257, 260
Museum van Kunstnijverheid	196
N. N., te Rincon	612
Naarden, N. V. Chem. Fabr.	212
Nakken, W. C.	44, 51
Namen, Gebr. van	139
Nederland, Stoomvaartmij.	251, 253, 254, 255, 471
Neeff, A. de	167, 170
Neuhuys, Alb.	44

	Bladz.
Neumann, F.	582
Nicolaas Witsen, zie Stoel	
Nieboor, Gebr.	172
Nienhuis, Bert	201
Nijgh en van Ditmar, . . .	73
Nijhoff, Martinus	73
Nijverheid, Mij. van	15
Nijverheids Teekenschool .	15
Noordhoffs Boekh. en Uit- geverszaak, (N.V. Erven P.)	73
Nouel, Ad.	611
Nutricia	184
Obbes, J. F.	57
Odorata (N. V. Aetherische Oliefabriek.)	475
Oldewelt, F. G. W.	44
Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid in N.-I., Dep. van.	625
Onland van de Kastele, F.	79
Oor en Köhler.	201
Oorlog, Minister van.	78
Oort Hzn., D. van.	65
Oosterzee—de Hartog, H. G. van.	246
Oosthoek, A.	74
Opiumfabriek.	412
Oppen, Mr. L. B. J. van	232
Opvoeding van het kind in 't Huisgezin, Ned. Comm. v/h. Int. Congres van	14
Otten, Alb.	65
Oudendijk Pieterse, F. v. d.	206
Ouëndag, B. J.	66
Oving Jr., H. E. (Zie Staal- industrie).	
Pabst, J. C.	51
Paketaart Mij., Kon.	471

	Bladz.
Pakhuismeesteren van de thee.	252, 254, 256, 257
Pakoe Alam, Prins.	507, 543, 563, 566, 567, 569, 570, 573
Pander, Pier.	62
Pangeran Ario Koesoema Diningrat, Prins.	524, 544
Pathologisch Instituut te Medan.	297
Pax, N.V. Eerste Rott. Cacao- en Choc. fabr.	259
Pen, Jan.	173
Penaat, W.	198
Perlstein en Zoon, Ph. van.	187
Pessers en Zoon, N.	216
Petit-Jean, L.	508
Petroleum Mij., Bataafsche.	307
Pette, Hzn., J.	259
Philips' Metaal-Gloeilampen- fabriek.	83
Pieters, E.	44
Pleines, Chr.	211
Pont Mannaerts, H. J. de. . . .	210
Pooijer, Jan.	172
Pool en Zonen, L.	217
Poortenaar, J. C.	44, 57
Post, Telegraaf- en Tele- foondienst in N.-I.	409
Posthumus, J. D.	80
Posthumus Meijes, C. B.	66
Postspaarbank in N.-I. (Zie ook Rijkspostsp.)	410
Prange, Mej. A.	626
Prins, Benj.	44
Proefstation voor de Java- suiker industrie te Pasoe- roeon.	462
Quarles de Quarles, zie Gou- verneur van Celebes.	

Bladz.		Bladz.	
Raalte, M. van	44	Rijksopvoedingsgest. voor Jongens te Doetinchem	240
Rademakers Koninkl. Cacao- en Chocoladefabriek 186,	259	Rijksopvoedingsgest. voor Meisjes te Zeist	241
Raden Ajoe Adipati Koe- soema Soebrata	545	Rijkspostspaarbank	233
Raemakers, L.	44	Rijksrietvlechtschool	21
Ramaer en Co., W. G. J.	200	Rijksrseruminrichting	95
Ree, Dames van der	612	Rijkstelegraaf- en telefoon- dienst	83
Reerink Jzn., G. Geldersche Chroomlederfabriek	216	Rijks-Woning-College.	232
Reesema en Nierstrasz, Van	208	Ringers, M.	258
Regent van Demak (zie Demak)		Ringlever, L.	193
Reicher, A. F.	45, 47	Rip, W. C.	45
Reisiger, Hugo	192	Ritsema, Mej. C.	45
Rembrandt, (Potterij).	201	Ritsema, J. C.	45
Rennes, D. W. van, (zie Dra- kenburgh)		Roelants, H. A. M.	74
Renssen, M. D.	200	Roelofs, A.	45, 51
Repelius, Mej. D.	51	Roelofs Jr., W. E.	45, 51
Residugasmaatsch., Holl.	212	Romondt en Co., D. C. van	617
Riemsdijk, P. P. R. v.	252, 255, 257, 258	Romondt & Sons., L. A. van	617
Rijck, E. de	477	Roosje, A.	221
Rijkens en Willemse.	192	Roskam, Ch.	62
Rijksbestuurder van Soera- karta	556, 585	Rotterdamsche Bank	252, 255, 257
Rijksinspectiedienst van het Land- en Tuinbouwonder- wijs in Nederland	16	Rotterd. Lloyd, zie Lloyd.	
Rijksinstituut voor diepzee- onderzoek, ...	170	Rotteveell, To	245
Rijkskeuringsdienst van voor uitvoer bestemd vleesch	91	Ruiter, Firma G. S.	192
Rijksopsporing van delfstoff.	190	Rundveestamboek, Het Ne- derlandsch	118
Rijksopvoedingsgest. voor Jongens te Alkmaar	240	Rundveestamb., Het Friesch	120
Rijksopvoedingsgest. voor Jongens te Avereest	240	Russel, Alfred	86
		Rust en Werk (Plantage).	602
		Sabacq, M.	476
		Sabelis en Co. J.	196
		Salm G. Bzn.	66
		Salm en Verheul	66
		Samenwerking	206, 207
		Sanembah Maatschappij.	298
		Schaik, W. H. van	45

Bladz.	Bladz.
Scheepsbouw-Maatschappij	Smit, L. en Zoon 268
Nederl. 251, 253, 254, 256	Smit, Willem en Co. (Elec-
Schelde, De 252, 260	trotechnische Industrie 282
Schellens en Marto 199	Smits en Fels 196
Scheltema en Holkema's	Smits en Co., G. L. 210
Boekhandel 73	Smits, Joh. B. 74
Scheltens en Giltay 73	Smissaert, Jhr. F. A. E. L. 52
Schermer, C. 45, 51	Smissaert Jhr. Mr. H. 236
Schijndel, A. H. van 210	Smout, C. A. 60
Schild, H. D. 51	Smulders. Firma A. F. 279
Schildt. M. 45	Smulders Louis en Co. 280
Schippers, Jan 167, 169	„Sobriëtas” 234
Schöffner en Co. 252, 255 257	Société Anonyme franco-
Schoonhoven van Beurden	néerlandaise d'exploita-
Panache (Mevr. van). 206	tions coloniales. 476
Schotborgh-Römer (wed. A) 612	Soest, (L. W. van). 46
Schotte, W. 162	Soublette et Fils 610
Schregel. B. 146 46	Spaander (Leendert) 172
Schreuder van de Coolwijk J. 46	Spaarbank, De 232
Schreve — IJerman, Mevr.	Spalteholz en Ameschoth 212
J. A. 60	Spanjaard en Co. 81
Schwartz, Mej. Geo. 60	Spiegelglas (Nieuwe Ned.
Schwartz—v. Duijl Mevr.	Mij. tot vervaard. van 289
Thérèse 56, 52	Spinnewiel (Zie Reesema)
Sea-Side-Mills, ... 169	Spoorwegmaatschappij, Ned.
Semarang-Joana-Semarang	Indische. 419
Cheribon Stoomtram-	Staal-Industrie, N. V. de
Maatschappijen 71, 419	Nederl. 87
Senefelder, Drukkerij 71	Staatsboschbeheer 141
Siberië (Plantage) 610	Staatsmijnen in Limburg 189
Sijthoff, A. W. 73	Staatstoezicht op de mijnen 189
Sikkens, L. P. 222	Stadsdrukkerij, Amsterdam 69
Sillevoldt en Perelaer, van 201	Steelink, W. 46, 52
Sipsma, J. J. 169	Steenkolen, in Ned.-Indië. 418
Slagbaai (Plantage) Zie De-	Steenkolenmijnen, Mij tot
brot.	Expl. v. Limburgsche 190
Slager, Jr. P. 46	Stein en Takken, N. V.
Sluiter, Willy 46, 52	Utrechtsche Asphaltfabr. 85
Smit, Hobbe 46	Steinbuch-Hekmeijer, R. 246

	Bladz.
Stephan	77
Stevens, W. en zonen . . .	199
Stijfselabrieken, Kon., zie Heumann	
Stockum Jr., W. P. van . . .	73
Stoel, W. F. en Zonen . . .	279
Stok, G. A. H. van der . . .	57
„Stokershorst”, St. Vincen- tiushuis	241
Stokvis, R. S. en Zonen Ltd.	87
Stokvis, W. J.	203
Stoomlederfabriek, N.V. Ned.	216
Stork en Co., Gebr.	225, 281
Stork-Kruyff Mevr. A. M. . .	46
Storm v. 's Gravensande Jhr. C.	57
Suchtelen, Mevr. J. F. van 504, 579	
Suikerfabrikanten in N.-I. Syndicaat van.	461
Surinaamsche Bananen, ge- droogde.	602
Surinaamsche Bank.	601
Suzanna's daal, Plantage. . .	602
Taal-, Land- en Volken- kunde v. N. I., Kon. Inst- tuut voor	626
Tabakshandel, Vereeniging voor den	251, 254, 256, 258
Tapijtfabriek, Kon. Deven- ter. Zie verder Werklust	198
Tengbergen en Co.	258
Tentoonstellings-commissie voor Groep I.	13
Idem voor de koloniën	587, 622
Idem voor Ned. Indië.	474, 497, 542, 547, 548, 560-562, 574, 577, 580, 582

	Bladz.
Tentoonstellings-commissie voor Suriname	594
Idem voor Curaçao	603, 610, 612, 616, 617, 619
Tesselschade, Alg. Ned. Vrouwen-vereeniging . . .	248
The Kong Woa	478
Theuns, Ph.	168
Thieme en Co., W. J.	74
Thol—Ruysch, Mevr. A. v. . .	47
Tichelaar, Gebr.	201
Tiedeman en v. Kirchem . . .	258
Tierie, A.	72
Tijl, De Erven J. J.	74
Timber, Spanner	621
Tinwinnerij, Bangka	417
Tjeenk Willink, H. D. en Zoon	73
Toekomst, Stoomolieslagerij	185
Toeristenbond. Zie Wielrij- dersbond.	
Toeristenverkeer, Vereeni- ging	310, 472
Toko Tontonan	554
Tollenaar—Ermeling, Mevr. J. Ph. C.	60
Tonge, L. van der	47
Toor, L. van	167, 170
Topographische dienst in Ned.-Indië	449, 626
Topographische Inrichting (zie Oorlog).	
Torbed, Mej. A.	612
Trijpweverij, Hengelosche.	199
Tuichtschool voor Jongens te Ginneken	239
Idem, te Haren	239
Idem, te Nijmegen.	239
Idem, te Velsen	240

	Bladz.
Idem, voor Meisjes, te Montfoort	240
Tuinbouwraad, Ned. 135, 138, 139	139
Twentsche Bankvereeniging	251, 254, 256
„Union”, Cacao- en Chocoladefabriek	259
Utermöhlen	214
„Utrecht”, Maatschappij	162
V alk, Weesper Cacaofabriek, de	186, 259
Vakschool voor behangers en stoffeerders	23
idem voor kleermakers	23
idem voor schoenmakers	21
idem voor Typographie	21
Vauqueline, N.V. la	216
Veen, L. J.	73
Veerman, L. J.	73
Veiligheidsmuseum	231
Veldheer, J. G.	58
Verbandstoffen, Kon. fabr. v.	214
Verbunt, Joh.	216
Verffabrieken, N.V. Zuid-Hollandsche	213
Verheul Dzn., J.	66
Verschuyt, E.	67
Verschuur, C.	76
Versluys, W.	73
Verster, Fl.	47
Verwey, Marg.	208
Verwey, Laurens	53
Vesta, N.V. Brikettenfabriek	191
Vetter en Co.	188
Vincentius à Paulo, Gesticht van den H.	242

	Bladz.
Vischhandel, de Vereenigde	173
Visscherij-maatschappij, Algemeene	170
Visscherij, Ver. t. bev. der Nederlandsche	163
Visscherij-school te Maassluis	173
Visser, F.	58, 61
Visser, Jan A.	205
Voet Jr., E.	62
Voet en Zonen, W.	219
Vogt, Aug. F. W.	78
Volksbond tegen Drankmisbruik	233
Voorneveld, H.	198
Voorpost, N. V. Mij. voor Naaisters, de	248
Vorstenlanden, Cultuur-Mij.	254, 256, 258
Vos, C. J. J. L. de	89
Vredelust	200
Vredenburg, C.	47
Vreemdelingenverkeer, Centr. Bureau voor	260
Vries, Henriette de	58
Vries, Jr., R. W. P. de	74
Vries-Blom, Mevr. M. C. de	77
Vries Robbé & Co., de	87, 282
Vriesseveem, N.V.	183
Vrindt, Gerard C.	61
Vrouwenarbeid, Nat. bureau voor	245
Vrouwenarbeidsschool, de	23
Vuuren, N. van	47, 484
W aay, Prof. N. van der	47
Waalwijk, D. A. van	73
Waarden, N. van der	246
Waegeningh, E. van	78

	Bladz.
Wagemakers en Zonen, N. V. Vernis- en Verf- warenfabriek	213
Walenkamp Czn, H. J. M.	195
Wambersie en Zn. 252, 255, 257	
Wandscheer, Mej. M.	47, 52
Waning, C. A. van.	47
Waning—Stevens, Mevr. M. van	47
Watering, D. M. en C.	258
Waterstaat, Min. van	86, 89
Waveren—Resink, E. J. van	207
Waverén en Kruyff, van	139
Wederzorg, Plantage	601
Weele, H. J. van der	48
Weezel Erens, A. van	58
Weg, S. van de.	247
Weinberg, A. S.	77
Weijns, J. H.	48
Weise en Co.	492
Weissenbruch J.Hzn., W.	48
Weissman, A. W.	67
Welhous, H. D.	610
Werkenden Stand, Mij. v. d.	14
Werklust	109
Werktuigen en Spoorweg Materieel, Ned. Fab. van	280
Westheim en Gom- pertz	251, 254, 256
Westen, W. van	168
Westenberg, C. J.	484
Westersuikerraffinaderij, N. V.	183
Wetering de Rooy, J. E. v. d.	48
Wettern, Wissdorff en Keij, N.V. Ned. Asphaltfabr. v. d.	85
Widya-poestaka, Vereen.	421
Wielen, de Bruijn en Grever, v. d.	217

	Bladz.
Wielrijdersbond, Alg. Ned.	287
Wienecke, J. C.	62
Wiggers, D.	48, 52
Wijk, Charles van	61
Wijsmuller, J. H.	48
Wijers, Anna.	249
Wildt, L. H.	246
Wilhelmina, Handelsvereen.	172
Willibrordusgesticht, St.	241
Willem-Sophia, N. V. de Steenkolenmijnen	190
Willigen, Mej. C. A. van der	52
Willigen, J. L. K. van der	476
Willigen Wzn, P. de.	167
Wilson, George	81
Windt, G.	48
Winters, Henri	217
Witsen, W.	52, 58
Woerkom, Jan van	185
Wolters, J. B.	73
Zeegers, Jan	78
Zeeland, Stoomvaart-Maat- schappij	252, 254
Zending in N.-I., Protest.	426
Zethraeus, Mej. A.	48
Zilcken, Ph.	48
Zimmerman, Th. V.	575, 576
Zoetwatervisscherij (Ned. Heide Mij.).	175
Zon, J.	48
Zoölogisch station der Ned. Dierk. Vereen.	171
Zoutmonopolie in N.-I.	411
Zuivelbond, Alg. Ned. 122, 132	
Zuivelbond, Zuid-Ned	122
Zuivelfabrieken, Geld.-Over. Bond van	122, 132

	Bladz.		Bladz.
Zuivelfabrieken in Drenthe, Bond van	122, 132	Zuivelfabrikanten in Neder- land, Vereeniging van	122, 132
Zuivelfabrieken in Fries- land, Bond van	122, 132	Zwart, Gerbert	172
Zuivelfabrieken in Gronin- gen, Bond van	122, 132	Zwart, W. de	59
		Zweers, B.	77
		Zwet, Van	202

INHOUD.

	Bldz.
Inleiding	3
Commissiën	5
Algemeene Catalogus	11
Groep I, Opvoeding en Onderwijs	13
Groep II, Kunstwerken	25
Groep III, Toestellen en Processen, over 't algemeen voor de Letteren, de Wetenschappen en de Kunsten	69
Groep IV, Materieel en Processen, over 't algemeen voor de Werktuigkunde	81
Groep V, Electriciteit	83
Groep VI, Burgerlijke Genie. Vervoermiddelen	85
Groep VII, Landbouw	91
Groep VIII, Tuinbouw en Boomkweekerij	135
Groep IX, Bosschen, Jacht, Visscherij, Plukken en in- zamelen van Vruchten	141
Groep X, Voedingsmiddelen	183
Groep XI, Mijnen, Metaalnijverheid	189
Groep XII, Versiering en Meubelen voor openbare ge- bouwen en voor woningen	195
Groep XIII, Garens, Weefsels, Kleederen	205
Groep XIV, Scheikundige Nijverheid	211
Groep XV, Verschillende Bedrijven	219
Groep XVI, Maatschappelijke Huishoudkunde	225
Groep XVII, Gezondheidsleer. Weldadigheid	235
Groep XVIII, Practisch Onderwijs, Oeconomische Instel- lingen en Handenarbeid voor de Vrouw	245
Groep XIX, Koophandel. Koloniën	251
Groep XX, Land- en Zeemacht	261
Machinehal	263
Internationale Wegentoonstelling	287
Internationale Tentoonstelling van Glasnijverheid . . .	289

	Bldz.
Algemeen Nederlandsch Verbond	291
Koloniale Inzending	295
Afdeeling I, De Tabakscultuur	297
Afdeeling II, De Berg- en andere Cultures (Thee, Kina, Koffie, Cacao, Kola, Coca, Indigo, Noten, Gom-elastiek, Vanilje)	299
Afdeeling III, De Petroleum-Industrie	307
Afdeeling IV, A. Het Departement van Landbouw te Bui- tenzorg. B. De Inlandsche Bevolking. (Cul- tures, Jacht, Visscherij, Nijverheid)	309
Afdéeling V, De Gouvernements-bedrijven	409
Afdeeling VI. Particuliere Spoor- en Tramwegen	419
Afdeeling VII, A. Onderwijs en Beschaving. (Inheemsch en Europeesch). B. De Openbare Werken. C. Het Boschwezen).	421
Afdeeling VIII, A. De Topographische Dienst. B. De Artil- lerie Constructiewinkel.	449
Afdeeling IX. De Suiker-Industrie	461
Afdeeling X, De Scheepvaart	471
Afdeeling XI en XIII, De Inlandsche Bevolking, (Cultures, enz). Vervolg van afdeeling IV	473
Afdeeling XII, De Inlandsche Nijverheid	497
Afdeeling XIV, De Amerikaansche Koloniën	587
Afdeeling XV, De Leeszaal	623
Alphabetisch Register van de Inzenders	631

